

บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวเขาเผ่าละโว้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะและการใช้งานในพื้นที่ต่างๆ ของเรือนวิธีการก่อสร้างเรือนของชาติพันธุ์ละโว้-ปรีญ วิธีวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก

โดยการศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบต่างๆการใช้พื้นที่ใช้สอย ด้านการใช้วัสดุ เทคนิคในการก่อสร้าง ภูมิปัญญาต่างๆในการแก้ปัญหาของชุมชน ในรูปแบบเรือนดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ละโว้-ปรีญ โดยเฉพาะเนื้อหาของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ต้องศึกษาในลักษณะบูรณาการหลายสาขาวิชาทั้ง สถาปัตยกรรมศาสตร์ ธรณีวิทยา สถาปัตยกรรมศาสตร์ ภูมิปัญญาในการดำรงชีพ และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (อรศิริ: 2550)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ละโว้-ปรีญ จึงจำเป็นต้องมีกรอบในการเก็บข้อมูลที่ชัดเจนโดยการทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบเขตในการลงพื้นที่ที่สำรวจเก็บข้อมูลแนวทางในการศึกษาค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของ วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์ อธิบายว่าแนวทางของสถาปนิกและนักการศึกษาสถาปัตยกรรมที่ต้องการค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นด้วยระบบวิธีการศึกษาที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอนเป็นวิธีการศึกษาที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะศึกษาค้นคว้าให้เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในด้านต่างๆวิธีการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นการศึกษาจากอาคารที่มีอยู่จริงจึงไม่จำเป็นต้องตั้งสมมติฐานขึ้นแต่เป็นการศึกษาจากข้อมูลที่ได้มาและที่มีด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลในแง่มุมต่างๆ จึงจะพบคำตอบ คำตอบที่ได้ย่อมขึ้นอยู่กับยุทธวิธีในการสอบสวนตรวจสอบข้อมูลตามแนวทางของจุดประสงค์ของการศึกษา ทั้งการศึกษาเฉพาะกรณีและการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อแสวงหารูปแบบเฉพาะถิ่นในการศึกษาเพื่อหาเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนพักอาศัยชาวละโว้-ปรีญ บ้านป่าก่า จึงต้องเก็บตัวอย่างให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากจำนวนทั้งหมด 23 เรือน และการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive samples) เฉพาะเรือนพักอาศัยที่ยังคงรูปแบบและลักษณะดั้งเดิม และสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียด ทั้งการวัดขนาด ถ่ายภาพ และสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัย

ดังนั้นการเข้าเก็บข้อมูลในชุมชนบ้านป่าก่าจึงต้องผ่านการประสานงานกับตัวแทนของรัฐ ภาคการศึกษาของรัฐโดยเฉพาะการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ได้แก่ ครูที่ทำการสอนหนังสือในศูนย์การเรียนรู้ภายในหมู่บ้านมาเป็นเวลานาน เนื่องจากชาวบ้านให้ความนับถือมาก ตลอดจนประสานงานกับตัวแทนการปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) ผู้ใหญ่บ้านเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูลจากประชาชน ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณหรือหมอฮีดโดยทำความเข้าใจ อธิบายวัตถุประสงค์และขอบเขตในการเก็บข้อมูลภายในหมู่บ้านด้วยความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล เพราะเนื่องจากในวัฒนธรรมประเพณีของชาวละโว้-ปรีญ มีขอบเขตที่จำกัดสำหรับบุคคลภายนอกที่จะขึ้นเรือนและเข้าถึงเขตศักดิ์สิทธิ์หรือเขตหวงห้าม ภายในเรือนพักอาศัยอันเนื่องมาจากคติความเชื่อดั้งเดิม

3.1.1 การเลือกสุ่มตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา

เนื่องจากชาวละโว้บ้านปากำ ยังคงมีความเคร่งครัดในประเพณีมาก การเลือกเรือนเพื่อทำการเก็บข้อมูล จึงต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเรือนก่อนบางเรือนยอมให้สัมภาษณ์และอนุญาตให้ถ่ายภาพได้ เฉพาะภายนอกเรือนเท่านั้นบางเรือนอนุญาตให้ข้อมูล ให้เข้าไปศึกษาในห้องฮีดได้แต่ไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพบางเรือนไม่ยอมเปิดประตูเรือนในส่วนห้องฮีดเลย จึงต้องวัดขนาดและขออนุญาตถ่ายภาพภายในเรือนได้ไม่ครบทุกเรือน โดยเฉพาะเรือนฮีดไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพภายในได้ ในการเก็บข้อมูลต้องพิจารณาเลือกเก็บข้อมูลเรือนที่เจ้าของเรือนอยู่ด้วย และสามารถให้ข้อมูลได้และได้เก็บข้อมูลเรือนที่กำลังสร้างใหม่ ซึ่งทำให้เก็บข้อมูลได้ตั้งแต่การเริ่มต้นสร้างเรือนจนถึงสร้างเรือนแล้วเสร็จสามารถบันทึกภาพได้ตลอด จนกระทั่งถึงการขึ้นเรือนใหม่ เพราะเมื่อนำเตาขึ้นเรือนแล้วจะไม่สามารถเข้าไปในเขตหวงห้ามตั้งแต่บริเวณห้องฮีดได้อีก

ในการเก็บข้อมูลจึงมีเรือนที่ทำการวัดขนาด 2 ครั้ง ได้แก่เรือนนายมูล ใจปิง ที่ทำการเก็บข้อมูลถ่ายภาพวัดในการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 ต่อมาได้มีการรื้อเรือนเก่าและสร้างเรือนใหม่ จึงได้ทำการศึกษากับข้อมูลวัดขนาดเรือนใหญ่พร้อมศึกษาการสร้างเรือนใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาสร้างหุ่นจำลองศึกษาโครงสร้างของเรือน ศึกษาโครงสร้างของเรือน แต่กรณีเรือนนายเป็กใจปิง ได้รื้อเรือนเก่าและสร้างเรือนใหม่เป็นเรือนไม้จริง มุงสังกะสี ไม่เป็นเรือนแบบดั้งเดิม บ้านปากำจึงเหลือเรือนแบบดั้งเดิม 22 หลัง ลดจากเดิมที่เรือนทั้ง 23 หลังเป็นเรือนแบบดั้งเดิมทั้งหมดแต่ได้ทำการศึกษาวัดขนาดและเก็บข้อมูลเรือนนายเป็กใจปิง ไว้ในการเข้าเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 แล้ว ต่อมาในวันที่ 13 - 14 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 นายใจ ใจปิง ได้รื้อเรือนเก่าและสร้างเรือนใหม่ จึงได้เข้าสำรวจเก็บข้อมูลขั้นตอนการสร้างเรือนใหม่ บันทึกภาพวัดขนาดเรือนใหม่เพิ่มขึ้นอีกหลัง และเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมของเรือนกับสภาพแวดล้อมกายภาพและข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำรงชีพของผู้อยู่อาศัยในเรือน

การเก็บข้อมูลภาคสนามเรือนชั่วคราวระหว่างสร้างเรือนใหม่ได้เก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวในระหว่างสร้างเรือนใหม่ (ตึก) ของนายเป็กใจปิง ขณะกำลังสร้างเรือนใหม่ ในปี 2553 เนื่องจากนายเป็กใจปิง อนุญาตให้รังวัดขนาดและถ่ายภาพได้ถึงด้านในเรือน

การเลือกกรณีศึกษาเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวในไร่ (จ๊ะ) นั้นต้องเลือกช่วงเวลาที่มิคนอาศัยอยู่ และอนุญาตให้ถ่ายภาพได้ และไม่ไกลเกินไปเพราะชาวละโว้บ้านปากำจะเปลี่ยนพื้นที่ทำไร่ข้าวทุกปี โดยย้ายพื้นที่ไปตามหุบเขาในบริเวณรอบๆ หมู่บ้านซึ่งเป็นสิทธิ์ของของชุมชนบ้านปากำ เลือกสำรวจเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวของนายขอด ใจปิง เนื่องจากอยู่ใกล้หมู่บ้านที่สุดในปี 2554 เรือนและครอบครัว นายขอด ใจปิง เป็นเรือนฮีดประจำตระกูลอะแงะ มีสิทธิ์ในการเลือกและทำไร่ข้าวก่อนครอบครัวอื่นๆ และเป็นช่วงที่กำลังดูแลข้าวในไร่กลางฤดูฝน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่ภายในไร่ช่วงทำไร่ ต่อมาในปี 2554 ได้สำรวจเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราว (จ๊ะ) ของนายหมอก ใจปิง ขณะพักอาศัยในช่วงรูดข้าว เก็บผลผลิตในไร่เพื่อศึกษาวิธีการรูดข้าวไร่ พฤติกรรมในเรือนชั่วคราวในขณะที่เก็บข้าวไว้ในเรือนก่อนพิธีกินดอกแดงจากนั้นจึงเลือกเก็บข้อมูลเรือนพักและยุ่งข้าวในหมู่บ้านน้ำแพะใน เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติม

3.2 คำถามในการวิจัย

ในการตั้งคำถามของงานวิจัยด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งมีลักษณะการวิจัยแบบบูรณาการ อาจเน้นที่คำถามหลักเพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการตามชื่อโครงการวิจัย คำตอบได้จากคำถามหลักและคำถามรองได้อาจได้เนื้อหาต่างกันหรือ คำตอบที่ได้อาจวงกลับมาบรรจบตามประเด็นหลักของโครงการวิจัยได้

ประเด็นของการวิจัยโครงการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะ กรณีบ้านปากำ ตำบลดงพญา จังหวัดน่านนี้ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ มีความเป็นมายาวนาน และยังคงเหลือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้ศึกษาได้ ซึ่งต้องการคำตอบในคำถามต่อไปนี้

1. รูปแบบและลักษณะเฉพาะตัวของเรือนชาวลัวะ-ปรัย แบบดั้งเดิมเป็นอย่างไร มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอย และพฤติกรรมการใช้งานอย่างไร
2. รูปแบบ รูปทรงของเรือนมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ผังบริเวณหรือสภาพแวดล้อมอย่างไร
3. ความเชื่อมีผลต่อผังพื้นที่และรูปแบบของเรือนหรือไม่อย่างไร
4. ภูมิปัญญาในการก่อสร้างเรือน การปรับวิถีชีวิตและสถาปัตยกรรมต่อสภาพแวดล้อมมีอะไรบ้าง
5. คุณสมบัติของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวลัวะ-ปรัย เป็นอย่างไร

3.3 กรอบความคิดและวิธีการศึกษา

กรอบความคิดพิจารณาจากคำถามในการวิจัย คำตอบที่ต้องการจากการศึกษาและการสำรวจทางกายภาพ กำหนดไว้ที่ตัวสถาปัตยกรรม (เรือนพักอาศัยและอื่นๆ) คุณสมบัติ, คุณค่า, ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม

การวิจัยนี้ถือกรอบแนวคิดนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ (Ethnoecology) และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ซึ่งเป็นมุมมองทางมานุษยวิทยาให้ความสนใจกับสัมพันธ์ภาพของมนุษย์กับธรรมชาติ (ยศ สันตสมบัติ : 2547) และในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในวิถีการดำรงชีพ มีการแทรกตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเข้าไปในสภาพแวดล้อมธรรมชาติด้วยภูมิปัญญาด้วยมิติทางวัฒนธรรมทำให้ผสมผสานเป็นนิเวศวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (Cultural Ethnoecology)

ดังนั้นกรอบความคิดในการศึกษาจึงต้องผสมผสานในการศึกษาบริบทต่างๆศึกษาเฉพาะกรณีและศึกษาเปรียบเทียบ โดยเน้นเนื้อหาจากการสำรวจทางกายภาพและการสัมภาษณ์เป็นหลัก

ในกรณีศึกษาเฉพาะกรณีในชุมชนบ้านปากำ และศึกษาเปรียบเทียบกับสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกัน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีอดีต สภาพสังคมที่มีความสัมพันธ์และสัมพันธ์เกี่ยวข้องและเลือกชุมชนที่เกี่ยวข้อง คือ ชุมชนบ้านน้ำแพะโน ซึ่งเป็นเครือญาติพี่น้องกันนับถือตระกูลผีเหมือนกัน ซึ่งแยกตัวออกไปจากชุมชนบ้านปากำ และเลือกศึกษาข้อมูลในแขวงไชยะบูลี สปป.ลาว เพื่อเปรียบเทียบกัน และกรณีตัวอย่างใน สปป.ลาว เพื่อสืบค้นเปรียบเทียบเรือนกลุ่มปรัยใน สปป.ลาว กับไทยด้วย

3.4 วิธีการศึกษา

การเก็บข้อมูลในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะ บ้านปากำนั้นจะศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม หมู่บ้านและเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์จากเอกสารวิชาการและวิจัยศึกษาแผนที่ ภาพถ่าย ภาพถ่ายทางอากาศ (aerial photographs) และแผนผังหมู่บ้าน ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน และการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งสำรวจสภาพจริงของพื้นที่ (visual survey) จากนั้นจึงทำการสำรวจวัด (measure drawing) ใช้เก็บข้อมูลสภาพทางกายภาพของเรือน และผังบริเวณเรือน เพื่อจัดทำแบบสถาปัตยกรรมการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านการดำรงชีพ ระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant

observation) ใช้ในการเก็บข้อมูลการดำรงชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนและกิจกรรมทาง ประเพณีและสังคม

3.4.1 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ปรัยในพื้นที่โครงการถึงความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ วิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากทรัพยากรและการปลูกเสริมสร้างเพื่อความอยู่รอดในสังคมความ สมดุลที่สามารถแสดงให้เห็นการแปรเปลี่ยนทางกายภาพของชุมชนและเรือนตามสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ ทำการสังเคราะห์ ผสานระหว่างผลวิเคราะห์เกี่ยวกับการปรับตัวในระบบนิเวศ วิถีชีวิต สถาปัต ยกรรมพื้นถิ่น เศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา ในการแก้ไขปัญหา สภาพทางกายภาพของชุมชน หมู่บ้าน และ เรือนพักอาศัย

ในการศึกษาเบื้องต้นจะศึกษาจากบทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจลักษณะ เฉพาะตัวของชาวลัวะ-ปรัย ซึ่งทางความแตกต่างหาข้อมูล เบื้องต้นบางส่วนตามข้อมูลที่สืบค้นได้ วิธีการ ดำเนินการศึกษาหลักเน้นที่การสำรวจทางกายภาพภาคสนามตามสภาพความเป็นจริง

วิธีการศึกษาภาคสนาม หลังจากศึกษาจากข้อมูลเอกสารทุติยภูมิเพื่อหาข้อสรุปในขอบเขตพื้นที่ สำรวจภาคสนาม สรุปจะสำรวจภาคสนามตามช่วงเวลาใน 1 ปี-ฤดูกาลครบรอบตามวิถีชีวิตของชาวลัวะปรัย ภายในระยะเวลา 2 ปี

ช่วงแรกในปีที่ 1 สำรวจในหมู่บ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ ใช้วิธีสำรวจทาง กายภาพด้วยการถ่ายภาพ ศึกษาเรือนด้วยการสัมภาษณ์ วัดขนาดเรือน เลือกตำแหน่งจากจำนวนทั้งหมด 23 หลัง ได้ถ่ายภาพในการสำรวจทั้งหมด 15 หลัง นำมาเป็นแบบสร้างหุ่นจำลองศึกษาโครงสร้าง แต่ยังไม่ ทราบขั้นตอนในการก่อสร้างแน่นอน

ช่วงที่ 2 ในปีที่ 2 สำรวจข้อมูลด้านวัฒนธรรม ประเพณี ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมและ สถาปัตยกรรมและอื่นๆ เก็บข้อมูลการสร้างเรือนใหม่ เพื่อความเข้าใจในการก่อสร้างเรือน และข้อมูล เปรียบเทียบจากกลุ่มตัวอย่างในแหล่งข้อมูลอื่นๆใน สปป.ลาว และบ้านน้ำแพะใน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา สรุปวิเคราะห์แยกประเด็นต่างๆ

ช่วงการเก็บข้อมูลระยะที่ 1

การศึกษาภาคสนามครั้งแรก (1) ศึกษาสภาพแวดล้อมของเรือนรายละเอียดการใช้สอยภายใน เรือน ลักษณะเรือนและองค์ประกอบต่างๆสัมภาษณ์การใช้งานและวิถีชีวิตในเรือนความเชื่อต่างๆ พบ ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทอื่นนอกจากเรือนพักอาศัย คือเรือนพักอาศัยชั่วคราว และยั้งข้าว แต่ในการเก็บข้อมูลในระยะเวลาสั้นและช่วงเวลาไม่เหมาะสม เพราะช่วงนั้นไม่สามารถเก็บ ข้อมูลเรือนชั่วคราวได้ เพราะไม่ใช่ช่วงเวลาที่มีการใช้เรือนชั่วคราวในไร่ข้าว

การศึกษาภาคสนามในครั้งต่อมา ส่วนมากเก็บข้อมูลเรือนพักอาศัยเพิ่มเติมได้อีกจำนวนหนึ่ง แต่ ยังไม่สามารถเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวได้

การศึกษาภาคสนามครั้งที่สามประสานงานเพื่อเก็บข้อมูลตัวอย่างการปลูกเรือนพักอาศัยซึ่งเรือน ชาวลัวะปรัยบ้านปากำจะทำการปลูกเรือนเสร็จเรียบร้อยภายในเวลา 2 วันเท่านั้น สามารถเก็บข้อมูล ขั้นตอนการก่อสร้างเรือนได้แต่ช่วงเวลาไม่สอดคล้องกันทำให้เก็บข้อมูลการสร้างเรือน 2 หลัง ในขั้นตอน การสร้างเรือนที่แตกต่างกันโดยเรือนนายมูล ใจปิง สามารถเก็บข้อมูลการสร้างตั้งแต่การประกอบ โครงสร้างหลังคาจนถึงมุงหลังคาเสร็จเรียบร้อย เรือนนายเถิง ใจปิงเก็บข้อมูลขั้นตอนตั้งแต่เริ่มปรับพื้นที่ ขุดหลุม เสาเรือน จนถึง ขึ้นเริ่มมุงหลังคาเท่านั้น และเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวระหว่างสร้างเรือนใหม่ได้ 1 หลังคือเรือนชั่วคราวของนายเป็กใจปิง ซึ่งทำการสร้างเรือนใหม่

การศึกษาภาคสนามครั้งต่อมาในช่วงฤดูฝนสามารถเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวในไร่หรือวังะของนาย ขอด ใจปิง 1 หลังจากนั้นได้ทำการสรุปข้อมูลที่ได้ เขียนแบบ - ทำหุ่นจำลอง เพื่อศึกษาโครงสร้างอาคาร ช่วงการเก็บข้อมูลระยะที่ 2

การศึกษาภาคสนามครั้งต่อมาเก็บข้อมูลวัฒนธรรมประเพณีการกินดอกแดง พิธีฉลอง และเก็บ ข้อมูลยังข้าว (รานชา) เพื่อความเข้าใจในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

การศึกษาภาคสนามครั้งต่อมา เพื่อเก็บข้อมูลการสร้างเรือนใหม่ของนายใจ ใจปิง ตั้งแต่เริ่ม ปรับพื้นที่ เจาะเสาเรือน จนขึ้นเรือนใหม่เสร็จเรียบร้อย

การเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งต่อมา เพื่อเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวในไร่ของนายหมอก ใจปิง ศึกษา กรรมวิธีการรดข้าว และเก็บข้อมูลเรือนชั่วคราวในไร่(วังะ)

การเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งต่อมา เพื่อเก็บข้อมูลการสักข้าวเมื่อเริ่มฤดูกาลทำไร่ข้าว และ วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวลัวะปรี

เนื่องจากการศึกษาเพื่อหารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมของชาวลัวะปรี พบว่าในเขต อำเภอปอเกือ จังหวัดน่าน อาจพบเพียงบางหมู่บ้านได้แก่บ้านปากำ บ้านห้วยลัวะ บ้านแพนออก บ้านน้ำแพะใน จึงต้องศึกษาเพิ่มเติมจากบ้านน้ำแพะในจากข้อมูลตามเอกสารและพื้นที่จริง พิจารณารูปแบบเปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ พบว่าในเขตแขวงไชยะบูลี สปป. ลาว มีกลุ่ม ชาติพันธุ์ปรีอาศัยอยู่จำนวนมากซึ่งศึกษาจากข้อมูลตามเอกสารของ สปป. ลาว และศึกษาภาคสนาม ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2553 ณ หมู่บ้านหนองหลวง เมืองหงสา แขวงไชยะบูลี สปป. ลาว

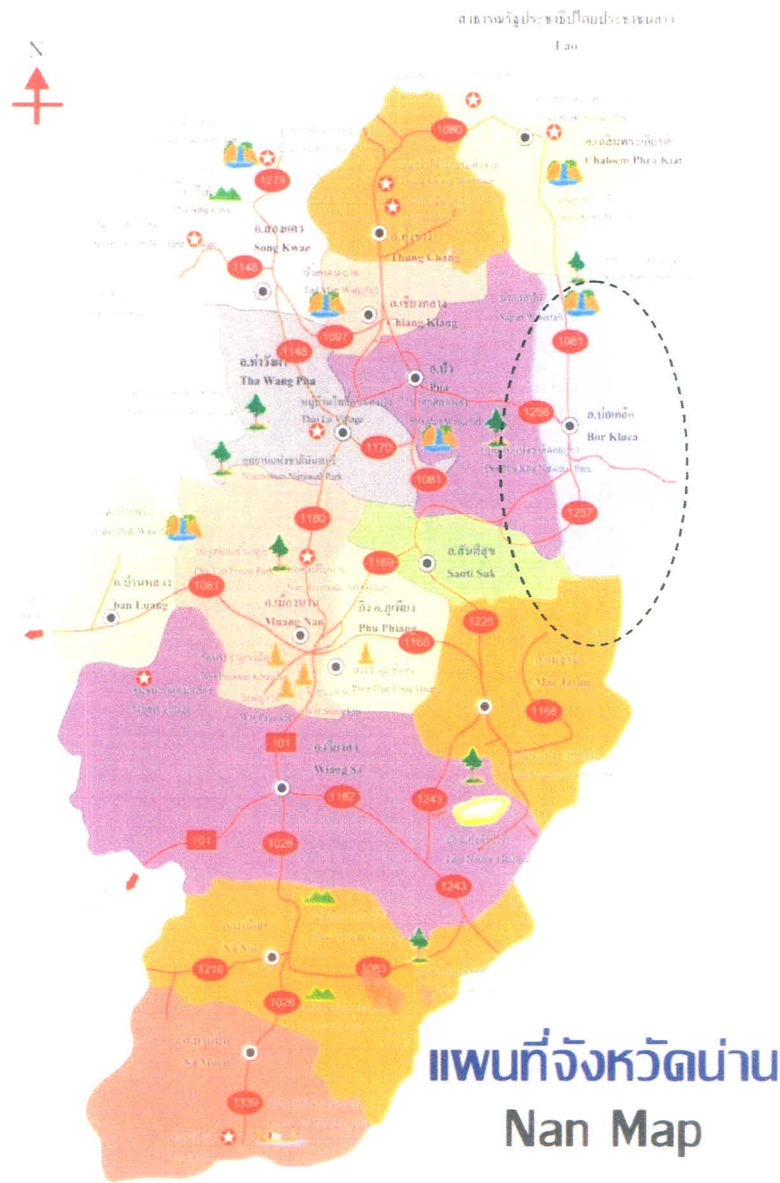
3.5 การดำเนินงานตามวิธีการศึกษาและสำรวจภาคสนามที่บ้านปากำ

สามารถรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ต่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้เพียงพอ การดำเนินงานไม่สามารถดำเนินงานได้ตามแผนที่วางไว้ทั้งนี้เพราะอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาและ สัมภาษณ์เก็บข้อมูล เนื่องจากการเก็บข้อมูลบางส่วนต้องเก็บในช่วงเวลาจำกัด ต้องติดต่อประสานงาน ล่วงหน้า อีกทั้งหมู่บ้านปากำอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ห่างจากถนนใหญ่ ต้องเดินเท้าเข้าไปไม่ ต่ำกว่า 5 กิโลเมตร การติดต่อทางโทรศัพท์ก็มีอุปสรรคเพราะไม่มีสัญญาณในบริเวณหมู่บ้านต้องออกมา นอกหมู่บ้านจึงจะมีสัญญาณ การเก็บข้อมูลด้านประเพณีกรณีนวันกินดอกแดงก็ต้องให้หมอสัตกำหนดเวลา ซึ่งไม่มีที่เวลาแน่นอน ในกรณีการปลูกเรือนใหม่ก็ไม่มีกำหนดเวลาแน่นอนต้องติดต่อประสานงานล่วงหน้า ไม่เกิน 2 สัปดาห์และการสร้างเรือนก็ใช้เวลาภายใน 2 วันเท่านั้นหากพลาดก็ต้องรอต่อไปเพราะชาวลัวะปรีมี ช่วงเวลาสร้างเรือนเฉพาะเวลาเดียวในรอบ 1 ปีเท่านั้น อุปสรรคในการเกิดพายุทำให้ทางสัญจรไปยัง หมู่บ้านปากำไม่ได้ การเก็บข้อมูลในฤดูฝนนี้ประสบปัญหาการเดินทางจากแมลงและทากในการเดินไปตาม สันเขาเพื่อเข้าถึงหมู่บ้านการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาและวิเคราะห์จึงต้องเลื่อนกำหนดออกไปหลายครั้ง

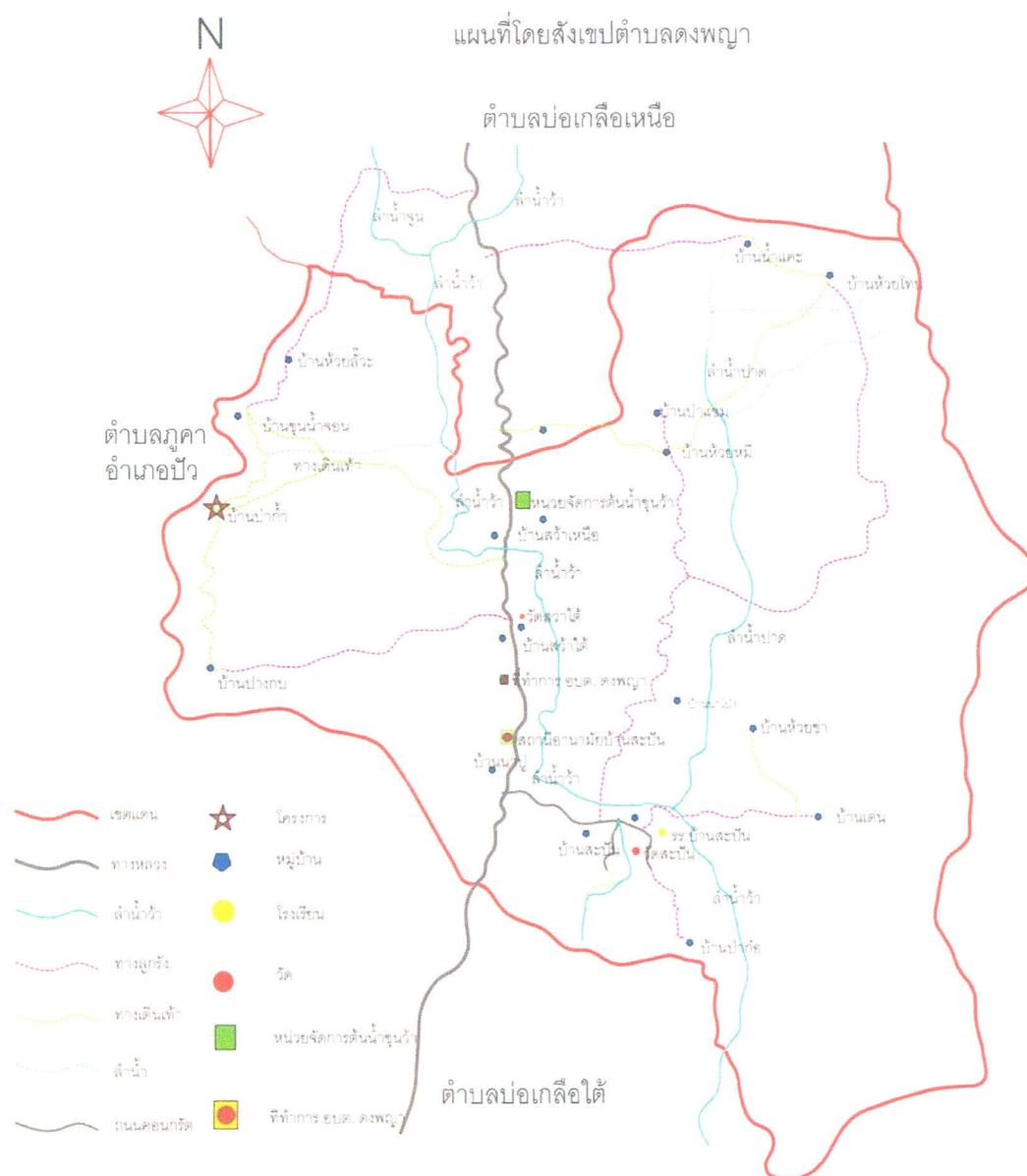
3.5.1 องค์ความรู้คาดว่าจะได้รับคำตอบจากงานสำรวจภาคสนาม

1. ได้รูปแบบและลักษณะเฉพาะตัวอันเป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวลัวะปรี
2. เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบรูปทรงของเรือนชาวลัวะปรีกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม
3. ทราบถึงความเกี่ยวเนื่องของคติความเชื่อกับการจัดผังและแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนพัก อาศัย
4. เข้าใจถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวลัวะปรีในแง่คุณสมบัติที่สามารถประสาน กลมกลืนกับระบบนิเวศสภาพแวดล้อมท้องถิ่น
5. ทราบคุณสมบัติของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวลัวะปรีที่เป็นการออกแบบอย่างยั่งยืนสามารถ เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาต่อไปได้

6. เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษาวัสดุพื้นถิ่นที่สามารถประยุกต์ใช้กับสถาปัตยกรรมหรือการออกแบบอื่นๆได้

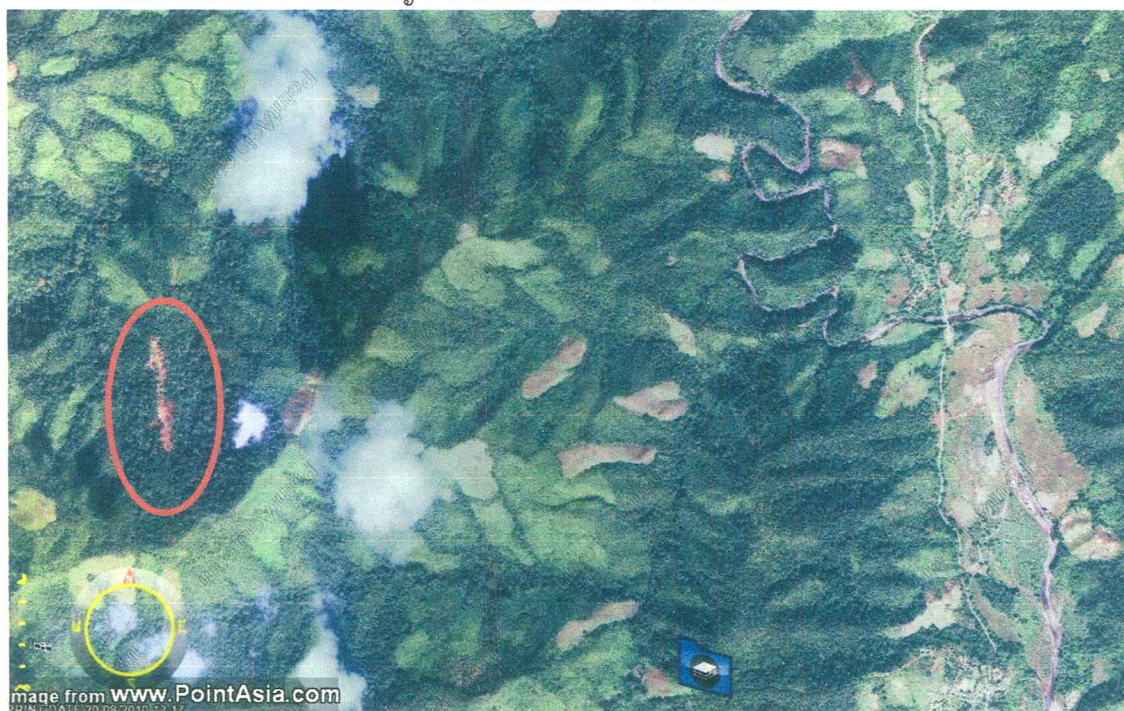
ภาพที่ 3.1 แสดงแผนที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ที่มา :แผนที่เมืองน่านศิริรินยา พรหมคำ

ภาพที่ 3.2 แสดงแผนที่ตำบลตงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ที่มา : จากองค์การบริหารส่วนตำบลตงพญา

พื้นที่ในการเก็บข้อมูลในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวไทภูเขาเผ่าลัวะ
กรณีบ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ภาพที่ 3.3 แสดงชุมชนบ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ
ที่มา แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมดิจิทัล www.pointasia.com เข้าถึงเมื่อวันที่ 20/08/2553

ภาพที่ 3.4 แสดงชุมชนบ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.5 แสดงพื้นที่เก็บข้อมูล บ้านปากคำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

การศึกษาได้ทำการแบ่งการเก็บตัวอย่างเรือนพักอาศัย ชาวละโว้ปรีเป็น 2 กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาจากบ้านปากคำและบ้านน้ำแพะเนื่องจากเป็นกลุ่มเดียวกันจากชุมชนบ้านปากคำแต่ได้แยกหมู่บ้านออกมาในพื้นที่ใหม่

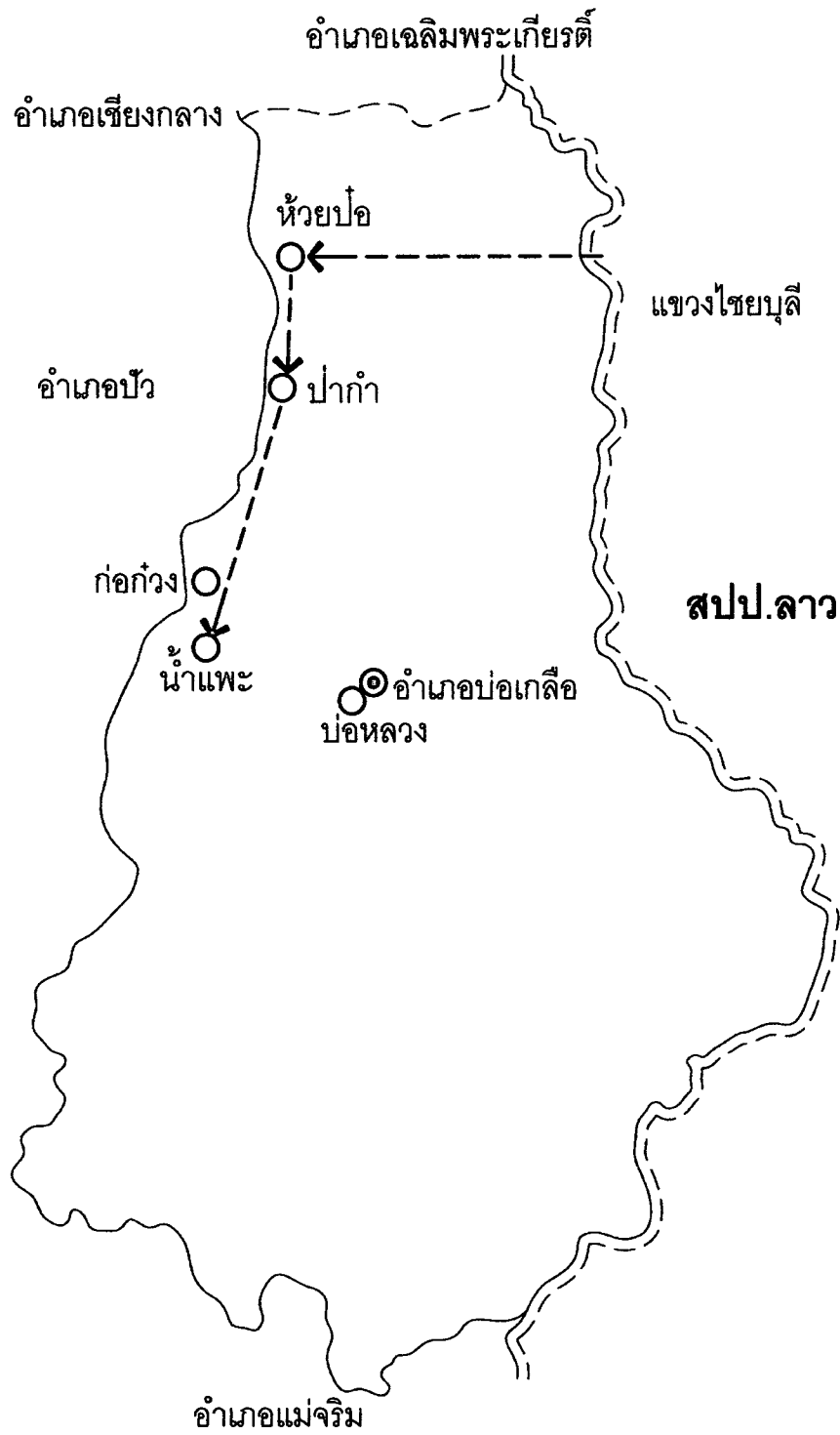

3.5.2 ประวัติหมู่บ้านปากำ

หมู่บ้านปากำเป็นชื่อเรียกที่คนทั่วไปเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ เพราะบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นไผ่ขนาดเล็กชนิดหนึ่งขึ้นอยู่มากมาย ไผ่ชนิดนี้ชาวละวะ และ ชาวขมุ จะนำลำต้นที่แก่ได้ขนาดมาทำหลอดดูดเหล้าหรือเหล้ากลบโดยจะทะลวงใส่ในแล้วนำมาเสียบในไหเหล้าเพื่อดื่ม ชื่อหมู่บ้านในภาษาปรัยคือ “งวลहनอกปง” แปลว่า หมู่บ้านที่มีลำห้วยและ งวลแปลว่าหมู่บ้าน หนอกแปลว่า “ลำห้วย” ปง แปลว่า “ที่น้ำและ” จากคำบอกเล่าต่อๆ กันมาว่าเดิมชาวปรัยบ้านปากำอาศัยอยู่ที่บ้านห้วยป้อ ในเขตตำบลบ่อเกลือเหนือในปัจจุบัน จากเดิมที่อพยพเคลื่อนย้ายจากบริเวณเทือกเขาหลวงพระบาง ต่อมานายหมื่น และ เพื่อนบ้านอีก 2 หลังคาเรือนรวมเป็น 3 หลังคาเรือนได้แยกออกมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้เนื่องจากมีลำห้วยที่มีน้ำตลอดปีมีทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่าง เช่น ป่าไม้ สมุนไพร และ สัตว์ต่างๆมากมายอยู่กันมาหลายชั่วคนไม่ต่ำกว่า 150 ปี ต่อมาที่ดินเริ่มไม่เพียงพอเพราะประชากรมากขึ้นจึงแยกออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่บริเวณบ้านน้ำมาง หรือ งวลน้ำมาง ต่อมาได้ย้ายมาอยู่บริเวณหมู่บ้านขุนน้ำแพะ และย้ายมาเป็นบ้านน้ำแพะใน ,บ้านน้ำแพะนอกในปัจจุบัน ชาวปรัยบ้านปากำและ บ้านน้ำแพะนอก บ้านน้ำแพะใน ต่างเป็นเครือญาติกันเนื่องจากนับถือผีเดียวกัน คือ อาเปอ และอาเยอ แม้บ้านฮีของตระกูลอาเยอยังอยู่ที่บ้านปากำ แต่บ้านฮีของตระกูลอาเปออยู่ที่บ้านน้ำแพะนอก ชาวบ้านปากำเป็นกลุ่มที่พูดภาษาปรัย โดยไม่มีกลุ่มที่พูดภาษามลปะปนเลย และยังคงยึดถือประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดมากกว่ากลุ่มอื่นๆ นับถือผีประจำตระกูล 2 ตระกูล คือ อาเปอ และอาเยอ แม้ว่าจะมีการโยกย้ายไปจากบ้านปากำและยังนับถือผีเดียวกันกับญาติพี่น้องชาวบ้านปากำ เช่น ชุมชนบ้านน้ำแพะที่มีผู้นับถือผีตระกูลอื่นเข้ามาปะปน ในงานวิจัยนี้จึงเรียกกลุ่มชาวบ้านปากำว่าเป็นชาว “ปรัย” ตามกลุ่มภาษา

บ้านปากำในปัจจุบันมี 23 หลังคาเรือน 48 ครอบครัว ประชากรทั้งหมด 195 เป็นหญิง 95 คน ชาย 100 คน

แสดงเส้นทางการโยกย้ายของชาวปรี๋ บ้านปากคำ

ภาพที่3.7 แสดงแผนที่การเคลื่อนย้ายกลุ่มชาวปรี๋บ้านปากคำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

3.5.3 ที่ตั้งและอาณาเขต

หมู่บ้านป่าก้างตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา พิกัด QB 2592776 N 19° _ 13.718 E 101° 08.880. หมู่บ้านมีขนาดความกว้าง 135 เมตร ความยาวในแนวทิศเหนือ – ใต้ 485 เมตร ความสูง 1,120 เมตร โดยประมาณ จากระดับน้ำทะเล (จุดสูงสุดของหมู่บ้านอยู่บนแนวสันเขาอยู่ที่ความสูง 1,170 เมตร ต่ำสุดที่ 1,094 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง อาณาเขตทิศเหนือติดกับเขตบ้านขุนน้ำจอน ตำบลดงพญา ทิศตะวันออกติดกับเขตบ้านสว่าเหนือ ตำบลดงพญา ทิศใต้ติดกับบ้านปางกบ ตำบลดงพญา ทิศตะวันตกติดกับเขตบ้านสะกุน อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การคมนาคม หมู่บ้านป่าก้างตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคาไม่มีทางรถยนต์ มีเพียงทางเดินเท้าไปตามไหล่เขา ตามแนวสันเขาเป็นระยะประมาณ 5 กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกห่างจากถนนหมายเลข 1081 สายอำเภอบ่อเกลือ – อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ่อเกลือประมาณ 12 กิโลเมตร การเข้าถึงหมู่บ้านป่าก้างมี 3 ทางคือ

1. เดินเท้าจากหมู่บ้านสว่าเหนือด้านทิศตะวันตกไปตามสันเขาประมาณ 5 กิโลเมตร
2. เดินเท้าจากบ้านขุนน้ำจอนด้านทิศเหนือระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร
3. เดินทางด้วยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์จากบ้านสว่าใต้ถึงบ้านปางกบประมาณ 3 กิโลเมตร ทางทิศใต้ และเดินเท้าหรือจักรยานยนต์ตามสันเขาประมาณ 3 กิโลเมตร ถึงทางแยกก่อนเข้าหมู่บ้านป่าก้างประมาณ 1 กิโลเมตร

ผังบริเวณหมู่บ้าน

หมู่บ้านป่าก้างมีเรือนพักอาศัย 23 เรือน การตั้งเรือนพักอาศัยของหมู่บ้านป่าก้างจะตั้งในแนวเหนือ – ใต้ แบ่งเป็นกลุ่มเรือนใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 อยู่บนเนินเขาทางทิศเหนือของหมู่บ้านจำนวน 4 หลังคาเรือน

กลุ่มที่ 2 อยู่บริเวณหุบเขาในแนวเหนือ – ใต้ ด้านทิศเหนือต่อจากกลุ่มที่ 1 จำนวน 4 หลังคาเรือน

กลุ่มที่ 3 อยู่ลานกลางหมู่บ้าน และบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน 6 หลังคาเรือน

กลุ่มที่ 4 อยู่บริเวณทิศใต้บนเนินเขาที่ระดับความสูง 1,170 เมตร จำนวน 9 หลังคาเรือน

ภาพที่ 3.8 แสดงแผนผังบริเวณบ้านป่าก่า
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

องค์ประกอบของหมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

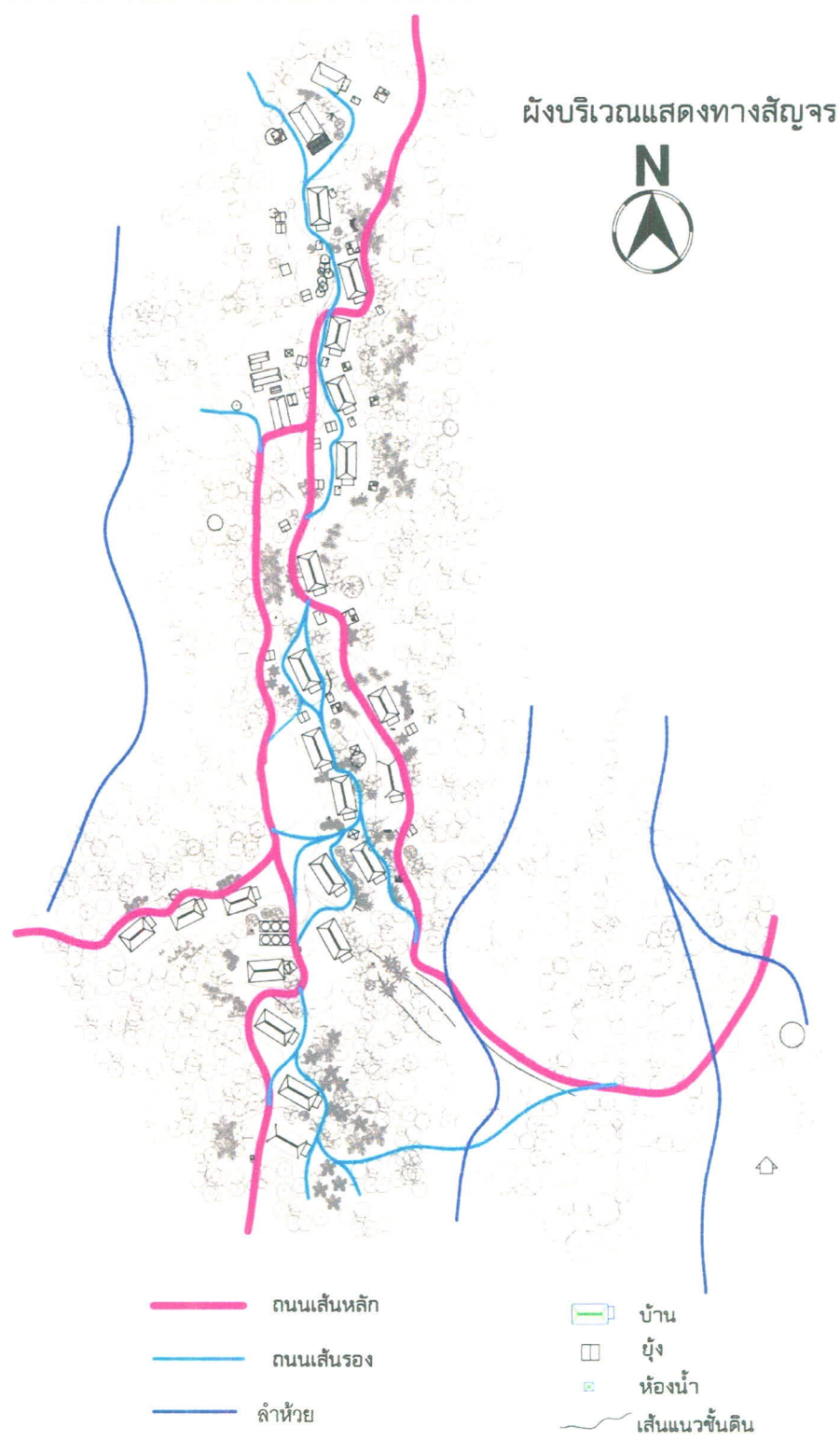
1. กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาอยู่บริเวณเนินเขาอีกลูก ด้านเหนือของหมู่บ้าน
2. กลุ่มอาคารเรียนของการศึกษานอกโรงเรียนบริเวณเนินเขาด้านทิศเหนือของหมู่บ้านที่ระดับความสูง 1,019 เมตร
3. กลุ่มหมู่เรือนพักอาศัย 23 หลังคาเรือนวางในแนวเหนือ – ใต้
4. บริเวณป่าช้าประจำหมู่บ้าน อยู่บนสันเขาทางทิศตะวันตก ขนานกับแนวหมู่บ้าน
5. บริเวณศาลตาน้ำ อยู่ด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านระยะห่างประมาณ 400 เมตร

ทางสัญจรภายในหมู่บ้านปากำ

หมู่บ้านปากำจะมีทางเข้าหลักอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน และมีเส้นทางเชื่อมต่อเป็นทางเข้าผ่านแนวหมู่บ้านไปทางทิศเหนือสู่บ้านขุนน้ำจอน 3 ระดับ มีเส้นทางเดินเท้าผ่านกลุ่มเรือนด้านทิศใต้ไปไร่ข้าว และป่าหญาคาด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน และมีเส้นทางสัญจรตัดผ่านกลุ่มเรือนกลางหมู่บ้านไปทางทิศตะวันตก 1 เส้นทาง รวม 3 ทิศทาง ด้านทิศตะวันออกเป็นหุบเขา การเชื่อมโยงของทางสัญจรที่สำคัญได้แก่ เส้นทางสัญจรระหว่างกลุ่มเรือนในแนวเหนือ – ใต้ 3 ระดับ คือระดับบนสุดบริเวณใกล้ป่าช้าประจำหมู่บ้านและศูนย์การเรียนรู้ กศน. เป็นการเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มเรือนทิศใต้ ลานอเนกประสงค์(กลางหมู่บ้าน) กลุ่มเรือนกลางหมู่บ้านกับศูนย์การเรียนรู้ กศน. ระดับกลางเป็นเส้นทางเชื่อมต่อหมู่บ้านในแนวเหนือ – ใต้ จนถึงเส้นทางไปโรงเรียนประถมศึกษาต่อไปยังหมู่บ้านขุนน้ำจอน หมู่บ้านห้วยลัวะ ระดับล่างสุดเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างกลุ่มเรือนลานกลางหมู่บ้านไปสู่กลุ่มเรือนด้านทิศเหนือ

ภาพที่ 3.9 แสดงแผนผังหมู่บ้านแสดงส่วนสำคัญต่างๆ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

ภาพที่ 3.10แสดงเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

3.5.4 สถานที่สำคัญของหมู่บ้านปากำ

ในหมู่บ้านปากำมีสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ 1. เรือนฮีด 2. เรือนหมอฮีด 3. ศาลตาน้ำ 4. ป่าช้าประจำหมู่บ้าน

เรือนฮีด เป็นเรือนของบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน คือ เรือนนายหมื่น อาศัยสืบทอดกันมาถือเป็นเรือนฮีดหมู่บ้านด้วย ปัจจุบันเป็นเรือนเลขที่ 14 ของนายขอด ใจปิง มีความสำคัญที่สุดเพราะกิจกรรมหลายอย่าง จะต้องเริ่มทำที่เรือนหลังนี้ก่อนเรือนอื่นๆ ในหมู่บ้าน การเลือกที่ทำอะไร ชาวบ้านก็จะเลือกก่อนเรือนอื่นๆ ชาวบ้านต้องมาร่วมกันทำพิธีกรรม เช่น กินข้าวเม่า กินดอกแดง ฯลฯ ที่เรือนฮีดนี้ก่อน เรือนฮีดนี้ถือเป็นเรือนฮีด ของกลุ่มที่นับถือของกลุ่มที่นับถือผีตระกูลอาเยอ (กลุ่มอาเปอมีเรือนฮีดแยกไปต่างหากที่หมู่บ้านน้ำแพนนอก)

เรือนหมอฮีด เป็นเรือนพักอาศัยของผู้อาวุโสประจำตระกูล 2 ตระกูล คือตระกูลอาเยอและตระกูลอาเปอ เป็นเรือนที่ชาวบ้านในแต่ละตระกูลจะต้องปรึกษา เชื้อพ้องหมอฮีดในการกระทำใดให้มีผีผีประจำตระกูล หรือเมื่อมีการเจ็บป่วยก็จะมารักษาหรือตรวจดูว่าถูกผีใดกระทำ วิธีแก้ไขเป็นอย่างไร

ปัจจุบันหมอฮีดของกลุ่มอาเยอคือนายนวนใจปิง เรือนเลขที่ 20 หมอฮีดของกลุ่มอาเปอคือนายปิ่น ใจปิง เรือนเลขที่ 39

ศาลตาน้ำ (ปร้องฮ็อก: ผิดาน้ำ-ภาษาปรัย)

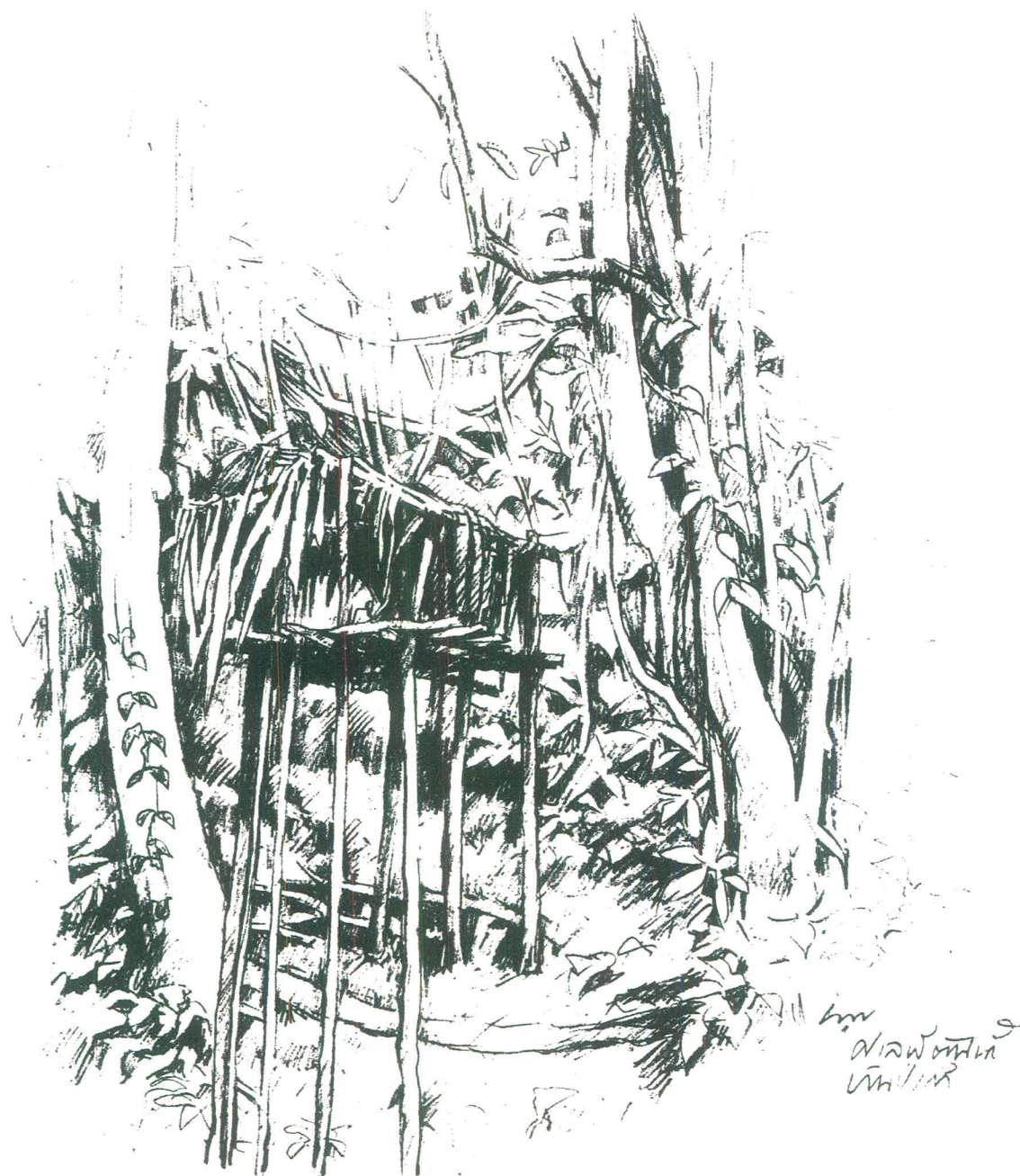
สถานที่สำคัญของชาวปรัยบ้านกำ อีกแห่งหนึ่งคือบริเวณที่มีน้ำผุดออกมาจากภูเขาเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน ที่ใช้น้ำจากแหล่งนี้ดื่มกินตลอดมาจนบัดนี้ โดยชาวปรัยจะทำแอ่งน้ำเล็กๆ บริเวณที่มีน้ำไหลออกมา เพื่อใช้กระบอกไม้ไผ่ (บอกร็อก-ภาษาปรัย) ตักใส่แล้วบรรจุลงในตะกร้า (เปราะห์-ภาษาปรัย) แบกกลับมาใช้ดื่มกินที่เรือน ในบริเวณใกล้แอ่งน้ำจะพบกระบอกไม้ไผ่เก่าที่ใช้ไม่ได้แล้วทิ้งไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงระยะเวลาอันยาวนานของหมู่บ้าน

บริเวณตาน้ำนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาในบริเวณนี้ด้านเหนือของตาน้ำจะมีศาลเพิงตาเล็กๆ ตัวศาลยกพื้นสูงประมาณ 1.20 เมตร โครงสร้างทำด้วยท่อนไม้จริง มุงด้วยใบหวาย ใบค้อ ขนาดของศาลประมาณ 40 x 40 เซนติเมตร จะต้องทำพิธีบวงสรวงทำบุญผีดาน้ำในวันพิธีกินดอกแดง ด้วยการฆ่าไก่โดยการย่างไฟบริเวณด้านหน้าศาลตาน้ำนี้ ในอดีตหากมีสิ่งแปลกปลอมหรือคนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านชาวบ้านจะต้องทำพิธีบอกกล่าวที่ศาลนี้ทุกครั้ง บริเวณรอบศาลตาน้ำเป็นป่าชุมชน ปกคลุมด้วยต้นไม้ทั่วบริเวณนี้ จึงทำให้มีความชุ่มชื้น มีน้ำจากตาน้ำตลอดปี และยังมีข้อห้ามตัดต้นไม้ในบริเวณนี้ด้วย

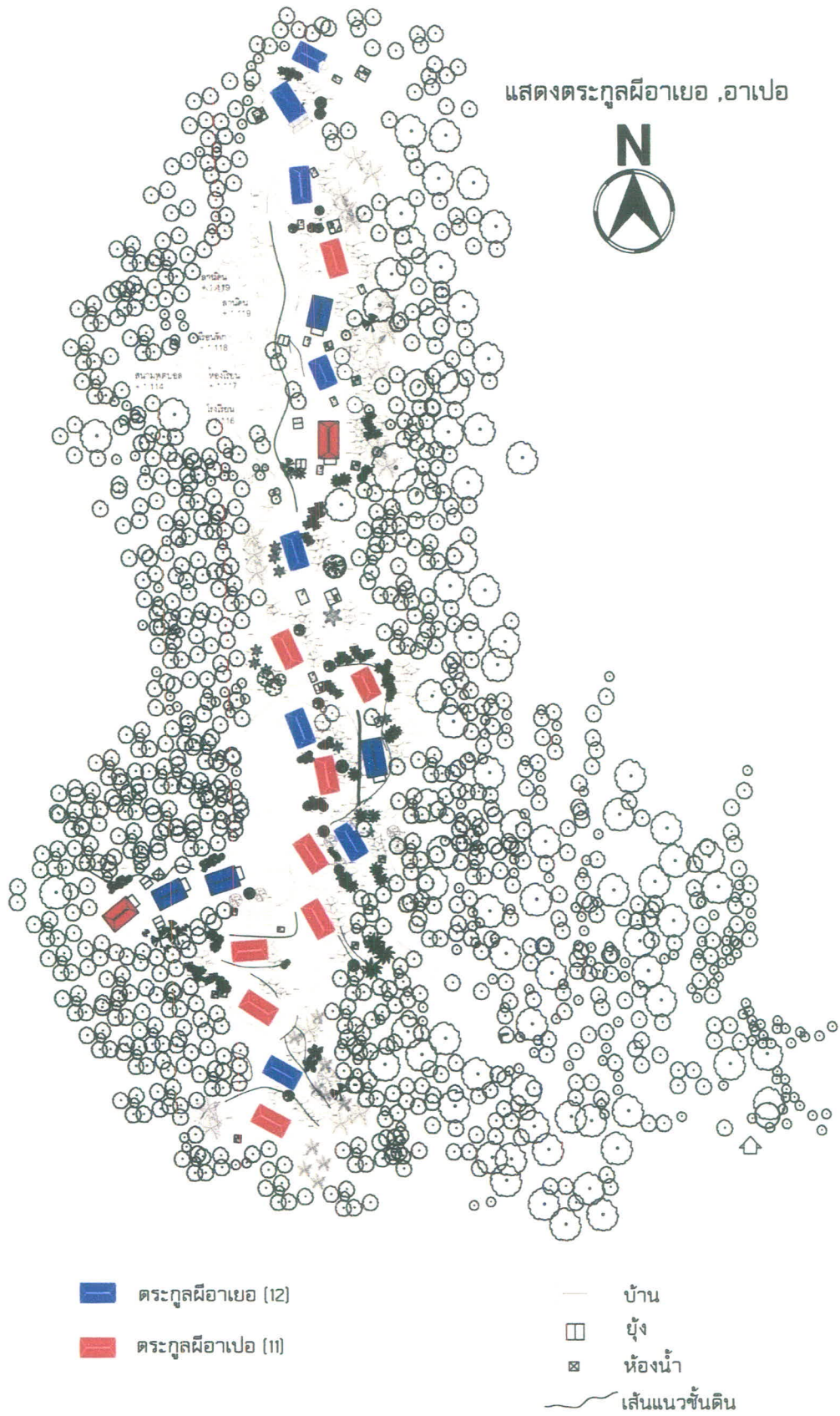
ป่าช้าประจำหมู่บ้าน

ป่าช้าประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของหมู่บ้านเพราะต้องฝังศพคนในหมู่บ้านโดยการเสียหยาหาบริเวณสถานที่ฝังก่อนทำการฝังศพ

ภาพที่ 3.11 ภาพวาดลายเส้นแสดงลักษณะศาลตาน้ำ บ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สันชัย สุพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.12 แผนที่แสดงเรือนกลุ่มตระกูลผี ในบ้านปากำ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

3.5.5 ลักษณะครอบครัวความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีชาวลาหู่บ้านป่าก่า

ชาวลาหู่-ปรีบ้านป่าก่า เป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มีผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ฝ่ายหญิงเป็นผู้สืบสกุล เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะต้องนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิง บุตรที่เกิดมาจะสืบสกุลนับถือผีบรรพบุรุษตามมารดา

ผีเรือนหรือผีตระกูลของชาวลาหู่ในจังหวัดน่านมีหลายตระกูลโดยแต่ละหมู่บ้านอาจมีหลายตระกูล ผีเพราะชาวลาหู่มีข้อห้ามเรื่องผีตระกูล ห้ามบุคคลที่นับถือผีในตระกูลเดียวกันแต่งงานกัน ห้ามรวมไปถึง คนในหมู่บ้านอื่นที่ไม่เคยรู้จักกันเลย ผู้ที่นับถือผีตระกูลเดียวกันถือว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นญาติกัน ผีของแต่ละตระกูลจะได้รับการนับถือสืบทอดกันไปจากสมาชิกของตระกูล การประกอบพิธีเลี้ยงผีจะมี หมอฮีดเฉพาะของแต่ละตระกูลเป็นผู้ทำพิธีตามที่ภูเบศ วิโรทัย (2527) ศึกษาไว้มี 18 ตระกูลจากการสำรวจภาคสนามในเขตอำเภอป้อเกลือ การเรียกชื่อ ตระกูลผี จะเรียกด้วยคำขึ้นต้นว่า อาว หรือ อาหรือ อะ ตามแต่สำเนียงพูด เฉพาะกลุ่มชาวปรี แต่ละหมู่บ้านจะมีสายตระกูลดังนี้ สายตระกูลผีชาวปรี ในเขตตำบลคงพญาและป้อเกลือได้

บ้านป่าก่า 1. อาเปอ หมอฮีด นายปิ่น ใจปิง

2. อาเยอ หมอฮีด นายนวนใจปิง

บ้านฮีด นายชอด ใจปิง

บ้านน้ำแพนนอก 1. อาเปอ บ้านฮีด นายเหลา ใจปิง

2. อาซัง บ้านฮีด นายแก้ว ใจปิง

หมอฮีดนายเปลี่ยน ใจปิง

บ้านน้ำแพนใน 1. อาเปอ หมอฮีด นายพอน ใจปิง

2. อาเยอ

3. อาซัง หมอฮีด นายเถิง ใจปิง

บ้านน้ำจูน 1. อาซังคาน 2. อาเซี้ย

3. อาเปอ 4. อาเยอ

บ้านก่อง่าง 1. อาปง

2. อาเปอ

3. อาเยอ

บ้านห้วยป้อ 1. อาเยอ

2. อาเปอ

3. อาซังคาน

บ้านขุนน้ำจอน 1. อาแอต 4. อาซังคาน

2. อาเซียด 5. อาเปอ

3. อาปง

บ้านหนองน่าน 1. อาเปอ 2. อาบง

3. อาซังคาน 4. อาเยอ

บ้านวังเสา ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว มีสายตระกูลผีชาวปรี ดังนี้

1. อาซัง

2. อาซังบุง

3. อาซาปาง (อาซาปาล) อาซาปาก

การแบ่งสายตระกูลและนับถือผีประจำตระกูล มีความสัมพันธ์กับการแต่งงานและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวลัวะ เพราะเมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะเปลี่ยนมานับถือผีตามฝ่ายหญิง และเป็นสมาชิกในเรือนฝ่ายหญิง เมื่อมีลูก ลูกที่เกิดมาจะสืบเชื้อสายนับถือผีทางมารดา

นอกจากสายตระกูลที่นับถือผีต่างกันแล้ว ยังสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวปรีย เพราะในสังคมชาวลัวะมีการกำหนดวันหยุดหรือ “วันกรรม” ซึ่งเป็นวันที่ชาวลัวะจะหยุดพักจากการทำงานหนัก 2 วัน ไม่ทำอะไร ไม่ตัดไม้เด็ดผักตัดหญ้า ไม่ดำข้าว วันกรรมของแต่ละตระกูลจะแตกต่างกันไป อาจตรงกันก็ได้ เนื่องจากชาวลัวะจะแบ่งวันใน 1 รอบ 10 วัน แบ่งออกเป็น 10 วัน คือ

1. วันคต (จิตต) 2. วันलग (จิลง) 3. วันเตา (จิตา) 4. วันกา (จิกา) 5. วันคาบ (จิกาบ)
6. วันดับ (จิตับ) 7. วันวาย (จิกาย) 8. วันมิง (จิมิง) 9. วันเบอริด (จิบอริด) 10. วันกัต (จิกัต)

ภาษาปรีย จี แปลว่า วัน หรือ พระอาทิตย์

3.5.6 วิถีชีวิตชาวปรียบ้านปากำ

ชาวปรียบ้านปากำจะมีวิถีชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติและเชื่อในจารีตของกลุ่มอย่างมาก ซึ่งมีพิธีกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายดังนี้

การเกิดก่อนจะคลอดลูก ชาวปรียบ้านปากำต้องเตรียมก่อไฟ ต้มน้ำเพื่อให้หญิงที่จะคลอดลูกได้กินหลังคลอดลูก เตรียมอุปกรณ์สำหรับลูกคือ เตรียมย่าม ซึ่งภายในจะมีซ้อน และเชือกที่ไข่มัดพันแขนไว้บริเวณที่คลอด เพื่อกันผีมารบกวนเด็กถือว่าให้ผีมาเล่นของที่อยู่ในย่ามที่แขนไว้ เมื่อคลอดแล้วจะนำรูกเด็กใส่ น้ำเต้าแล้วเอาไปแขวนบนกิ่งไม้ในป่า เมื่อครบ 3 วันแล้วจะผูกข้อมือด้วยด้ายสีดำนำเด็กออกจากห้องได้ (จากการสัมภาษณ์ นายคำ ใจปิง ผู้ใหญ่บ้านปากำ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2553) ในกลุ่มชาวปรียบ้านวังเสา ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เมื่อเด็กคลอดออกมาเป็นผู้หญิงจะแขวนสวิง (หิง-ภาษาปรีย) ไว้ที่หลังบันได และมีตะเหลบปักไว้ หากเป็นเด็กผู้ชายจะแขวนสะตวงและหน้าไม้ไว้แทนและจะนำรูกใส่ผลน้ำเต้าแล้วนำไปฝังในป่า (จากการสัมภาษณ์ นายประเสริฐ ภูเท็ง ผู้ใหญ่บ้านวังเสา ต.ชนแดน อ.สองแคว จ.น่าน) วันที่ 25 มิถุนายน 2554

การแต่งงานเนื่องจากชาวปรียบ้านปากำนับถือผีทางมารดาเมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะต้องถือผีตามภรรยา การแต่งงานซึ่งเป็นประเพณีที่ฝ่ายหญิงจะต้องไปสู่ขอฝ่ายชาย โดยจะต้องบอกกล่าวญาติฝ่ายชาย สู่ขอตามฐานะของฝ่ายหญิง นำไข่ไก่หรือหมูไปบ้านฝ่ายชาย ทำพิธีกันเลี้ยงที่บ้านฝ่ายชาย แล้ววันรุ่งขึ้นฝ่ายชายจะมาบ้านฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงก็ต้องบอกกล่าวผีเรือนในห้องฮีดโดยทำพิธีเลี้ยงผี

การตายและพิธีศพชาวปรียบ้านปากำ ถือว่าหากเกิดมาแล้วตายภายใน 3 วัน ไม่ต้องทำพิธีศพหากเกิน 3 วัน ต้องทำพิธีศพ โดยนำศพไว้ในห้องฮีด วางศพบนเสื่อมีกระทรงดอกไม้ เทียนวางไว้บนศีรษะ มีผู้หญิงร้องบอกกล่าวให้วิญญาณไปสวรรค์ โดยจะร้องตลอดคืนสลับเปลี่ยนกัน มักจะเก็บศพไว้ประมาณ 2-3 วัน และจะต้องฝังศพก่อนวันกรรม เพราะจะถือวันกรรมเหมือนเดิม ไม่ต้องเพิ่มวันกรรม (หากฝังศพวันกรรมจะต้องเพิ่มวันกรรมทั้งหมด ต่อไปอีก 1 ปี โดยจะต้องปรึกษา หมอฮีด และเรือนฮีด) จากนั้นจะทำศพไปฝังที่ป่าช้าประจำหมู่บ้าน ก่อนจะนำศพไปฝัง จะมีพิธีสอบถามถึงสาเหตุการตายโดยการนำน้ำใส่ถ้วยและเสี่ยงทายว่าอะไรทำให้ตาย ขอให้เกิดขึ้นบอกเหตุเช่นให้เศษหญ้าคาบนหลังคาตมมาใส่น้ำก่อนทำพิธีฝังศพ จะต้องนำไข่ไป 1 ฟอง เสี่ยงทายหาที่ฝังศพ โดยโยนไข่ไปที่พื้นดินที่เลือก หากไข่ไม่แตกจะขุดหลุมฝังศพไม่ได้ บริเวณใดที่ไข่แตกแล้วแตก จึงจะขุดหลุมลึกประมาณ 80-90 เซนติเมตร แล้วกลับมาที่เรือน ห่อศพด้วยเสื่อมัดด้วยหวายให้แน่น หามออกจากเรือน โดยจะมีญาตินำไปส่งศพ หากไม่ไปจะต้องบอกกล่าวแก่ศพก่อนเมื่อฝังศพแล้ว จะบอกกล่าวให้ไปดี แล้วนำสิ่งของเครื่องใช้ เช่น หม้อ ชาม ซ้อน ลูกศร วางไว้ข้างที่หลุมศพ เมื่อกลับถึงเรือนจะทำพิธีสู่ขวัญคนที่ไปฝังศพ โดยผูกข้อมือข้างซ้ายด้วยด้ายสีขาว มีขันใส่

ดอกไม้ เทียนไข สวดอีกครั้งที่ท้ายเรือน ซึ่งแขวนตะกร้า (เพียง) ซึ่งด้านในใส่ผลไม้เต้าและดอกไม้ไว้ เมื่อสวดเสร็จจะเผาตะกร้า (เพียง-ภาษาปรัย) ใต้บ้านเอาหน้าไม้ ลูกศรยิงไปที่น้ำเต้า แล้วนำไม้มาตีน้ำเต้าให้แตกให้น้ำในน้ำเต้ารดดับไฟที่เผา แล้วนำไปทิ้งที่ป่าช้า

3.5.7 อาชีพของชาวปรัยบ้านปากำ

อาชีพสำคัญของชาวปรัย คือ การทำไร่ อาชีพรอง คือ การหาของป่า และการล่าสัตว์ การทำไร่ที่สำคัญ คือ ไร่ข้าว ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะชาวปรัยจะต้องทำไร่เพื่อให้มีข้าวบริโภคตลอดปี โดยจะทำในลักษณะ หมุนเวียนกันไป (Rotation) โดยจะพักฟื้นดินให้พักฟื้นประมาณ 5 – 10 ปี

การทำไร่ข้าวของชาวปรัย (แองแซ-ภาษาปรัย) จะตัดไม้, เผาไร่, สักข้าวปลูกข้าวใหม่ทุกปี เครื่องมือในการทำไร่ของชาวปรัยบ้านปากำคือลู่หรือเกอทุงที่ใช้สักรหรือกระทิงลงบนพื้นดินแล้วหยอดเมล็ดข้าวลงไป ปล่อยให้ต้นข้าวขึ้นเองตามธรรมชาติ

ในการเก็บเกี่ยวชาวปรัยบ้านปากำ ใช้วิธีดั้งเดิมคือ การรูดเมล็ดข้าวจากรวงแล้วใส่ในตะกร้า (เพียง-ภาษาปรัย) ที่แขวนไว้ที่เอวจากนั้นจึงนำไปรวมกันไว้ในกระบุง (เปราะห์-ภาษาปรัย) ก่อนนำไปเก็บไว้ในยุ้ง (รานชา-ภาษาปรัย)

การทำไร่ข้าว

การทำไร่ข้าวของชาวปรัยบ้านปากำหรือในภาษาปรัยว่า “แองแซ” จะตัดต้นไม้เผาไร่ สักข้าวไร่ทุกปี เครื่องมือในการทำไร่ข้าวของชาวบ้านปากำจะใช้ทุงหรือเกอทุงหรือลู่ในภาษาพื้นเมืองภาคเหนือ ลักษณะเป็นเหล็กหล่อ รูปทรงกรวยแหลม ใช้สวมปลายไม้ซึ่งนิยมใช้ไม้จากต้นเชื่องหลวงซึ่งเป็นปาล์มชนิดหนึ่ง ปลายไม้มัดด้วยใบต้นเชื่องหลวงใช้กระทิงลงบนพื้นดินให้เป็นหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าวลงไป ปล่อยให้ต้นข้าวขึ้นเองตามธรรมชาติ ชาวปรัยเพียงแค่คอยดูแลถอนวัชพืชต่างๆออกจากไร่หรือใช้น้ำผสมเกลือพ่นบนใบวัชพืชต่างๆให้เหี่ยวเฉาแล้วจึงเก็บตากแดดกับต้นไม้ในไร่ที่เหลือทิ้งไว้ในไร่ในการเก็บเกี่ยวชาวปรัยบ้านปากำจะใช้วิธีดั้งเดิมคือการรูดเมล็ดข้าวจากรวง แล้วใส่ตะกร้าขนาดเล็ก หรือเพียงในภาษาปรัย ที่แขวนไว้ข้างเอว แล้วนำไปรวมกันไว้ในกระบุงขนาดใหญ่ที่เรียกว่า เปราะห์ แล้วขนกลับไปเก็บไว้ในยุ้งหรือที่ยุ้งข้าวประจำครอบครัว

การเลือกที่ทำไร่นี้ครอบครัวเรือนฮีดหรือครอบครัวของผู้นำหมู่บ้านจะสามารถเลือกที่ทำไร่ได้ก่อนครอบครัวอื่นๆในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ชาวปรัยในบ้านปากำยอมรับและปฏิบัติตามกันมานาน

ชาวปรัยจะทำไร่ข้าวในลักษณะหมุนเวียน การทำไร่หมุนเวียน (Rotation Swidden) คือระบบการเพาะปลูกในระยะเวลาสั้นแต่ใช้เวลาพักดินนาน (ยศ สันตสมบัติ 2542) มีการทำการเพาะปลูกเฉพาะฤดูฝน เพียง 1 ปี แล้วปล่อยให้พื้นดินฟื้นตัวตามธรรมชาติประมาณ 5 – 10 ปี แล้วจึงเวียนกลับมาทำใหม่ในที่เดิม พื้นดินก็จะมีคุณสมบัติสมบูรณ์เช่นเดิมโดยไม่ต้องใช้ปุ๋ย ปลูกพืชหลักคือข้าวเพื่อบริโภคเอง และจะปลูกพืชอื่นๆไว้ด้วยเพื่อเป็นอาหารเช่น พริก ถั่ว ข้าวโพด เผือก มัน และดอกไม้ เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ

การฟื้นฟูไร่ของชาวปรัยบ้านปากำการเลือกสถานที่ฟื้นฟูไร่เพื่อปลูกข้าวของชาวปรัยบ้านปากำจะต้องทำพิธีเลี้ยงหายหรือบอกกล่าวขอต่อผีป่าว่าจะให้ทำไร่ในสถานที่นั้นหรือไม่ ถ้าทำได้ขอให้ผีสัญญาบอกเหตุ เช่น สัตว์ประหลาด แมงมุม มาแสดงเหตุ ทำพิธีโดยแกะข้าวเปลือกออกผ่าให้เป็น 4 แฉก หักไม้ปักไว้แล้วอธิฐานหากไม่ให้ฟื้นฟูไร่ถางป่า ขอให้ผีสัตว์มาเกาะหรือมารื้อไม้ที่หักขวางไว้ หรือเกิดสิ่งผิดปกติใดๆเกิดขึ้น หากไม่มีเหตุอะไรมาแสดง ถือว่าผีป่าอนุญาต หากเดินทางกลับเรือนมีสัตว์เดินตัดหน้าหรือขวางทางในเส้นทางกลับ เช่น งูหรือสัตว์ต่างๆต้องกลับไปทำพิธีใหม่ในวันรุ่งขึ้น หากมีคนทักหรือหวาดหวายห้ามตอบรับตอนกลางคืนระหว่างนอนหลับหากฝันไม่ดีก็ฟื้นฟูไร่ไม่ได้ เช่น หากฝันเห็นสัตว์ห้ามฟื้นฟูไร่ หากฝันเห็นคน

หรือเห็นกระบอกน้ำแสดงว่าฝนไรได้ แต่จะไม่ฝนไรในวันกรรมเมื่อฝนไรเสร็จแล้วต้องทิ้งไว้ให้ไม้ที่ฝนแห้ง แล้วจึงเผาไร เมื่อเผาไรเสร็จแล้วจึงมีพิธีกินดอกแก้ว เมื่อทำพิธีปลูกแฮก เพื่อเรียกผีปามากินของเช่นไหว ทำไร่ของผี เชิญให้ผีออกไปจากไร่ ต้องเตรียมเสาไม้ไผ่ ทำเฉลว 3 อัน จะทำที่ไร่ โดยให้ครอบครัวบ้านฮึด ทำก่อนบ้านอื่นๆ

ภาพที่ 3.13แสดงไร่ข้าวหมุนเวียนของชาวลัวะปรัย บ้านปากกำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.14 การปักข้าวไร่และรดข้าวในไร่ชาวปรัย
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.5.8 ประเพณีสำคัญของชาวละโว้-ปรี คือ ประเพณีกินดอกแก้ว ประเพณีกินดอกแดง (ขอขมาผีเรือน)

ประเพณีในรอบปีของชาวปรี บ้านปากำ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการดำรงชีพในสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ดังนี้

เดือนมกราคม (เดือน 4) เสี่ยงทายหาพื้นที่ทำไร่ และถางไร่

เดือนกุมภาพันธ์ (เดือน 5) เกี่ยวหญ้าคา ไผคาเพื่อทำหลังคาเรือน หรือปลูกเรือนใหม่

เดือนมีนาคม (เดือน 6) เฝ้าไร่ หลังจากถางไร่ไว้แล้วบางเรือนก็จะทำการซ่อมแซมหลังคาเรือนหรือปลูกเรือนใหม่

เดือนเมษายน (เดือน 7) ล้อมรั้วไร่ทำความสะอาดไร่

เดือนพฤษภาคม (เดือน 8) ปลูกข้าวดอก สักข้าวไร่ ข้าวโพด เผือก

เดือนมิถุนายน (เดือน 9) ประเพณีปลูกแขก

เดือนกรกฎาคม (เดือน 10) ประเพณีกินข้าวโพด รับขวัญข้าวตั้งท้อง

เดือนสิงหาคม (เดือน 11) ประเพณีรับขวัญข้าวตั้งท้อง

เดือนกันยายน (เดือน 12) ประเพณีกินข้าวดอก

เดือนตุลาคม (เดือนเจียง) ประเพณีกินข้าวเม่า (ข้าวคั่ว) ข้าวฮ่าง (ข้าวนึ่ง)

เดือนพฤศจิกายน (เดือนยี่) ลงแขกรดข้าวไร่ และเริ่มขนข้าวใส่ยุ้ง (รานชา)

เดือนธันวาคม (เดือน 3) รื้อเรือนชั่วคราว (จั่วะ) ที่ไร่ ประเพณีกินดอกแดงหรือฉลองประจำปี

หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วทุกครัวเรือน

ประเพณีปลูกแขกเป็นประเพณีที่ทำเพื่อบอกผีเจ้าที่ผีป่า ผีไร่ให้ช่วยรักษาพืชผลและข้าวที่ไร่ที่ปลูกไว้ในไร่หลักจากปลูกข้าวแล้วโดยจะมีเสาไม้ไผ่สูงปักไว้พร้อมเฉลว (ซิเหลว-ภาษาปรี) พร้อมเครื่องตกแต่งสานด้วยดอกไม้ไผ่ทำเป็นรูปต่างๆ ทำศาลเพียงตาวางเครื่องเซ่นไหว้ ซึ่งที่หมอฮีดประจำตระกูลทำพิธีสอบถามว่าเจ้าที่ต้องการสัตว์อะไร เพื่อป้องกันผีไม่ดีมาทำลายผลผลิต เมื่อบอกกล่าวแล้วก็นำเครื่องเซ่นไหว้บางส่วนแบ่งกันกลับไปกินที่เรือน แต่พิธีนี้ต้องทำที่ไร่ของเรือนฮีดก่อนทำที่ไร่ของเรือนอื่นๆ

ประเพณีกินดอกแก้วเป็นประเพณีที่บอกผีเรือนหลังจากเฝ้าไร่เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะตัดหนามจากป่ามาเรือนฮีดและจะทำตะกร้าและสานไม้ไผ่เป็นรูปสัตว์ที่เรือน เชิญหมอฮีดมาทำพิธีรวมกันที่ลานกลางหมู่บ้านใกล้บ้านฮีด แล้วนำหนามกลับไปเรือนทำพิธีจุดเหล้าฯ บอกกล่าวผีเรือนที่ห้องฮีดของแต่ละเรือน

ประเพณีวันกินข้าวเม่าพิธีกินข้าวเม่า เป็นพิธีที่จัดขึ้นเมื่อถึงระยะเวลาที่ข้าวเริ่มจะให้ผลผลิตแก่เจ้าของไร่ ชาวปรีจะจัดพิธีกินข้าวเม่าขึ้นในหมู่บ้าน ในวันพิธีชาวปรีบ้านปากำทุกหลังคาเรือนจะนำข้าวที่เก็บจากไร่ข้าวของแต่ละครอบครัวมารวมกันที่เรือนฮีด คั่วข้าวที่เรือนฮีดเพื่อพิธีพร้อมกัน แล้วไปทำกินกันในเรือนตัวเอง จากนั้นนำข้าวไปที่ไร่ของตน สร้างตะกร้าเล็กๆ ด้วยไม้ไผ่ 2 ใบใส่ข้าวไว้ ผูกติดกับตะเหลวไม้ไผ่ปักไว้ในไร่ข้าวของตนเพื่อแบ่งให้ผีในไร่ได้กินด้วย

ประเพณีวันดอกแดงในช่วงเช้าชาวบ้านจะไปยังไร่ข้าวของแต่ละครอบครัว โดยนำเปราะที่ใส่ส่วิง กระบอกน้ำ (บอกฮ็อก) ไข่ต้ม ข้าวเหนียว เทียน ห่อด้วยใบก้านตองไป เมื่อถึงไร่ข้าวของตนเอง บริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งของจั่วะเดิมที่รื้อแล้ว ซึ่งอาจเหลือเสาปักไว้หรือเพิงที่ใช้ตากข้าวไร่ผู้ชายจะไปบอกผีไร่ ผีป่าที่บริเวณทางเข้าไร่และบริเวณปลายไร่ บอกกล่าวเชิญผีให้กลับเข้ามาอยู่ในบริเวณไร่ตามเดิมหลังจากเชิญให้ออกไปตอนเริ่มปลูกข้าว ผู้หญิงจะนำกระถางใส่ดอกหงอนไก่สีแดงและสีเหลืองอย่างละ 1 ดอก พร้อมกับเทียนเล่มเล็กๆ ข้าวเหนียว ไข่ต้ม ไปบอกกล่าวเจ้าที่บริเวณเสาแฮก เทน้ำในกระบอกลงพื้นกล่าวเป็นภาษาลัวะปรี ช้อนขวัญข้าวใส่ส่วิง บริเวณรอบๆที่ตั้งจั่วะเก่า บริเวณที่ตากข้าวไร่ นำมาใส่เปราะฯ แล้วกลับเรือนที่หมู่บ้านเมื่อกลับมาถึงหมู่บ้านจะนำขวัญข้าวไปไว้ที่รานชา (ยุ้งข้าว) จะทำพิธีฆ่าไก่ โดยการเผาขน

บริเวณหน้ารานชา ฉีกเนื้อไก่ นำข้าวเหนียวและดอกแดงใส่หึ่งที่ปักไว้พร้อมเฉลว (ตาเหลว-ภาษาปรัย) ปักดอกไม้แดง – เหลือง กับตะเหลวทั้ง 4 ทิศ แล้วใส่ดอกไม้แดงเหลืองใส่ไว้หน้าประตูยั้ง ไก่ที่เหลือนำกลับไปกินที่เรือนตัวเอง

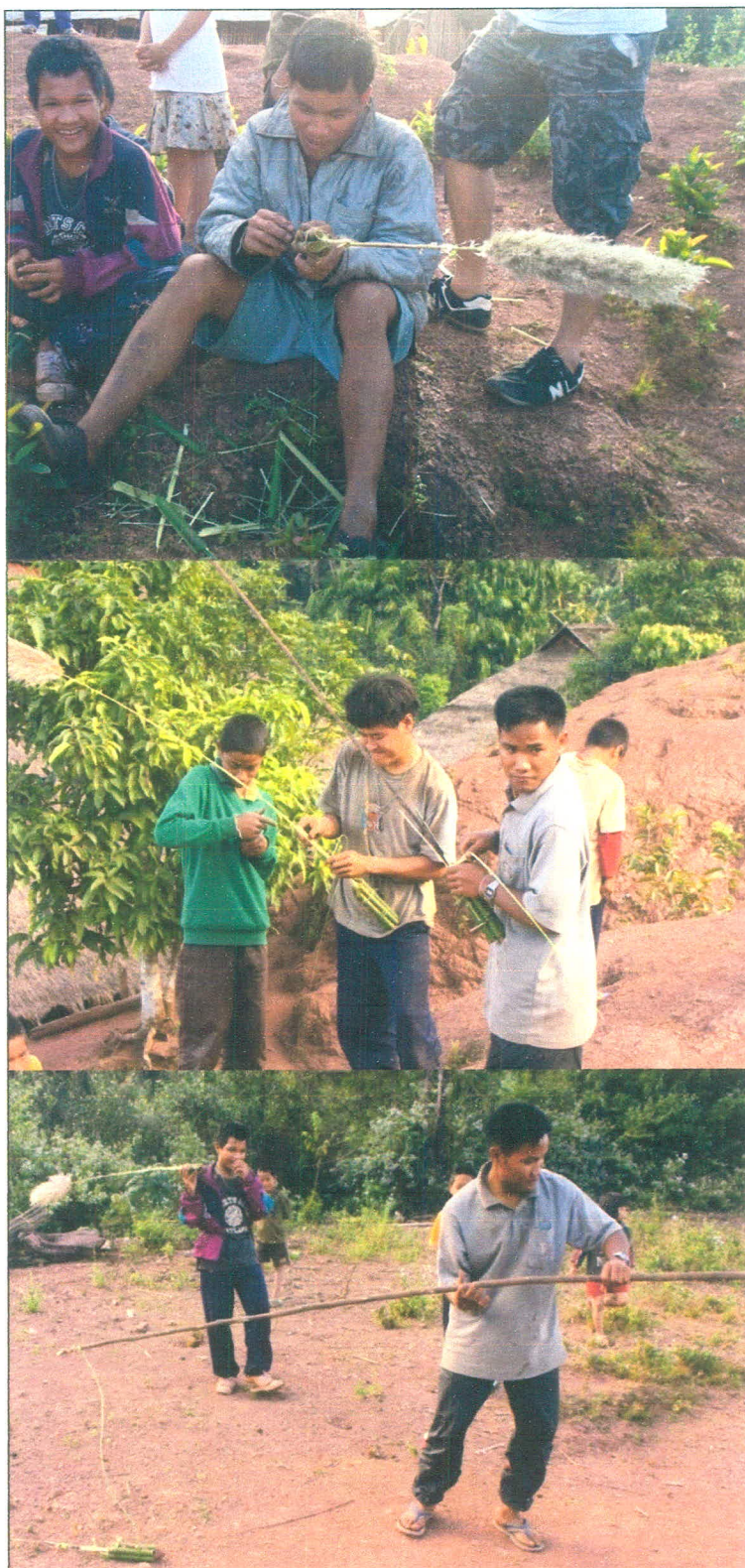
พิธีกินดอกแดงของชาวปรัยบ้านปากำ (จากการเก็บข้อมูลวันที่ 25-26 ธันวาคม 2553)

วันกินดอกแดงของชาวปรัย หมู่บ้านปากำ จะพิจารณาจากวันกรรม และ การเก็บเกี่ยวข้าวในไร่นาหมดแล้ว และจะทำพิธีกินดอกแดงเมื่อทุกครัวเรือนของหมู่บ้านเก็บข้าวใส่ยุ้งหรือรานชา ครบหมดแล้ว พิธีกินดอกแดงเป็นพิธีฉลองความสมบูรณ์ของการทำไร่ข้าวในแต่ละปีเริ่มต้นด้วยการไปทำพิธีในไร่ข้าว ของแต่ละครอบครัว ตอนเช้าออกเดินทางไปยังไร่ข้าวของตัวเองเพื่อไปทำพิธีบอกผีป่าและนำขวัญข้าวกลับมายังรานชา จะนำใบก้านตองไปเพื่อทำกระทงเล็กๆ เก็บดอกแดงหรือ ดอกหงอนไก่ป่า ซึ่งมีทั้งสีแดงและเหลือง ฉีกใบก้านตองออกแล้วม้วนเป็นกระทง กลัดด้วยไม้ไผ่เสียบดอกแดงและเทียนอันเล็กๆ ซึ่งทำเองหลายๆ กระทง และ นำข้าวเหนียว พร้อมไข่ต้ม 3 ใบ ปอกเปลือกไข่ นำเนื้อไข่ออกมา บอกกล่าวที่เจ้าที่ รือตาเหลวที่ปักไว้ นำกระทงไปวางบริเวณเสาแฮกซึ่งเป็นเสาสูงปลายประดับด้วยไม้ไผ่สานเป็นรูปต่างๆ ตรงโคนเสามีตะเหลว ปักอยู่ 2 แบบ คือ แบบหกเหลี่ยม และ แบบตารางหกเหลี่ยม ปลายเสาห้อยพวงสร้อยดอกคอลลิ่งเป็นวงกลมมีรูปคล้ายปลาห้อยอยู่ ผู้ชายไปบอกผีป่าที่ริมไร่ ผู้หญิงทำพิธีใช้สวิงใส่ไข่ทำท่าซ้อนขวัญข้าวจากบริเวณที่เคยปลูกข้าว เมื่อกลับมาถึงรานชาจะเอาดอกแดงไปประดับกับตะเหลวที่ปักไว้ 4 ทิศ นำขวัญข้าวไปไว้ที่ขานหน้ารานชาส่วนหนึ่งจะนำไปไว้บนแผงไม้ไผ่ขนาดเล็กด้านหน้ารานชา โดยจะทำการฆ่าไก่ 1 ตัวย่างและนำเครื่องในออกมา ฉีกเนื้อขึ้นเล็กๆ วางไว้บนแผงไม้ เนื้อไก่ส่วนใหญ่จะนำกลับไปกินที่เรือนของตน พิธีในตอนบ่าย ผู้ใหญ่ หรือ หมอฮีด จะร่วมวงดูดเหล้าอุบนเรือนฮีดบริเวณหน้าเตาข้าวภายในเรือน โดยผู้ชายจะล้อมวงดื่มเหล้าอุ บริเวณใกล้ๆ กันจะมีกระดังวางเทียน พิธีดื่มเหล้าอุนี้จะเริ่มต้นจากเรือนฮีดเป็นอันดับแรกก่อน จากนั้นจะย้ายไปยังเรือนต่างๆ จนครบทั้งหมู่บ้านพวกผู้ชายและเด็กในหมู่บ้านจะมีการละเล่นฉลองโดยยิงลูกโหวดขึ้นฟ้าให้เกิดเสียงดัง ลูกโหวดคือการโยนนำไม้ไผ่ลำเล็กๆ (ลำกราว, ลำเกรียน-ภาษาปรัย) มาปาดปลายขนาดต่างๆ มัดรวมกัน แล้ว ลองเป่าเสียงให้ดัง นำดินเหนียวมาพอกด้านหน้า ด้านหลังมัดติดกับดอกเลา (ลางปรา-ภาษาปรัย) โดยอาจจะทำเล่นระหว่างทางจากไร่ข้าวมาหมู่บ้าน วิธีเล่นจะเหวี่ยงลูกโหวดโดยใช้ไม้ไผ่ที่ปลายผูกเชือกคล้องกับลูกโหวดแล้วเหวี่ยงขึ้นฟ้าให้เกิดเสียงดัง การเล่นนี้จะเล่นได้เฉพาะวันกินดอกแดงเท่านั้น

ภาพที่ 3.15 แสดงวันกินดอกแดงของชาวปรี
จากการเก็บข้อมูลวันที่ 25-26 ธันวาคม 2553 โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.16 แสดงการเล่นฉลองยิงลูกหวดชาวปรี บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สันชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.5.9 ความเชื่อและพิธีกรรมพิธีกรรม

ชาวปรัยมีความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติวิญญาณหรือผี ผีของชาวปรัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ผีตามธรรมชาติ ได้แก่ ผีป่า ภาษาปรัยเรียก “ปร้องโย” ผีไร่ เรียกว่า “ปร้องแซ” ผีเจ้าที่ เรียกว่า “ปร้องเจ้าตี้” ผีตาน้ำ เรียกว่า “ปร้องฮ็อก” ซึ่งผีพวกนี้จะเกี่ยวข้องกับผลผลิต และความเป็นอยู่เจ็บป่วยของชาวปรัย
2. ผีบรรพบุรุษผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ผีบ้านหรือ “ปร้องงวล” ผีเรือน เรียกว่า “ปร้องเจียง” ผีเรือนจะเป็นผีบรรพบุรุษประจำตระกูล จะเรียกค่าน้ำหน้าว่า อาหรืออาว เช่น อาเปอ อาเยอ ของบ้านปากำ ผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูลนี้ จะทำหน้าที่ดูแลสมาชิกในเรือนที่นับถือ และจะสืบต่อการนับถือทางฝ่ายหญิงหรือฝ่ายมารดา

ชาวลัวะปรัย ชาวบ้านปากำจะนับถือผีที่เรียกว่า “ปร้อง” ผีที่สำคัญในการดำรงชีวิตมีหลายชนิด คือ ผีหมู่บ้านหรือ “ปร้องงวล” ผีเรือนหรือ “ปร้องเจียง” ผีไร่หรือ “ปร้องแซ” ผีป่าหรือ “ปร้องโย” ผีเจ้าบ้านหรือ “ปร้องเจ้าตี้”

ผีหมู่บ้าน (ปร้องงวล) เป็นผีประจำหมู่บ้าน ต้องมีพิธีการเช่นสรวงทุกปี จะอยู่ที่เรือนฮิตประจำตระกูลของหมู่บ้าน (เรือนนายซอด ใจปิง)

ผีเรือน (ปร้องเจียง) เป็นผีประจำแต่ละหลังคาเรือน คือ ผีบรรพบุรุษของตระกูลจะให้คุณให้โทษแก่คนในเรือน

ผีไร่ (ปร้องแซ) เป็นผีประจำไร่ ซึ่งจะทำให้ผลผลิตมากหรือน้อยได้ดีหรือไม่

ผีเจ้าที่ (ปร้องเจ้าตี้) เป็นผีที่สถิตอยู่ในพื้นที่ก่อนจะมีการตั้งหมู่บ้านต้องสร้างศาลให้ ในกรณีบ้านปากำจะเป็นผีดาน้ำ ประจำหมู่บ้าน เป็นผีที่สถิตอยู่บริเวณตาน้ำธรรมชาติที่ใช้ดื่มกิน

ผีดาน้ำ (ปร้องนอกฮ็อก) เป็นผีที่สถิตอยู่ที่ตาน้ำธรรมชาติ

บุคคลสำคัญในบ้านปากำในชุมชนบ้านปากำนอกจากมีความเชื่อเรื่องผีแล้วยังมีการนับถือบุคคลสำคัญในชุมชนที่สืบทอดมาจากจารีตประเพณี ได้แก่

1. ผู้ถือผีหมู่บ้าน หรือเรือนฮิตโดยนับถือผู้ชายและผู้หญิงอาวุโสสูงสุดในเรือนฮิต โดยเฉพาะผู้หญิงในเรือนฮิต ผู้ชายที่เป็นสามีจะเป็นผู้ประกอบพิธีต่างๆ เรือนฮิตเป็นเรือนที่ผีประจำตระกูลสิงสถิตอยู่ เรือนฮิตจะเป็นเรือนพิธีประจำตระกูลผี ในบ้านปากำจะมีเรือนฮิตเดียวของตระกูลผีอาเยอ แม้ในหมู่บ้านจะมีผู้นับถือผีอยู่ 2 ตระกูล คือ อาเยอ และอาเปอ แต่เรือนฮิตของกลุ่มอาเปอได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านน้ำแพะแล้วเมื่อครั้งที่มีการแยกย้ายไปสร้างหมู่บ้านใหม่ เรือนฮิตจะเป็นเรือนหลักที่ต้องทำกิจกรรมต่างๆ ก่อนเรือนอื่นๆ ถ้าเรือนใดทำก่อนจะถือว่าผิดผี หัวหน้าครอบครัวที่ถือผีเรือนฮิตจึงมีความสำคัญมาก เรือนฮิตกลุ่มตระกูลอาเยอคือเรือนนายซอด ใจปิง

2. หมอฮิต หรือบุคคลที่คนในแต่ละตระกูลนับถือ เป็นผู้อาวุโสประจำตระกูลผี ที่จะให้คำปรึกษาประกอบพิธีกรรมสำคัญ เป็นทั้งหมอรักษาการเจ็บป่วย เนื่องจากในแต่ละตระกูลผีจะมีผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูล เป็นผีที่คอยช่วยเหลือคุ้มครองดูแลคนในตระกูลนั้น ผีบรรพบุรุษนี้ถือเป็นผีเรือนในแต่ละหลังคาเรือนด้วย ชาวปรัยเชื่อในผีในที่แตกต่างกันและผีอาจให้คุณให้โทษได้ การเจ็บป่วยของชาวปรัยจะถือว่าได้ถูกผีกระทำ ผู้ที่จะรักษาได้คือหมอฮิตซึ่งจะบอกวิธีการรักษาแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี และหมอฮิตจะเป็นผู้พิจารณาการกระทำใดๆ เป็นการผิดผีในตระกูลของตนเอง

หมอฮิตในหมู่บ้านปากำ ในกลุ่มตระกูลอาเยอ คือ นายนวน ใจปิง

หมอฮิตในหมู่บ้านปากำ ในกลุ่มตระกูลอาเปอ คือ นายปิ่น ใจปิง

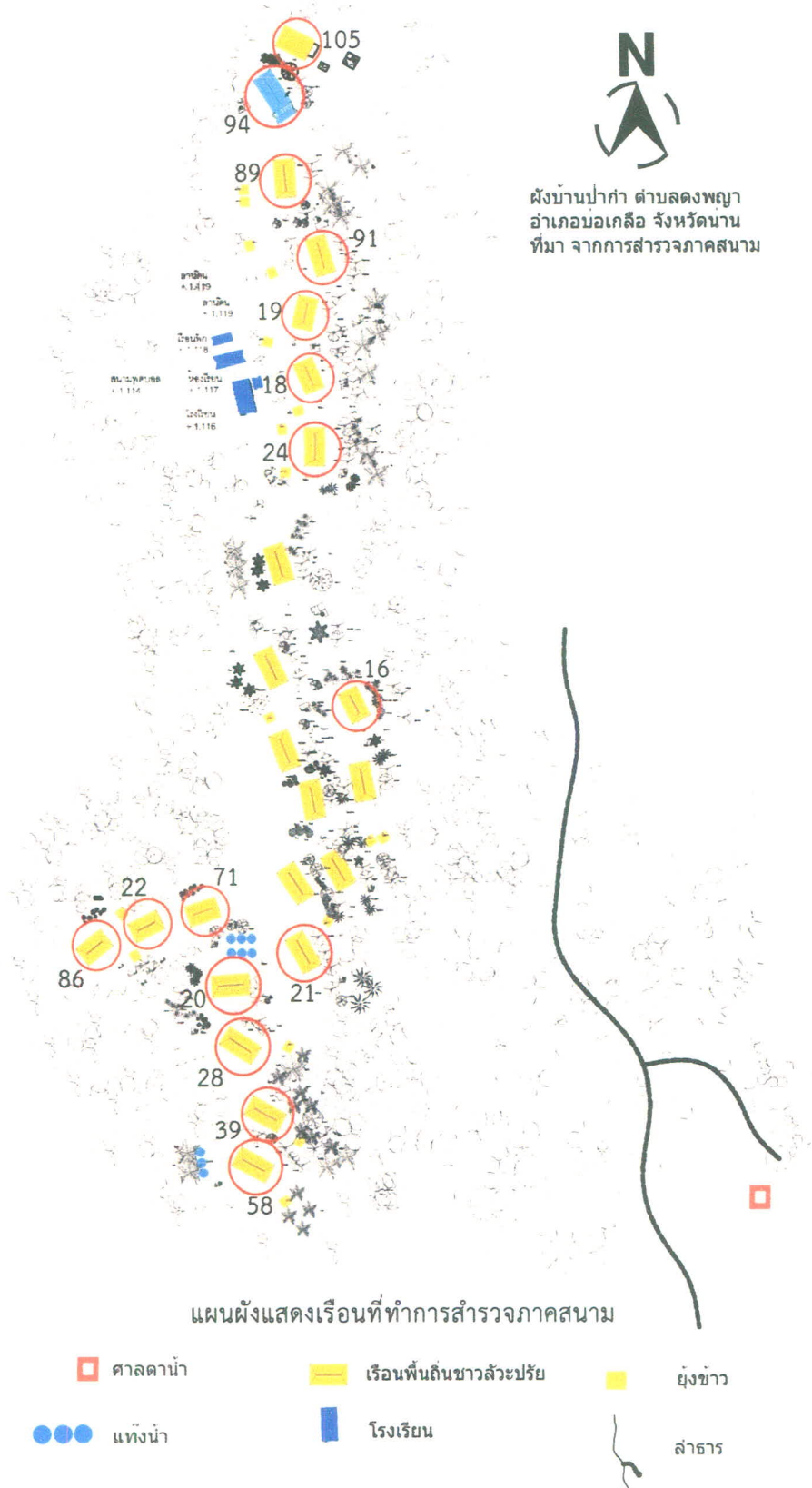
3.5.10 การแต่งกายของชาวปรัยบ้านปากำ

จากการศึกษาโดยสอบถามและสัมภาษณ์ชาวบ้านปากำทั้งหญิงชายและสังเกตจากหมอฮีดซึ่งยังคงแต่งกายแบบเดิม พบว่าในอดีตของชาวปรัยมีเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนเองที่สืบทอดมาจากอดีตคือผู้ชายชาวปรัยจะนุ่งผ้าต๋อยหรือนุ่งโจงกระเบนผ้าฝ้ายสีดำหรือสีน้ำเงินเข้ม ผู้หญิงชาวปรัยจะนุ่งขึ้นสีน้ำเงินเข้มลายคาดแดง สวมเสื้อแขนยาวแขนกระบอกคอกลมสีดำหรือสีน้ำเงินเข้ม ทั้งหญิงชายจะโพกผ้าด้วยผ้าสีแดงขนาดประมาณ 80×180 เซนติเมตร ปลายชายผ้าประดับด้วยด้ายหลายสีมัดเป็นตุ้มปมขนาดเล็กประดับส่วนปลายผ้าเป็นระยะคล้ายการประดับปลายผ้าเช็ดหรือผ้าเช็ดน้อย แบบชาวไทลื้อเมืองเงิน

เนื่องจากชาวปรัยไม่มีการทอผ้าใช้เอง จึงต้องแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทลื้อ ดังนั้นผ้าขึ้นของชาวปรัยจะมีลักษณะคล้ายคลึงของชาวไทลื้อ แต่ไม่เน้นลวดลายมาก การนุ่งผ้าต๋อยของผู้ชายปรัย เหมือนกับการใช้ผ้านุ่งแบบโจงกระเบนหรือผ้าต๋อยแบบชาวไทลื้อเมืองเงิน ในแขวงไซยะบูลี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังชาวปรัยจึงได้ซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ส่งมาจากกรุงเทพ เสื้อของผู้หญิงชาวปรัยจึงกลายเป็นเสื้อแบบชาวนาภาคกลาง คือเสื้อสีน้ำเงินแขนยาวมีปก ติดกระดุม มักจะมีกระเป๋าด้านหน้า 2 ใบ ปกติหญิงชาวปรัยจะนุ่งขึ้นสำเร็จรูปจากตลาด สวมเสื้อแขนยาว ชายชาวปรัยจะนุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อเหมือนคนพื้นราบ มีเพียงหมอฮีดประจำตระกูลเท่านั้นที่ยังคงแต่งชุดแบบดั้งเดิมนุ่งผ้าต๋อยสีเข้ม สวมเสื้อแขนยาวสีดำ เครื่องประดับเดิมชาวปรัยทั้งหญิงและชายนิยมเจาะหู สอดต่างหูที่ทำจากไม้ไผ่เหลาแบนม้วนให้เป็นหลอดแทงกลม สำหรับผู้หญิงอาจประดับต่างหูด้วยภู่ด้ายต่างสี ทำตุ้มผ้าคล้องม้วนไม้ไผ่เพิ่มเติม หากมีฐานะดีผู้หญิงอาจสวมกำไลเงินและแหวนเงินด้วย

ภาพที่ 3.17 แสดงเครื่องแต่งกายชาวปรัย บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.18 แสดงตำแหน่งเรือนที่ทำการสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

3.6สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชาวปรัยบ้านปากำ

3.6.1 การเลือกกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บ้านปากำ ประเภทเรือนพักอาศัย

เนื่องจากชาวปรัยบ้านปากำยังคงมีความเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณีมาก การเลือกเรือนเพื่อทำการศึกษาจึงต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเรือนเสียก่อน เพราะบางเรือนให้ถ่ายรูปได้เฉพาะภายนอก เรือนเท่านั้น บางเรือนยอมให้เข้าไปดูในห้องฮีดได้แต่ห้ามถ่ายรูป บางเรือนไม่ยอมเปิดประตูให้ดูเลย จึงต้องขออนุญาตถ่ายภาพภายในเรือนที่อนุญาตให้วัดขนาดและถ่ายภาพและเลือกเรือนที่กำลังสร้างใหม่ ซึ่งสามารถเก็บข้อมูลได้ตั้งแต่แรกสร้างจนสร้างเรือนเสร็จ ถ่ายภาพการก่อสร้างและขั้นตอนต่างๆจนกระทั่งขึ้นเรือนใหม่ เมื่อนำเตาข้าวเข้าเรือนแล้วจะไม่สามารถเข้าไปในเขตหวงห้ามได้อีกเลย

กรณีศึกษาเรือนจึงมีเรือนที่ทำการวัดขนาด และเก็บข้อมูล 2 ครั้ง ได้แก่ เรือนนายมูล ใจปิง เลขที่ 19 ที่ทำการศึกษาถ่ายภาพและวัดขนาดในการสำรวจครั้งแรกวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2552 ต่อมา ได้มีการรื้อเรือนเก่าและสร้างเรือนใหม่ ก็ได้ทำการถ่ายภาพและวัดขนาดเรือนอีกครั้งเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2553 เพื่อทำหุ่นจำลอง, เรือนนายเป็กใจปิง ครั้งแรกทำการเก็บข้อมูลได้ทำการถ่ายภาพและวัดขนาดแล้ว ปีต่อมา นายเป็กใจปิง ได้ปลูกเรือนใหม่เป็นเรือนประยุกต์ ไม่ใช่เรือนแบบดั้งเดิม บ้านปากำ จากเดิมที่มี 23 หลังเป็นเรือนแบบดั้งเดิม 100 % จึงเหลือเพียง 22 หลัง ที่เป็นเรือนแบบดั้งเดิม ในปี พ.ศ. 2553วันที่ 13 – 14 มกราคม พ.ศ.2554 เรือนนายใจ ใจปิง ได้รื้อเรือนเดิมและสร้างเรือนใหม่ จึงได้เข้าทำการ ถ่ายภาพและวัดขนาดเรือน และขั้นตอนการสร้างเรือนอีก 1 หลัง

ภาพที่ 3.19แสดงลักษณะเรือนพักอาศัยชาวปรัยบ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาที่ 1.

เรือนของนาย นายใจ ใจปิง

เรือนเลขที่ 22 ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 8 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน เด็กชาย 3 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเยอ

ระดับความสูง +1125 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตั้งอยู่ในกลุ่มที่หันเรือนไปทางทิศตะวันออก 3 หลัง ขนาดของเรือนโดยประมาณ 78.8 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ เป็นทางลาดและหุบเขา มีลานซีกล่าง มีต้นกล้วยป่า ติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันออก ติดกับเรือนนายเตรียม ใจปิง ด้านทิศตะวันตกมียุ่งข้าว และยุ่งข้าวนายขวาง ใจปิง ติดกับป่าไม้ ส่วนด้านทิศใต้ติดเนินเขากับป่าไม้ ปลุกต้นเชิง มีต้นค้อและต้นเต้าร้าง เรือนนายใจ ใจปิง ทำการรื้อและสร้างใหม่ เมื่อวันที่ 13-14 มีนาคม 2554 โดยขยับจากเรือนเดิมเล็กน้อย ปรับพื้นที่แล้วสร้างเรือนใหม่ใกล้ที่เดิม (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือน (เจียง-ภาษาปรี) เป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิบ ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือ ทางทิศของตาน้ำ แต่ติดแนวเขา จึงหันเรือนไม่ตรง มีบันไดทางขึ้นเรือนอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องบริเวณใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่เก็บฟืน และคอกหมูและแขวนกรงไก่ หลังคาด้านข้างเอียง $45^\circ - 45^\circ$ ด้านหน้าหลัง $40^\circ - 35^\circ$

การใช้พื้นที่ในเรือนภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 78.8 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	15.15 ตารางเมตร	ร้อยละ 19.22%
2. ชานแดด	6.39 ตารางเมตร	ร้อยละ 8.10%
3. ส่วนเก็บของ	2 ตารางเมตร	ร้อยละ 2.5%
4. ห้องฮีต	16.25 ตารางเมตร	ร้อยละ 20.62%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	39 ตารางเมตร	ร้อยละ 49.49%

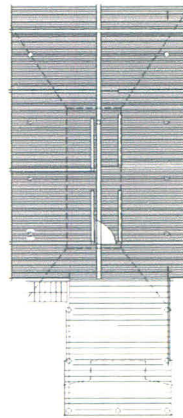
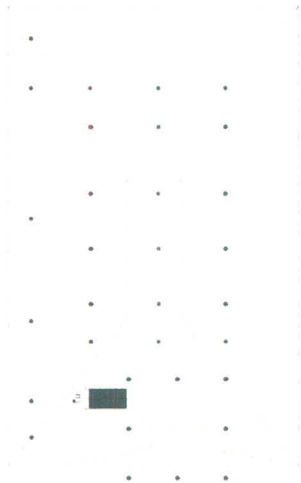
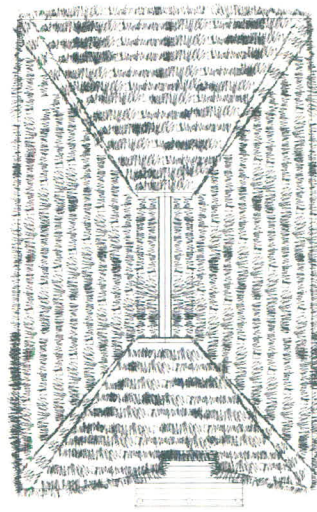
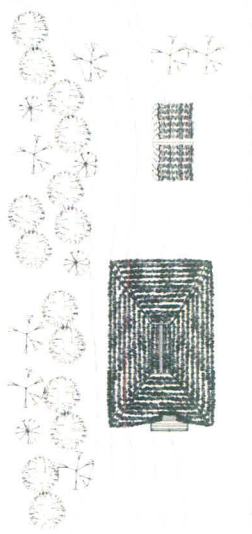
ส่วนบริเวณเรือนไม่มีต้นไม้ที่ปลูกเอง มียุ่งข้าว (รานชา) อยู่ด้านหลัง

การใช้วัสดุ

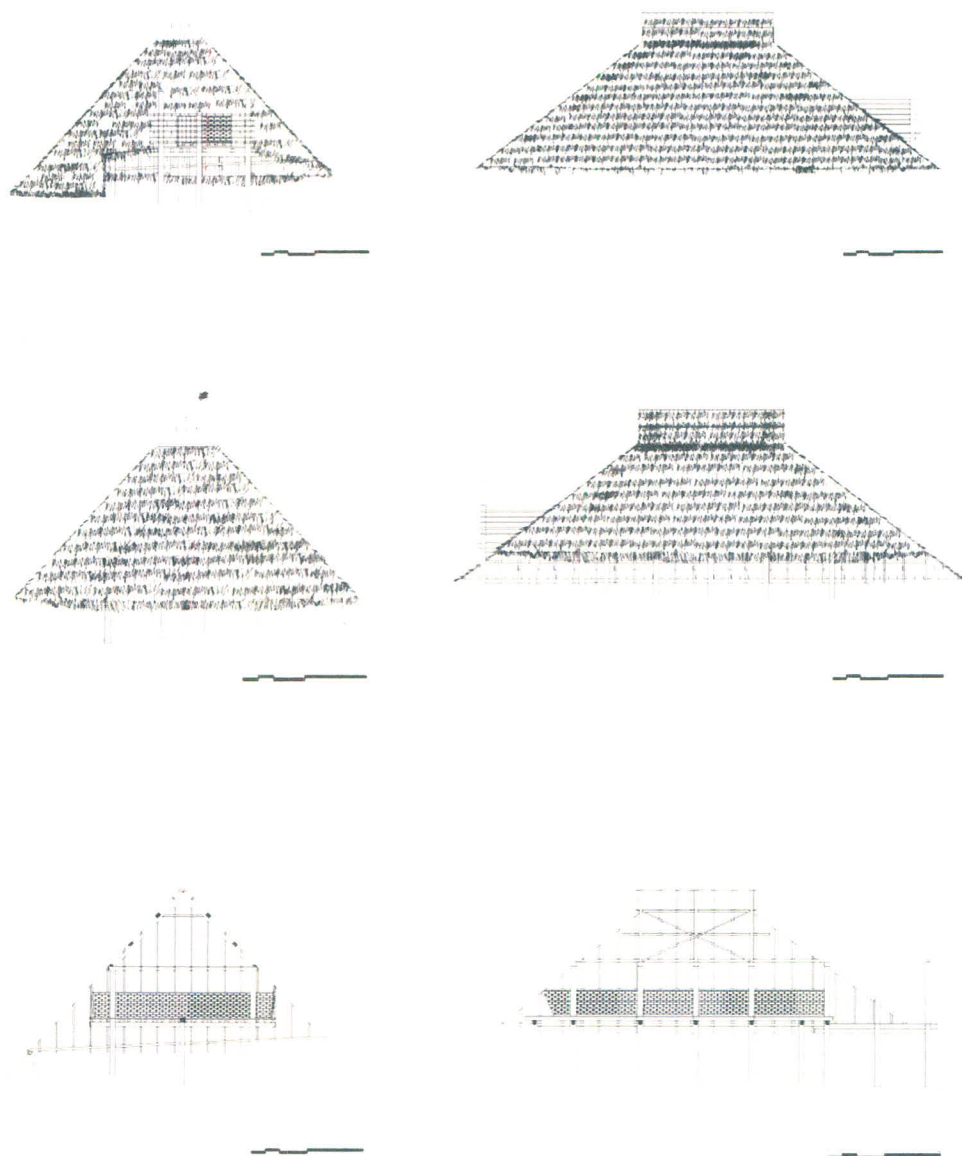
เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ปูทับด้วยเสื่อไม้ไผ่ พื้นภายนอกฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชื่องหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เหี้ยะ) ผนังบางส่วน ช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มัดด้วยหวาย และตอก หลังคามุงด้วยหญ้าคา

*หมายเหตุ เรือนนายใจ ใจปิง ทำการรื้อและสร้างใหม่เมื่อวันที่ 13-14 มีนาคม 2554 โดยขยับจากเรือนเดิมเล็กน้อย ปรับพื้นที่แล้วสร้างเรือนใหม่ใกล้ที่เดิม

กรณีศึกษาที่ 1 เรือนนายใจ ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 1 เรือนนายใจ ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 2.

เรือนของนาย นายมูล ใจปิง

เรือนเลขที่ 19 ม.5 ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 8 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน เด็กชาย 3 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1098 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 88.62 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดทางเดินเข้าไปบ้านขุนน้ำจอน และ เรือนนายหวนใจปิง ด้านทิศตะวันออก มีลานซักล้าง ปลูกต้นมะกอก ต้นมะขาม ต้นเชือก และติดกับไม้ป่า ด้านทิศตะวันตกติดเนินเขา มีทุ่งข้าว 2 หลัง ติดกับโรงเรียน กศน. ส่วนด้านทิศใต้ มีห้องน้ำ และลานซักล้าง (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือน เป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป หลังคามุงด้วยหญ้าคา ยกพื้นสูง 1.35 เมตร ระยะจากพื้นดิน(ทางขึ้นบันได)ถึงพื้นเรือน หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ มีบันไดทางขึ้นเรือนอยู่ด้านทิศตะวันตก ติดกับทางเดินไปบ้านขุนน้ำจอน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องบริเวณใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่เก็บฟืนคอกหมู และแขวนกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง $40^\circ - 40^\circ$ ด้านหลัง $30^\circ - 30^\circ$

การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 88.62 ตารางเมตร

1. ชานอเนกประสงค์	19.2	ตารางเมตร	ร้อยละ 21.75%
2. ชานแดด	11	ตารางเมตร	ร้อยละ 12.5%
3. ส่วนเก็บของ	3.1	ตารางเมตร	ร้อยละ 3.5%
4. ห้องฮิป	13	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.7%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	42.25	ตารางเมตร	ร้อยละ 47.5%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง (ไม้ก่อ) โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้ทก) พื้นปูฟากไม้ไผ่ ปูทับด้วยสาตไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดตะ (ไม้เฮียะ) โครงรับเป็นไม้ไผ่และไม้จริง ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มีประตูไม้จริง มัดด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดด้วยดอกไม้ไผ่

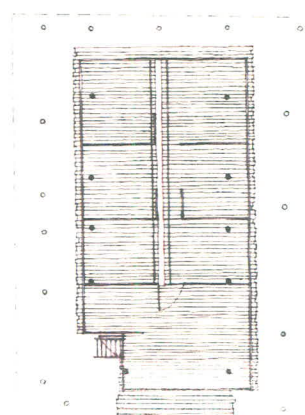
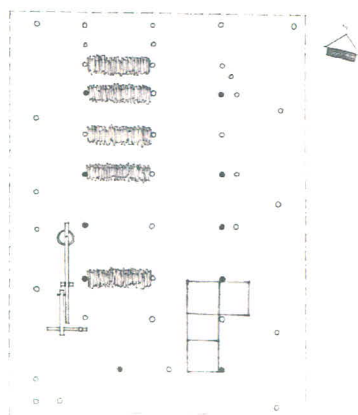
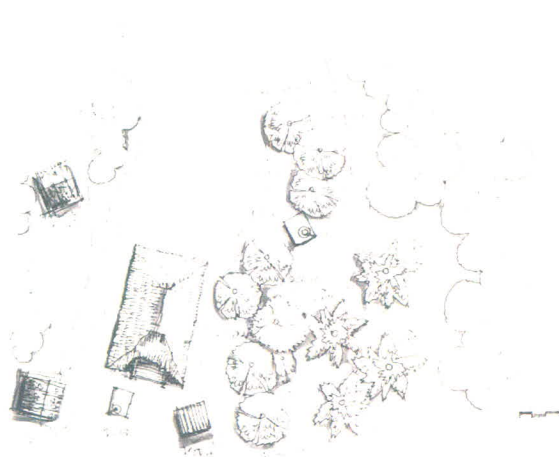
*หมายเหตุ เรือนนายมูล ใจปิง ได้ทำการรื้อวัด 2 ครั้ง คราวแรกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 ก่อนมาได้ทำการรื้อเรือน และ สร้างใหม่ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2553 จึงทำการรื้อวัดและ ถ่ายภาพขั้นตอนในการสร้างเรือนทั้งหมดอีกครั้ง

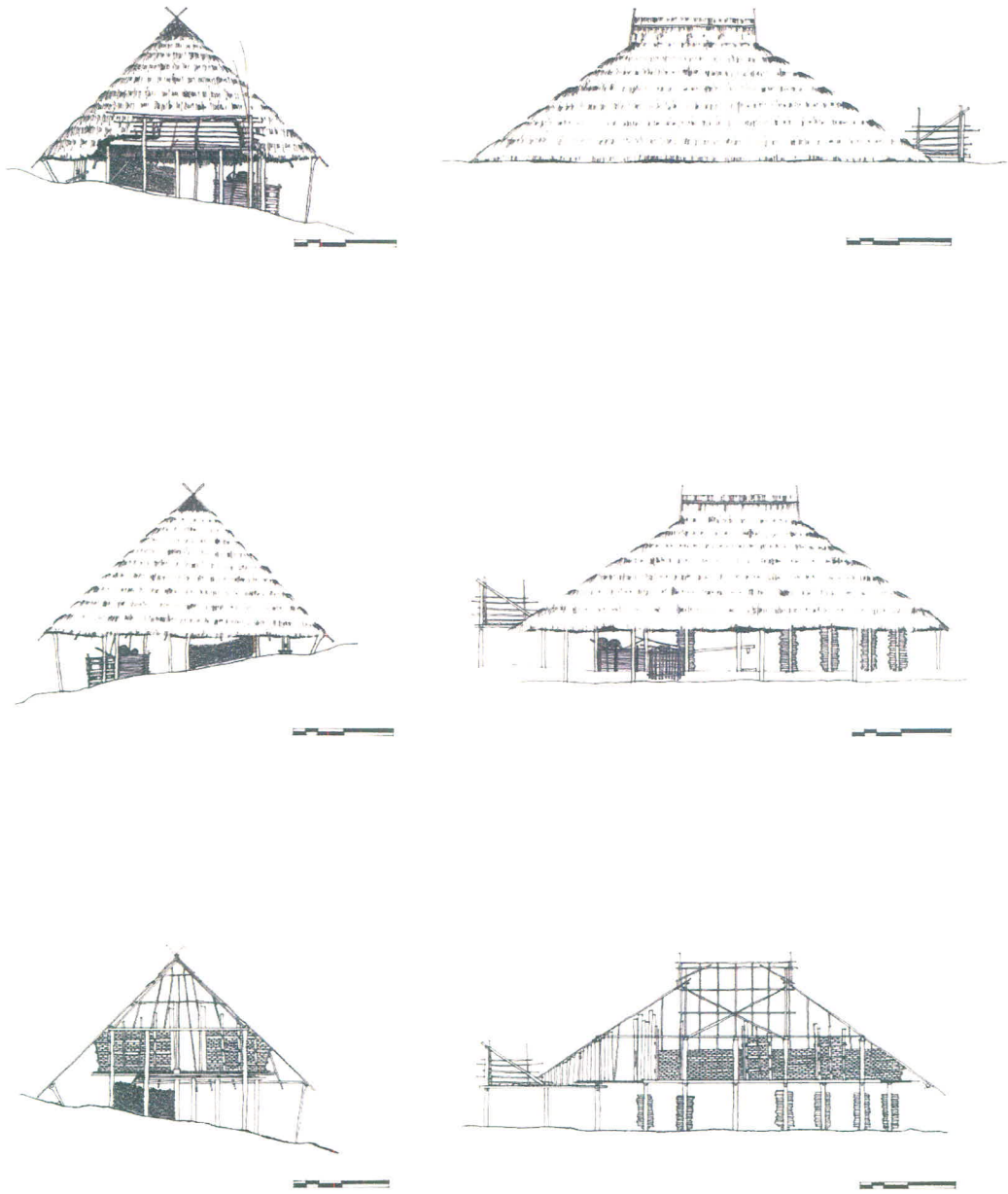
การใช้พื้นที่ในเรือน(หลังเดิม)หลังคาด้านข้างเอียง $45^\circ - 45^\circ$ ด้านหลัง $35^\circ - 35^\circ$

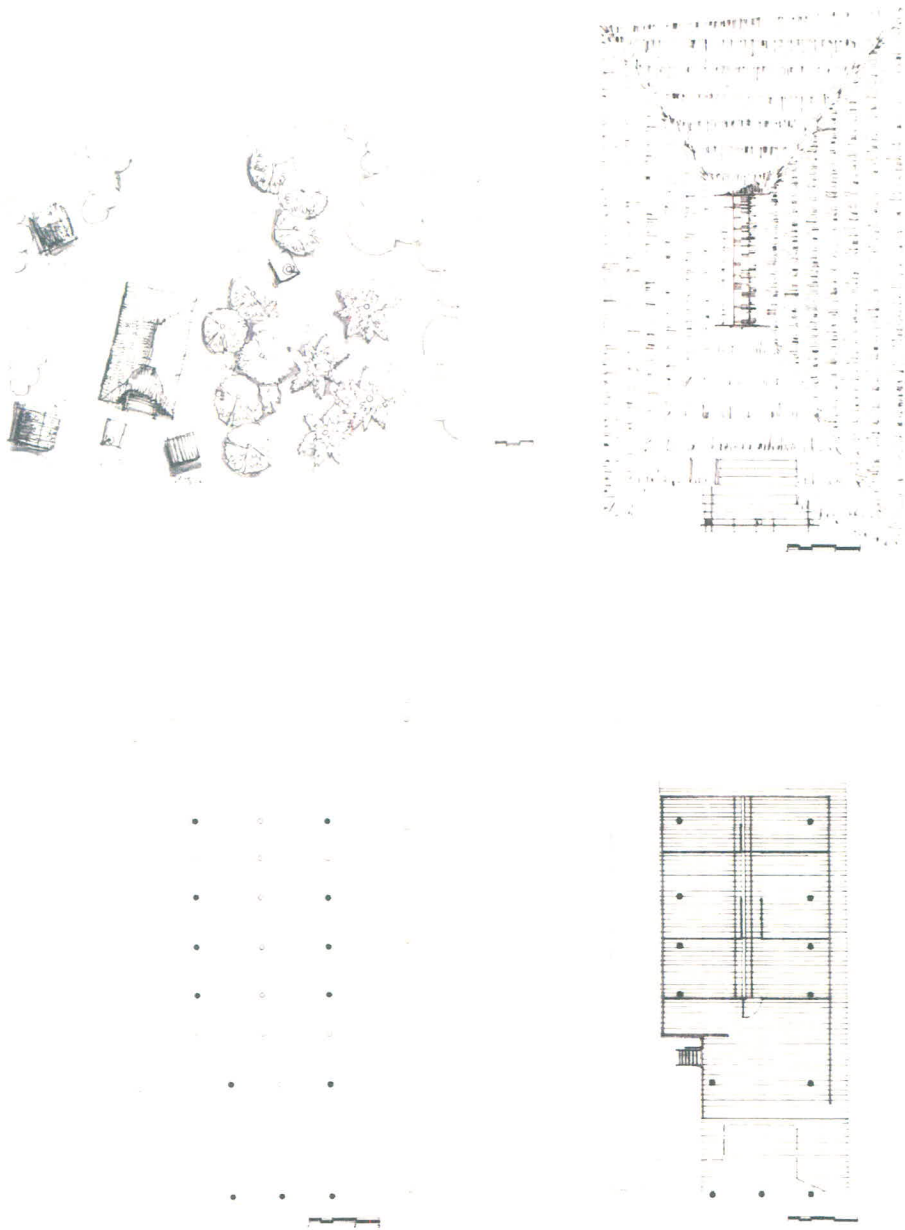
ภายในแบ่งออกเป็นสวนนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 100.0 ตารางเมตร

1. ซานอเนกประสงค์	22.25	ตารางเมตร	ร้อยละ 18.69%
2. ซานแดด	18	ตารางเมตร	ร้อยละ 15.12%
3. ส่วนเก็บของ	5	ตารางเมตร	ร้อยละ 4.2%
4. ห้องฮีต	17.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.7%
5. สวนนอน และ เก็บของ	47.25	ตารางเมตร	ร้อยละ 39.65%
6.			

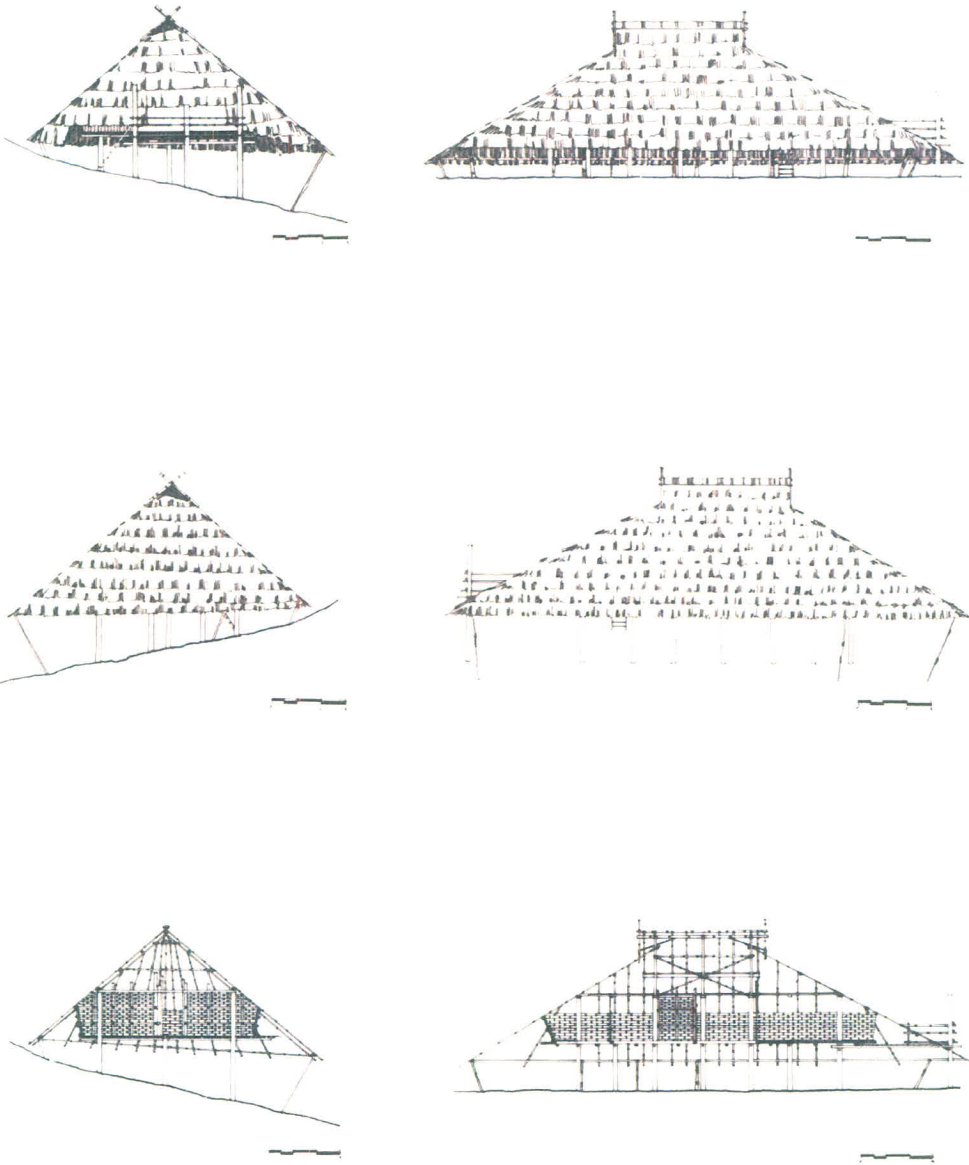

กรณีศึกษาที่ 2 เรือนนายมูล ใจปิง (หลังเดิม)

กรณีศึกษาที่ 2 เรือนนายมูล ใจปิง (หลังใหม่)

กรณีศึกษาที่ 2 เรือนนายมูล ใจปิง (หลังใหม่)

กรณีศึกษาที่ 3.

เรือนของนาย   นายนวนใจปิง

เรือนเลขที่   20 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 9 คน ชาย 3 คน หญิง 2 คน เด็กชาย 2 คนเด็กหญิง 2 คน

ตระกูลผี :   อาเปอร์

ระดับความสูง   +1144 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดของเรือนโดยประมาณ 94.5 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ มีแท่งค้ำของหม้อบ้าน หิ้งน้ำ และลานซักล้าง ปลุกต้นมะม่วง ด้านทิศตะวันออก ติดกับทางเดินภายในหมู่บ้าน ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว ปลุกต้นหวาย ต้นกล้วยป่า และติดกับป่าไม้ ส่วนด้านทิศใต้ ปลุกต้นมะกอก และติดกับเรือนนายหวนใจปิง (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิบ มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระต๋องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืนเล้าหมูและกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง 45° - 45° ด้านหลัง30° - 30°

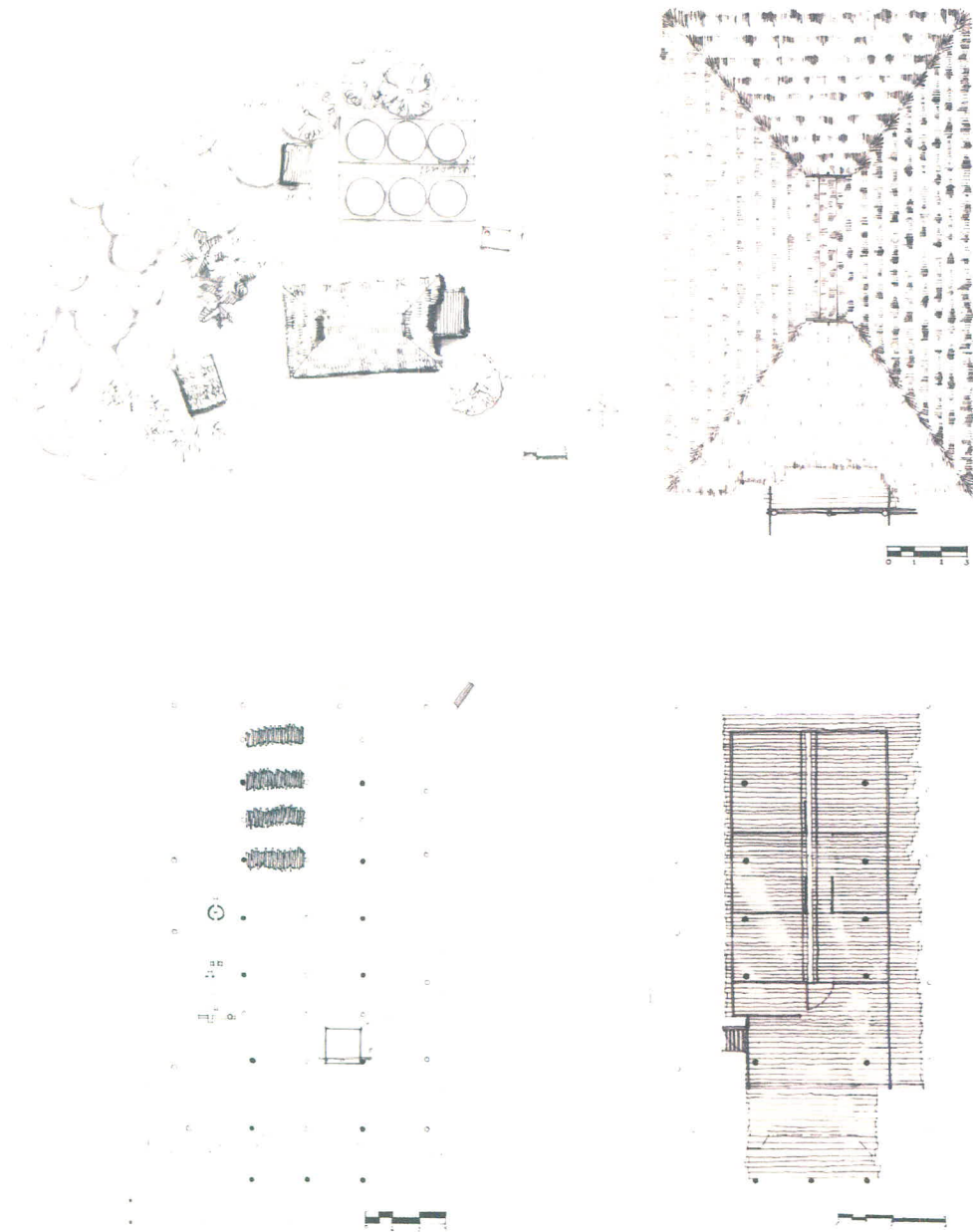
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 94.5ตารางเมตร

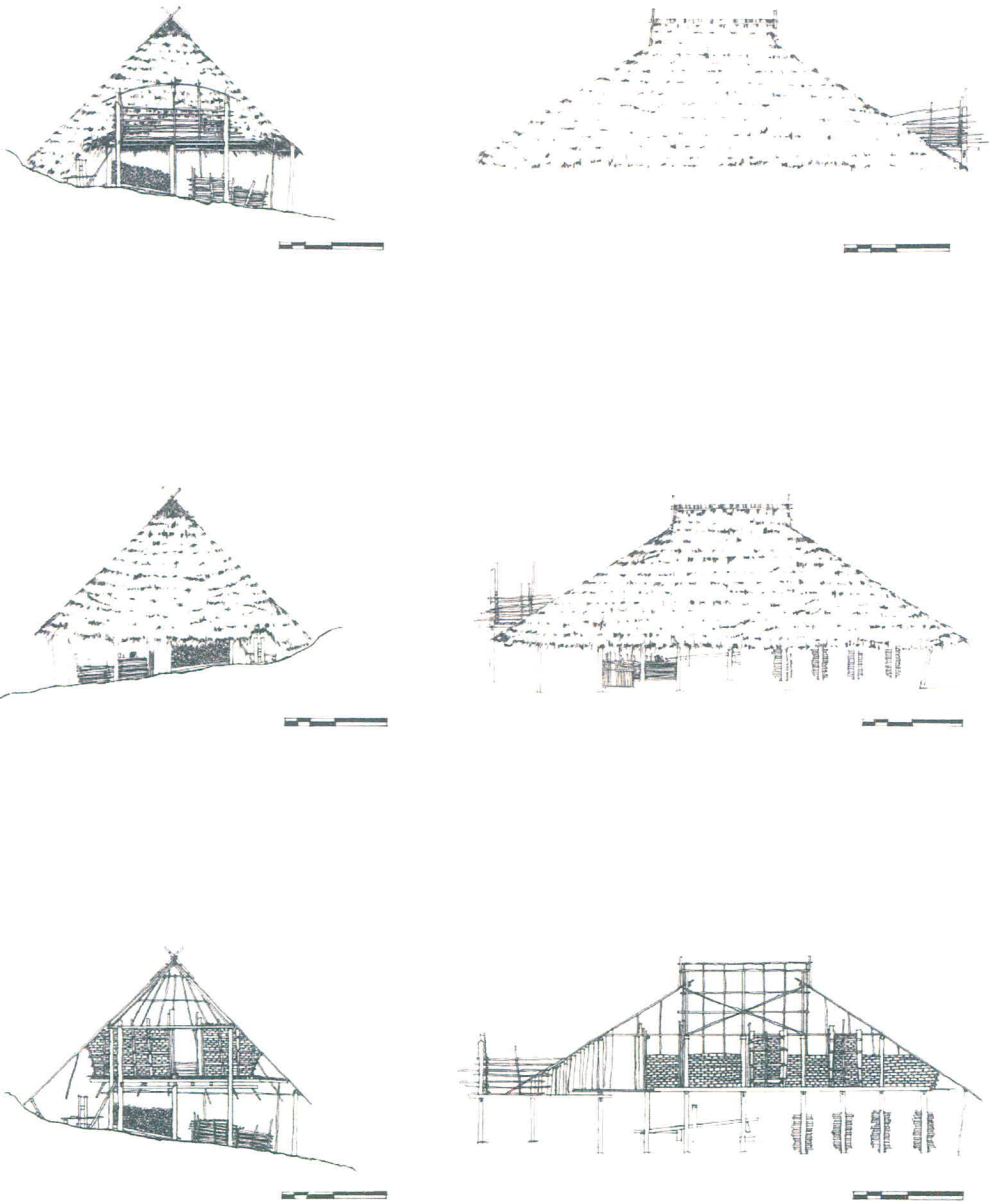
1. ชานนอกประสงค์	18.6	ตารางเมตร	ร้อยละ 19.7%
2. ชานแดด	15.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.7%
3. ส่วนเก็บของ	3.125	ตารางเมตร	ร้อยละ 3.3%
4. ห้องฮีต	15	ตารางเมตร	ร้อยละ 15.9%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	42	ตารางเมตร	ร้อยละ 44.4%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกแผ่นไม้จริง ประตูเข้าเรือนกรอบไม้จริงกรุแผ่นไม้จริง ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชื่องหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดตะะ ผนัง ส่วนช่วงบันไดเป็นแผ่นไม้จริง มัดด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดติดโครงหลังคาไม้ไผ่ด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 3 เรือนนายนวนใจปิง

กรณีศึกษาที่ 3 เรือนนายนวนใจปิง

กรณีศึกษาที่ 4.

เรือนของนาย   นายเตรียม ใจปึง
เรือนเลขที่   71 ม.5 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
สมาชิกในเรือน   9 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน เด็กชาย 2 คนเด็กหญิง 3 คน
ตระกูลผี :   อาเยอร์
ระดับความสูง   +1134 เมตรจากระดับน้ำทะเล
ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตั้งอยู่ในกลุ่มที่หันเรือนไปทางทิศตะวันออก 3 หลัง ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดของบ้านโดยประมาณ 67 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับทางเดินภายในหมู่บ้าน และเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว ด้านทิศตะวันออก เป็นลานโล่ง และติดทางเดินภายในหมู่บ้าน ด้านทิศตะวันตก ติดกับเรือนนายใจ ใจปึง ส่วนด้านทิศใต้ มีแท่งค้ำน้ำของหมู่บ้าน ห้องน้ำปลูกต้นมะม่วง และไม้ป่า (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ) ลักษณะเรือน

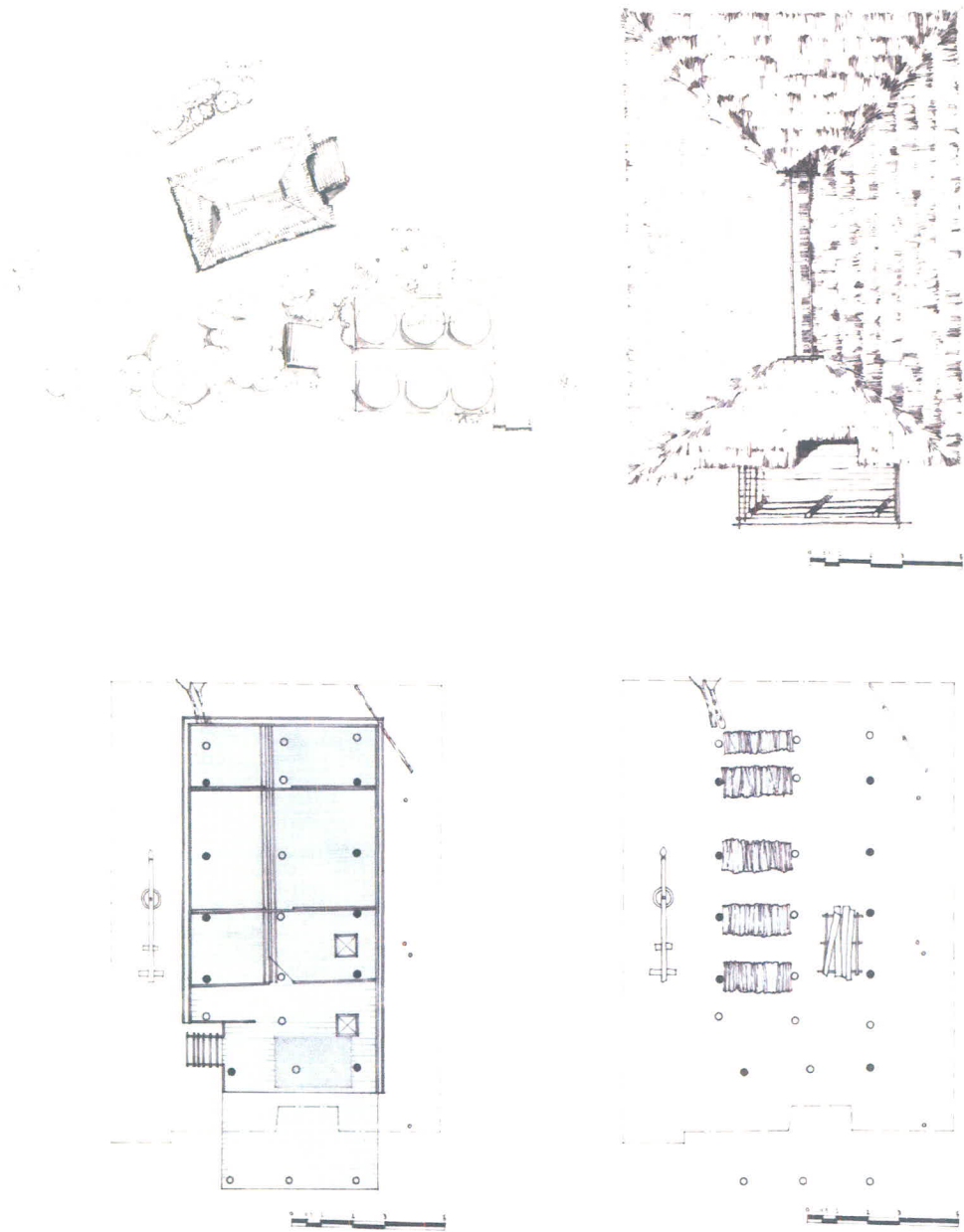
ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระต๋องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืนและคอกหมูหลังคาด้านข้างเอียง 40° - 40° ด้านหลัง40° - 40° การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 67 ตารางเมตร

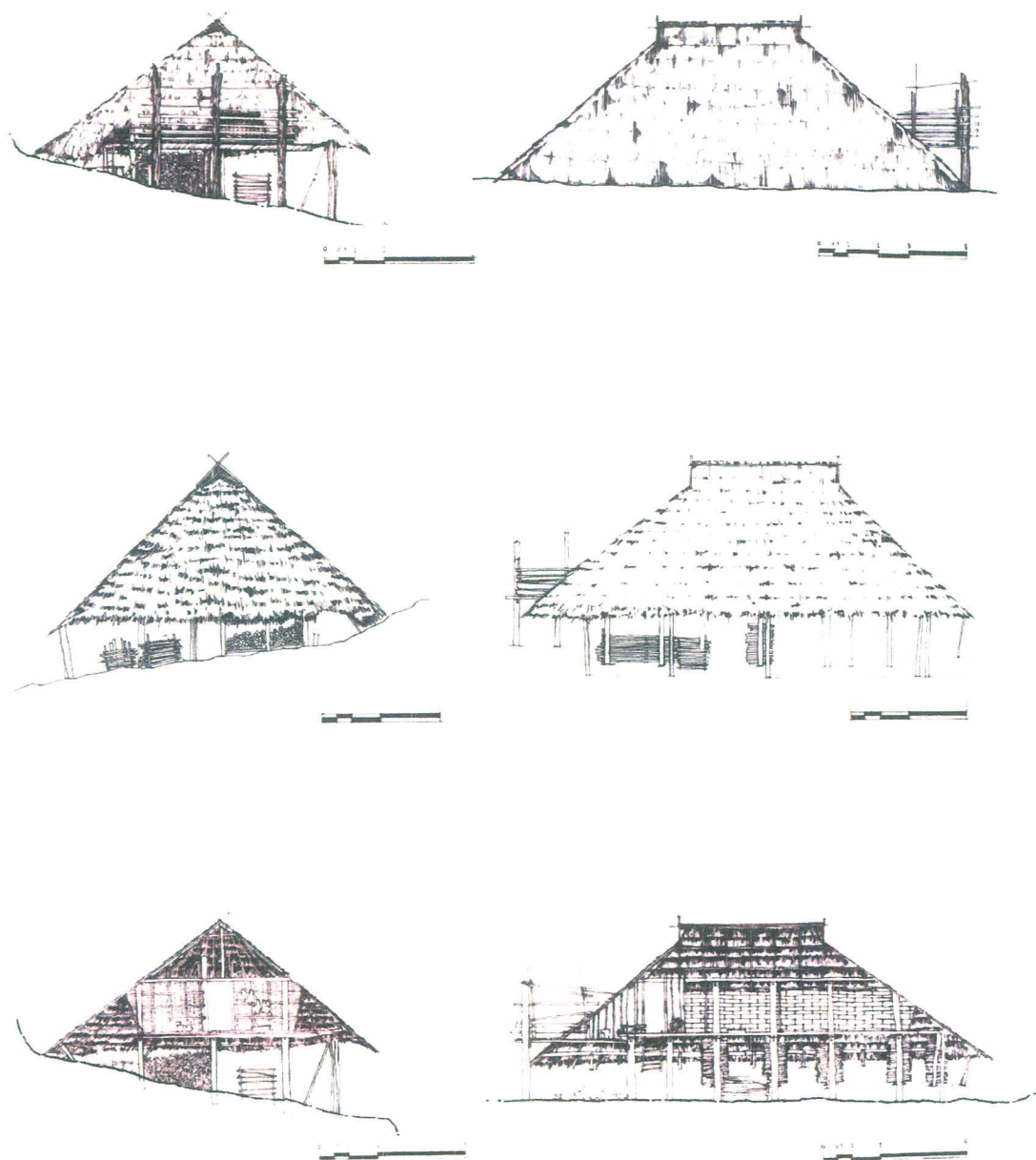
1. ชานนอกประสงค์	13.8	ตารางเมตร	ร้อยละ 20.68%
2. ชานแดด	10	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.9%
3. ส่วนเก็บของ	2	ตารางเมตร	ร้อยละ 2.48%
4. ห้องฮีต	11	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.39%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	30.25	ตารางเมตร	ร้อยละ 45.07%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ ปูทับด้วยเมื่อไม้ไผ่พื้นภายนอกฟากไม้ไผ่ พื้นชานแดดใช้ไม้เชิงหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เสี้ยน) โครงเคร่าเป็นแผ่นไม้จริงมัดด้วยหวาย ผนังบางส่วนช่วงทางเข้าและบันไดเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคา

กรณีศึกษาที่ 4 เรือนนายเตรียม ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 4 เรือนนายเตรียม ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 5.

เรือนของนาย นายสมศักดิ์ ใจปึง

เรือนเลขที่ 58 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 6 คน ชาย 2 คน หญิง 3 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี :อาเปอร์

ระดับความสูง +1170 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดของเรือนโดยประมาณ 90.5 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายป็น ใจปึง มียุงข้าว ปลุกต้นฝรั่ง ต้นมะกอก ต้นเชือก และไม้ป่า ด้านทิศตะวันออก ปลุกต้นมะกอก ต้นเชือก และติดกับไม้ป่า ด้านทิศตะวันตก มีห้องน้ำและแท่งค้ำน้ำของหมู่บ้าน ปลุกต้นไม้และติดกับไม้ป่า ส่วนด้านทิศใต้ มียุงข้าว ปลุกต้นกำ และติดกับไม้ป่า (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครก กระเบื้องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บพินเก็บไม้และแขวนกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง $40^{\circ}/45^{\circ}$ ด้านหลัง $35^{\circ}/40^{\circ}$

การใช้พื้นที่ในเรือน

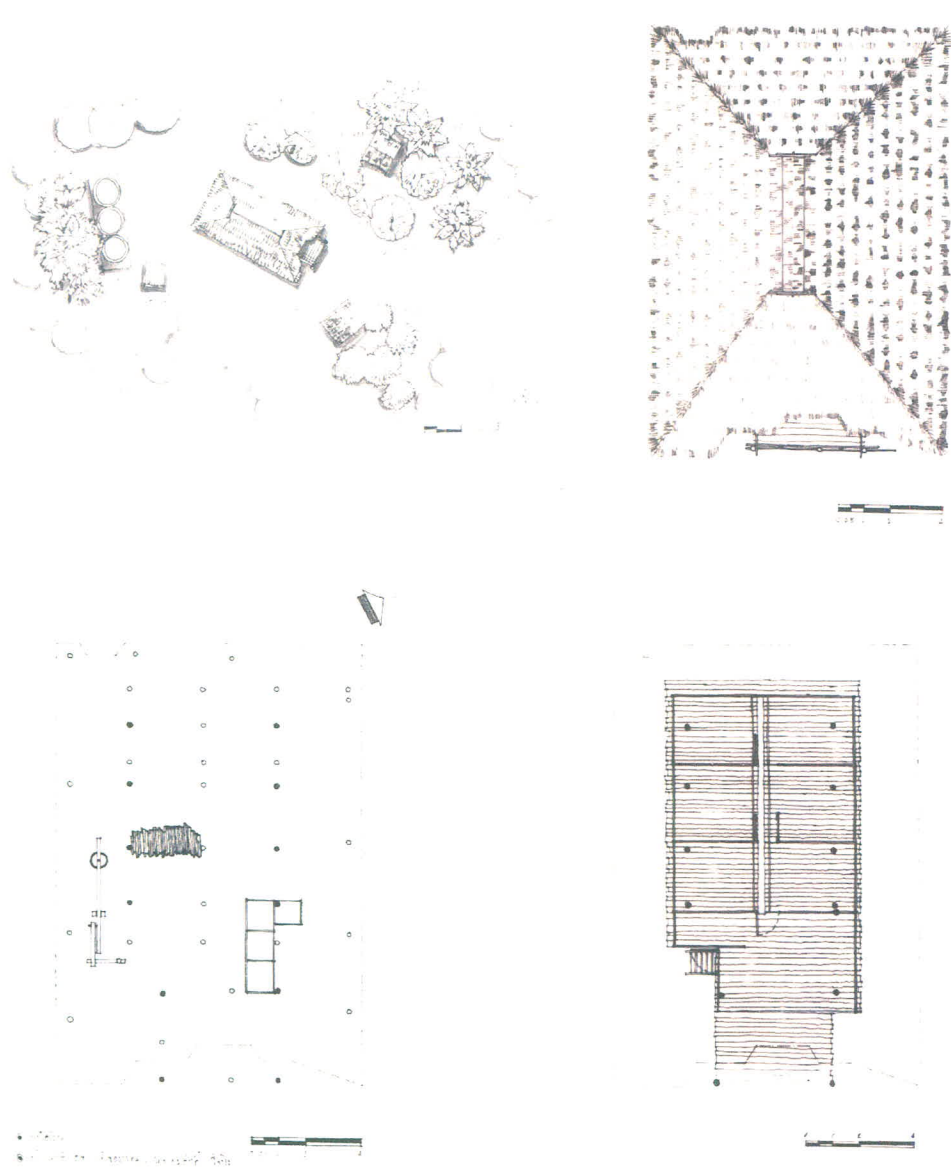
ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 90.5 ตารางเมตร

1. ซานอเนกประสงค์	19.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 21.45%
2. ซานแดด	11.25	ตารางเมตร	ร้อยละ 12.37%
3. ส่วนเก็บของ	3.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 4.65%
4. ห้องฮิต	17.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 19.25%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	38.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 42.35%

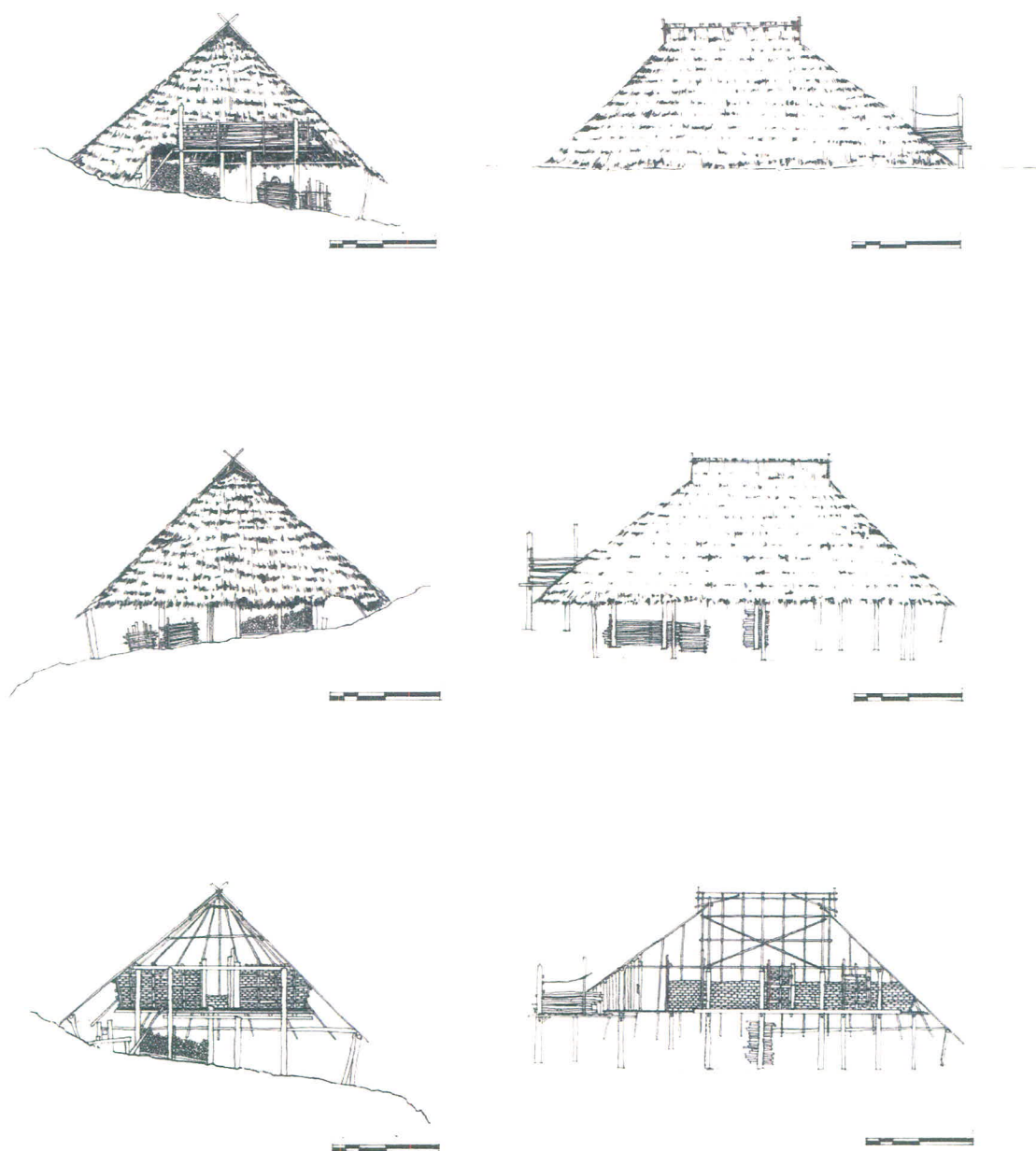
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูพากไม้ไผ่ พื้นภายนอกพากไม้ไผ่ ส่วนพื้นซานแดดใช้ไม้เชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เสี้ยน) ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง บันไดเป็นไม้จริง มัดด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 5 เรือนนายสมศักดิ์ ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 5 เรือนนายสมศักดิ์ ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 6.

เรือนของนาย นายยัน ใจปิง

เรือนเลขที่ 105 ม.5 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 5 คน ชาย 1 คน หญิง 2 คน เด็กชาย 1 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1094 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

เรือนอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เป็นเรือนสุดท้าย ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 69.6 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือเป็นหุบเขามีกกล้วยป่าและติดป่าไม้ ด้านทิศตะวันออก มีห้องน้ำ ลานซักล้าง ปลุกต้นกล้วยป่า และติดป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก ติดป่าไม้ ส่วนด้านทิศใต้ ติดกับ เรือนนายเป็กใจปิง ปลุกต้นตะไคร้ ต้นขนุน ต้นมะม่วง ต้นฝรั่ง และมะนาว (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ) ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ทางทิศของศาลตาน้ำ แต่ติดแนวเขา จึงหันเรือนไม่ตรง มีบันไดทางขึ้นเรือนอยู่ด้านทิศใต้ บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องบริเวณใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่เก็บพื้นหลังคาด้านข้างเอียง 40° - 40° ด้านหลัง 35° - 40°

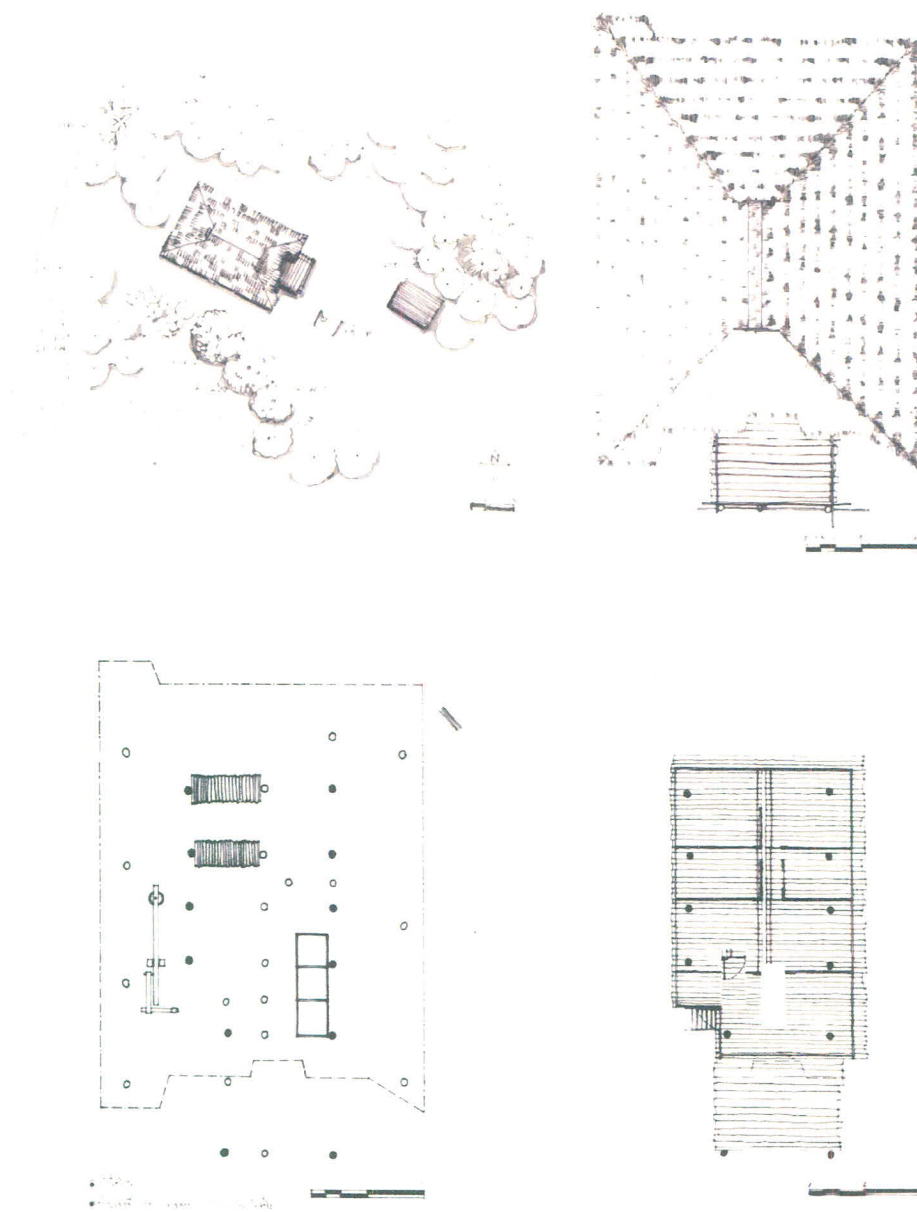
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 69.6 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	11.37 ตารางเมตร	ร้อยละ 16.2%
2. ชานแดด	12 ตารางเมตร	ร้อยละ 17.1%
3. ส่วนเก็บของ	2.5 ตารางเมตร	ร้อยละ 3.5%
4. ห้องฮีด	15.6 ตารางเมตร	ร้อยละ 22.3%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	28.12 ตารางเมตร	ร้อยละ 40.2%

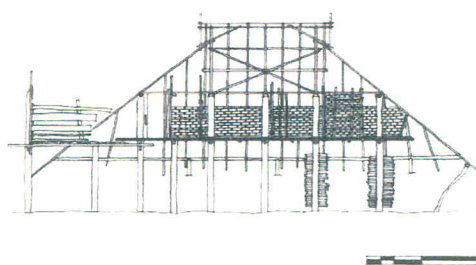
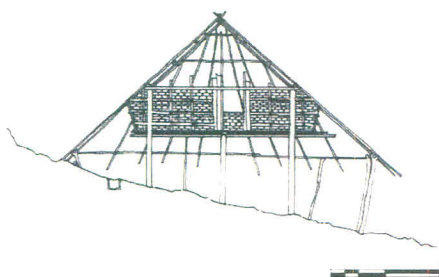
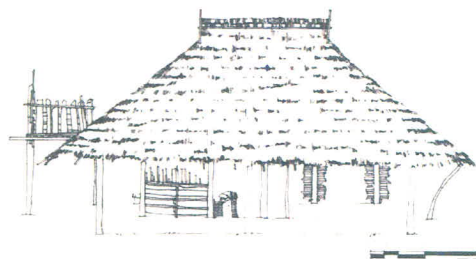
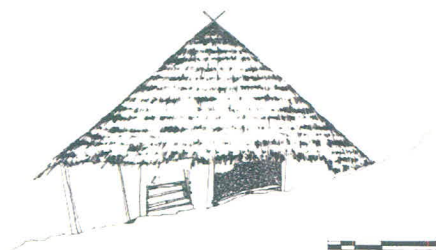
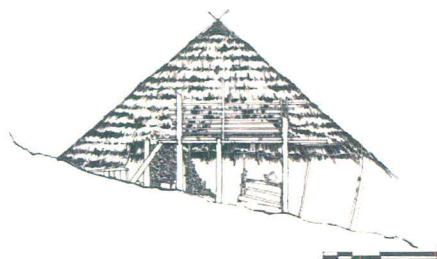
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือก ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มัดด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดกับโครงไม้ไผ่ด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 6 เรือน นายยัน ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 6 เรือน นายยัน ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 7.

เรือนของนาย นางมอน ใจปิง

เรือนเลขที่ 39 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 5 คน ชาย 3 คน หญิง 2 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1160 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 64.5 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายหวนใจปิง ปลุกต้นกำ และต้นส้มโอ ด้านทิศตะวันออก มียุงข้าว ปลุกต้นมะกอก และติดกับไม้ป่า ด้านทิศตะวันตก ติดกับทางเดินภายในหมู่บ้าน ส่วนด้านทิศใต้ ติดกับ เรือนนายสมศักดิ์ ใจปิง ปลุกต้นฝรั่ง และต้นมะกอก (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืน หลังคาด้านข้างเอียง $40^{\circ}/40^{\circ}$ ด้านหลัง $35^{\circ}/35^{\circ}$

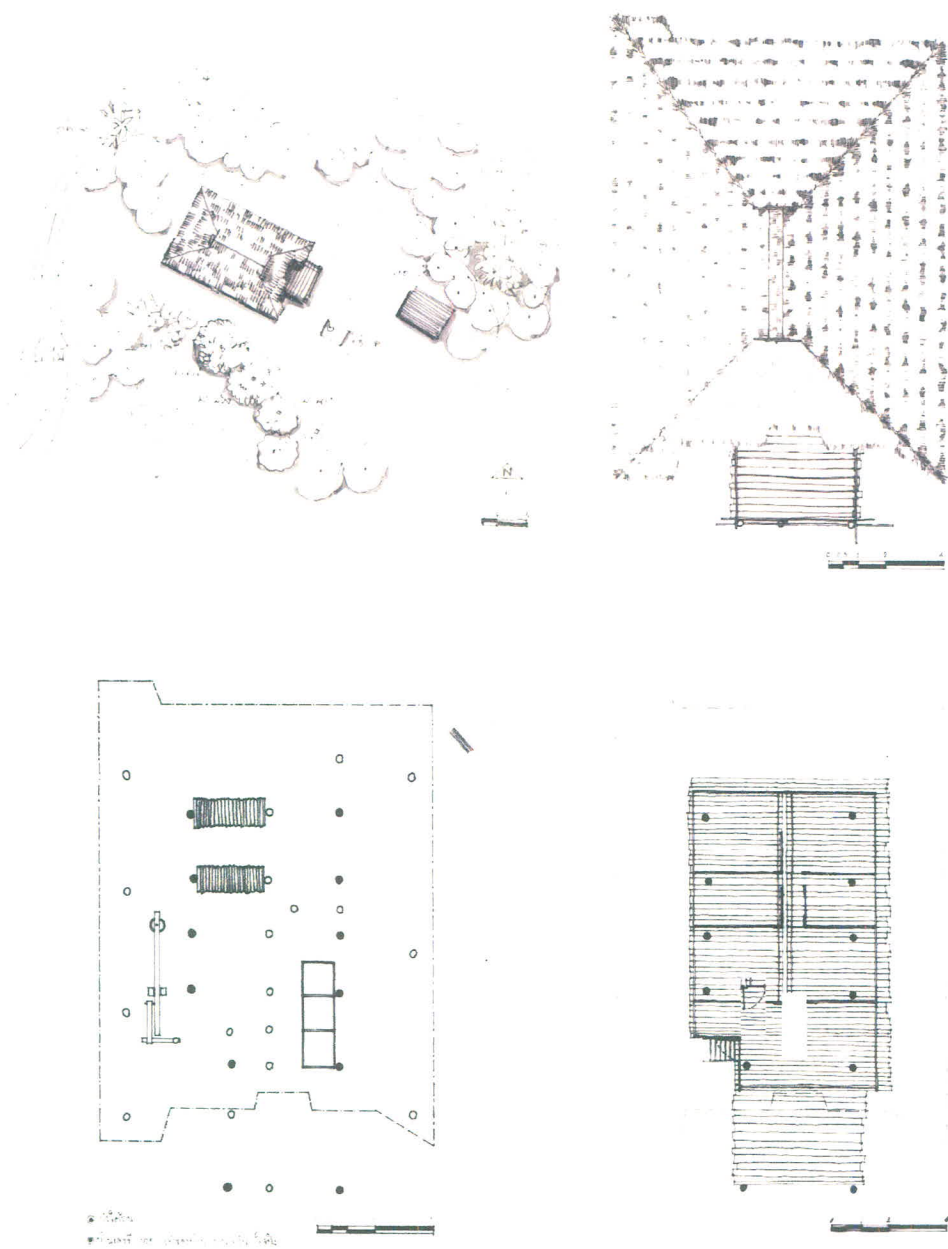
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 64.5 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	10.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.275%
2. ชานแดด	10.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.275%
3. ส่วนเก็บของ	1	ตารางเมตร	ร้อยละ 1.55%
4. ห้องฮีด	12.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 19.37%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	30	ตารางเมตร	ร้อยละ 46.5%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชื่องหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ ทำด้วยไม้เสี้ยนมัดด้วยหวาย ผนังบางส่วน ช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 7 เรือน นางมอลใจปิง

กรณีศึกษาที่ 7 เรือน นางมอลใจปิง

กรณีศึกษาที่ 8.

เรือนของนาย นายปั่น ใจปิง

เรือนเลขที่ 18 ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 18 คน ชาย 7 คน หญิง 7 คน เด็กชาย 3 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1152 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 129 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายมูล ใจปิง ด้านทิศตะวันออก มีห้องน้ำ ปลูกต้นเชือก ต้นขนุน ต้นมะขาม และมีต้นค้อติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว ส่วนด้านทิศใต้ มียุงข้าว และลานซักล้าง (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)ลักษณะเรือน

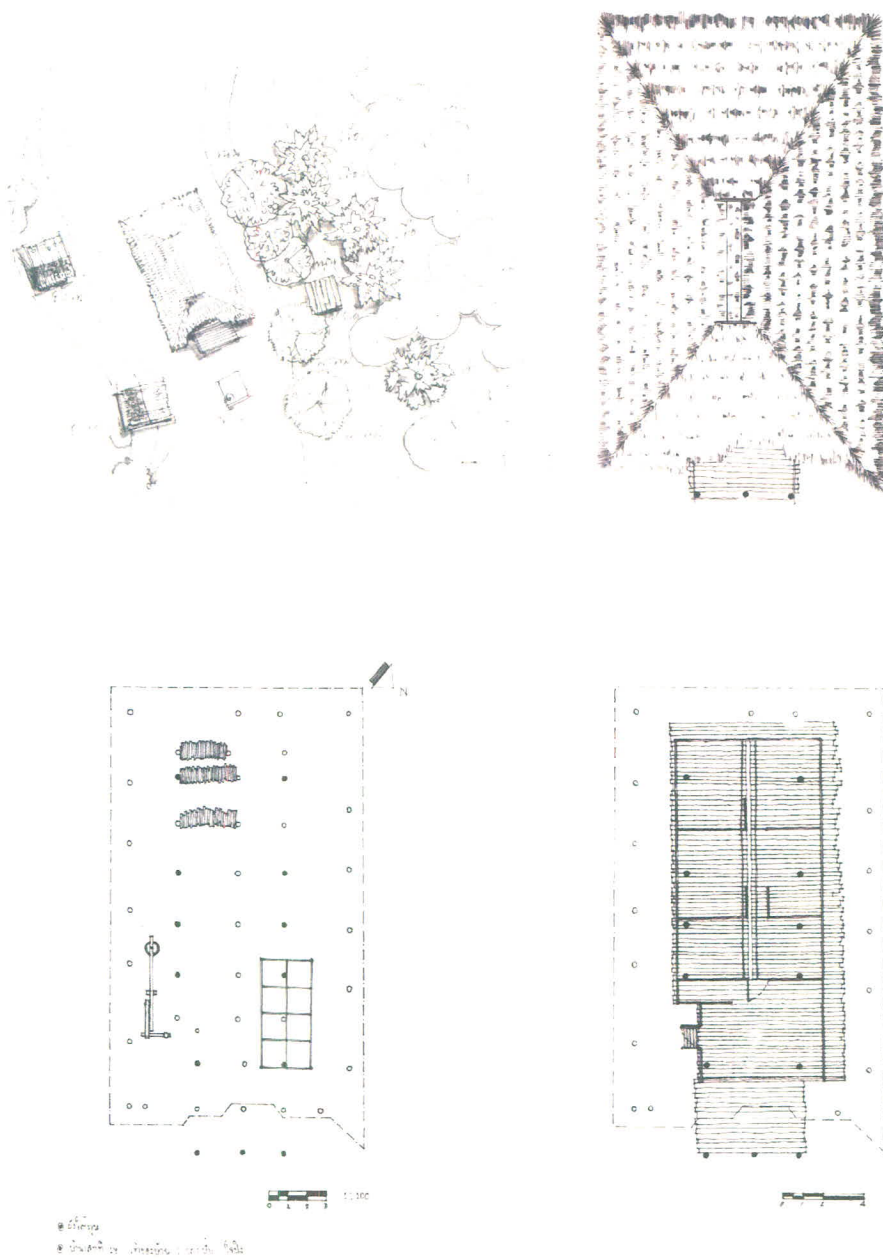
ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตกติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่อง และบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืน เล้าหมู แขนงกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง $45^\circ - 45^\circ$ ด้านหลัง $30^\circ - 30^\circ$ การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 129 ตารางเมตร

1. ซานนอกประสงค์	28.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 22%
2. ซานแดด	17.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 13.56%
3. ส่วนเก็บของ	2.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 1.9%
4. ห้องฮีด	21	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.27%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	59.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 46.11%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นซานแดดใช้ไม้เชือก ผังภายนอกไม้ไผ่ขัดตะ (ไม้เฮียะ) มัดด้วยหวาย ผังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคา

กรณีศึกษาที่ 8 เรือนนายปัน ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 8 เรือนนายปิ่น ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 9.

เรือนของนาย นายขวาง ใจปิง

เรือนเลขที่ 86 ม.5 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 5 คน ชาย 1 คน หญิง 1 คน เด็กชาย 3 คน

ตระกูลผี : อาเปอร์

ระดับความสูง +1121 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตั้งอยู่ในกลุ่มที่ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันออก ขนาดของเรือนโดยประมาณ 42 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ มียุงข้าว ปลุกพืชผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ และมี ต้นค้อติดกับไม้ป่า ด้านทิศตะวันออก มีลานซักล้าง ยุงข้าว ปลุกต้นข้าว ด้านทิศตะวันตก มีต้นค้อและ ไม้ป่า ส่วนด้านทิศใต้ ปลุกต้นข้าว ติดกับไม้ป่า (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณ บ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศ ตะวันออก หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศใต้ติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครก กระเบื้องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืน เล้าหมู และกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง $45^{\circ}/45^{\circ}$ ด้านหลัง $35^{\circ}/40^{\circ}$

การใช้พื้นที่ในเรือน

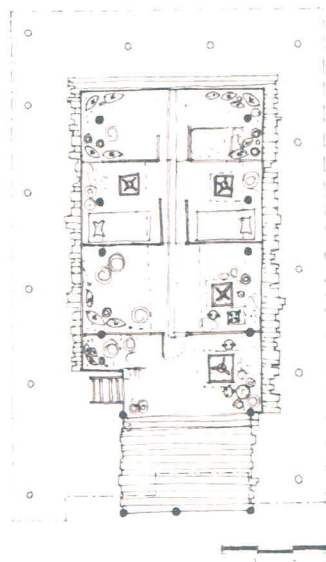
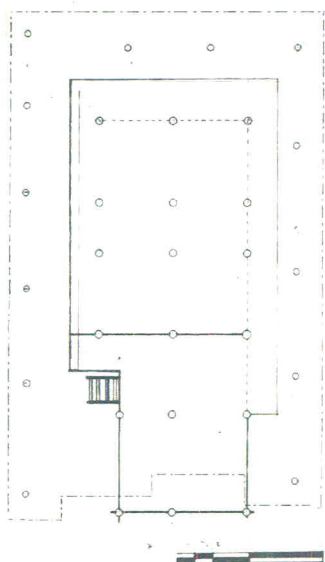
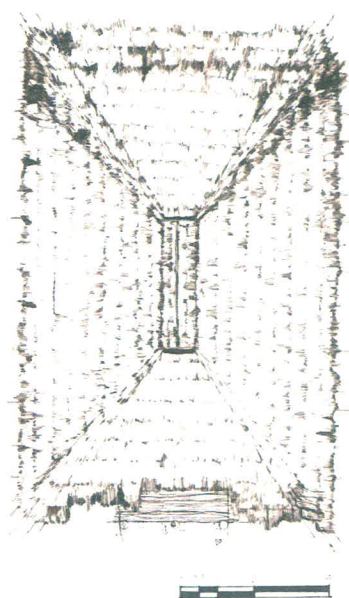
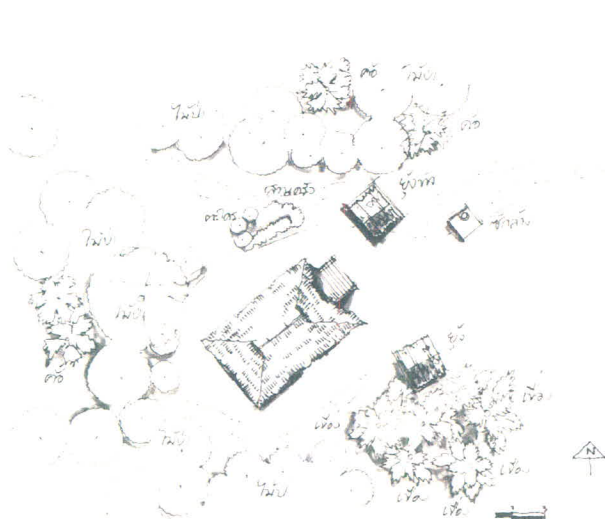
ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 42 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	6	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.3%
2. ชานแดด	6	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.3%
3. ส่วนเก็บของ	1	ตารางเมตร	ร้อยละ 2.4%
4. ห้องฮีต	9	ตารางเมตร	ร้อยละ 21.4%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	20	ตารางเมตร	ร้อยละ 47.6%

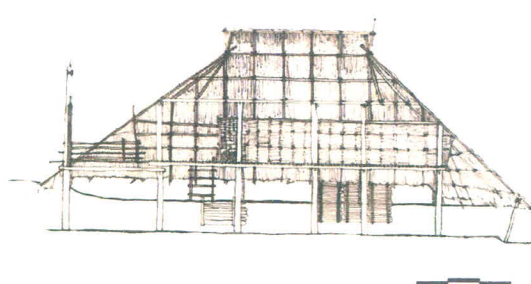
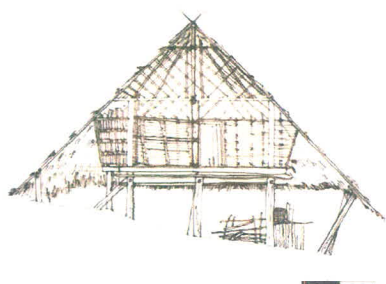
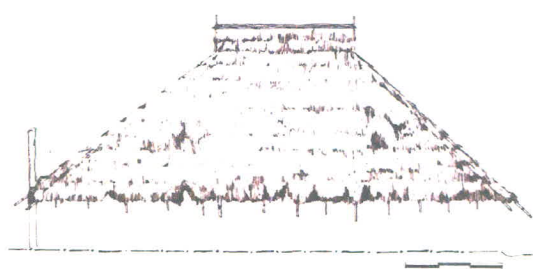
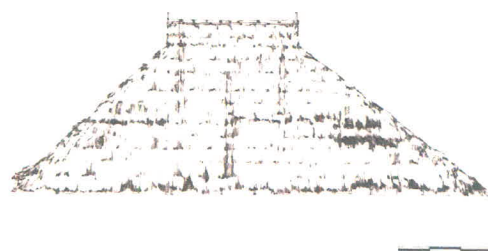
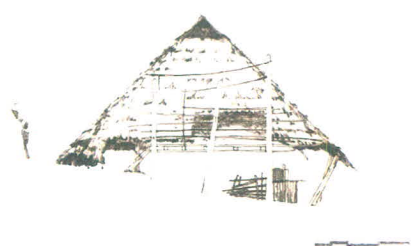
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดและมัดด้วยหวาย ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคา

กรณีศึกษาที่ 9 เรือนนายขวาง ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 9 เรือนนายขวาง ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 10.

เรือนของนาย นายสมนึก ใจปิง

เรือนเลขที่ 89 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 11 คน ชาย 4 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 2 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1100 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 85.4 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายเป็กใจปิง ด้านทิศตะวันออก ปลูกต้นหมาก ต้นมะกอก มีต้นกล้วยป่า และไม้ป่า ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว ปลูกต้นมะขาม ต้นมะกอก ต้นมะม่วง ต้นเมี่ยง และต้นหมาก ส่วนด้านทิศใต้ ติดกับทางเดินภายในหมู่บ้าน (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตกติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่อง และบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืน กรงไก่ เล้าหมูหลังคาด้านข้างเอียง 40° - 40° ด้านหลัง 30° - 30°

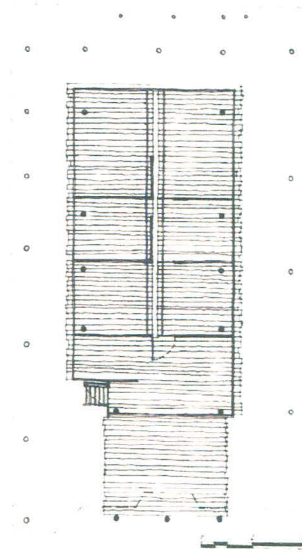
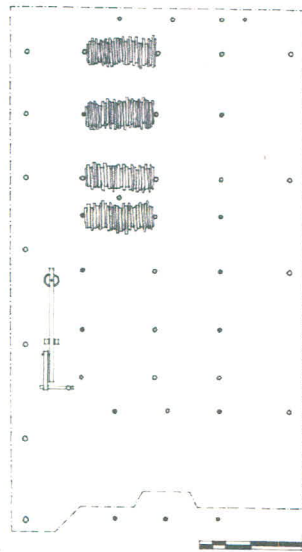
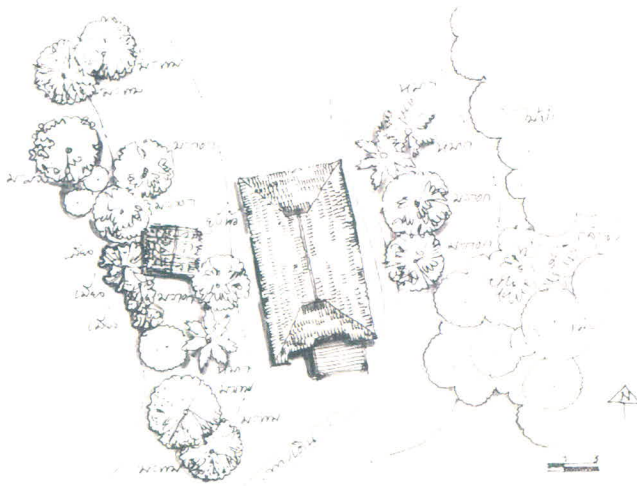
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 85.4 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	12	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.04%
2. ชานแดด	15	ตารางเมตร	ร้อยละ 17.55%
3. ส่วนเก็บของ	4.32	ตารางเมตร	ร้อยละ 5.11%
4. ห้องฮีต	15	ตารางเมตร	ร้อยละ 17.55%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	39	ตารางเมตร	ร้อยละ 45.63%

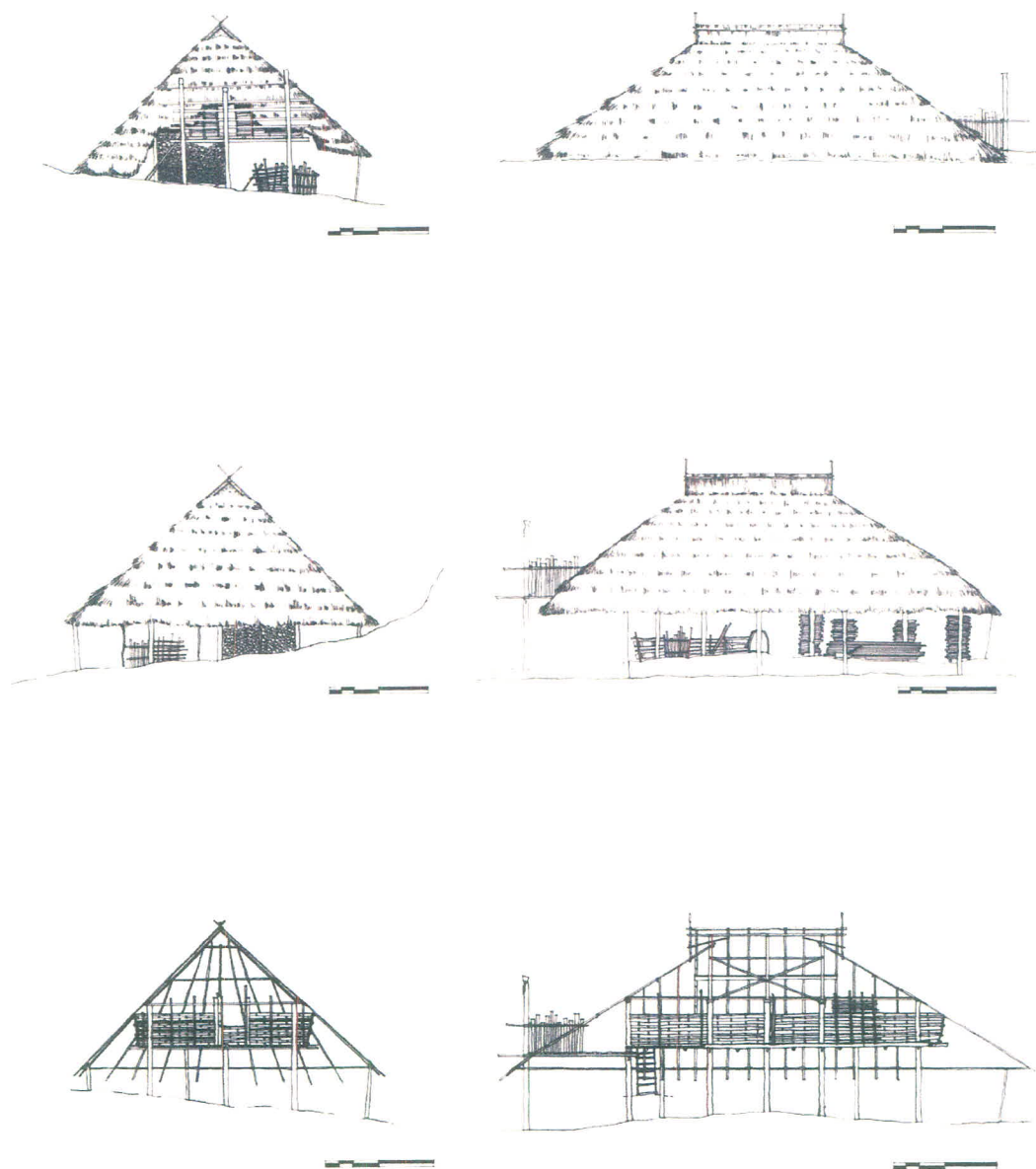
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มัดด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 10 เรือนนายสมนึก ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 10 เรือนนายสมนึก ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 11.

เรือนของนาย นายหวันใจปิง

เรือนเลขที่ 28 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 13 คน ชาย 4 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 3 คน เด็กหญิง 2 คน

ตระกูลผี : อาเปอร์

ระดับความสูง +1152 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 103.5 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ มีห้องน้ำ ลานซักล้าง ปลุกต้นพลู ต้นฝรั่ง และต้นเชือก ด้านทิศตะวันออก ปลุกต้นมะกอกและมีป่าไม้ในบริเวณใกล้เคียง ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว 2 หลัง และติดกับทางเดินภายในหมู่บ้าน ส่วนด้านทิศใต้มีลานซักล้างและปลุกต้นมะกอก (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตกติดกับเนินดิน บริเวณบันไดมีครกกระเดื่อง และบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บพื้นหลังคาด้านข้างเอียง $45^{\circ}/45^{\circ}$ ด้านหลัง $35^{\circ}/35^{\circ}$

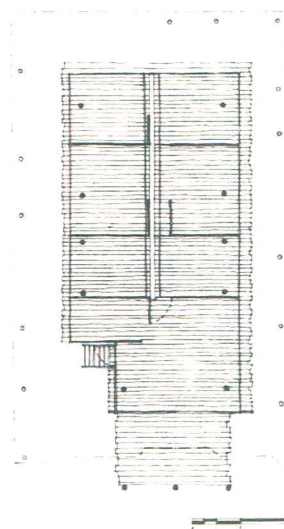
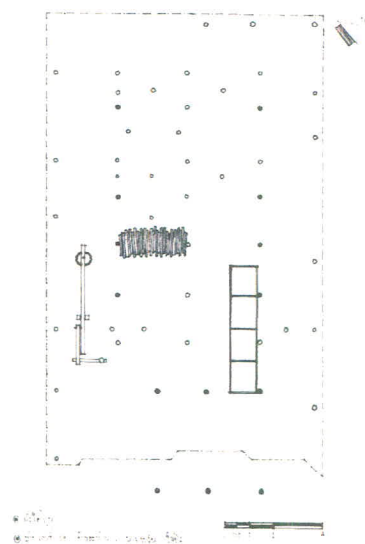
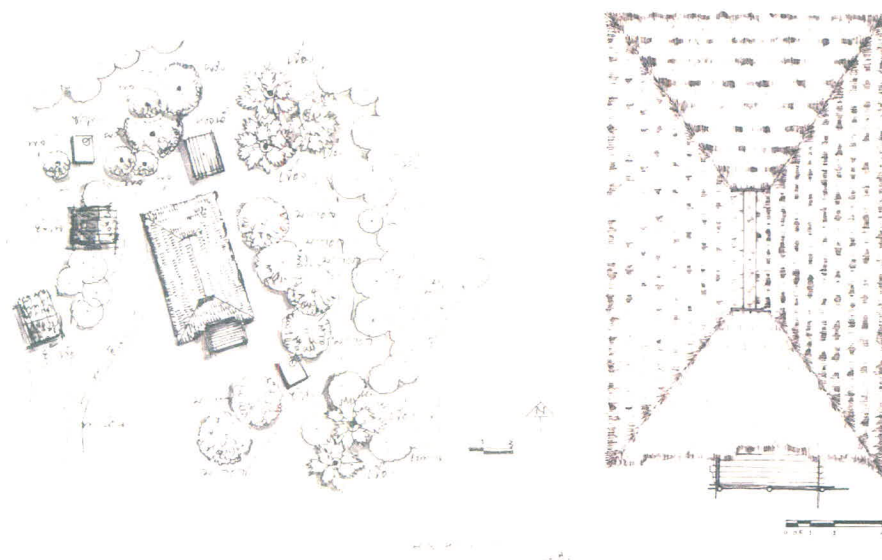
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 103.5 ตารางเมตร

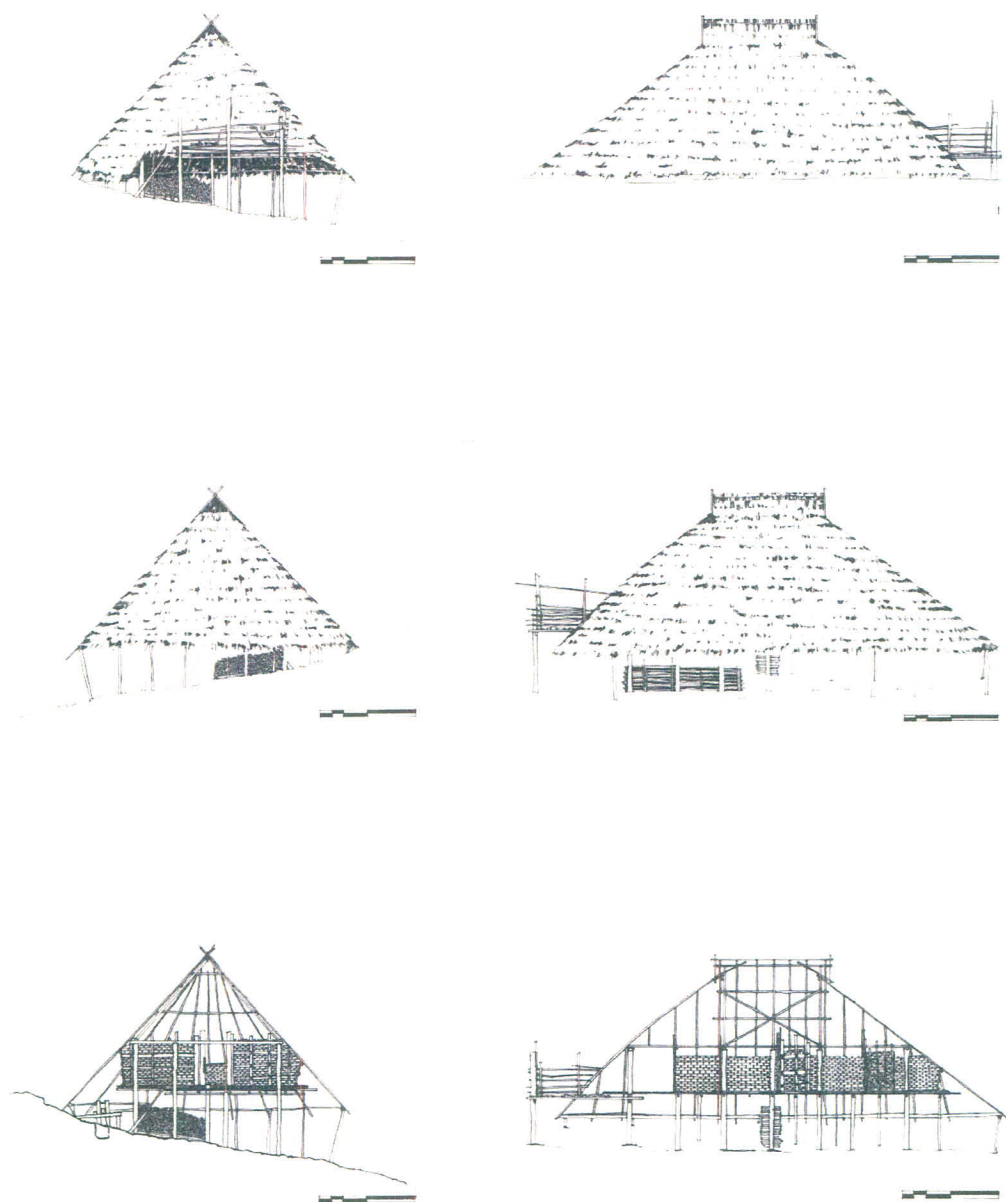
1. ชานนอกประสงค์	21	ตารางเมตร	ร้อยละ 29.29%
2. ชานแดด	13.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 13.04%
3. ส่วนเก็บของ	6	ตารางเมตร	ร้อยละ 5.79%
4. ห้องฮีด	17.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.90%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	45.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 43.95%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เสี้ยน) ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้ามัดด้วยหวาย และ ดอก

กรณีศึกษาที่ 11 เรือนนายหวนใจปิง

กรณีศึกษาที่ 11 เรือนนายหวนใจปิง

กรณีศึกษาที่ 12.

เรือนของนาย นายหมอก ใจปิง

เรือนเลขที่ 24 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 13 คน ชาย 6 คน หญิง 4 คน เด็กชาย 1 คน เด็กหญิง 2 คน

ตระกูลผี : อาเปอร์

ระดับความสูง +1109 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 115 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ มียุงข้าว ลานซักล้าง และปลูกต้นมะขามและต้นมะกอก ติดกับเรือนนายปัน ใจปิง ด้านทิศตะวันออก ปลูกต้นมะกอก ต้นกล้วย และต้นค้อ ต้นกล้วยป่าติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว 2 หลัง ส่วนด้านทิศใต้มีลานซักล้าง ห้องน้ำ ปลูกต้นหมากและต้นหวาย (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันออก บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บพื้นหลังคาด้านข้างเอียง $45^\circ/45^\circ$ ด้านหลัง $30^\circ/30^\circ$

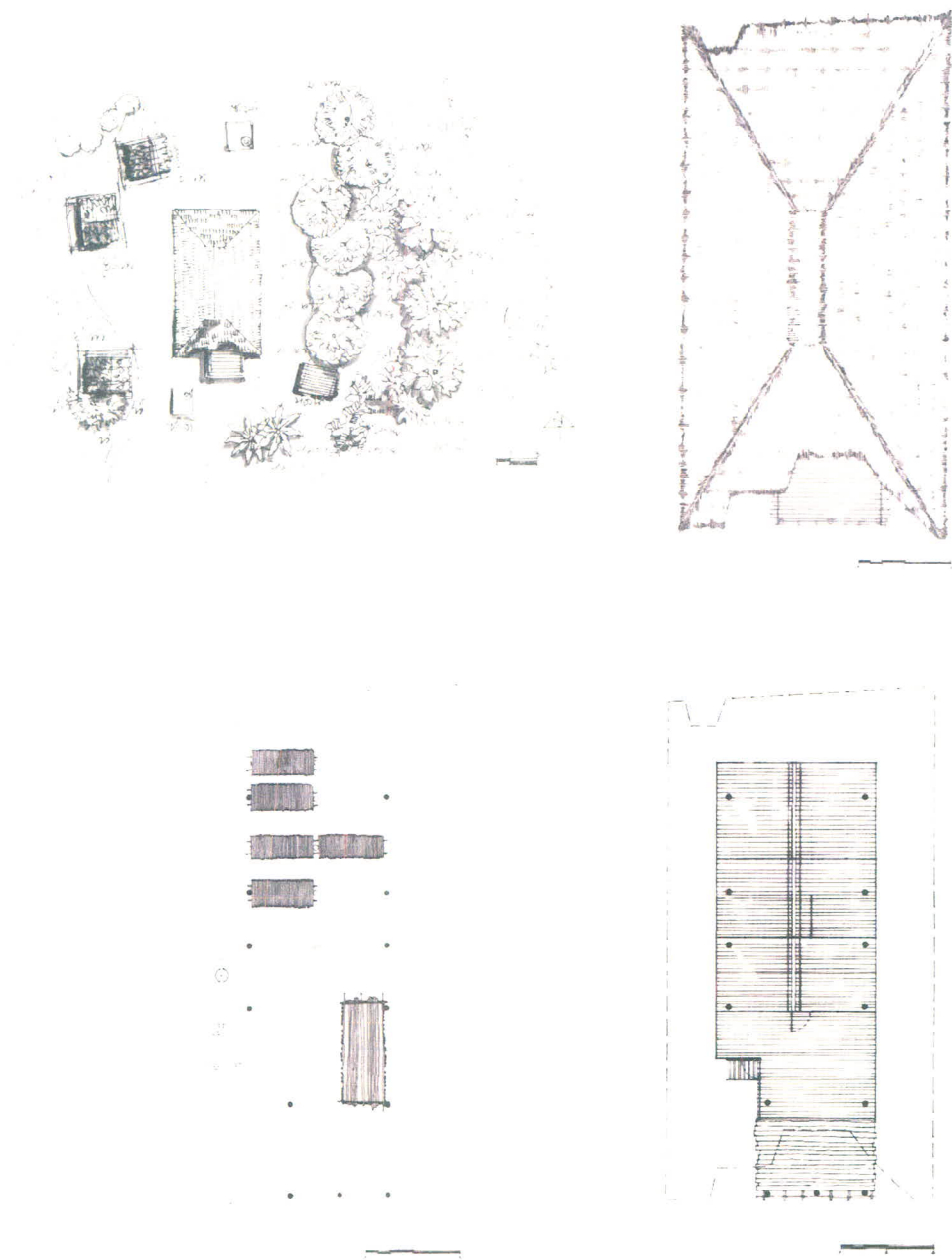
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์ประกอบภายในเรือน 115 ตารางเมตร

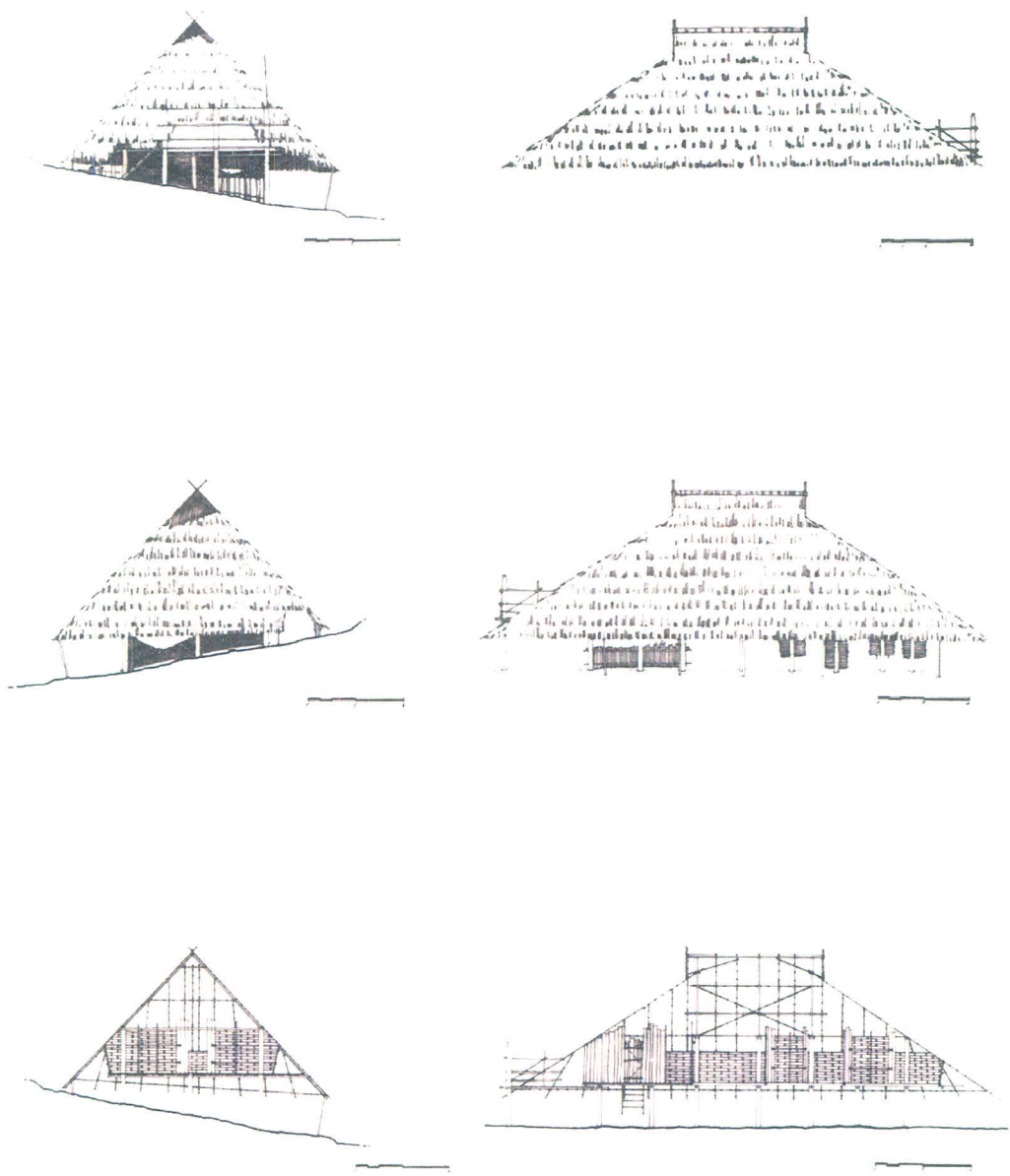
1. ชานนอกประสงค์	22.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 19.59%
2. ชานแดด	15	ตารางเมตร	ร้อยละ 13.65%
3. ส่วนเก็บของ	4	ตารางเมตร	ร้อยละ 3.48%
4. ห้องฮีต	21	ตารางเมตร	ร้อยละ 18.27%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	52.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 45.67%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ ผนังด้านในกันด้วยแผงฟากไม้ไผ่ขัดแตะ ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคา มัดด้วยหวายและตอก

กรณีศึกษาที่ 12 เรือนนายหมอก ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 12 เรือนนายหมอก ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 13.

เรือนของนาย นายวัน ใจปิง

เรือนเลขที่ 91 ต.ตงพญา ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 11 คน ชาย 2 คน หญิง 3 คน เด็กชาย 3 คน เด็กหญิง 3 คน

ตระกูลผี : อาเปอร์

ระดับความสูง +1102 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 118 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ปลูกต้นมะกอก ด้านทิศตะวันออก ปลูกต้นมะกอก ต้นฝรั่ง ต้นเทียนทอง ต้นเมี่ยง และมีต้นกล้วยป่าติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก มียุงข้าว ปลูกต้นเมี่ยง ต้นมะแขว่น และติดกับป่าไม้ ส่วนด้านทิศใต้ มีลานซักล้าง ห้องน้ำ ยุงข้าว ปลูกต้นมะกอก และติดกับเรือนนายมูลใจปิง (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตก บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืนและเล้าหมูหลังคาด้านข้างเอียง $45^{\circ}/45^{\circ}$ ด้านหลัง $30^{\circ}/35^{\circ}$

การใช้พื้นที่ในเรือน

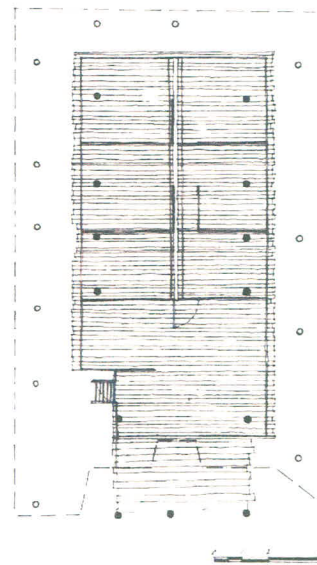
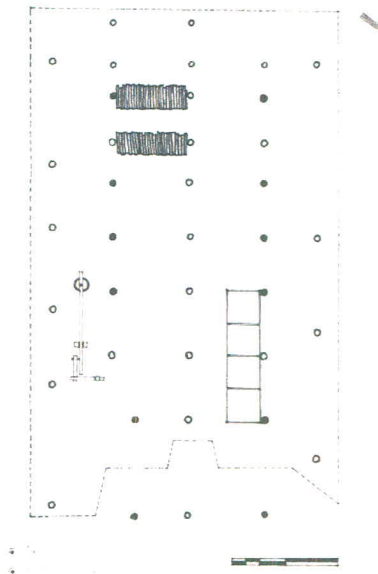
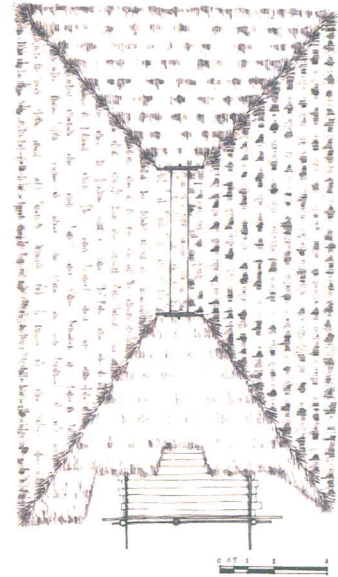
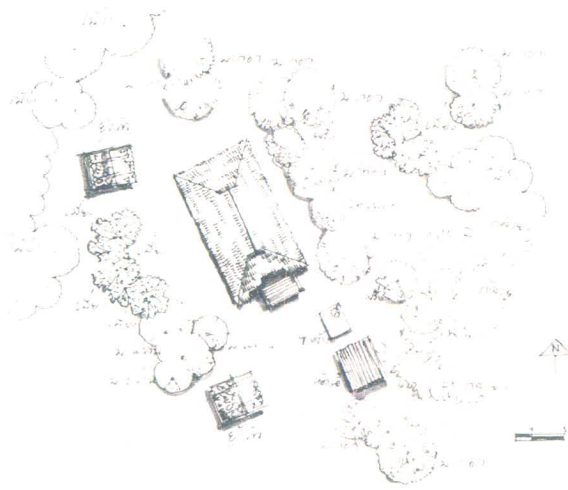
ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 118 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์	28.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 23.94%
2. ชานแดด	15	ตารางเมตร	ร้อยละ 12.6%
3. ส่วนเก็บของ	7.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 5.88%
4. ห้องฮีด	18.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 15.75%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	48.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 40.95%

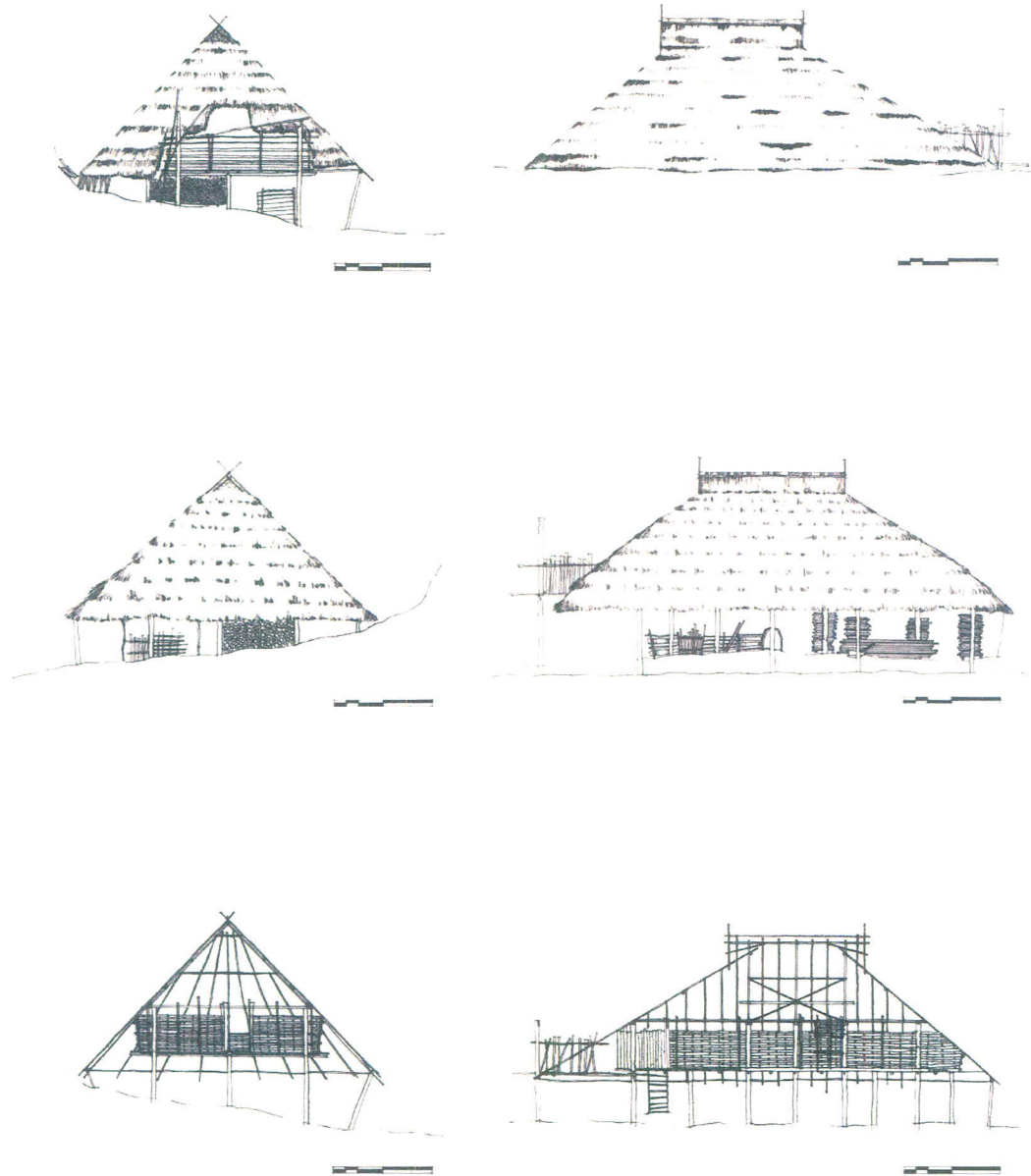
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้ทก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เฮียะ) ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้าคา มัดด้วยหวาย และ ตอก

กรณีศึกษาที่ 13 เรือนนายวัน ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 13 เรือนนายวัน ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 14.

เรือนของนาย นายเป็กใจปิง

เรือนเลขที่ 94 ม.5 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 10 คน ชาย 5 คน หญิง 1 คน เด็กหญิง 4 คน

ตระกูลผี : อาเยอร์

ระดับความสูง +1102 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 93.3 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายยัน ใจปิง ปลุกต้นขนุนและตะไคร้ ด้านทิศตะวันออก ปลุกต้นมะม่วง ต้นฝรั่ง มะนาว และมีต้นค้อติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก มีห้องน้ำและป่าไม้ ส่วนด้านทิศใต้ มีลานซักล้าง ปลุกต้นมะกอก และติดกับเรือนนายสมนึก ใจปิง (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตก บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บไม้ไว้สร้างเรือนใหม่ เก็บฟืน เล้าหมู และแขวนกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง 45°/45° ด้านหลัง30°/35°

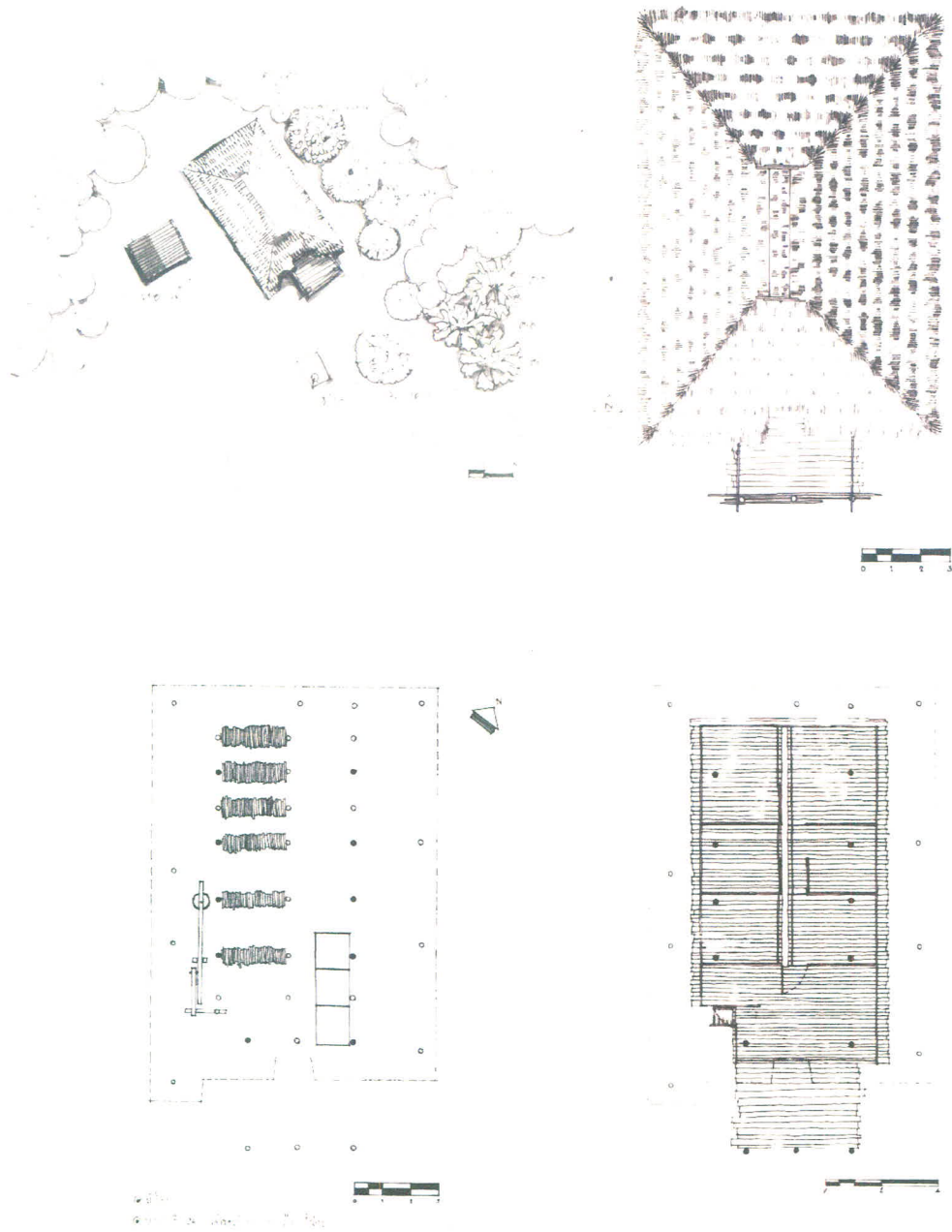
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 93.3 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสังค์	17.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 18.99%
2. ชานแดด	14	ตารางเมตร	ร้อยละ 14.98%
3. ส่วนเก็บของ	3	ตารางเมตร	ร้อยละ 3.21%
4. ห้องฮีด	16.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 17.92%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	41.8	ตารางเมตร	ร้อยละ 44.72%

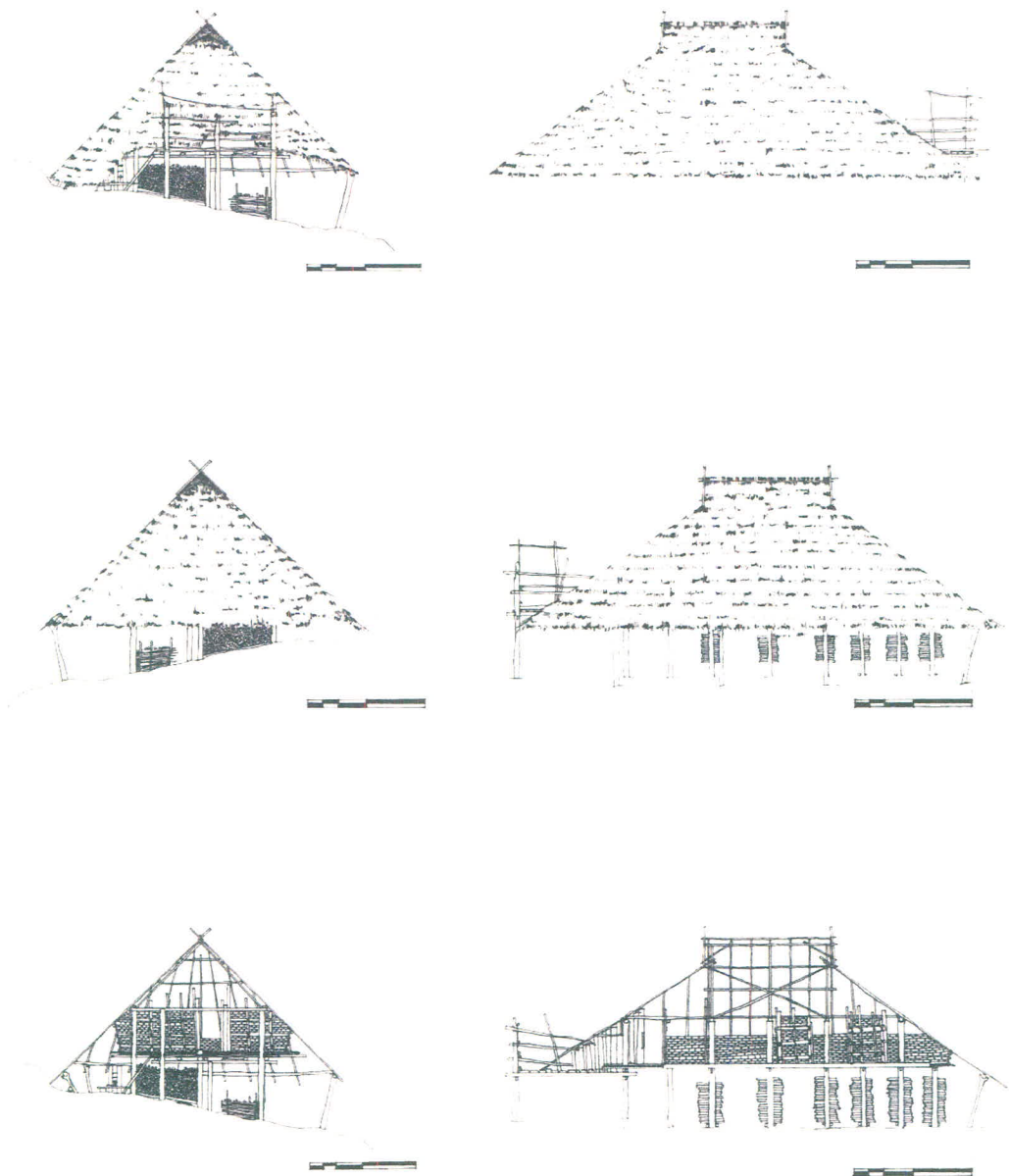
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้ทก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชือกหรือเชือกหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เฮียะ) ผนังบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มัดโครงสร้างและผนังด้วยหวาย หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่

กรณีศึกษาที่ 14 เรือนนายเบิกใจปิง

กรณีศึกษาที่ 14 เรือนนายเป็กใจปิง

กรณีศึกษาที่ 15.

เรือนของนาย นายบุญ ใจปิง

เรือนเลขที่ 21 ม.5 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 11 คน ชาย 6 คน หญิง 4 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี : อาเปอร์

ระดับความสูง +1140 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สภาพแวดล้อม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 81.6 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ติดกับเรือนนายศักดิ์ ใจปิง ด้านทิศตะวันออก มีทุ่งข้าว ปลูกลงมะกอก ต้นหมาก และมีกล้วยป่าติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก เป็นลานโล่ง และทางเดินภายในหมู่บ้าน ส่วนด้านทิศใต้ มีห้องน้ำ ทุ่งข้าว ปลูกลมะนาว ต้นมะกอก และต้นหมาก (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือน เป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตก บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บฟืน เล้าหมู และแขวนกรงไก่หลังคาด้านข้างเอียง 45°/45° ด้านหลัง40°/35°

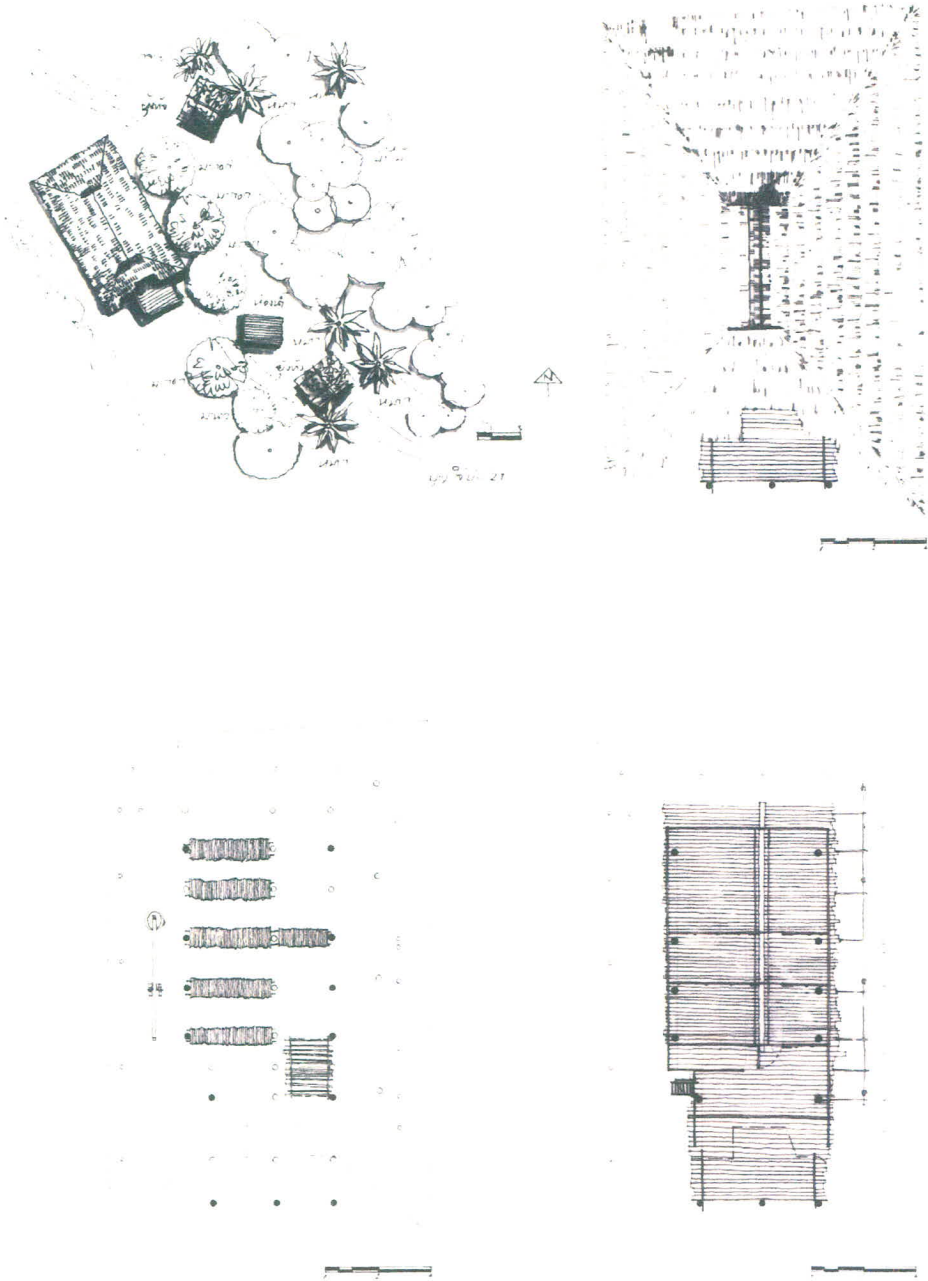
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 81.6 ตารางเมตร

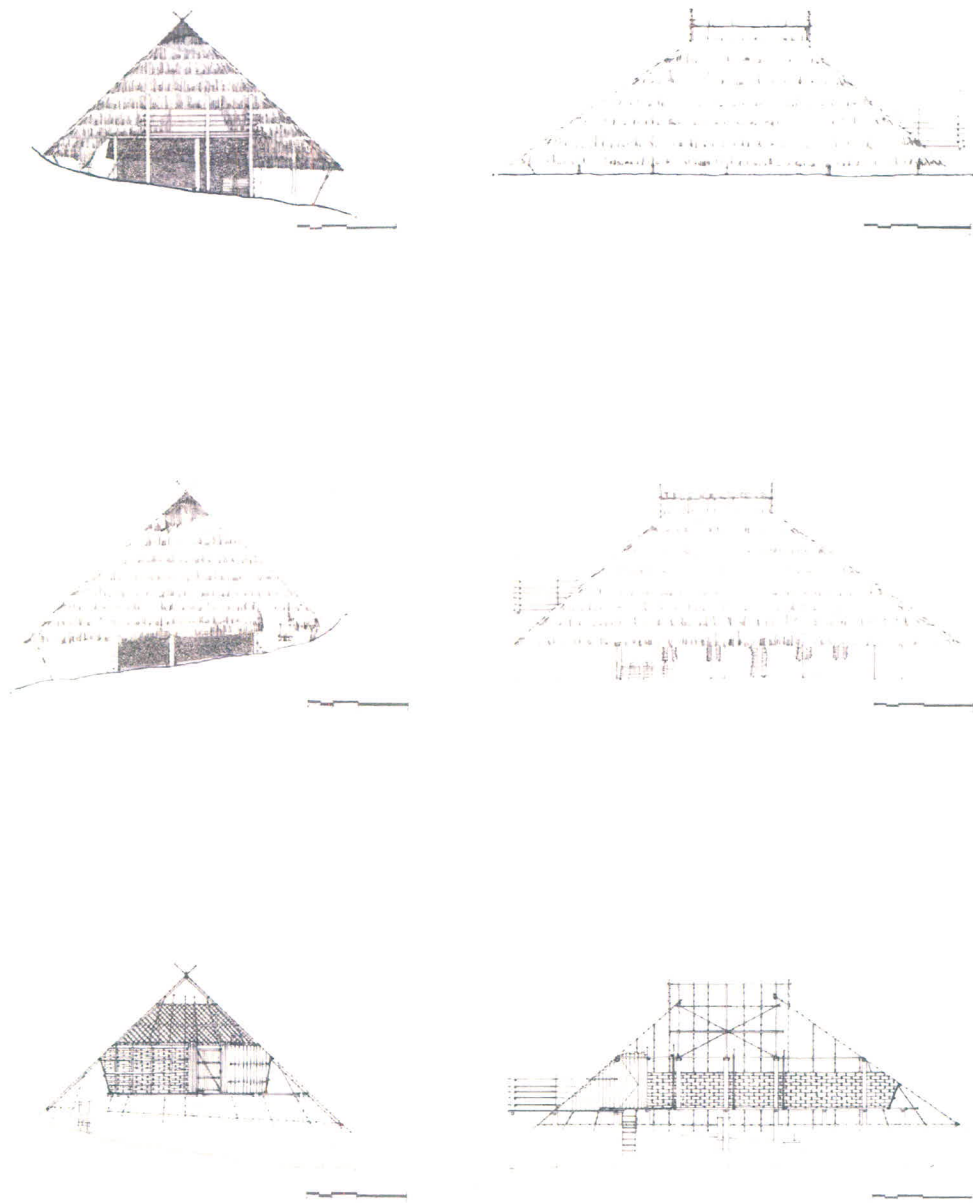
1. ขานอเนกประสงค์	13.62	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.7%
2. ขานแดด	13.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 16.53%
3. ส่วนเก็บของ	3	ตารางเมตร	ร้อยละ 3.67%
4. ห้องฮีด	14	ตารางเมตร	ร้อยละ 17.15%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	37.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 45.9%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ ส่วนพื้นขานแดดใช้ไม้เชือก ผึงภายนอกไม้ไผ่ขัดแตะ (ไม้เฮียะ) ผึงบางส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง หลังคามุงด้วยหญ้ามัดด้วยหวาย และ ดอก

กรณีศึกษาที่ 15 เรือนนายบุญ ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 15 เรือนนายบุญ ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 16.

เรือนของนาย   นายก่า   ใจปิง

เรือนเลขที่   16 ม.5 ต.ดงพญา ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

สมาชิกในเรือน 11 คน ชาย 6 คน หญิง 4 คน เด็กหญิง 1 คน

ตระกูลผี :   อาเปอร์

ระดับความสูง   +1113 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณ และ สถาปัตยกรรม

ตัวเรือนหันไปทางทิศใต้ ขนาดของเรือนโดยประมาณ 85.2 ตารางเมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณด้านทิศเหนือ ปลูกต้นมะกอก ฝรั่ง และมีต้นกล้วยป่า ด้านทิศตะวันออก มียุงข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ต้นมะกอก และติดกับป่าไม้ ด้านทิศตะวันตก มีลานซักล้าง ห้องน้ำ ปลูกต้นมะกอก มะขามและมีต้นกล้วยป่า ส่วนด้านทิศใต้ มีลานซักล้าง ปลูกต้นขนุน ต้นหมาก ต้นเมี่ยง และต้นมะกอก (รายละเอียดตำแหน่งอาคารและต้นไม้ ภายในบริเวณบ้าน ดูจากภาพผังบริเวณ)

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยวหลังคาทรงจั่ว-ฮิป มุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง หันหน้าเรือนไปทางทิศใต้ หรือ หันหน้าเรือนไปทางศาลตาน้ำ มีบันไดอยู่ด้านทิศตะวันตก บริเวณบันไดมีครกกระเดื่องและบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่เก็บพื้นหลังคาด้านข้างเอียง 40°/40° ด้านหลัง30°/30°

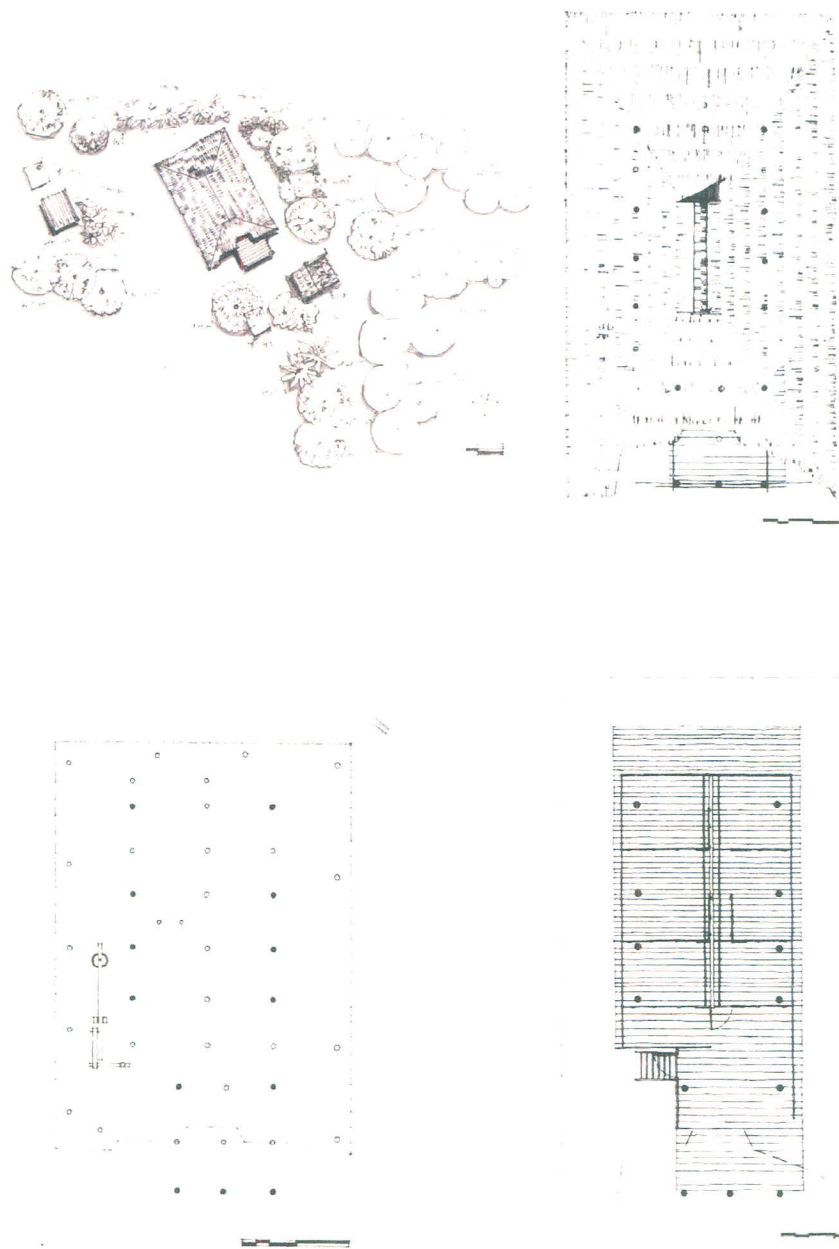
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในแบ่งออกเป็นส่วนนอน 3 ห้อง องค์กรประกอบภายในเรือน 85.2 ตารางเมตร

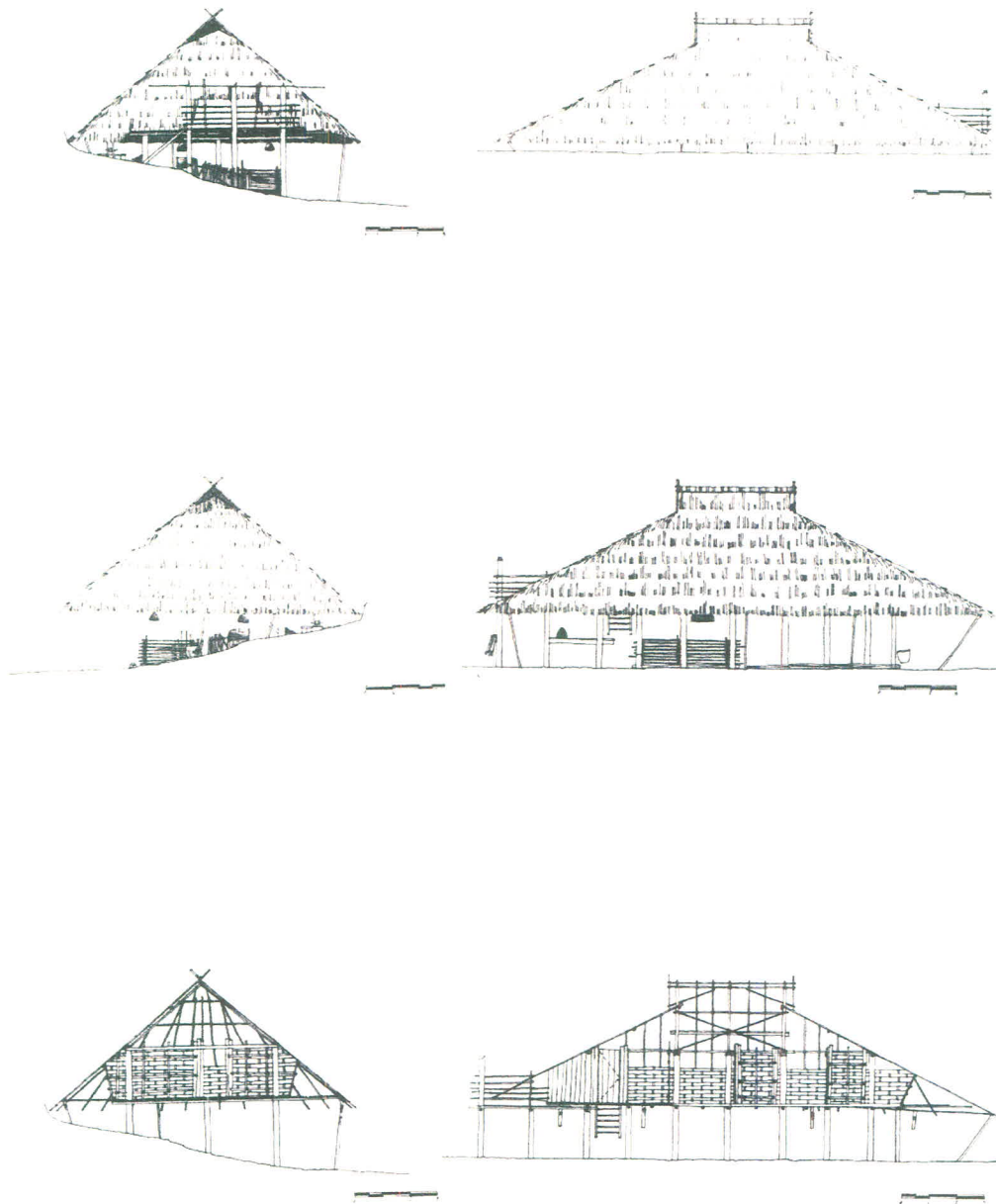
1. ชานนอกประสงค์	18.37	ตารางเมตร	ร้อยละ 21.49%
2. ชานแดด	8.75	ตารางเมตร	ร้อยละ 10.23%
3. ส่วนเก็บของ	4.5	ตารางเมตร	ร้อยละ 5.2%
4. ห้องฮีต	14.62	ตารางเมตร	ร้อยละ 17.1%
5. ส่วนนอน และ เก็บของ	39	ตารางเมตร	ร้อยละ 45.6%

การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาไม้จริง และ ไม้ไผ่ (ไม้หก) พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ พื้นภายนอกปูฟากไม้ไผ่ปูทับด้วยเสื่อไม้ไผ่ ส่วนพื้นชานแดดใช้ไม้เชื่องหลวง ผนังภายนอกไม้ไผ่ขัดตะ (ไม้เฮียะ) ผนังส่วนช่วงประตูทางเข้าเป็นแผ่นไม้จริง มัดด้วยหวาย และ ตอกหลังคามุงด้วยหญ้าคา

กรณีศึกษาที่ 16 เรือนนายกำ ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 16 เรือนนายกำ ใจปิง

ลักษณะพื้นที่ภายในเรือนชาวปรัย บ้านปากำ

ภาพที่ 3.20แสดงลักษณะพื้นที่ใต้ถุนเรือน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.21 แสดงลักษณะพื้นที่ส่วนชานอเนกประสงค์
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.22 แสดงลักษณะพื้นที่ส่วนชานแดด
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.23 แสดงลักษณะพื้นที่ส่วนห้องฮีด
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.7 การสร้างเรือนพักอาศัย

3.7.1 อุปกรณ์และเครื่องมือในการสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ชาวปรัยบ้านปากำจะสร้างสถาปัตยกรรมด้วยตนเองร่วมกับผู้คนในหมู่บ้าน ภูมิปัญญาในการสร้างสถาปัตยกรรมต่างถูกถ่ายทอดสืบต่อเนื่องกันมานานจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อมีการสร้างเรือนพักอาศัย (เจียง) ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนจะพร้อมใจกันมาช่วยสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในตระกูลผีเดียวกัน หากมีการสร้างพร้อมๆ กันหลายหลัง คนในตระกูลก็จะช่วยเหลือกันก่อนทุกคนในหมู่บ้าน แม้แต่เด็กหญิงชายที่ช่วยงานได้ก็จะหัดเรียนรู้การสร้างเรือน มีเรือนที่ต้องปรับปรุงหรือสร้างใหม่ทุกปี ไม่รวมที่ต้องช่วยเหลือครอบครัวตนเอง อุปกรณ์ในการสร้างสถาปัตยกรรมของชาวปรัยบ้านปากำประกอบด้วย อุปกรณ์เครื่องมือพื้นฐาน เช่น มีดพัว ขวาน เลื่อย ส่ว เสียม ค้อนไม้ และแปน ส่วนหนึ่งจะเป็นอุปกรณ์ที่เจ้าของเรือนเตรียมเอาไว้ อีกส่วนจะเป็นของชาวบ้านที่มาช่วยสร้าง เช่น มีดพัวประจำตัว

อุปกรณ์ต่างๆ แบ่งได้ดังนี้

1. แปน เป็นเครื่องมือปรับระดับหน้าดินให้เรียบเพื่อสร้างเรือนใหม่ แปนจะทำด้วยแผ่นไม้ หนาประมาณ 1 นิ้ว กว้างประมาณ 30 เซนติเมตร ยาวประมาณ 70-80 เซนติเมตร เจาะรู 2 ทั้งสองข้าง เจาะไม้ไผ่ 2 อัน ใช้สำหรับตึง, ลาก ดิน-หิน ให้เรียบ ขณะลากนั้นอาจใช้คนกดทับตัวแปนให้แนบกับพื้นดินด้วย ใช้คนลากดึงคนเดียวหรือสองคน
2. เสียม คือ เครื่องมือใช้ขุดหลุมฝังเสาเรือน มักเป็นเสียมเหล็กที่ซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับคนพื้นราบ นำมาใส่ด้ามไม้เอง ด้ามทำด้วยไม้จริงหรือไม้ไผ่ ใช้สำหรับขุดหลุมเพื่อตั้งเสาเรือน อาจใช้ขุดดินเพื่อปรับที่ ในกรณีที่ปลูกเรือนชิดแนวเชิงเขา
3. เลื่อย เป็นเครื่องมือตัดไม้ เลื่อยไม้จริงให้เป็นแผ่น หรือบากไม้จริง ทำบ่า ทำหัวเสา เลื่อยที่ชาวปรัยบ้านปากำใช้มี 2 แบบ

แบบที่ 1 เป็นเลื่อยมือ ใบเลื่อยกว้าง ใช้ตัดต้นไม้หรือแปรรูปไม้ให้เป็นแผ่น วิธีใช้จะต้องใช้คนสองคนจับปลายเลื่อยด้านละ 1 คน

แบบที่ 2 เป็นเลื่อยมือ ใช้คนจับคนเดียว ดัดแปลงมาจากใบเลื่อยเหล็กที่หาซื้อได้ตามตลาดทั่วไป ทำด้ามด้วยเส้นหวายขนาดใหญ่ ดัดโค้งรับใบเลื่อยที่ปลายทั้ง 2 ด้าน ใช้ตัดไม้ขนาดเล็กหรือแผ่นไม้บางๆ ขนาดเล็ก
4. ขวาน ทำด้วยเหล็ก ด้ามทำด้วยไม้ ชาวปรัยจะซื้อขวานจากตลาด หรือจากชาวพื้นเมืองที่ตีขึ้นมาเอง มี 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นขวานใช้เจาะไม้ จะเป็นขวานที่มีปลายแหลมเล็ก คม ขวานโค้ง

แบบที่สองเป็นขวานที่ใช้ตัดต้นไม้ขนาดใหญ่ผ่าและบากไม้ใหญ่ คมขวานกว้างขนาดใหญ่
5. ค้อน เป็นค้อนที่มักทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เป็นท่อนไม้สั้นๆ ใช้ตอกกับส่วเหล็ก
6. ส่ว หรือชีวในภาษาปรัย ทำด้วยท่อนเหล็กเส้นลึบปลายให้แหลม ใช้สำหรับเจาะรูไม้ เพื่อทำเดือยเสา รูที่พื้นทำรูเดือยสำหรับประตูเข้าออก ทำรูที่กรอบประตูเพื่อผูกเงาะไม้สำหรับล็อกประตู เจาะรูเสาเพื่อร้อยคาน รับพื้น ทำบันไดไม้
7. มีดพัว เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดของชาวปรัย ทำด้วยเหล็กกล้า ซื้อจากตลาดหรือซื้อขายแลกเปลี่ยนจากช่างตีมีดพื้นเมือง ด้ามทำด้วยไม้ มีปลอกพัวทำด้วยไม้ ชาวปรัยแทบทุกคนยกเว้นผู้หญิงจะพกพัวติดตัวตลอด ใช้งานได้หลายอย่าง เช่น ตัดแต่งหัวเสา ตัดแผ่นไม้ ตัดและถากท่อนไม้ ตัดไม้ไผ่ สับไม้ไผ่ ทำฟาก ตัดหวาย ตัดเถาว์วัลย์

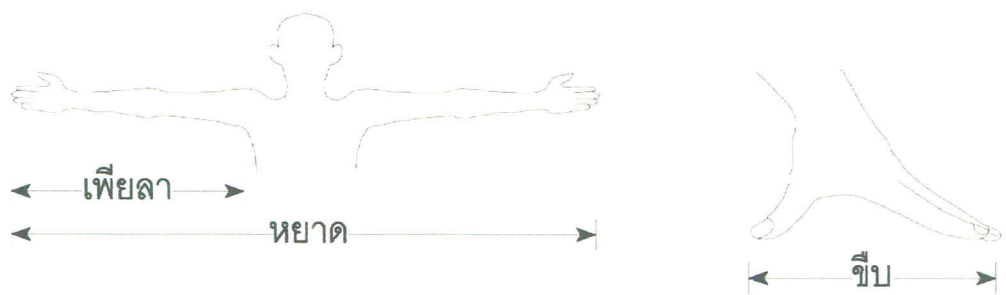
ภาพที่ 3.24 แสดงอุปกรณ์ในการสร้างเรือน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.25 แสดงลักษณะการใช้เครื่องมือในการสร้างเรือนบ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.7.2 มาตรฐานและระบบวัดขนาดของชาวปรัย

เดิมชาวปรัยบ้านป่าก่าจะมีเครื่องกำหนดขนาดโดยใช้ขนาดร่างกายเป็นการวัดเทียบขนาด แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1. ขนาด 1 คืบ มือผู้ใหญ่เรียก “จื๊บ” 2. ขนาด 1 ช่วงระหว่างปลายนิ้วมือถึงหัวไหล่เรียก “เพี้ยลา” 3. ขนาด 1 ช่วงแขนเหยียดตรงเรียก “หยาด”

ภาพที่ 3.26 แสดงขนาดวัดระยะของชาวปรัย
(ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม)

นอกจากนี้ในการวัดมีการใช้เชือกหาการวัดขนาดตลอดจนใช้ไม้วัดขนาดสัดส่วนในการสร้างสถาปัตยกรรมด้วย

ภาพที่ 3.27 แสดงการใช้เชือกวัดขนาดขณะสร้างเรือนใหม่
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.7.3 ขั้นตอนการสร้างเรือนของชาวปรัย บ้านปากำ

ชาวปรัยเมื่อสร้างเรือนใหม่แล้วระยะ 2-3 ปีแรกก็จะต้องทำการซ่อมแซมหลังคาเพราะหญาคาจะเริ่มเสื่อมสภาพ อาจเกิดจากพายุ ,ลมพัด ทำให้หลังคาเปิดบ้างเริ่มรั่วบ้าง ชาวปรัยจะใช้เวลาร้างเพื่อโพหญาหรือทำดับหญาคาเก็บไว้ ใช้ซ่อมแซมบริเวณที่เสียหาย เมื่อผ่านไป 4-5 ปีแล้ว หลังคาของเรือนส่วนมากจะเสื่อมโทรมจนเกินจะซ่อมแซมได้ เครื่องบนโครงสร้างหลังคา เช่น ไม้ไผ่ที่ทำโครงรับหญาคาจะผุพัง จึงต้องรื้อแล้วสร้างใหม่ เจ้าของเรือนจะเริ่มเตรียมไม้ หรือสะสมไม้และโพหญาคาไว้เป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับเรือนหลังใหม่ ซึ่งจะต้องเตรียมวัสดุให้พร้อมในช่วงฤดูร้อน หลังจากพิธีกินตอกแดง หรือ เก็บข้าวไร่เข้ารานชา เสร็จเรียบร้อยแล้ว เพราะจะเป็นช่วงที่คนในหมู่บ้านมีเวลาที่จะมาช่วยกัน สร้างเรือนใหม่ได้ การสร้างเรือนจะเสร็จสิ้นภายในเวลา 2 วัน

การสร้างเรือนใหม่ของชาวปรัยจะต้องดูช่วงเวลาให้ดีโดยจะให้หมอฮีดประจำสายตระกูลผีกำหนดวันแล้วนัดแนะเพื่อนบ้านและ ญาติมาช่วยกันอย่างพร้อมเพียง เรือนทุกหลังในหมู่บ้านจะสร้างโดยคนในหมู่บ้าน หากมีการสร้างเรือนหลายหลัง ชาวบ้านก็จะแบ่งกันไปช่วยโดยญาติที่นับถือผีตระกูลเดียวกันจะช่วยกันก่อน หากมีการสร้างเรือนเพียงเรือนเดียวปีนั้นทุกคนในหมู่บ้านก็จะมาช่วยกันทั้งหมด

ชาวบ้านทุกคนจะรู้หน้าที่ และ แบ่งหน้าที่ในการสร้างตามความถนัดและความสามารถ เจ้าของเรือนจะต้องรื้อเรือนเก่าลงก่อน โดยจะสร้างตุงเล็กๆ เป็นเพิงหลังคามุงหญาคาไว้ใกล้บริเวณที่จะสร้างเรือนใหม่ ขนสิ่งของต่างๆ มาไว้ในตุงนี้โดยเฉพาะหม้อข้าว และ เตาหุงข้าว หลังจากมุงหลังคา ตุงเสร็จแล้วจึงรื้อเรือนเก่าลง ก่อนที่จะเริ่มปลูกเรือนใหม่เจ้าของเรือนจะเตรียมอาหารไว้เลี้ยงคนที่มาช่วยสร้างเรือน เจ้าของเรือนอาจลั้มวัวเพื่อเตรียมทำอาหารต่างๆ เพราะเป็นหน้าที่ของเจ้าของเรือนในการเลี้ยงผู้มาช่วยสร้างเรือน

จากนั้นจะเริ่มทำการปรับพื้นที่ที่จะปลูกเรือนใหม่ให้เรียบและกว้างเพียงพอในการสร้างเรือนใหม่ หากเป็นการตั้งที่ใหม่ก็จะต้องให้หมอฮีดดูทิศทางในการสร้างเรือนใหม่ว่าอยู่ขวางทางของผีหรือไม่ จึงจะสร้างเรือนได้ มิฉะนั้นอาจเกิดการเจ็บป่วยได้

การปรับพื้น จะใช้เครื่องมือปรับระดับที่ เรียกว่า”แปน” เป็นแผ่นไม้ขนาดประมาณ 1 ฟุต ยาว 3-4 ฟุต หนา 1” เจะรูร้อยไม้ไผ่ใช้ตึงลากปรับกวาดดิน และ ก้อนหินให้เรียบเสมอกัน อาจมีการตักไม้กันขอบเขตไม่ให้ดินไหลไปเบื้องล่าง เพราะ ชาวปรัยนิยมสร้างเรือนเกาะเลาะไปตามสันเขา และการสร้างเรือนที่บ้านปากำ เรือนทุกหลังจะพยายามหันหน้าเรือนไปตามทิศ ทางเข้าหมู่บ้านหรือ ทิศที่หันไปทาง ศาลผีตาน้ำของหมู่บ้านเสมอ

เช้าวันแรกที่จะสร้างเรือน จะเริ่มต้นด้วยการบากเสาทำเดือยหัวเสา เจะรูเสาเพื่อสอดคานเตรียมซื้อที่หัวเสา เตรียมโครงหลังคา วัดขนาดจันทัน(สยัว, สยัว – ภาษापรัย) และ วางโครงสร้างหลังคา วัดขนาดหลุมที่จะขุด โดยใช้เชือกวัดระยะ

นำชื่อ 3 อัน มาวางกับพื้นจัดวางตามตำแหน่ง เว้นระยะสำหรับตำแหน่งครกกะเดื่องประมาณ 2 เมตร เริ่มวางผังโดยวัดระยะตำแหน่งเสาให้แน่นอนด้วยเชือก ขุดหลุมตื้นๆ เพื่อวางตำแหน่งเสาทั้งหมด และ ลงตั่งโครงหลังคา โดยตั่งโครงสยัวหรือจันทันเป็นรูปจั่ว ประจำหัวเสา 3 แนว วัดขนาดระยะทแยงมุมแนวเสาทั้ง 2 ข้าง

จากนั้นเริ่มขุดเสาเรือนโดยเจ้าของเรือนที่เป็นหญิงจะเป็นคนขุดก่อนเป็นพิธี เนื่องจากชาวปรัยนับถือสายตระกูลผีฝ่ายหญิง จากนั้นชาวบ้านคนอื่นๆ จะช่วยกันขุดหลุมทั้งหมดแล้วเชีกระดပ်พื้นให้เสมอ นำบันไดมาทาบดูระยะความสูงของพื้นเรือน โดยบันไดมักจะมี 6 ขั้น นำไม้ไผ่มาทำแนววัด

ขนาดระยะความสูง เทน้ำจากกระบอกล้างหลุม ทำพิธีตั้งเสาแฮก(เสาแรก) โดยที่เสาแฮกจะผูกติดด้วยตาแหลว และ แคน (ตะกร้าไม้ไผ่สานมีขาไม้ไขว้สลับ) ใส่หมากพลูยาสูบ และ ไม้ขีดไฟ โดยจะใช้หมากที่ร้อยเป็นพวงมัดติดกับเสาแฮกด้วย

แล้วเชีระดับความสูงของระดับแนวรูปที่เจาะเสาไว้สอดรอตเพื่อรับพื้นเรือน สอดรอตรับ พื้นเริ่มจากแนวเสาแฮกก่อน หลังจากวางรอตระหว่างเสา 4 คู่ โดยจะเพิ่มคันท่อนไม้ไผ่โดยใช้ท่อนไม้ไผ่วางประกบเสาด้านข้างก่อน มัดติดกับเสาด้วยเครือเถาว์วัลย์(เสมื้อ)

สอดรอตรับพื้นขนานแดด (จาด-ภาษาปรัย) ในระดับที่ต่ำกว่าในเสาคันท่อนไม้ โดยที่เสาคันท่อนไม้ไม่มีเดือยหัวเสาแต่จะบากหัวเสาไว้รับคานไม้ที่จะรับหลังคาส่วนหน้าแทน เสาคันท่อนไม้ด้านซ้ายจะเว้นระยะให้แคบกว่าคู่อื่นๆ เพื่อวางตำแหน่งบันไดโดยน่านโดมาทาบคูก่อนเสาคันท่อนไม้ หัวเสา 3 คู่กลางจะทำเดือยหัวเสาเอาไว้ ตั้งซ็อบนหัวเสาที่ทำเดือยไว้ทั้ง 3 คู่ แล้ววางแป้ไม้ประกบหัวเสาที่ทำแบบเจาะรูที่ซ็อบด้านบนไว้แล้ว วางทับบนซ็อบด้านนอก ตอกลิ้มไม้ยึดหัวเสาทั้ง 2 ด้าน โดยแป้ไม้ด้านข้างจะยาวเลยไปถึงหัวเสาคันท่อนไม้ ด้านหน้า

ด้านล่างใต้พื้นเรือนจะถมดินโคนทุกเสา ในขณะที่ชาวบ้านอีกกลุ่มจะแบ่งหน้าที่ไปทำผนังเรือนโดยนำไม้ไผ่ (ไม้เอี้ยะ) มาสับเป็นฟาก โดยผ่าไม้ไผ่เป็น 2 ส่วน สับปล้องด้านใน เลาะปล้องด้านในออกทำให้แบน นำโครงไม้ไผ่มาเจาะรูเว้นระยะประมาณ 40 เซนติเมตร ใส่โครงไม้จริงก่อนสลับกับรูที่รับไม้ไผ่แนวตั้งประมาณ 3-2.5 เซนติเมตร นำฟากไม้เอี้ยะมาสานขัดแตะ โดยใช้ท่อนไม้ทุบให้แน่นสนิทกัน ทำเป็นแผงยาวให้ได้ขนาดผนังเรือนด้านข้างทั้ง 2 ด้าน และผนังด้านหลัง จากนั้นจะยกไปตั้งบนเรือนเมื่อปูพื้นฟากไม้ไผ่แล้วเสร็จ

ยกจันทัน (ฮยัว-ภาษาปรัย) ขึ้นตั้ง จัดไขว้กันไว้โดยส่วนปลายจันทันเหลือส่วนปลายทั้งสองไว้เพื่อรับไม้ไผ่ด้านบน ส่วนกลางจันทัน เจาะรูไว้ยึดสลักไม้รับกับไม้จริง 2 คู่ ประกบยึดจันทันทั้ง 3 คู่ ไว้ด้วยกัน โดยมีไม้ไขว้กากบาท หรือไม้ยิงลมยึดแนวสยัวทั้ง 3 ชุด มัดด้วยหวาย เพื่อยึดโครงหลังคาให้แข็งแรงไม่ขยับเขยื้อน

นำท่อนไม้ไผ่ผ่าซีกในกรณีที่มีไม้ไผ่น้อย หากมีไม้ไผ่มากพอก็อาจจะใช้ท่อนไม้ไผ่ทั้งลำ วางบนรอตหรือคานรับพื้น ปูตลอดแนวแล้วมัดด้วยเครือเถาว์วัลย์ สอดด้านล่างด้วยโครงไม้ไผ่มัดกับด้านบนเพื่อไม่ให้ไม้ไผ่ขยับได้ นำพื้นฟากมาปูสลับทางกับแนวไม้ไผ่ เว้นตรงกลางเรือนที่มีไม้แป้นทองซึ่งเป็นไม้จริง ขนาด 4"x8" ยาวตลอดแนวเรือน เพื่อทับโครงพื้น และ ใช้วางโครงไม้กันห้องต่างๆและเพื่อวางตำแหน่งทำ

ประตู และนำผนังไม้ไผ่ขัดแตะมาวางด้านข้างและด้านหลัง ด้านล่างเรือนบริเวณที่ไว้ครกกระเดื่องโดยเฉพาะ ซึ่งมักจะเป็นด้านติดแนวเขา จะขุดปรับพื้นดินทำร่องน้ำสำหรับขายคาด้านนี้ที่จะจรดพื้นดิน

ในขณะที่ด้านบนเริ่มนำไม้ไผ่(ไม้ทก) มาทำโครงสร้างหลังคา เริ่มจากด้านข้างก่อนแล้วจึงทำด้านหลัง มาจนถึงด้านหน้า บริเวณมุมของหลังคาส่วนตะเข้สัน จะใช้ท่อนไม้ขนาดยาวหรือท่อนไม้ไผ่ยาว 2 ท่อน เรียกในภาษาปรัยว่า ลำแค วางพาดจากจั่วทับบนมุมเสาหรือคานทั้ง 4 ด้าน เว้นระยะท่อนไม้ทั้ง 2 ไร่ ตัดไม้ไผ่ทำป็นลม ยึดโครงด้านข้างจั่ว นำท่อนไม้(แป้จะรอง-ภาษาปรัย) มามัดตลอดแนวขายคาด้านข้างพร้อมนำเสามาตั้งเป็นระยะ นำไม้จริงมาทำขอบขายคาด้านหน้าเรือนซึ่งเว้นช่วงด้านหน้าตรงกลางชานไว้เป็นช่องลม และ ช่องสำหรับมองออกไปนอกเรือน ซึ่งจะเชื่อมต่อไปสู่ชานแดด

กันห้องต่างๆ โดยนำท่อนไม้ไผ่มาวางขวางเจาะรูเป็นระยะเพื่อตั้งโครงไม้จริง มัดท่อนไม้ไผ่กับพื้นเรือนด้วยหวายบากท่อนไม้กลางเรือน (ไม้แป้นตอง) เพื่อทำตำแหน่งโครงกันห้องด้านหน้า ส่วนด้านบนโครงหลังคาเริ่มนำท่อนไม้เล็กๆ มาทำหิ้ง หรือ ชั้นวางของด้านบน โดยจะเว้นทางเดินตรงกลางเรือนไว้ ทำหิ้งไม้เหนือตำแหน่งเตาไฟทั้งหมด

กันห้องข้างบันได และกันผนังระหว่างด้านนอกกับห้องฮีด นำแผ่นไม้จริงขนาดความกว้างประมาณ 2 ½” -3” มาตั้งบนโครงท่อนไม้ไผ่ตั้งขวางเป็น ตาราง มัดด้วยเส้นหวาย (แกลด-ภาษาปรัย) ให้แน่นคง โดยจะไม่ทิ้งปล่อยเส้นหวายไว้เลย แต่จะสอดมัดเก็บปลายเส้นหวาย เป็นลายตาเสือ (มัดโปก-ภาษาปรัย) แล้วนำฟากไม้ไผ่มาสานขัดแตะด้านใน โดยหันผิวไม้เข้าด้านใน ทำประตูทางเข้าห้องฮีด ติดตั้งประตูโดยเจาะเดือยไม้ เป็นจุดหมุนประตู ประตูเรือนบานนี้จะเปิดออก โดยมีกุญแจที่ทำด้วยไม้จริงเป็นรูปลูกศร ซึ่งมีการออกแบบให้ ล็อคได้จากด้านนอกและด้านใน ทำเตาไฟในเรือนตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ โดยเตาไฟมักจัดทำด้วยกระเบาะไม้ไผ่ดินจนเต็มวางหินสามเส้าหรือเหล็กสามขา

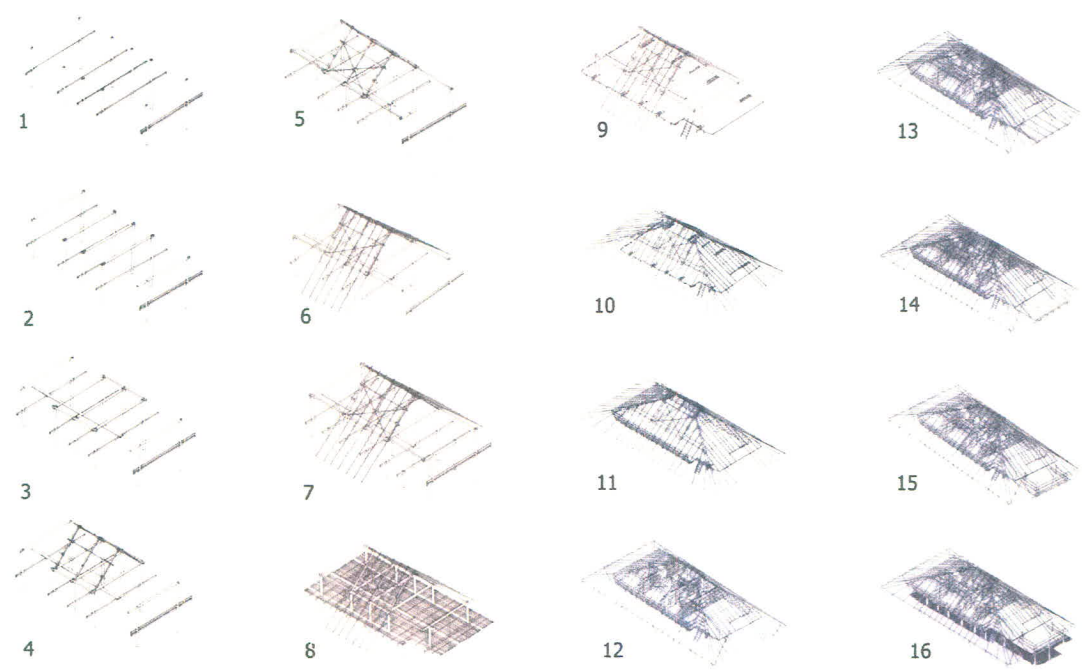
จากนั้นจึงมุงหลังคาเรือน โดยเริ่มมุงหลังคา ด้วยตับหญ้าคาจากด้านล่างเรือนคา ด้านที่ติดดินก่อน แล้วเริ่มมุงส่วนหลังคาด้านหลัง ด้านหน้าไปพร้อมๆ กัน เว้นช่องสันหลังคาในแนวสันตะเข้ เพื่อมามุงด้วยตับหญ้าคาขนาดเล็ก และ สลับตับหญ้าคาให้ปิดช่องระหว่างท่อนไม้ 2 ชั้น หรือลำแคที่เป็นสันหลังคาที่โค้งลงจรดพื้น ขณะมุงหลังคาจะยึบบนซื่อ หรือ ยึบบนท่อนไม้ที่วางพาดไว้เหนือซื่อ

การมุงหลังบริเวณหน้าจั่วต้องวัดขนาด และ หักหญ้าคาออกเพื่อให้ได้ขนาดช่องว่างหน้าจั่วที่มีขนาดเล็ก และ มัดหญ้าคาด้วยตอกไม้ไผ่ ปิดป้นลมไม้ไผ่ (จะระ-ภาษาปรัย) บริเวณจั่วพร้อมทำตาแหลวติดปลายไม้ บริเวณสันหลังคาใช้ท่อนไม้ไผ่ผ่าครึ่ง (ลำหนาบ-ภาษาปรัย) ประกบแผงหญ้าคา ทั้ง 2 ด้าน(ไม้ข้างควาย) แล้วยึดด้วยสลักไม้ไผ่เสียบ(ไม้เสียบหนู) ทะลุรูที่เจาะ(ลำชน-ภาษาปรัย)เอาไว้ ยึดติดด้วยหวายมัดเพิ่มเติมเพื่อความแข็งแรงแน่นหนา แล้วนำฟ่อนหญ้ามามุงประดับจั่วคล้ายหางม้า (ละรอลมา-ภาษาปรัย)จึงเสร็จขั้นตอนการปลูกเรือน

เจ้าของเรือนจะขึ้นเรือนใหม่ โดยมีพิธีกรรมคือ ผู้ชายจะอุ้มไต่เหล่า 2 ไต่ เดินนำหน้าผู้หญิงเจ้าของเรือนซึ่งจะอุ้มหม้อข้าวตามไปพร้อมสะพายถุงย่ามไปด้วย จากนั้นจะดำข้าวที่ครกกระเดื่องพอเป็นพิธี แล้วให้หม้อฮีดดื่มเหล่าไหก่อนแล้วจึงให้เจ้าของเรือนดื่มต่อ

ภาพที่ 3.28 แสดงการสร้างเรือนใหม่นายมูล ใจปิง จากการเก็บข้อมูลวันที่ 13 มีนาคม 2553
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุทธิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.29 แสดงขั้นตอนสร้างเรือนนายมูล ใจปิง
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุทธิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.30 แสดงขั้นตอนการเตรียมเสาเรือน ขุดหลุมและฝังเสาแยก
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.31 แสดงขั้นตอนการตั้งเสาและขึ้นโครงหลังคา
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.32 แสดงขั้นตอนการปูพื้นและกันผนังภายนอก
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.33 แสดงรายละเอียดการทำโครงหลังคาเรือน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

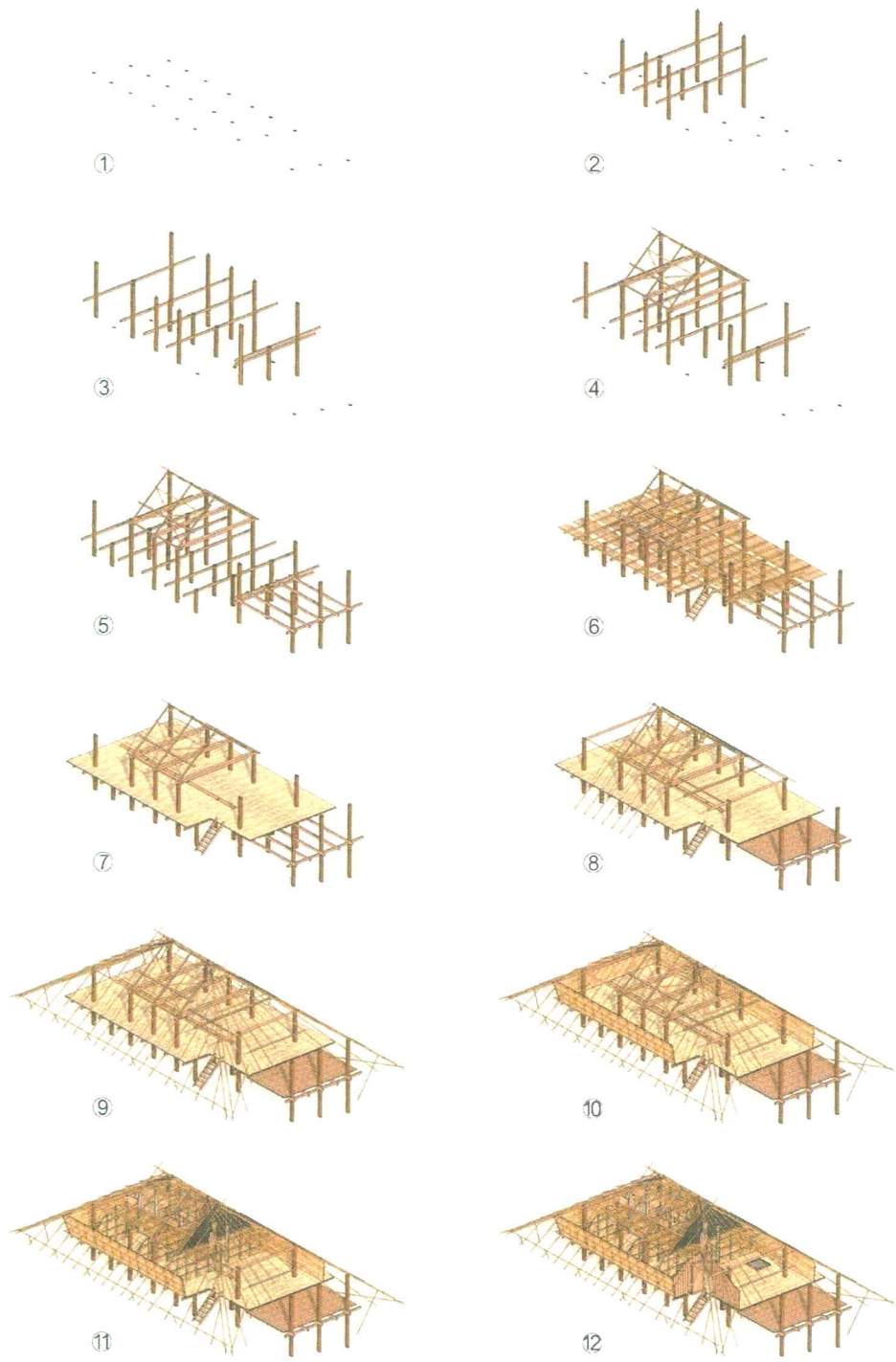
ภาพที่ 3.34 แสดงขั้นตอนการกั้นผนังภายในเรือน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

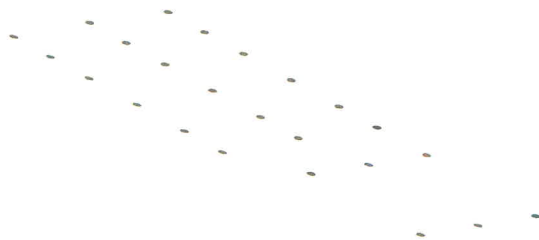

ภาพที่ 3.35 แสดงขั้นตอนการมุงหลังคาเรือน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

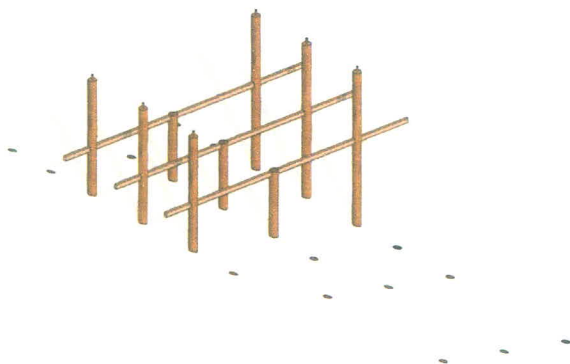

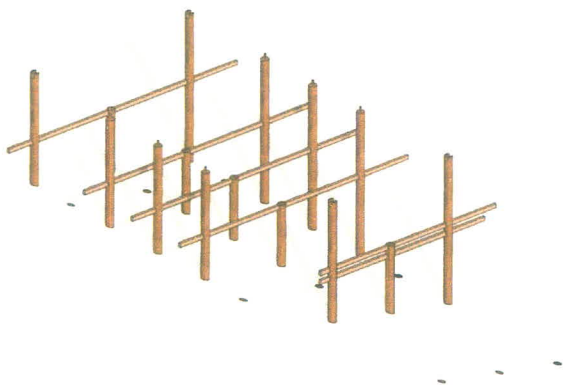
ภาพที่ 3.36 แสดงขั้นตอนสร้างเรือนนายใจ ใจปึง
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขนนง

1. ขุดหลุมแนวเสาเรือน

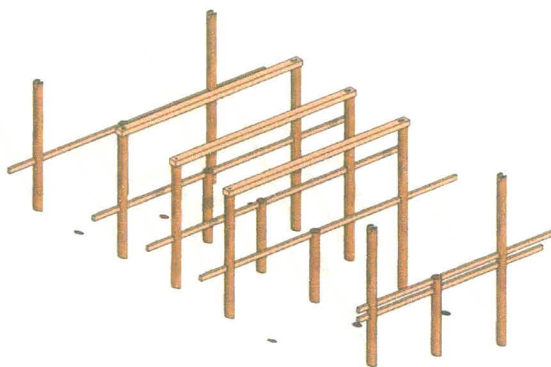

2. ตั้งเสาหลัก 3 คู่ กลางเรือน สอดคานรับพื้นวางเสารับคาน

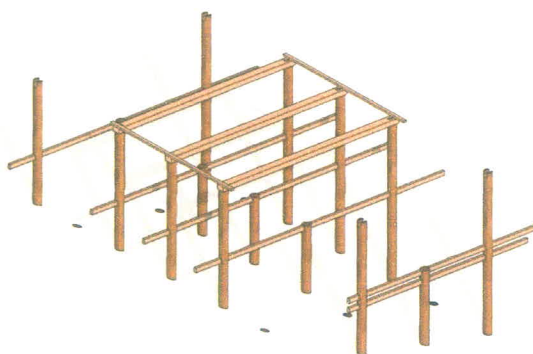

3. ตั้งเสาคู่หลังและคู่หน้าเรือนพร้อมสอดคานรับพื้น

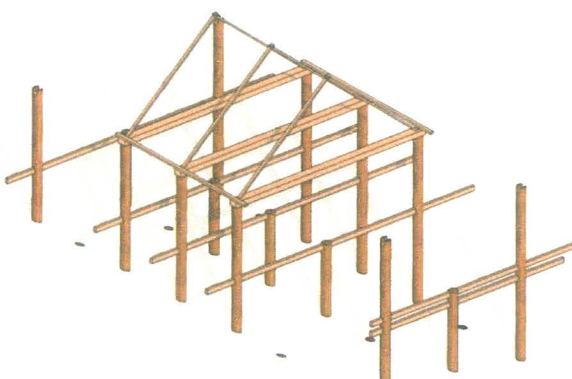
ภาพที่ 3.37 แสดงขั้นตอนการขุดหลุมตั้งเสา ร้อยคาน สร้างเรือนชาวปรัย บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขง

4. วางซื่อหัวเสา 3 คู่ กลางเรือน

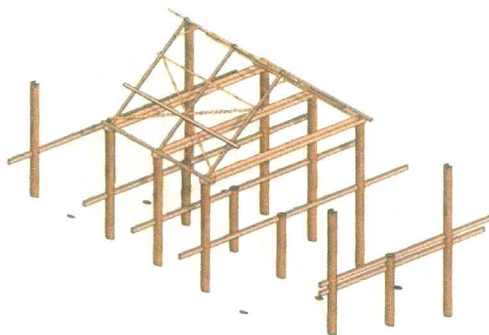
5. วางแปหัวเสาด้านข้างเสา 3 คู่ กลางเรือน

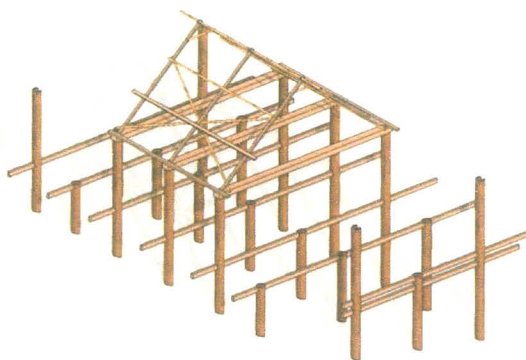
6. ตั้งจันทัน (สยัว) บนคานหัวเสา

ภาพที่ 3.38 แสดงขั้นตอนการวางซื่อและจันทัน(สยัว) สร้างเรือนชาวปรัย บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขนก

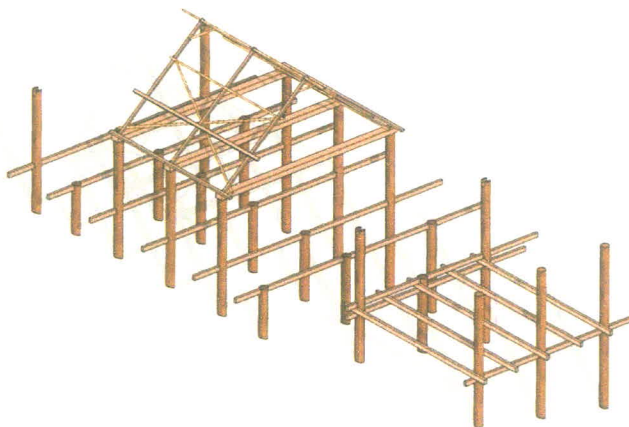

7. วางไม้ขวางยึดจันทันและวางไถ่ยั้งลมกากบาท ทะแยงมุมยึดจันทัน

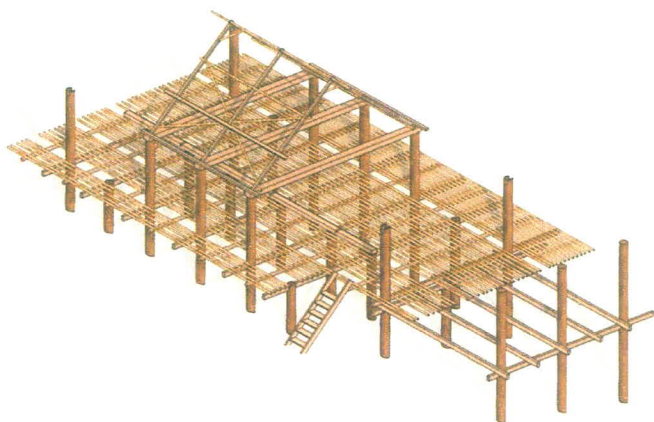

8. วางคานรับพื้นเพิ่มระหว่างเสาคันทันและหลัง

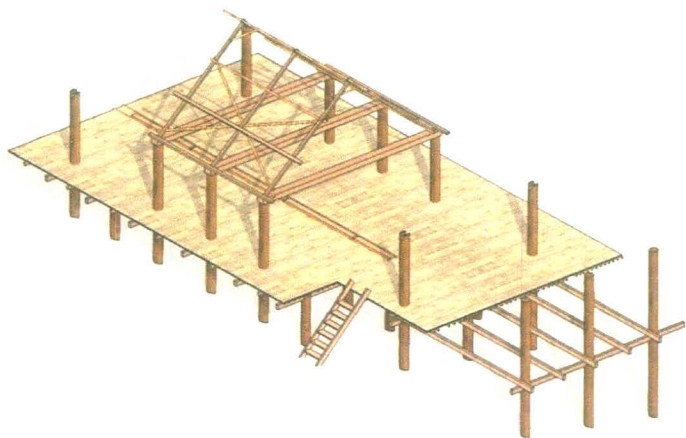

9. ตัวเสาด้านหน้าชานแดดวางตงรับพื้นชานแดด

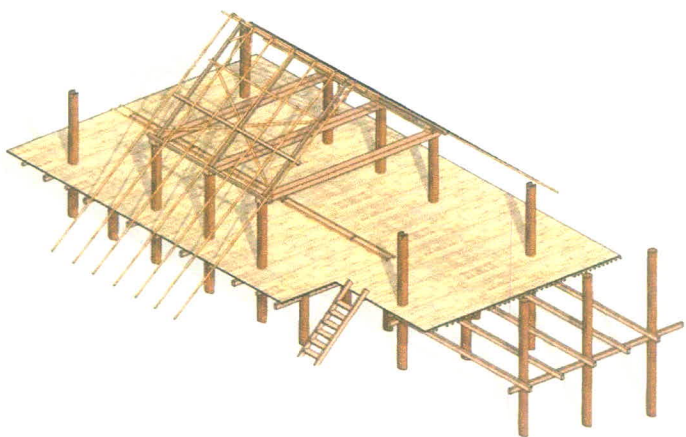
ภาพที่ 3.39 แสดงขั้นตอนการเสริมคานรับพื้นเรือน และชานแดด สร้างเรือนชาวปรีย บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขนก

10. วางท่อนไม้ไผ่รับพื้นฟากตลอดเรือน พาดบันได

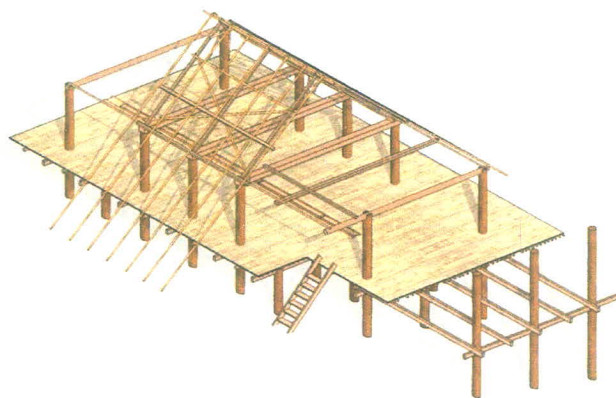

11. วางไม้แป้นตองและปูพื้นฟากไม้ไผ่ตลอดเรือน

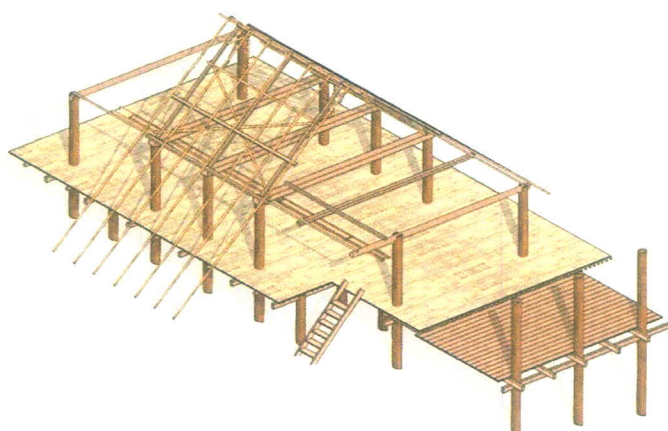

12. พาดโครงหลังคาด้านหลัง

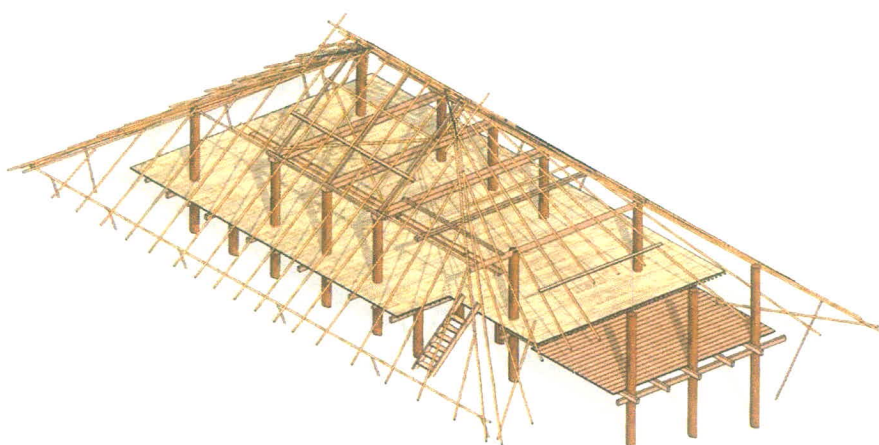
ภาพที่ 3.40 แสดงขั้นตอนการวางตงรับพื้น วางไม้แป้นตองปูพื้นสร้างเรือนชาวปรีญ บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขนง

13. วางซื่อหัวเสาด้านหลังและด้านหน้า

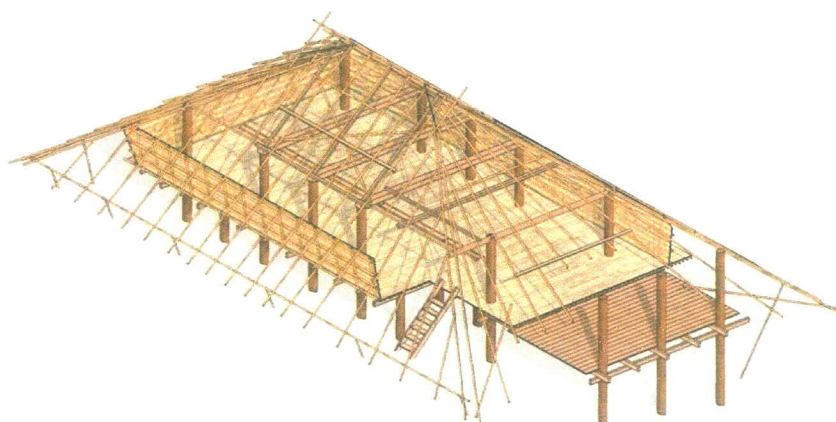

14. ปูพื้นชานแดด

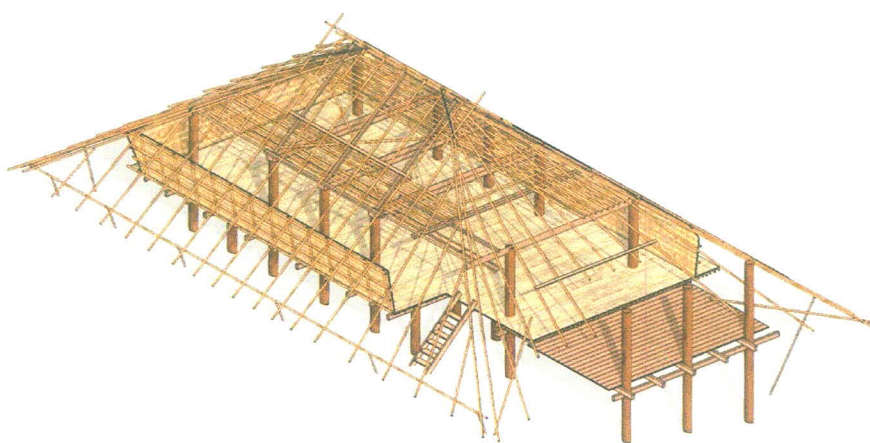

15. วางโครงจันทันรอบเรือน พาดลำแคมมสันหลังคา ตั้งเสารับชายคา
ภาพที่ 3.41 แสดงขั้นตอนการทำโครงหลังคา ปูพื้นชานแดดสร้างเรือนชาวปรีญ บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขง

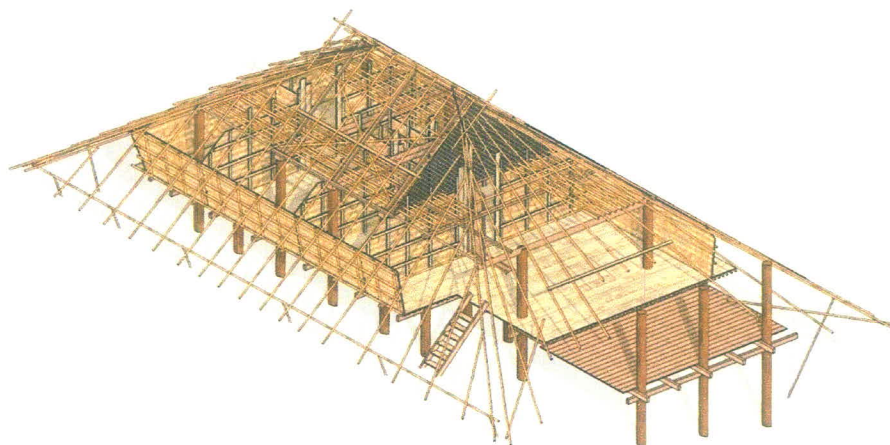

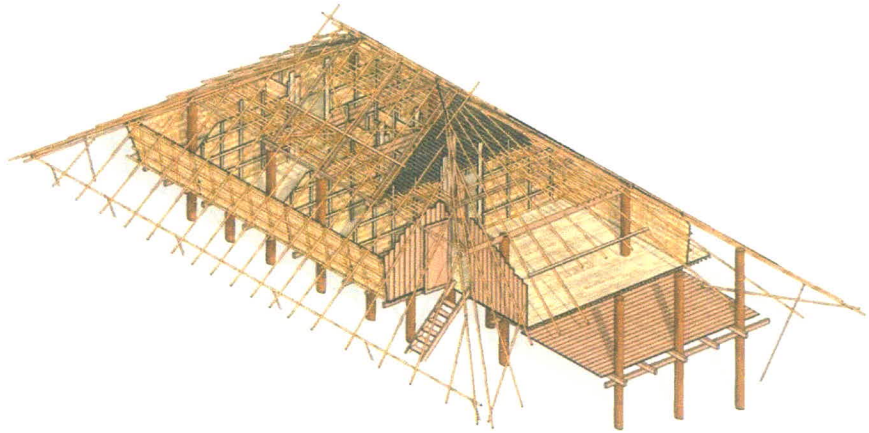
16. กั้นผนังด้านนอกเรือน

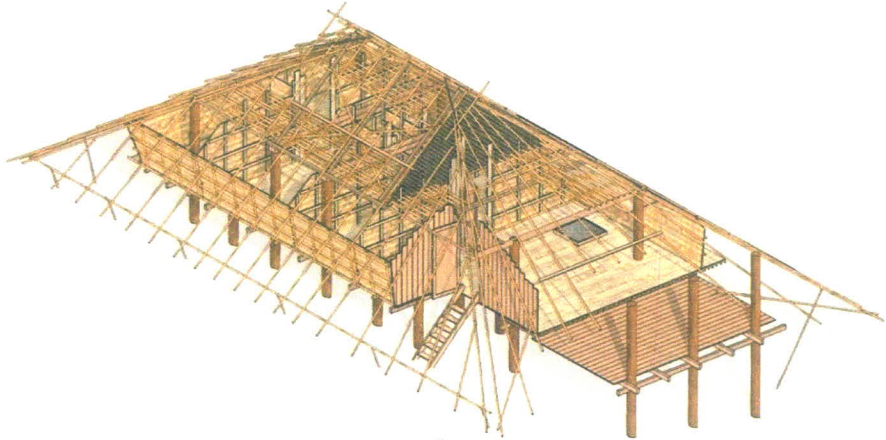
17. พาดท่อนไม้เหนือช่อกลางเรือน

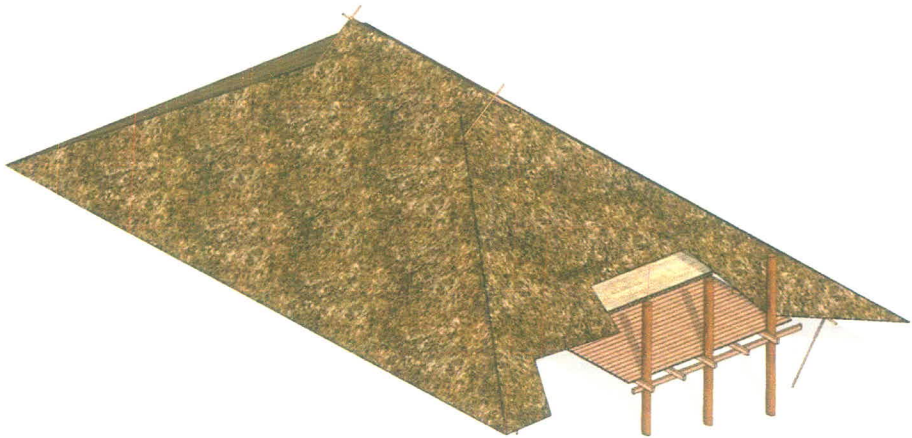
18. กั้นห้องภายในเรือน ทำผนังกันห้องฮีด พร้อมประตูเข้าออก ทำช่องลมด้านบน
ภาพที่ 3.42 แสดงขั้นตอนทำผนังภายนอกกันห้องทำผนังภายในการสร้างเรือนชาวปรี บ้านปากำ
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโขง

19. กั้นผนังด้านบันไดและทำประตูขึ้นเรือน

20. ทำเตาไฟและหิ้งวางของ

21. มุงหลังคาเรือน

ภาพที่ 3.43 แสดงขั้นตอนการกั้นผนังด้านนอก มุงหลังคาสร้างเรือนชาวปรัย บ้านปากก้า
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโชนง

3.7.4 เรือนชั่วคราวระหว่างสร้างเรือนใหม่หรือตึบ

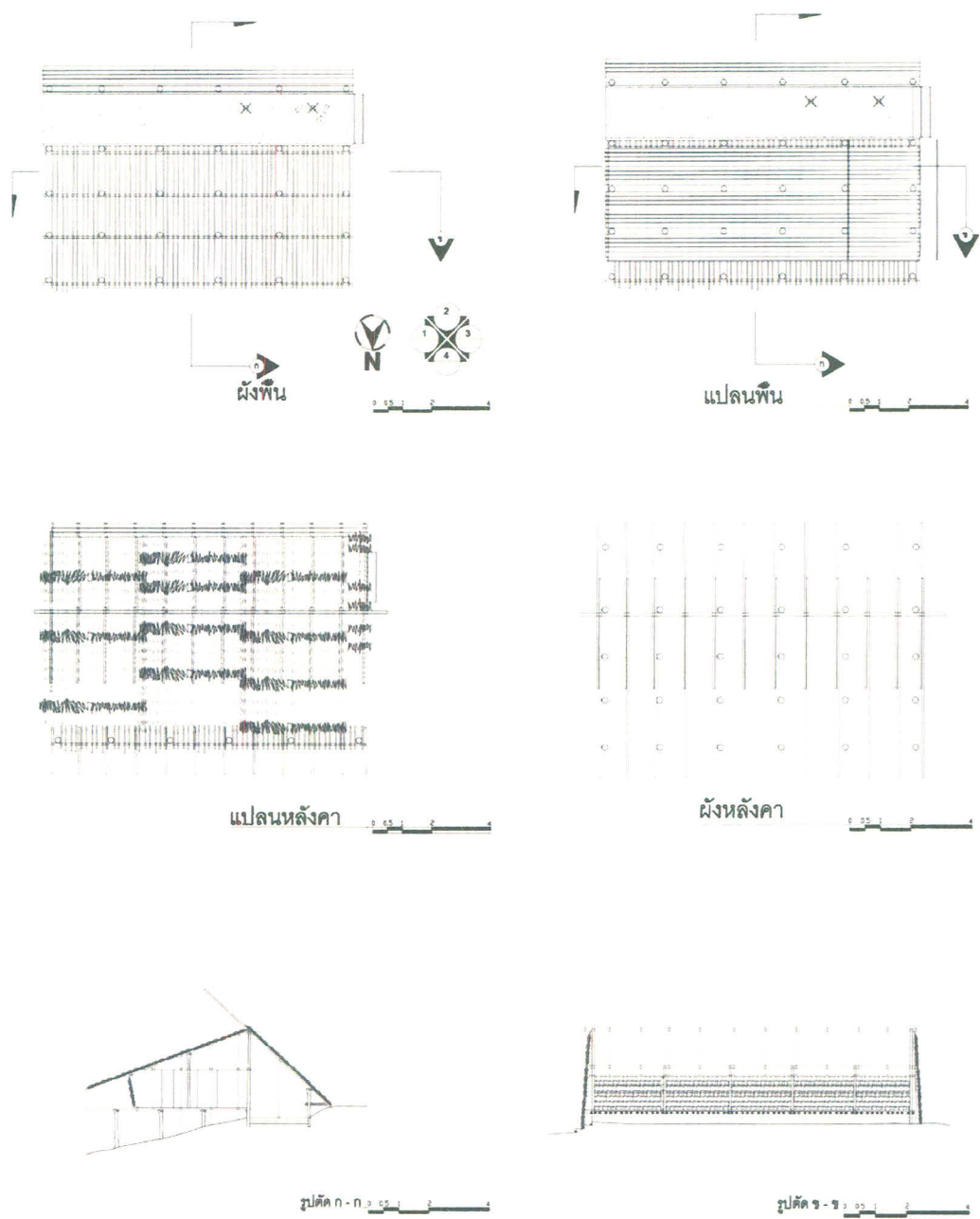
ในกรณีที่ชาวปรัยบ้านป่ากำลังรื้อเรือนเก่าลงเพื่อสร้างเรือนใหม่ เมื่อหลังคาเรือนเก่าหมดสภาพเกินกว่าจะซ่อมแซมได้ จำเป็นต้องสร้างเรือนชั่วคราวเพื่อพักอาศัยระหว่างรื้อเรือนเก่าและสร้างเรือนใหม่อาคารนี้เรียกในภาษาปรัยว่า “ตึบ” ชาวปรัยมักจะเลือกบริเวณใกล้เคียงกับเรือนเดิมโดยจะปรึกษาหมอฮีดประจำตระกูลก่อนว่าสามารถสร้างได้ หากเป็นทางฝั่ฝานก็สร้างไม่ได้จากนั้นจึงรื้อเรือน ปรับพื้นที่ที่จะสร้างเรือนใหม่ เมื่อรื้อเรือนเก่าแล้วสร้างตึบจะยกหม้อข้าวไปที่ตึบก่อนสิ่งอื่น จากนั้นจึงขนของใช้ต่างๆไปไว้ในตึบ

เมื่อสร้างเรือนใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจะรื้อตึบทิ้งไปเมื่อจะขึ้นเรือนใหม่จะต้องนำหม้อข้าวไปที่เรือนใหม่ก่อน โดยผู้ชายจะอุ้มไหเหล้า 2 ไห นำหน้าไปก่อน ผู้หญิงจะเป็นคนยกหม้อข้าวตามไป ขณะที่สะพายถุงย่ามไปด้วย จากนั้นจะตำข้าวที่ครกกระเดื่องพอเป็นพื้ แล้วให้หมอฮีดทำพิธีบอกกล่าวผีเรือน (ปร้องเจียง-ภาษาปรัย) บริเวณห้องฮีดตึมเหล้าก่อนแล้วจึงให้เจ้าเรือนตึมต่อ

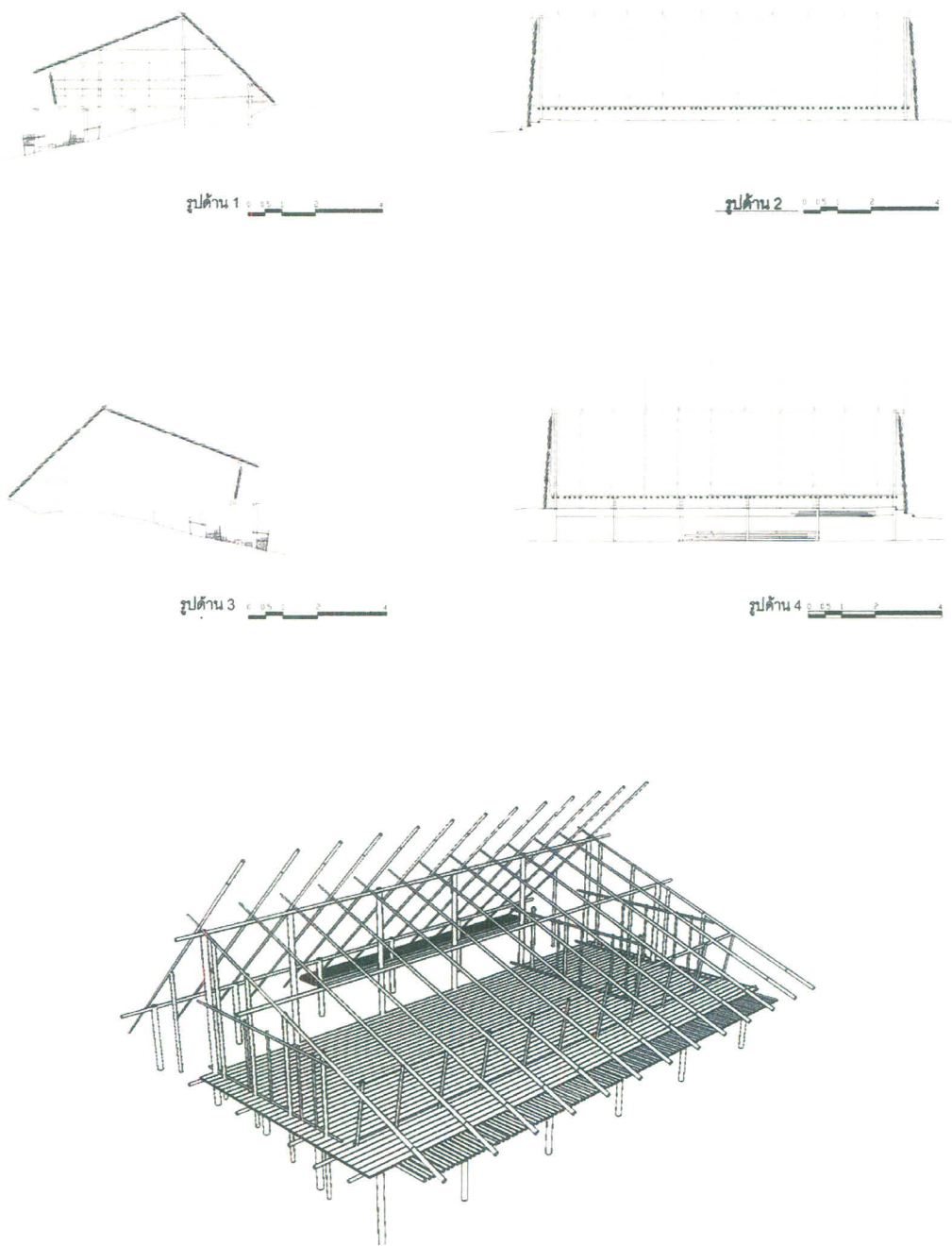
ตึบของชาวปรัยบ้านป่ามักลักษณะเป็นเรือนเครื่องผูกอย่างง่ายสร้างติดกับพื้นดิน หลังคาทรงหมาแหงน ลักษณะผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โครงสร้างหลักเป็นลำไม้จริงที่ตัดมาจากป่า โครงสร้างบางส่วนโดยเฉพาะหลังคาเป็นไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ผนังด้านข้างกรุด้วยหญ้าคา ผนังด้านหลังเป็นไม้ไผ่สานขัดแตะหรือหลังคา ด้านสร้างติดผนังดินก็ไม่ต้องมีผนัง ยกพื้นประมาณ 40 เซนติเมตร ตลอดแนวยาว 1 ด้าน ใช้เป็นพื้นที่ส่วนนอกประสงค์ ส่วนที่นอนและเก็บของ พื้นที่ส่วนอื่นเป็นพื้นดินอัดแน่นปรับระดับเรียบ ผูกมัดโครงสร้างทั้งหมดด้วยเถาวัลย์เฉพาะโครงสร้างหลักส่วนอื่นๆใช้หวายมัด หลังคามุงหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่ ด้านใต้ถุนเก็บไม้ที่ใช้สร้างเรือนใหม่และแวนกรงไก่อ

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในและองค์ประกอบคล้ายเรือนพักอาศัยเดิม คือ แยกส่วนนอน (ติโอย-ภาษาปรัย) ไว้ด้านในสุด ด้านหน้าเป็นส่วนนอกประสงค์และเตาไฟส่วนยกพื้นเป็นส่วนนอนยาวเรียงไปตลอดผนัง เป็นโครงคร่าไม้จริงผสมไม้ไผ่ผูกไม้ไผ่ ด้านตรงข้ามสร้างชั้นวางของทำด้วยไม้ไผ่แขวนกับโครงหลังคา ยาวตลอดแนว กันส่วนนอนเป็นช่วงๆด้วยแผงไม้ไผ่สานขัดแตะ บริเวณเตาไฟแยกเป็น 2 เตา เตาหนึ่งข้าวจะอยู่ด้านใน เตาทำอาหารจะอยู่ด้านนอกเหมือนการจัดวางพื้นที่ในเรือนพักอาศัย ตึบนี้ชาวปรัยจะอาศัยอยู่เพียงระยะเวลาสั้นๆไม่เกิน 2 อาทิตย์

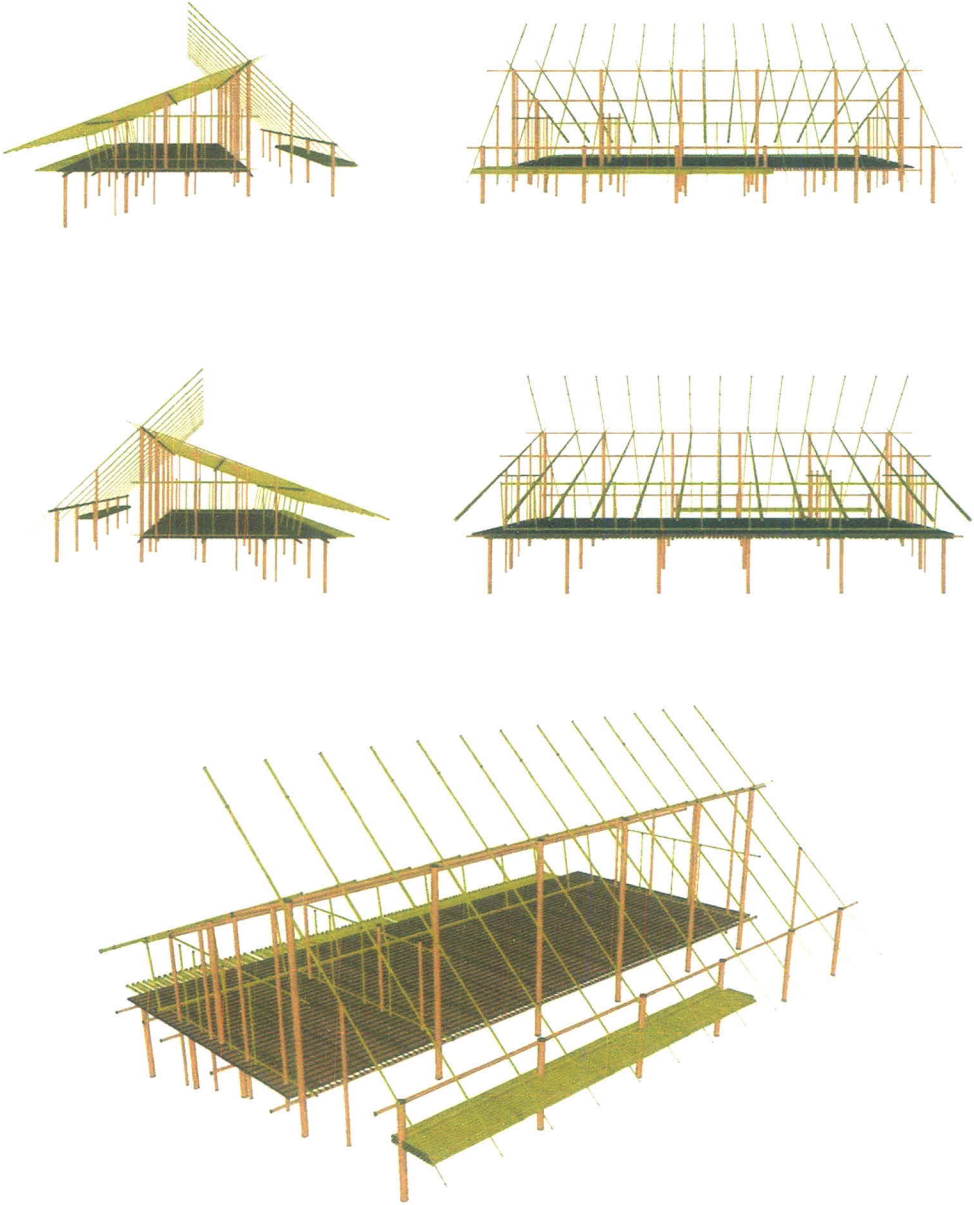

ภาพที่ 3.44 ลักษณะรายละเอียดของเรือนชั่วคราว นายเป็ก ใจปิง
(ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม)

ภาพที่ 3.45 ลักษณะรายละเอียดของเรือนชั่วคราว นายเป็ก ใจปึง
(ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม)

ภาพที่ 3.46 ลักษณะโครงสร้างของเรือนชั่วคราว นายเป็ก ใจปึง
ภาพจำลอง 3 มิติ โดย นายศิริพงษ์ งามโชนง

3.7.5 เรือนพักชั่วคราวในไร่ข้าว

เรือนพักชั่วคราวในไร่ หรือที่เรียกในภาษาปักษ์ว่า จัระ หรือตูปแซในภาษามล ลักษณะเป็น เรือนเครื่องผูกยกพื้น โครงสร้างทำด้วยลำไม้จริงและไม้ไผ่ ผนังด้านนอกและหลังคามุงด้วยตับใบค้อ ลักษณะหลังคาเป็นหลังคาหลังคาจั่วด้านข้างมีโครงสร้างพิเศษใช้ลำไม้ค้ำยันโครงสร้างหลักไว้ทั้ง 2 ด้าน มีระเบียบไม่ยื่นออกไปทั้ง 2 ด้าน

จัระนี้จะใช้เป็นที่พักชั่วคราวตลอดฤดูทำไร่ อาจจะใช้พักค้างคืนตลอดระยะเวลาทำไร่หรือ ชั่วคราวก็ได้หากไร่ข้าวไม่ไกลจากเรือนพักอาศัย ชาวปักษ์อาจอาศัยอยู่ที่จัระครั้งละหลายวันเพื่อดูแล ข้าวในไร่ มีให้สัตว์มารบกวนทำความเสียหายให้ข้าว ตลอดจนเก็บวัชพืชต่างๆ เช่น หญ้าที่จะแย่ง อาหารของต้นข้าว เนื่องจากชาวปักษ์ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี จึงต้องเก็บและถอนวัชพืชตลอดเวลาหรือ ใช้ น้ำ ผสมเกลือฉีดพ่นที่ใบของวัชพืช เมื่อใบวัชพืชเหี่ยวเฉาลง จะถอนวัชพืชนั้นแวนตากแดดไว้กับต่อไม้ ที่เหลือไว้ในไร่ และบริเวณต่อไม้เหล่านี้มักจะปลูกพืชสวนครัวประเภทเลื้อย เช่น ถั่ว แฟง น้ำเต้า ไว้ ด้วย

การใช้พื้นที่ภายในจัระจะปูด้วยฟากไม้ไผ่ นิยมใช้ไม้เหียงะ บริเวณกลางมีเตาไฟพร้อมตะแกรง แวนเหนือเตา ด้านหลังมีชั้นไม้ไผ่ (พาม-ภาษาปักษ์) แวนไว้กับโครงหลังคาด้านหน้าและด้านหลัง ทำด้วยฟากไม้ไผ่ ซึ่งนิยมใช้ไม้เหียงะและไม้ซาง สานขัดแตะตั้งเอียงผายออก มีประตูเข้า – ออก ด้านหน้าสานด้วยไม้ไผ่ บันไดทำด้วยไม้จริงหรือไม้ไผ่ ผนังด้านข้างทั้ง 2 ด้าน ตั้งเอียงสอบเข้ามี ประตูโครงไม้ไผ่กรุใบค้อเป็นบานกระทุ้งอย่างง่าย ๆ ทั้ง 2 ด้านเปิดออกไปสู่ระเบียบปูด้วยท่อนไม้หรือ ฟากไม้ไผ่ด้านข้าง ด้านใต้เรือนมักทำเป็นที่เลี้ยงไก่

จัระนี้จะปลูกเมื่อเริ่มทำไร่ข้าวและรื้อถอนเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะนำส่วนประกอบต่างๆ เช่น พื้นไม้ไผ่ ตับใบค้อ ที่ยังคงสภาพดีอยู่เก็บไว้ใช้ในครั้งต่อไป โดยมักจะมัดรวมกันพิงไว้ในป่า บริเวณใกล้ๆ ไม่น่ากลับไปหมู่บ้าน

องค์ประกอบสำคัญในบริเวณจัระในไร่ข้าวของชาวปักษ์

1. ตัวเรือน มักจะหันหน้าเรือนไปตามทิศทางของความลาดของหุบเขา
2. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการไล่สัตว์
3. สวนครัวที่ใช้ปรุงอาหารได้และบริเวณปลูกดอกไม้ เช่น ดอกหงอนไก่ มักจะปลูกอยู่รอบๆ ตัวเรือน กระจายไปในไร่

เครื่องมือไล่สัตว์มี 2 ชนิด คือ

1. เพอเพอะ เป็นอุปกรณ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่ ลักษณะเป็นกระบอกไม้ไผ่เจาะรูทะลุผ่ากลาง แวนไว้กับเสาไม้ ใช้เชือกดึงให้กระทบกันเกิดเสียงดัง
2. พงลุง เป็นอุปกรณ์สำหรับส่งเสียงไล่สัตว์ต่างๆ เช่น หมูป่า โดยใช้แรงลมพัดแผงไม้ไผ่ซึ่ง ผูกปลายกระบอกไม้ไผ่ที่เจาะรู มีท่อนไม้ประกบเมื่อลมพัด จะเกิดกระทบของท่อนไม้กับกระบอกไม้ไผ่ ที่แวนไว้บนเสาสูงเกิดเสียงดัง

ภาพที่ 3.47 แสดงฟุ้งลู่ และเพอเพอะ ในไร่ข้าวชาวปรัย บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.7.5.1 กรณีศึกษาเรือนชั่วคราวในไร่หรือจัวะบ้านปากำ

เนื่องจากการทำไร่ข้าวของชาวปรัยบ้านปากำ จะเปลี่ยนสถานที่ทำไร่ไปทุกปีการเลือกเก็บข้อมูล “จัวะ” จึงต้องเลือกเก็บข้อมูลจัวะที่อยู่ไม่ไกลมากนัก เป็นจัวะที่มีคนอาศัยอยู่ในระหว่างเก็บข้อมูล และยินดีให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ อนุญาตให้ถ่ายรูปภายในจัวะได้ จึงเลือกเก็บข้อมูลจัวะของ นายขอด ใจปิง เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2553 ในต้นฤดูฝนซึ่งเป็นช่วงที่กำลังดูแลข้าวในไร่ และจัวะนางหมอก ใจปิง เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2555 ช่วงกำลังรูดทำในไร่

ภาพที่ 3.48 ลักษณะจัวะนายขอด ใจปิง บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาที่ 1 : จั๊วะ นายชอด ใจปิง

เก็บข้อมูลวันที่ 26 กรกฎาคม 2553

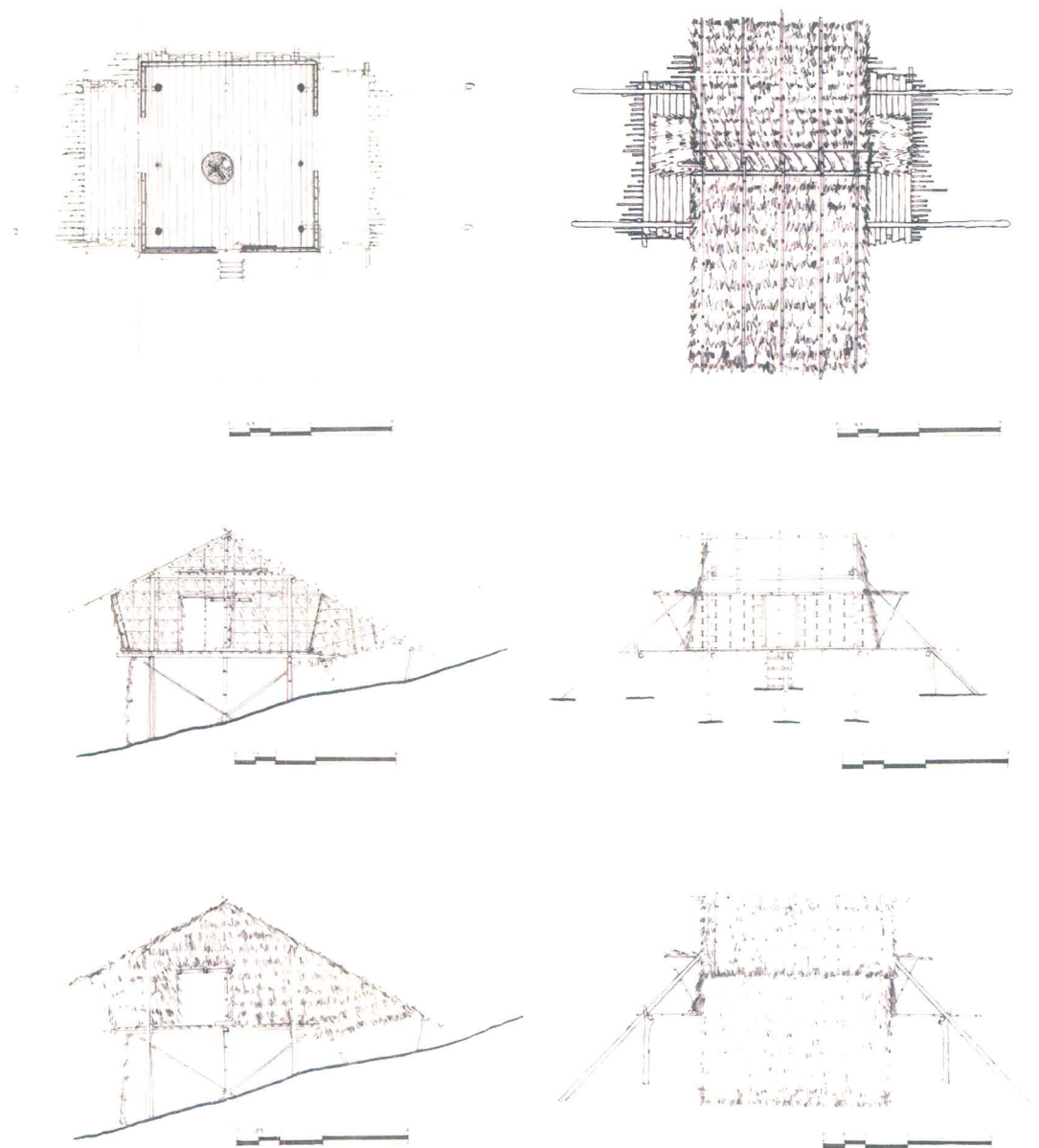
ที่ตั้ง : จั๊วะตั้งอยู่กลางไร่ข้างทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 800 เมตร เป็นพื้นที่เอียงลาดของหุบเขาไปทางทิศตะวันตก บริเวณรอบๆ จั๊วะปลูกข้าว ข้าวโพด มัน เผือก พืชสวนครัวประเภทมะเขือ พริก ตะไคร้ ที่ใช้ประกอบทำอาหารระหว่างพักอาศัยในช่วงฤดูฝน

ขนาด : 17.60 ตารางเมตร ขนาดเตต 6 ตารางเมตรและ 45 ตารางเมตร

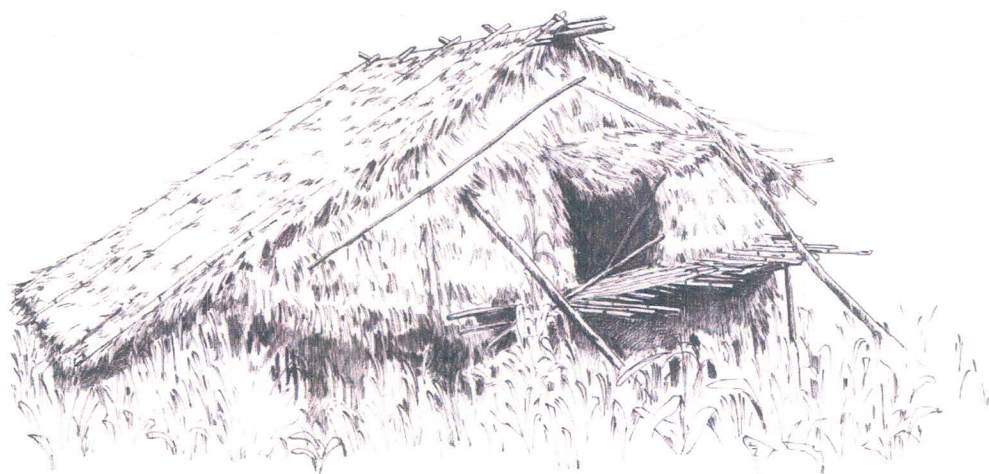
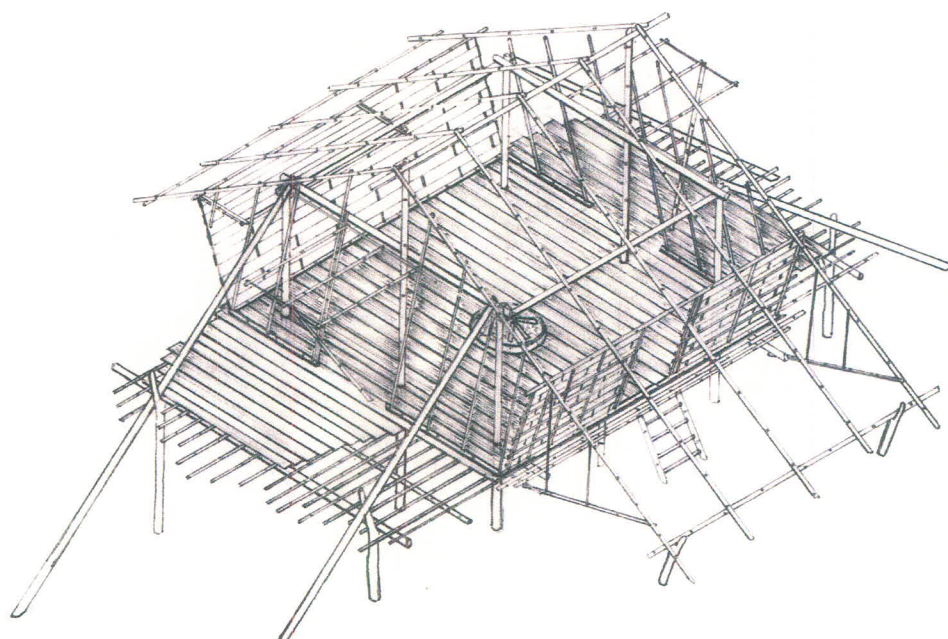
ลักษณะและโครงสร้าง : เป็นเรือนเครื่องผูก ยกพื้นสูงประมาณ 1.20 เมตร หันหน้าไปทางทิศ ตะวันออก หลังคาจั่วคลุมด้านทางเข้าด้านหน้าและด้านหลังเรือนเกือบหมด ผนังด้านข้างสอบเข้า โครงสร้างหลักเป็นไม้จริงและไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยใบค้อ ผนังด้านข้างกรุด้วยใบค้อ ผนังด้านในทั้ง ด้านหน้าและด้านหลังผายออกทำด้วยไม้ไผ่สานขัดตะประตูทางเข้าด้านหน้าเป็นประตูบานเลื่อนทำ ด้วยไม้ไผ่สานขัดตะ ด้านข้างมีประตูบานกระทุ้งกรุด้วยใบค้อออกไปสู่ชานแดดทั้ง 2 ข้าง บันไดขึ้น เรือนด้านหน้าเป็นไม้ไผ่ ด้านข้างมีเสาไม้ยาวค้ำยันโครงสร้างด้านละ 2 ต้นเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของ โครงสร้างหากมีลมพัดแรง

การจัดพื้นที่ภายใน : เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ ใช้นอน พักผ่อน ทำและทานอาหาร โดยมีเตาไฟอยู่ กลางเรือน เหนือเตาไฟแขวนตะแกรงใช้เก็บของเก็บอาหาร ผนังด้านหลังมีชั้นวางของ (พาม) ยาว ติดผนังโดยแขวนกับโครงหลังคา เป็นไม้จริงและไม้ไผ่

การใช้วัสดุ : เสาโครงสร้างหลังคาเป็นไม้จริง และไม้ไผ่ หลังคาและผนังด้านนอกทำด้วยใบค้อ พื้น เป็นฟากไม้ไผ่ โครงรับพื้นไม้จริงและไม้ไผ่ผูกมัดโครงสร้างด้วยเถาวัลย์ หวาย และตอกไม้ไผ่ มีเสา ยาวค้ำยันทำด้วยไม้จริงด้านละ 2 ต้น

ภาพที่ 3.49 ลักษณะรายละเอียดของจัวะ นายชอด ใจปิง

ภาพที่ 3.50 แสดงลักษณะโครงสร้างและรูปทรงของงัวะ นายชอด ใจปิง
ภาพลายเส้น โดย นายวิชณวัตร ซอแก้ว

กรณีศึกษาที่ 2 : จั๊วะ นายหมอก ใจปึง

เก็บข้อมูลวันที่ : วันที่ 27 ตุลาคม 2555

ที่ตั้ง : จั๊วะตั้งอยู่ในที่ภายในหุบเขา ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านระยะห่างจากหมู่บ้านประมาณ 800 เมตร ตั้งอยู่บนพื้นที่ค่อนข้างราบ หันหน้าไปทางทิศเหนือ รอบๆเป็นป่าดิบและแนวลำห้วย บริเวณรอบจั๊วะปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่ว เผือก มัน พืชสวนครัว และดอกไม้

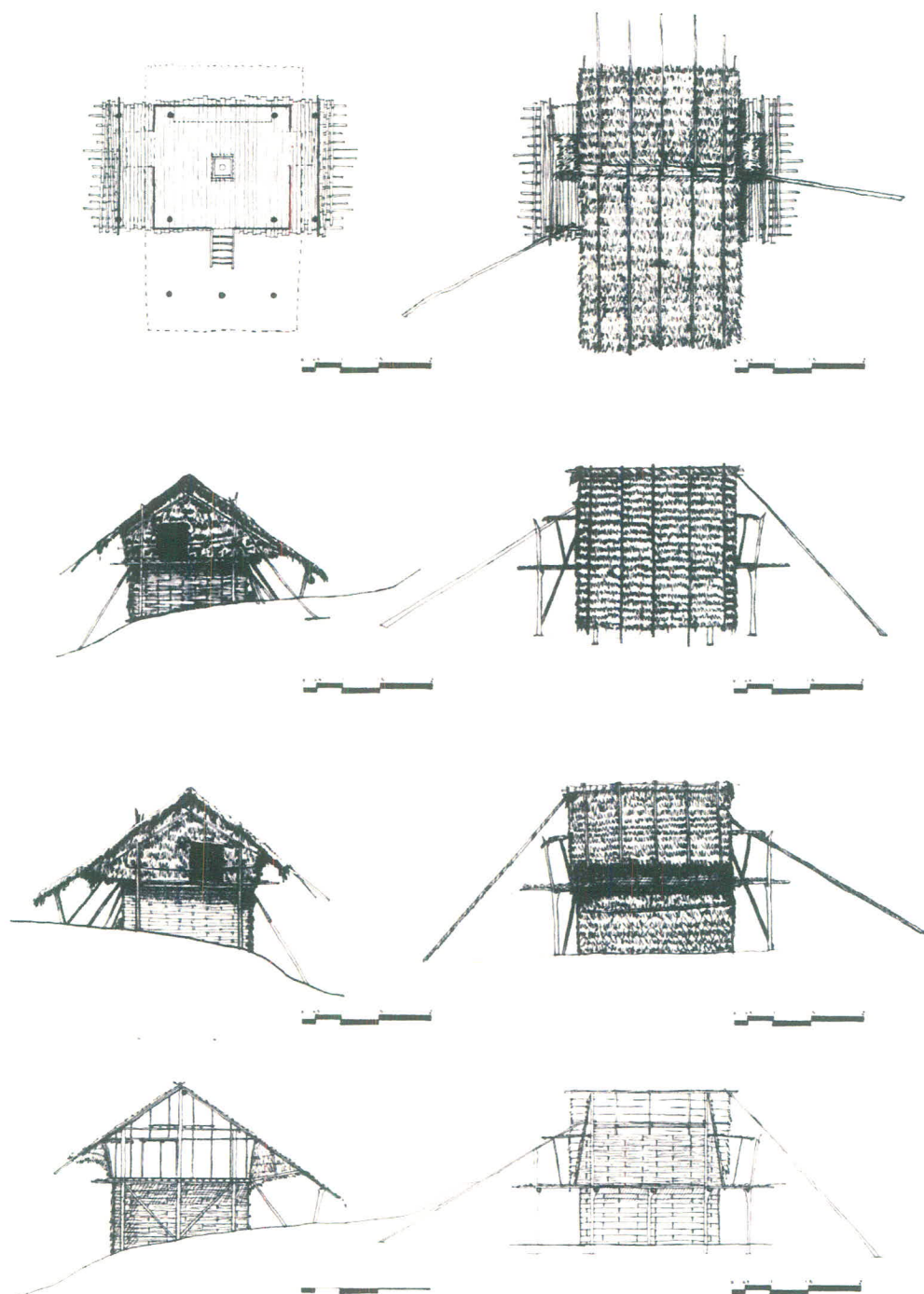
ขนาด : 23.40 ตารางเมตร ซานแดด 6.70 ตารางเมตร และ 4.50 ตารางเมตร

ลักษณะและโครงสร้าง :

เป็นเรือนเครื่องผูก ยกพื้นสูง 1.50 เมตร หันหน้าไปทางทิศเหนือ หลังคาจั่วคลุมด้านหน้าจนเกือบถึงพื้นดิน การเข้าจึงต้องเข้าทางด้านข้าง มีเสาค้ำชายคา 3 ต้น ชายคาด้านหลังคลุมต่ำแต่ยังเห็นผนังด้านหลัง ผนังด้านข้าง 2 ด้านสอปเข้า โครงสร้างหลักเป็นท่อนไม้จริงเสริมด้วยไม้ไผ่ หลังคาและผนังด้านข้างมุงด้วยใบค้อ ผนังด้านในทั้งด้านหน้าและหลังทำด้วยฟากไม้ไผ่สานขัดแตะตั้งผายออกจากตัวเรือน ประตูทางเข้าทำด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะ แผงประตูบานกระทุ้งด้านข้าง 2 ด้านกรุด้วยใบค้อบันไดขึ้นเรือนด้านหน้าทำด้วยไม้ไผ่ ด้านข้างมีเสาไม้ยาวค้ำยันโครงสร้างด้านละ 1 ต้น เพื่อเพิ่มความแข็งแรงด้านข้างให้แก่เรือน

การจัดพื้นที่ภายใน : เป็นการใช้พื้นที่แบบอนอกประสงค์ โดยใช้ฟักผ่อนหลับนอน ทำอาหาร เก็บของ มีชั้นยาวติดผนัง ด้านข้าง 2 ด้านเป็นระเบียบแคบ ใช้ทำงาน – ตากข้าว บริเวณกลางมีเตาไฟ ทำอาหาร – ให้ความอบอุ่น เหนือเตาเป็นตะกร้าแขวนใช้เป็นที่เก็บของอาหาร เหนือขึ้นไปเป็นโครงไม้จริงและไม้ไผ่ทำเป็นชั้นเก็บของตลอดหลังคา ด้านใต้ถุนเรือนเป็นเล้าไก่และเก็บของ กรูขอบด้วยไม้ไผ่สานขัดแตะและด้านหลังกรุใบค้อ

การใช้วัสดุ : เสาและโครงสร้างหลักเป็นไม้จริงผสมไม้ไผ่ หลังคามุงใบค้อ มีท่อนไม้ทับด้านบน พื้นฟากไม้ไผ่ บนโครงรับพื้นไม้ไผ่ เสาค้ำยันด้านข้างเป็นไม้จริง ผูกมัดโครงสร้างด้วยเถาว์วัลย์ หวาย และดอกไม้ไผ่

ภาพที่ 3.51 แสดงลักษณะรายละเอียดของจัวะ นายหมอก ใจปิง

ภาพที่ 3.52 ลักษณะรูปทรงของจัวะ นายหมอก ใจปิง
ภาพถ่ายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.53 การสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม จัวะ นายหมอก ใจปิง
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.7.6 ยุงข้าวบ้านปากำ

ยุงข้าวหรือในภาษาปรัยเรียกว่า “รานชา” เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชนิดหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมของชาวปรัยบ้านปากำมาก ยุงข้าวในหมู่บ้านปากำจะมีรูปแบบและลักษณะเหมือนกัน แต่มียุงข้าวไม่ครบทุกครอบครัว ครอบครัวเล็กๆที่มีข้าวน้อยจะไม่สร้างยุงข้าวไว้ใช้ หากแต่จะเก็บข้าวไว้ในเรือนพักอาศัย

ยุงข้าวหรือรานชานี้มักจะตั้งอยู่ไม่ไกลจากเรือนพักอาศัยของเจ้าของยุง บริเวณรานชามักจะมีรั้วไม้ไผ่หรือลำไม้จริงล้อมรอบเพื่อป้องกันสัตว์เลื้อย เช่น หนูเข้ามาทำลายกัดกินข้าวในยุง แต่ไม่พบวิธีป้องกันหนูขึ้นรานชาเลย ในขณะที่หลายหมู่บ้านอาจนำกลาดินไผ่ขนาดใหญ่ มัดติดกับเสารานชาเพื่อป้องกันหนูหรือสัตว์อื่นไต่ปีนขึ้นทางเสา รูปทรงของรานชาบ้านปากำ รูปทรงด้านข้างคล้ายรูปสามเหลี่ยม หลังคาจั่วคลุมจนไม่เห็นผนังด้านใน ด้านข้างมีโครงหลังคาทำเป็นผนังปิดด้านข้างของรานชาจนมิด หลังคาและผนังด้านนอกทำด้วยตับใบค้อ เป็นเรือนขนาดเล็กยกพื้นสูงประมาณ 1 – 1.20 เมตร ขนาดของรานชาจะขึ้นอยู่กับขนาดของครอบครัวและที่ทำกิน ลักษณะโครงสร้างของรานชา เสานิยมใช้เสาไม้จริงที่มีง่ามเพื่อรองรับน้ำหนักจากคานรองรับพื้น มีเสากลางไว้ค้ำรับคานและน้ำหนักส่วนกลางของรานชา ผนังภายในตัวรานชามักจะเป็นโครงไม้กรุด้านในด้วยแผ่นผากไม้ไผ่มีประตูไม้ไผ่สาน มัดโครงสร้างกับผนังด้วยเครือเถาวัลย์ และหวาย พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ ภายในมีเสื่อ (สาต) ไม้ไผ่ปูทับอีกครั้ง การเก็บข้าวเปลือกเดิมมักจะเก็บเมล็ดข้าวไว้ในกระบุงไม้ไผ่สานมีขาที่เรียกในภาษาปรัยว่า “เปราะห์” หรือเทข้าวไว้บนเสื่อไม้ไผ่ ปัจจุบันมักเก็บข้าวใส่ในกระสอบปุยตั้งไว้ในรานชา พื้นรานชาอาจทำล้าเลยออกมาด้านข้างตัวผนังด้านใน เพื่อเอาไว้เก็บของหรือเสื่อ ไม้ไผ่ที่ใช้ปูรองข้าวเมื่อต้องการตากข้าวในไร่ ก่อนจะนำมาใส่ไว้ในรานชา บริเวณโคนเสากลางของรานชามักจะติดเฉลวไว้ นอกจากนี้บริเวณเสาหัวทั้ง 4 ทิศของรานชาจะมีเสาไม้ติดเฉลว (ตาเหลว-ภาษาปรัย) และทำแผ่นรองกระทงไม้ไผ่สานวางดอกหงอนไก่ (ดอกแดง) และใบหนามไว้เพื่อเป็นรั้วป้องกันสิ่งชั่วร้ายต่างๆมาทำลายข้าวภายในรานชา ตัวรานชาอยู่สูงกว่าพื้นดินพอสมควร ไม่นิยมสร้างบันไดขึ้นรานชา แต่จะใช้ท่อนไม้พาดเฉียงกับเสาด้านหน้ารานชา ใช้สำหรับเหยียบขึ้นเพื่อเข้าไปในรานชา ขนาดของรานชาด้านกว้างมักจะมีขนาด 2 ช่วงเสา ด้านยาวมีขนาด 3 ช่วง เสาช่วงกลางมักใช้เพียงรับพื้นเท่านั้น เสาสี่ต้นด้านข้างจะเป็นโครงสร้างหลักรับน้ำหนักและเป็นเสารับผนังด้านไปด้วย ด้านบนหลังคานิยมนำไม้ไผ่คล้องไขว้สลับกันหรือใช้ท่อนลำไม้จริงมัดติดกัน 2 ท่อนวางพาดหลังคาเพื่อปิดทับตับใบค้อมีให้ปลิวลม ผนังด้านข้างด้านนอกซึ่งปิดด้วยตับใบค้อมักจะใช้ลำไม้ไผ่ทาบประกบตับใบค้อมีให้โดนลมพัดเปิดได้ เนื่องจากรานชาบ้านปากำมีความคล้ายคลึงกันมากและสร้างโดยกรรมวิธีใกล้เคียงกันจึงทำการรังวัดเป็นกรณีศึกษาเพียง 3 หลัง คือ รานชาของเรือนนายมูล ใจปิง รานชาของเรือนนายบัน ใจปิง รานชาของเรือนนายหมอก ใจปิง เนื่องจากอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันและเจ้าของอนุญาตให้ทำการศึกษาค้นคว้าได้

ภาพที่ 3.54 แสดงรานชาที่บ้านปากำ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาที่ 1 : รานชาเรือนนายบัน ใจปิง

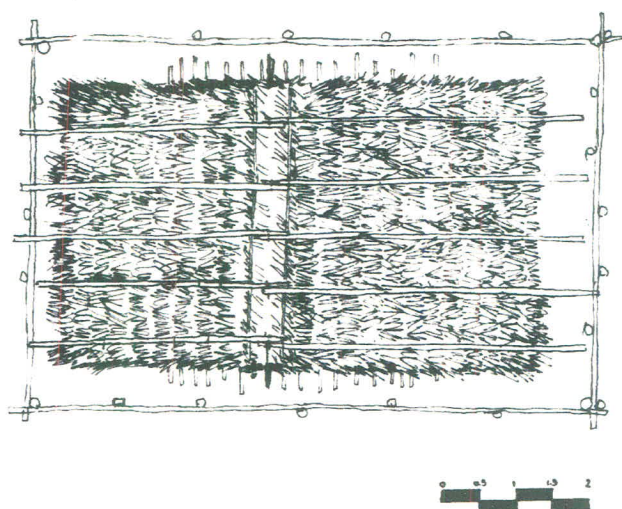
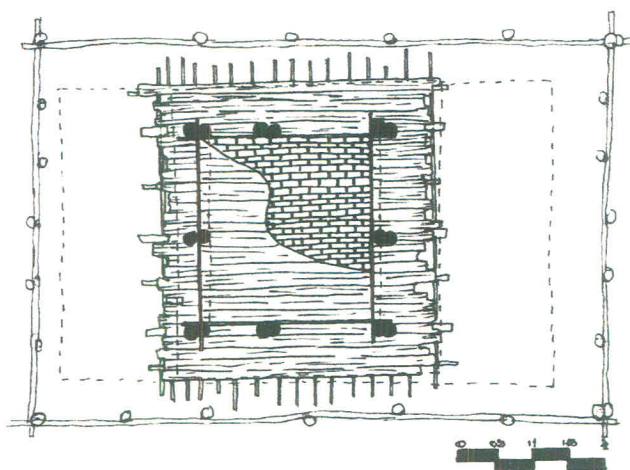
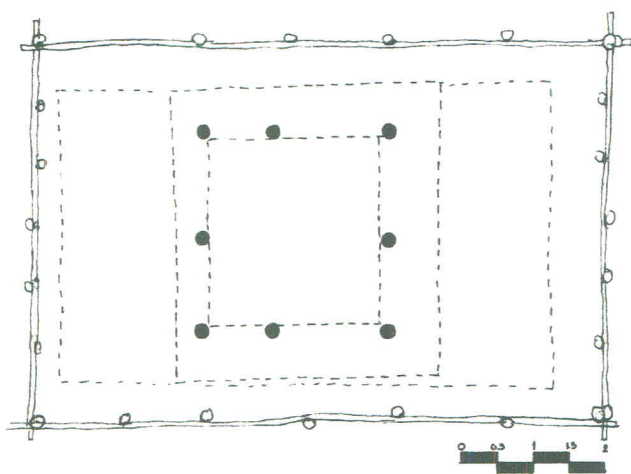
ที่ตั้ง : เนินดินด้านทิศตะวันตกของเรือนพักอาศัย เป็นพื้นที่เอียงลาดชัน

ขนาด : 4.4 ตารางเซนติเมตร (กว้าง 2.0 x ยาว 2.2 เมตร)

ลักษณะรูปทรง และโครงสร้าง : เป็นเรือนยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วมุงด้วยใบค้อปิดด้านหน้าและด้านหลังของอาคาร (หันจั่วไปด้านข้าง) ผนังด้านข้างด้านนอกปิดด้วยใบค้อ มองด้านข้างเห็นเป็นรูปสามเหลี่ยมหันไปทางทิศตะวันตก ด้านในตัวเรือนผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผนังด้านในกรุด้วยฟากไม้ไผ่ อยู่ในกรอบโครงสร้างรูปสี่เหลี่ยม มีประตูด้านหน้าทำด้วยซี่ไม้ไผ่สานขัดแตะ โครงสร้างหลักเป็นเสาไม้จริงมีง่ามไวยรองรับคานไม้จริง ด้านใต้มีเสาสั้นรับพื้น โครงรับผนังด้านในและด้านนอกเป็นไม้จริง ช่องว่างระหว่างผนังเป็นส่วนเก็บของ มีบันไดไม้ท่อนพาดด้านหน้าแทนบันได มีรั้วลำไม้จริงรอบบริเวณรานชา

การใช้วัสดุ : เสารับน้ำหนักทั้งหมดเป็นลำไม้จริง โครงสร้างภายในกรุฟากไม้ไผ่เรียงตามแนวตั้งผนังด้านข้างภายนอกโครงไม้จริงกรุด้วยใบค้อ พื้นภายในเป็นฟากไม้ไผ่ มีเสื่อไม้ไผ่สานรองรับหลังคาโครงไม้จริงกรุด้วยใบค้อ มัดกับโครงสร้างด้วยตอกไม้ไผ่ การผูกมัดโครงสร้างหลักใช้เถาวัลย์และหวาย

ภาพที่ 3.55 ลักษณะรายละเอียดของรานชา นายบัน ใจปิง

ภาพที่ 3.56 ลักษณะโครงสร้างและรูปทรงของรานชา นายปิ่น ใจปิง

กรณีศึกษาที่ 2 : รานชาเรือนนายหมอก ใจปึง

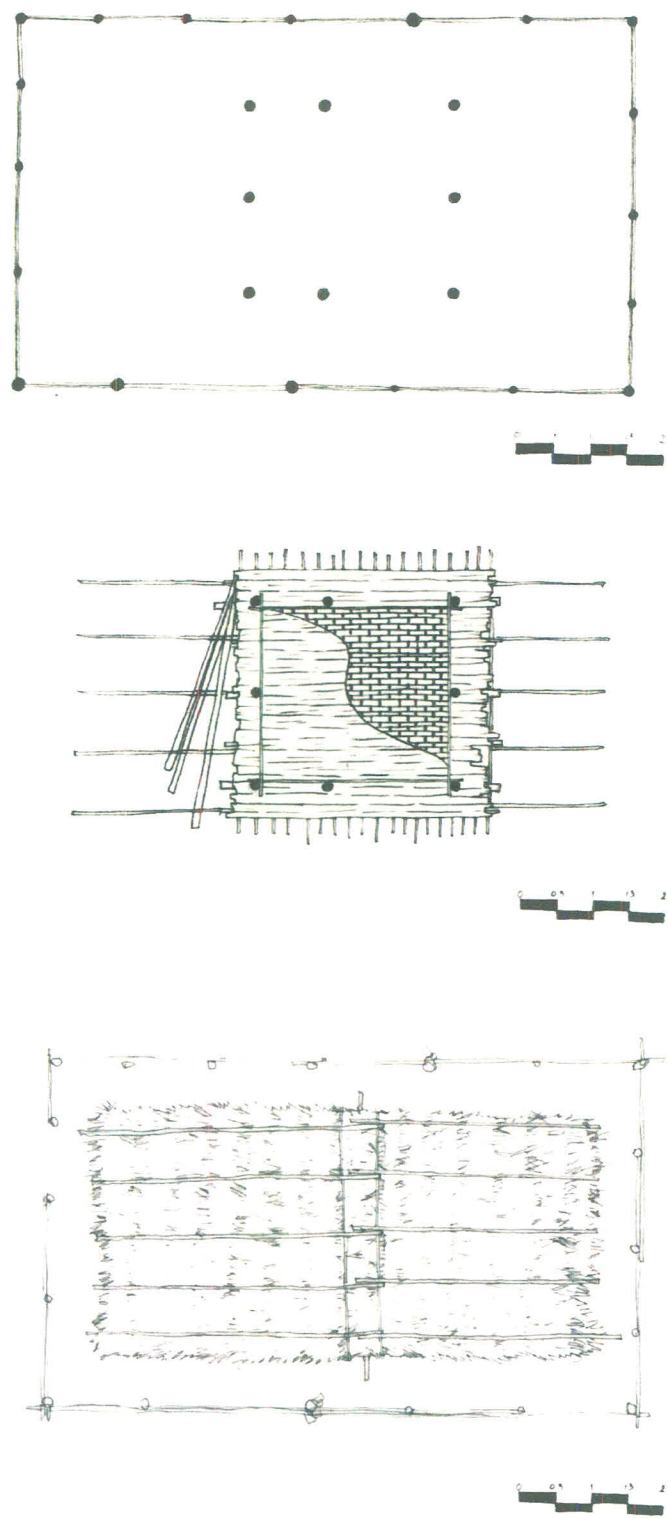
ที่ตั้ง : เนินดินด้านทิศตะวันตกของเรือนพักอาศัย ถัดจากรานชานายป็น เป็นพื้นที่เอียงลาดชัน

ขนาด : 5.76 ตารางเซนติเมตร (กว้าง 2.4 x ยาว 2.4 เมตร)

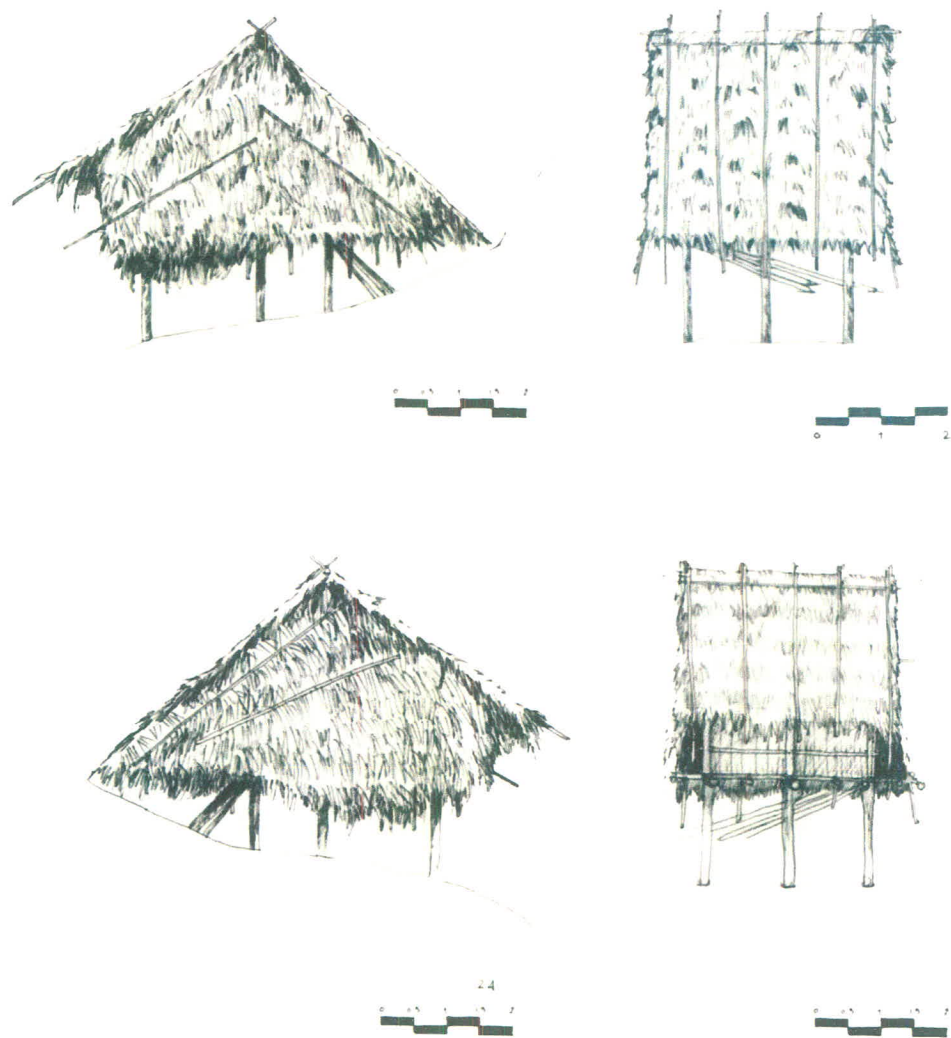
ลักษณะรูปทรง และโครงสร้าง : เป็นเรือนยกพื้นสูง ผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาจั่วหันด้านข้าง ด้านหน้าและด้านหลังเป็นชายคายาวคลุมเรือน ด้านข้างเรือนเห็นเป็นรูปสามเหลี่ยม หลังคามุงด้วย ตับใบค้อ มองเห็นปริมาตรหลังคามากกว่าส่วนอื่นๆ ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันตก ทางเข้าจะอยู่ ด้านเนินดินที่สูงชัน หันด้านหลังไปยังหุบเขา เสาเรือนเป็นเสาไม้จริง 9 ต้น ด้านในเป็นส่วนเก็บข้าว ทำด้วยโครงไม้จริงกรุด้วยฟากไม้ไผ่ พื้นปูฟากไม้ไผ่รองรับโดยโครงไม้จริง ด้านทางเข้ามีประตูไม้ไผ่ ตะ มีท่อนลำไม้พาดหน้าแทนบันได ช่องระหว่างผนังด้านในกับด้านนอกเป็นระแนงไม้ใช้เก็บของ มีรั้วไม้จริงล้อมรอบ

การใช้วัสดุ : เสารับน้ำหนักและเสาโครงสร้างหลักเป็นไม้จริง ผนังด้านในกรุฟากไม้ไผ่เรียงตาม แนวตั้งผนังด้านนอกด้านข้างกรุตับใบค้อโครงไม้จริง พื้นภายในรานชาเป็นฟากไม้ไผ่ปูทับด้วยสาตไม้ไผ่ หลังคาโครงไม้จริงมุงตับใบค้อ มัดกับโครงไม้จริงด้วยตอกไม้ไผ่ ส่วนโครงสร้างหลักมัดด้วย เถาวัลย์และหวาย

ภาพที่ 3.57 ลักษณะรายละเอียดของรานชา นายหมอก ใจปึง

ภาพที่ 3.58 ลักษณะโครงสร้างและรูปทรงของรานชา นายหมอก ใจปึง

กรณีศึกษาที่ 3 : รานชาเรือนนายมูล ใจปิง

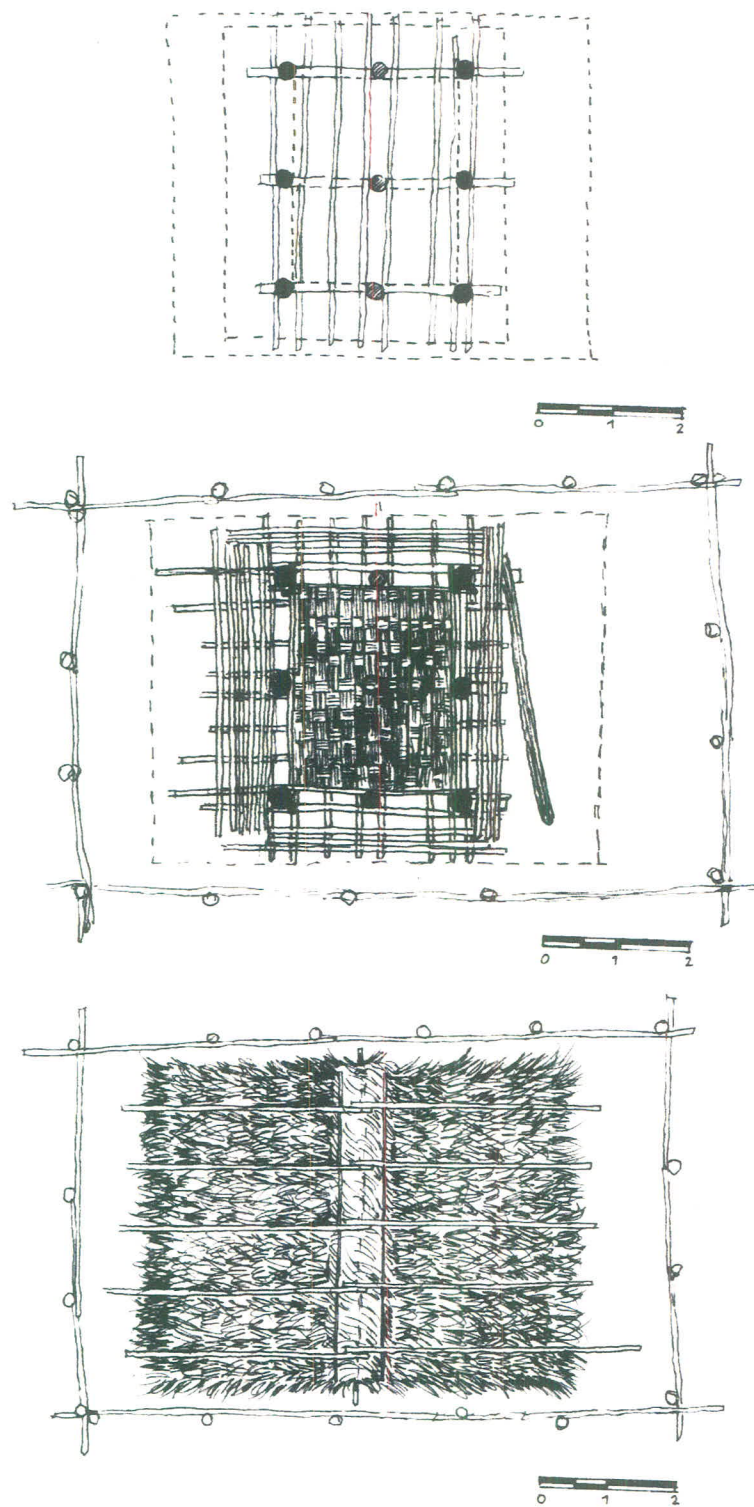
ที่ตั้ง : เนินดินด้านทิศตะวันตกของเรือนพัก ด้านเหนือรายชานายปิ่น ใจปิง เป็นพื้นที่เอียงลาดชัน

ขนาด : 5.76 ตารางเซนติเมตร (กว้าง 2.0 x ยาว 2.60 เมตร)

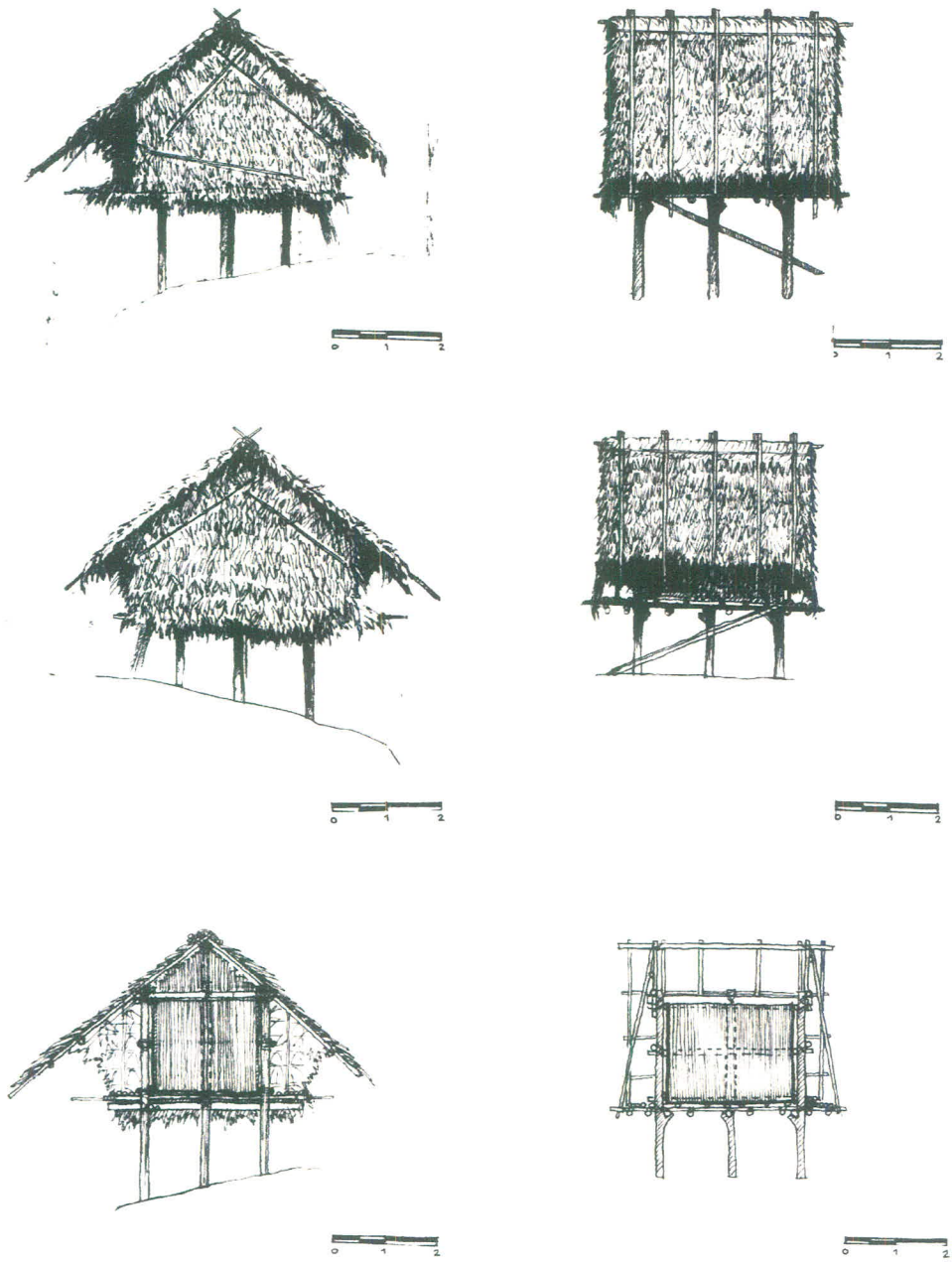
ลักษณะรูปทรง และโครงสร้าง : เรือนยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร หลังคาทรงจั่ว หันด้านจั่วไปด้านข้างเรือน ด้านหน้าและหลังเป็นหลังคาคลุมชายคาต่ำปิดเรือนจนมิด มองจากภายนอกเห็นแต่ปริมาตรของหลังคาตับใบคือ ด้านข้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ผนังด้านข้างภายนอกกรุด้วยตับใบคือปิดทับด้วยลำไม้ไผ่ ทางเข้าอยู่ทางด้านหน้าซึ่งติดกับเนินดิน มีท่อนไม้พาดแทนบันได ภายในเป็นโครงไม้จริงกรุด้วยฟากไม้ไผ่แนวตั้งผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยม พื้นเป็นฟากไม้ไผ่ปูเสื่อไม้ไผ่รองรับเมล็ดข้าว มีรั้วไม้จริงรอบบริเวณทั้งหมด

การใช้วัสดุ : เสารับน้ำหนักเป็นลำไม้จริงมีง่ามไว้รองรับคานไม้จริงผนังภายนอกโครงไม้จริงกรุด้วยค้อผนังด้านในทั้งหมดเป็นฟากไม้ไผ่แนวตั้ง พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ขัดตะ มีเสื่อไม้ไผ่รองรับเมล็ดข้าว หลังคามุงด้วยตับใบคือ โครงหลังคาเป็นลำไม้จริงผูกมัดหลังคาด้วยตอกไม้ไผ่ ผูกโครงสร้างด้วยเถาวัลย์และหวาย บันไดด้วยลำไม้จริง รั้วทำด้วยลำไม้จริงท่อนเล็ก เสาลำไม้จริง

ภาพที่ 3.59 ลักษณะรายละเอียดของรานชา นายมูล ใจปึง

ภาพที่ 3.60 ลักษณะโครงสร้างและรูปทรงของรานชา นายมูล ใจปิง

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยต้องการศึกษาเพื่อหารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ดั้งเดิมของชาวลัวะปรี๊ จากการศึกษาพบว่าในเขตอำเภอปอเกลือ แม้จะมีหมู่บ้านของชาวลัวะ ปรี๊หลายแห่ง เช่น บ้านน้ำจุ่น ,บ้านห้วยปอ , บ้านหนองน่าน ,บ้านก่อกวง , บ้านขุนน้ำจุ่น ,บ้านห้วยลัวะ ,บ้านน้ำแพะนอก ,บ้านน้ำแพะใน และบ้านปากำ แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามและสัมภาษณ์พบว่า เหลือเรือนพักอาศัยแบบดั้งเดิมของชาวลัวะปรี๊ได้เฉพาะที่บ้านปากำ และบางหลังของบ้านน้ำแพะใน และศึกษาจากเอกสารเพิ่มเติมในเรือนพักอาศัยที่บ้านน้ำแพะนอก ในการพิจารณาหารูปแบบเปรียบเทียบจากแหล่งอื่นๆพบว่าในเขตแขวงไชยะบูลี สปป.ลาว มีกลุ่มชาติพันธุ์ปรี๊อาศัยอยู่หนาแน่นในบริเวณชายแดนด้านทิศตะวันตก จึงศึกษาตามเอกสารจาก สปป.ลาว และลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านหนองหลวง เมืองหงสา แขวงไชยะบูลี สปป.ลาว ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2553

กรณีที่บ้านน้ำแพะในพบเรือนแบบแถวยาวเพียง 4 หลัง ที่ยังสมบูรณ์และบางหลังมีลักษณะผสมวัสดุสมัยใหม่ เช่น สังกะสี เข้ามาปิดบังหลังคาบ้าน จึงทำการสำรวจจริงวัดได้ 1 หลัง คือเรือนนายสาย ใจปิง เรือนเลขที่ 41 และศึกษาเลือกเรือนนายสุข ใจปิง เรือนเลขที่ 19 เรือนนายแป้ว ใจปิง และยั้งข้าว 1 หลัง

3.7.7 กรณีศึกษาหมู่บ้านน้ำแพะใน

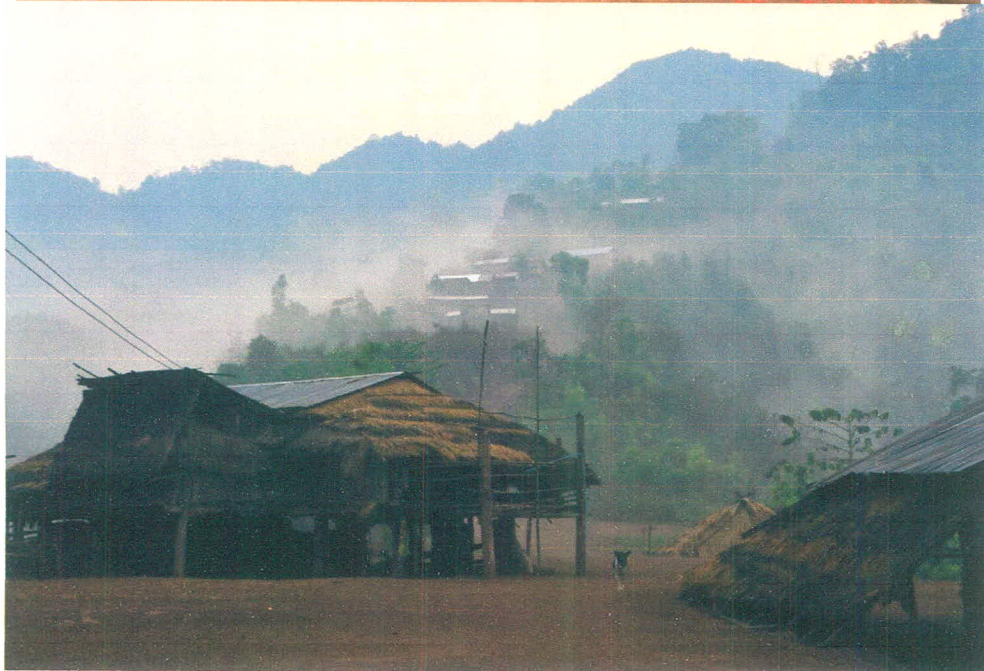
หมู่บ้านน้ำแพะใน หรือหมู่บ้านน้ำแพะใต้ เดิมที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ปัจจุบันประมาณ 3 กิโลเมตร หลังจากแยกตัวมาจากบ้านปากำ ตำบลคงพญา ย้ายข้ามดอยภูคามาหาที่ทำกินใหม่ ส่วนมากจะเป็นเรือนกลุ่มอาเปอ โดยมีบ้านฮีดของกลุ่มอาเปอรวมอยู่ด้วย เดิมย้ายมาบ้านน้ำมาง (งวลน้ำมาง) อพยพมาอยู่บริเวณขุนน้ำแพะโดยแบ่งเป็นบ้านน้ำละและบ้านขุนน้ำแพะ เมื่อประชากรเพิ่มจึงย้ายออกมาตั้งบริเวณที่เป็นบ้านน้ำแพะนอก เรียกว่า บ้านกลาง หรือบ้านน้ำแพะนอก ปี 2543 ชาวบ้านจากบ้านขุนน้ำแพะ (น้ำแพะใน) บางส่วนได้ย้ายมาห้อยมบ้าน 4 หลังคาเรือนทางทิศใต้ เรียกว่าห้อยมบ้านน้ำแพะใต้ พ.ศ. 2544 ชาวบ้านจากบ้านขุนน้ำแพะทั้งหมดย้ายมาอยู่บ้านน้ำแพะใต้ บ้านน้ำแพะจึงมี 2 หมู่บ้านคือ บ้านน้ำแพะนอกและบ้านน้ำแพะใต้ (หรือบ้านน้ำแพะใน) ภาษาราชการเรียกว่า บ้านขุนน้ำแพะหรือน้ำแพะ พ.ศ. 2546 เกิดเหตุการณ์ ดินสไลด์ลงมาจากถนนด้านบนสู่บ้านน้ำแพะใต้ ชาวบ้านจึงย้ายเรือนขึ้นไปตั้งใหม่อยู่บนสันเขา ต่อมาจึงขยายกลุ่มเรือนไปตามสันเขาทางทิศเหนือใกล้กับถนนใหญ่ จึงมีทางเข้าหมู่บ้าน 2 ทาง คือทางเดิมด้านทิศใต้แต่ปัจจุบันไกลจากกลุ่มเรือนและทางใหม่ทิศเหนือติดถนนใหญ่ใกล้กลุ่มเรือนมากกว่า มีบ้านฮีดของกลุ่มตระกูลอาเปอ เดิมเรือนในหมู่บ้านน้ำแพะในทั้งหมดเป็นเรือนยาวแบบดั้งเดิม ต่อมาเนื่องจากที่ตั้งหมู่บ้านใกล้ตัวอำเภอ สามารถหาซื้อวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างได้สะดวก และประชาชนมีรายได้มากขึ้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเรือนด้วยวัสดุใหม่ / รูปแบบเรือนคล้ายเรือนคนพื้นเมืองปัจจุบันเหลือเรือนแบบเดิมเพียง 3 หลัง เท่านั้น

ในหมู่บ้านน้ำแพะใต้จะมีกลุ่มตระกูล 3 กลุ่ม คือ อาเปอ, อาเยอ, อาชิง

การศึกษาเรือนแถวยาวแบบเดิมที่บ้านน้ำแพะเนื่องด้วยเป็นกลุ่มชาวลัวะปรี๊กลุ่มเดียวกัน และแยกออกมาจากปากำ กลุ่มตัวอย่างจึงใช้เปรียบเทียบอ้างอิงถึงลักษณะรูปแบบดั้งเดิมของเรือนในอดีตได้ ด้วยหลายเรือนยังคงมีวัฒนธรรมการแยกเตาหนึ่งข้าวออกจากเตาอาหารเหมือนกับบ้านปากำ และยังมีประเพณีและจารีตเหมือนกันอีก และกลุ่มผีตระกูลอาเยอก็ยังนับถือเรือนฮีดอาเยอที่บ้านปากำด้วย ส่วนกลุ่มตระกูลผีอาเปอที่บ้านปากำก็จะนับถือเรือนฮีดบ้านน้ำแพะใน

บ้านน้ำแพะในปัจจุบันมีเรือนทั้งหมด 25 หลังคาเรือน 59 ครอบครัว ประชากร 185 คน ปัจจุบันเหลือเรือนแถวยาวที่ค่อนข้างสมบูรณ์ 3 หลัง คือ เรือนเลขที่ 7 อาเปอเรือน นายชูศรี ใจปิง เลขที่ 8 อาเยอ เรือนนางแป้ว ใจปิง อาเยอ เลขที่ 41 นายสาย ใจปิง เรือนอาเปอ

ภาพที่ 3.61 แสดงหมู่บ้านน้ำแพะใน ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 1

เจ้าของเรือน นายสาย ใจปิง

เรือนเลขที่ 41 หมู่ที่ 13 ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

สมาชิกในเรือน 5 คน

ระดับความสูง +800 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณและสภาพแวดล้อม

ตัวเรือนตั้งอยู่บนทางลาด ริมทางขึ้นหมู่บ้านด้านบนเนินเขาหันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันตก ด้านตรงข้ามเป็นสวนอ้อย ด้านทิศเหนือเป็นเนินเขาสูงและป่าไม้ตามธรรมชาติ ตะวันตกเฉียงเหนือ ตรงข้ามทางเดินเป็นยุงข้าว ด้านทิศใต้มีคอกวัวและบริเวณสวนครัว ทิศตะวันออกเป็นท้องน้ำและป่าไม้ มุมเรือนทิศใต้ใกล้ลานแดดปลูกมะละกอ ได้ขายคาที่คลุมต่ำด้านทิศเหนือเป็นครกกระเดื่อง ใกล้บันไดทางขึ้นเรือน

ลักษณะเรือน เป็นเรือนเดี่ยวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดเล็กประมาณ 34 ตารางเมตร หลังคาทรงปั้นหยา มีจั่วขนาดเล็กด้านบน หลังคามุงหญ้าคาคลุมต่ำปิดตัวเรือน ผนังเรือนและส่วนกันห้องเป็นผนังไม้ ผาสานขัดแตะ พื้นเรือนเป็นไม้ฟากไม้ไผ่และพื้นแผ่นไม้จริง ชานแดดเป็นพื้นไม้จริง ความเอียงหลังคาด้านข้าง $30^\circ/30^\circ$ ด้านหน้าหลัง $30^\circ/30^\circ$

การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในเรือนแบ่งส่วนการใช้งานเป็น 5 ส่วนจากพื้นที่ 34.25 ตารางเมตร แบ่งออกเป็น ส่วนห้องพิธีกรรมหรือห้องฮีดอยู่ด้านในสุด ถัดออกมาเป็นส่วนนอน ส่วนเก็บของ และเตาหนึ่งข้าว ภายในมีการกั้นประตูเข้าออก ด้านนอกเป็นส่วนนอกประสงค์พร้อมเตาทำอาหาร ส่วนเก็บของและส่วนชานแดดที่ไม่มีหลังคาคลุมใช้ตากสิ่งของต่างๆ โดยแบ่งสัดส่วนได้ดังนี้

1. ชานนอกประสงค์ 9.15 ตารางเมตร ร้อยละ 26.7%
2. ชานแดด 7 ตารางเมตร ร้อยละ 20.4%
3. ส่วนเก็บของ 0.5 ตารางเมตร ร้อยละ 1.5%
4. ส่วนห้องนอน 8.8 ตารางเมตร ร้อยละ 25.7%
5. ส่วนห้องฮีด 8.8 ตารางเมตร ร้อยละ 25.7%

การใช้วัสดุ

เรือนนายสาย ใจปิง เป็นเรือนแถวแบบดั้งเดิมแต่มีขนาดเล็กการใช้วัสดุจากแหล่งธรรมชาติ ตามสภาพแวดล้อมหลายอย่าง เช่น เสาเรือนใช้เสาจากลำต้นไม้ธรรมชาติ โครงสร้างหลังคาใช้ซื่อและดั่งไม้จริง จันทันไม้จริงผสมกับโครงไม้ไผ่ ผนังเรือนทั้งด้านนอกและด้านใน ส่วนกันภายในทั้งหมดเป็นฟากไม้ไผ่สานขัดแตะ ประตูกรอบไม้จริงกรุฟากไม้ไผ่ พื้นเป็นแผ่นไม้จริงฉากเรียบ พื้นชานแดดเป็นไม้จริงและไม้เชื่องหลวง หลังคามุงหญ้าคา มัดด้วยตอกไม้ไผ่และหวาย

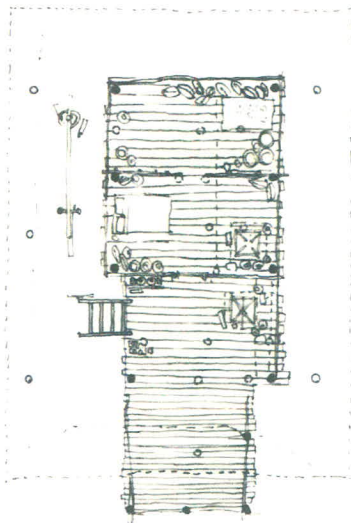
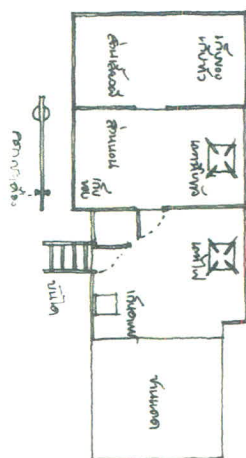
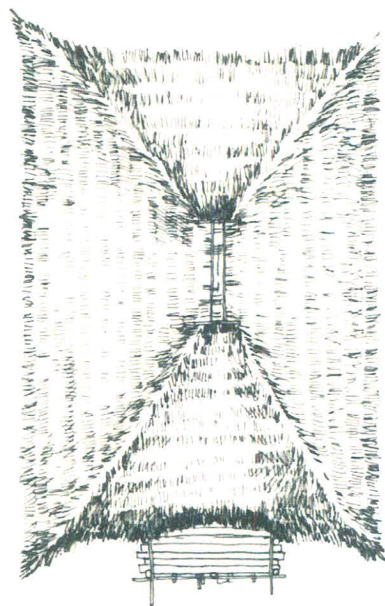
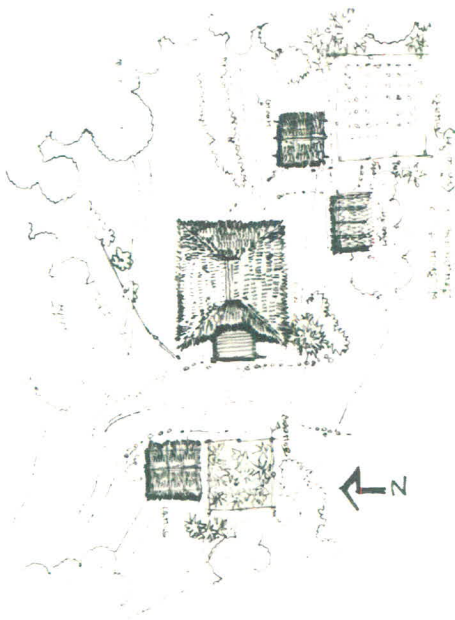

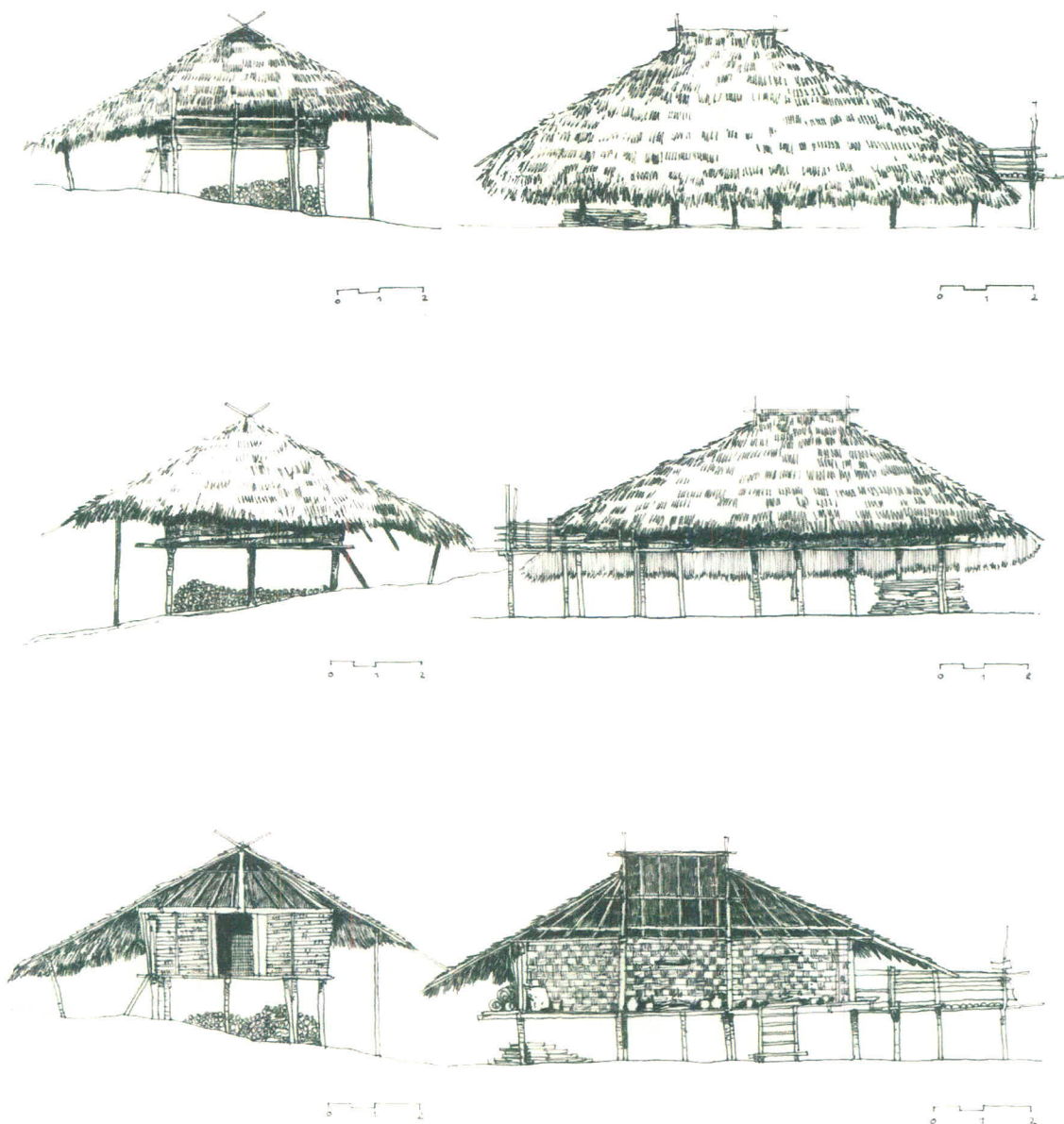
พื้นที่ภาพด้านทิศตะวันตก

ภาพที่ 3.62 แสดงเรือนพักบ้านน้ำแพะใน

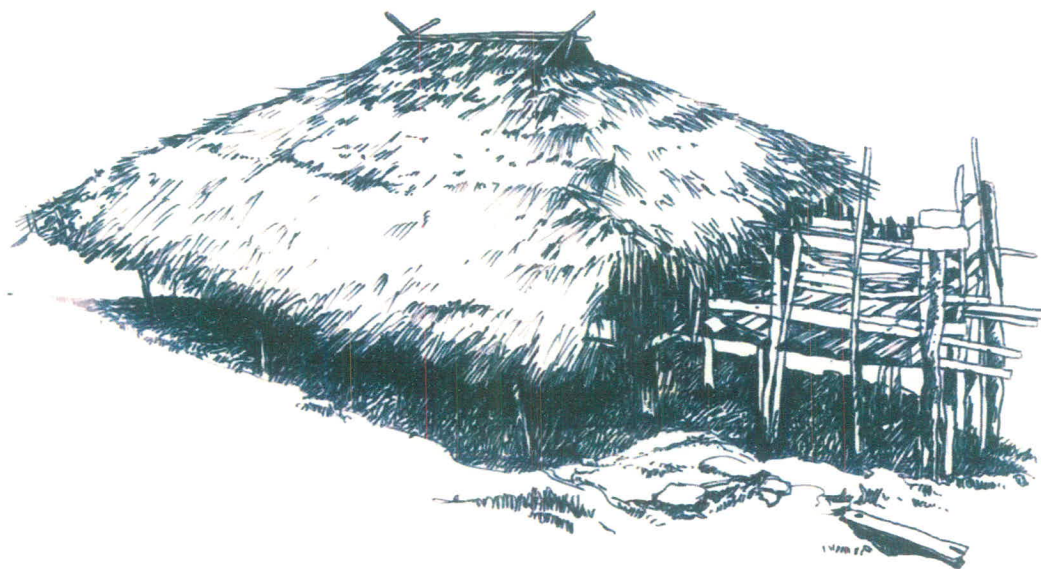

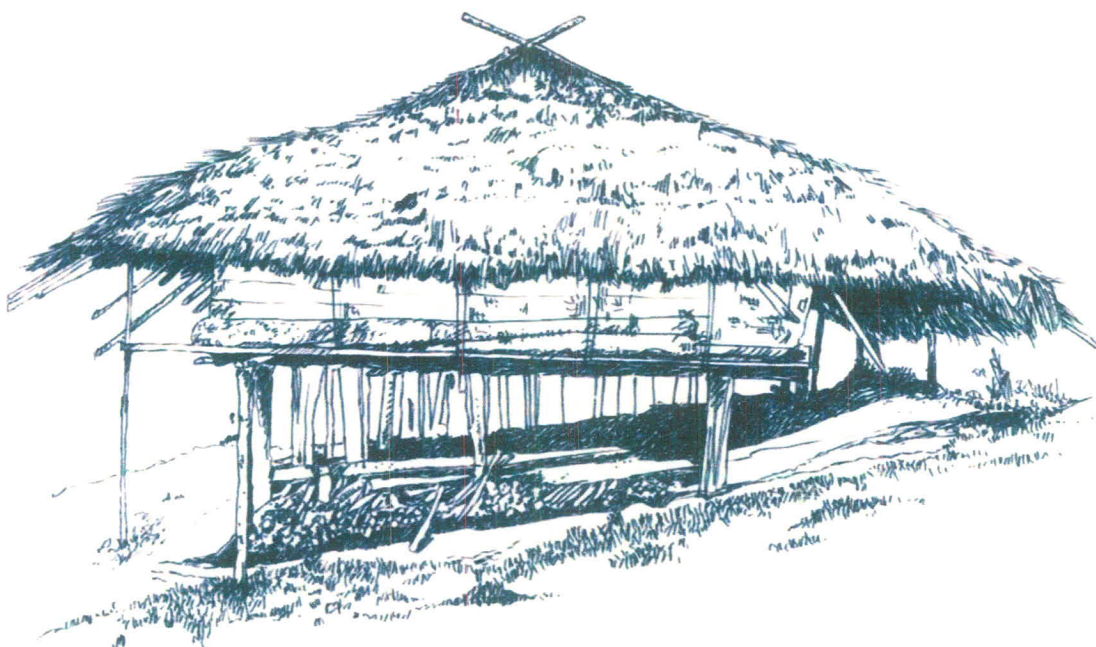
ภาพที่ 3.63 กรณีศึกษาบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 1

ภาพที่ 3.64 แสดงลักษณะเรือนนายสาย ใจปิง บ้านน้ำแพะ

ทัศนียภาพเมื่อมองจากบนเชิงเขา

ทัศนียภาพด้านทิศตะวันออก

ภาพที่ 3.65 แสดงกรณีศึกษาบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 1
ภาพลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒมงคล

ภาพที่ 3.66 แสดงลักษณะสภาพแวดล้อม เรือนนายสาย ใจปิงบ้านน้ำแพะ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 2

เจ้าของเรือน นายสุข ใจปึง

เรือนเลขที่ 19 หมู่ 13 ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือเหนือ จังหวัดน่าน

สมาชิกในเรือน 6 คน

ระดับความสูง +820 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณและสภาพแวดล้อม

ตัวเรือนตั้งอยู่บนเนินเขา เป็นพื้นที่ลาดปรับระดับ หันตัวเรือนไปด้านทิศใต้ซึ่งเป็นทางเดินในหมู่บ้าน ด้านทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ลาดชันและป่าไม้ ด้านทิศตะวันออกเป็นลานโล่งมีศาลาพักผ่อน ด้านทิศเหนือเป็นเรือนหลังใหม่ ใช้เป็นที่นอนสำหรับสมาชิกคนอื่นๆในครอบครัว เป็นเรือนไม้จริงรูปแบบสมัยใหม่มียุงข้าว และสวนครัว

ลักษณะเรือน

ตัวเรือนเป็นเรือนเดี่ยว หลังคามุงหญ้าคา ยกพื้นสูง 1.30 เมตร มีบันไดขึ้นเรือนอยู่ใต้หลังคาที่คลุมตำรายอดพื้นดินด้านทิศตะวันออก ผังเรือนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใต้ถุนเป็นที่เก็บพื้นผนังเรือนเป็นแผ่นไม้จริง ตามแนวตั้งและแนวนอน ชานแดดปูพื้นไม้เชือก ความเอียงด้านข้าง $35^{\circ}/35^{\circ}$ ความเอียงด้านหน้าและด้านหลัง $35^{\circ}/40^{\circ}$

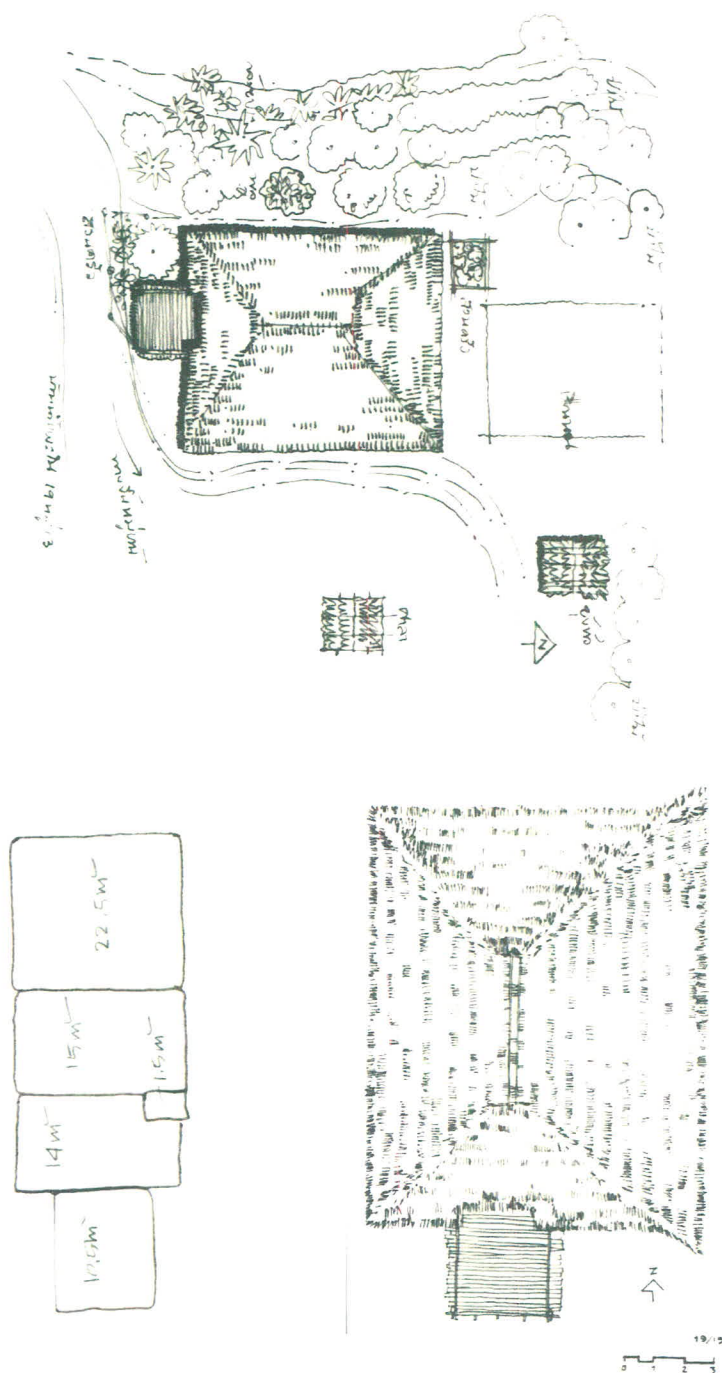
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในเรือนแบ่งพื้นที่เป็น 5 ส่วน แต่ด้านหลังจะใช้เป็นที่เก็บข้าวเปลือกแทนส่วนนอน เพราะสมาชิกหลายคนไปอาศัยนอนที่เรือนใหม่เหลือเพียงนายสุข นอนที่เรือนเก่านี้ โดยแบ่งตามสัดส่วนจากพื้นที่เรือนทั้งหมด 63.50 ตารางเมตร

1. ชานนอกประสงค์ 14 ตารางเมตร ร้อยละ 22 %
2. ชานแดด 10.5 ตารางเมตร ร้อยละ 16.5 %
3. ส่วนเก็บของ 1.5 ตารางเมตร ร้อยละ 2.4 %
4. ส่วนห้องฮีต 15 ตารางเมตร ร้อยละ 23.6 %
5. ส่วนเก็บของ 22.5 ตารางเมตร ร้อยละ 35.5 %

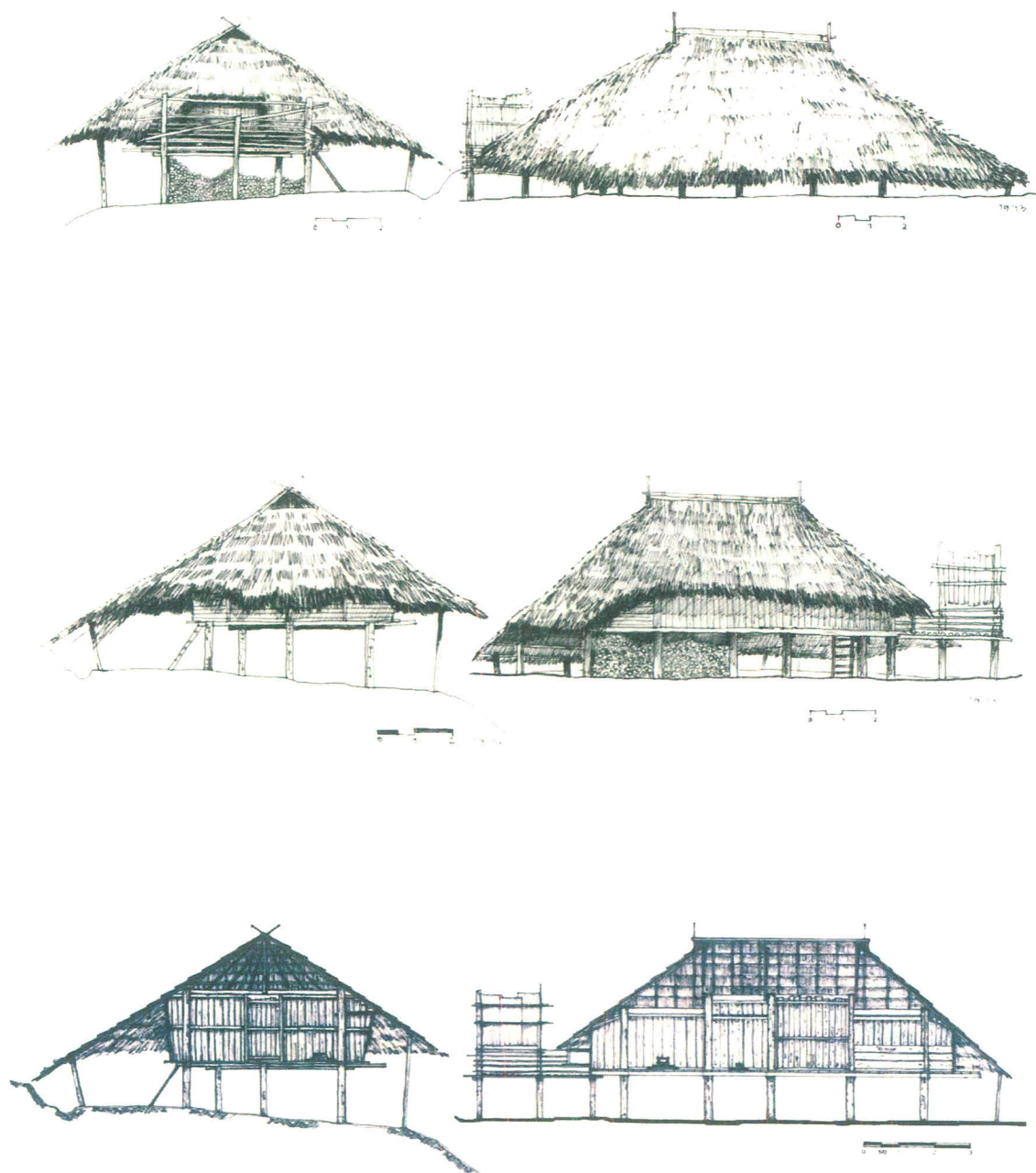
การใช้วัสดุ

เสาเรือนใช้เสาไม้จริง โครงหลังคาไม้จริงผสมไม้ไผ่ พื้นชานแดดปูไม้เชือกหวง พื้นเรียบปูแผ่นไม้จริง บันไดขึ้นเรือนทำด้วยไม้จริง ผนังเรือนด้านนอกโครงไม้จริงปิดด้วยแผ่นไม้จริงปูตามแนวนอน ผนังกันส่วภายในเรือนเป็นฝาไม้จริงตีตามแนวตั้ง หลังคาหญ้าคามัดด้วยตอกไม้ไผ่และหวาย ผนังและพื้นเรือนมีการใช้ตะปูตอก

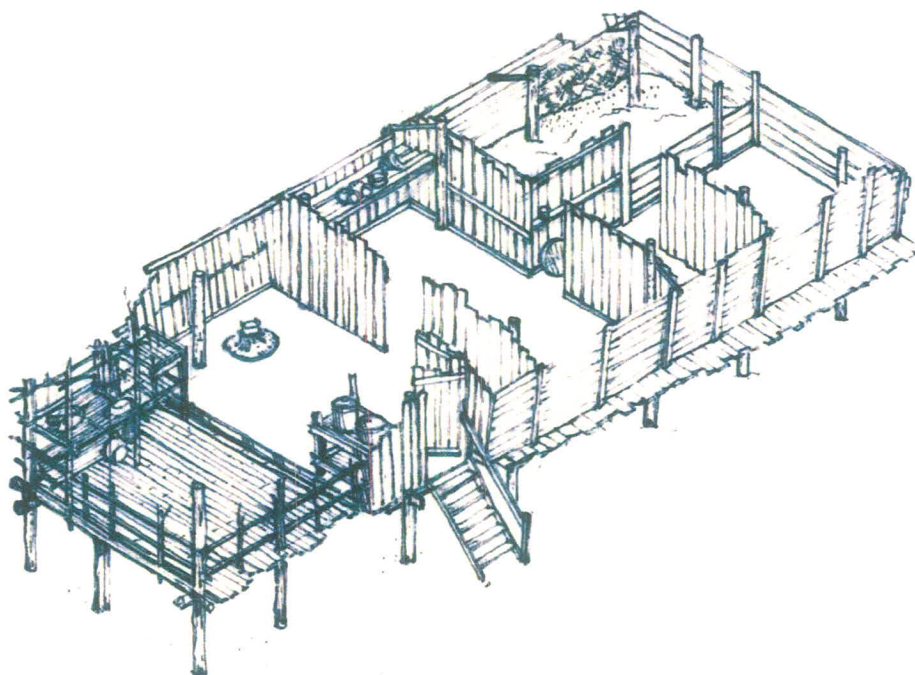

ภาพที่ 3.67 กรณีสืบค้นบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 2

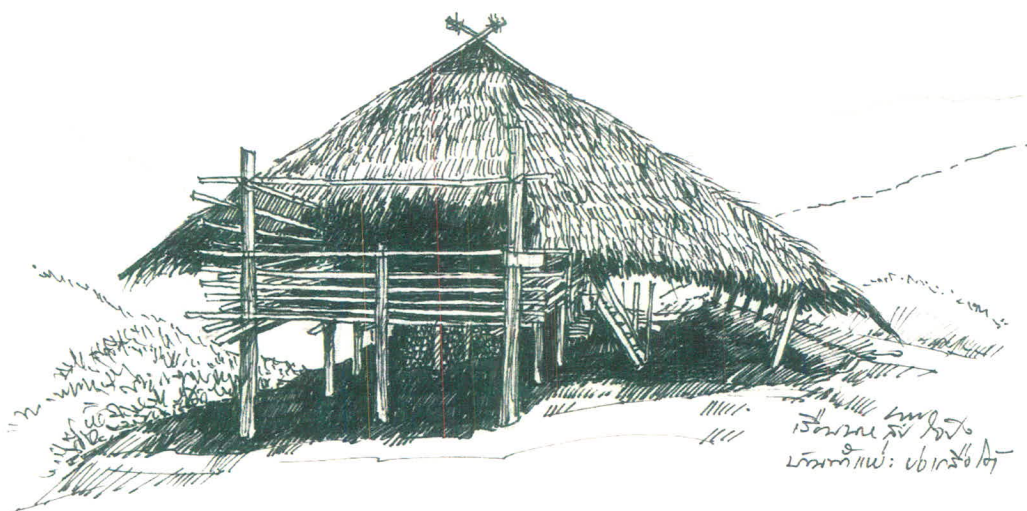

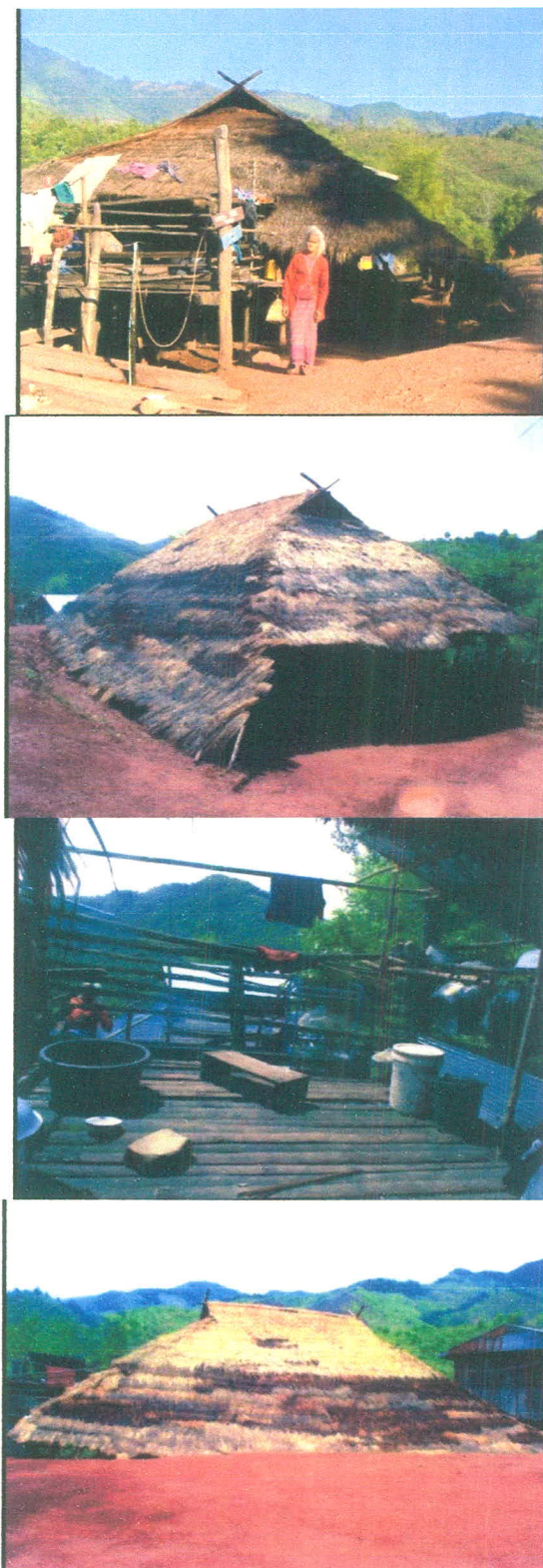
ภาพที่ 3.68 กรณีสืบค้นบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 2

ทัศนียภาพภายในอาคาร

ภาพที่ 3.69 กรณีสืบค้นบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 2
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.70 แสดงลักษณะสภาพแวดล้อม เรือนนายสุข ใจปิง บ้านน้ำแพะ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาบ้านน้ำแพะใน หลังที่ 3

เจ้าของเรือน นายม้วน ใจปิง

เรือนเลขที่ 8 หมู่ 13 ตำบลบ่อไต่เกลือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

สมาชิกในเรือน 13 คน ชาย 7 คน หญิง 6 คน ตระกูลฝ้ออาเยอ

ระดับความสูง +831 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ผังบริเวณและสภาพแวดล้อม

ตัวเรือนตั้งอยู่บนสันเขา พื้นที่ลาดเอียงด้านทิศเหนือ เป็นที่ลาดเอียงมีต้นไม้และป่าธรรมชาติ ตัวเรือนหันไปทางทิศตะวันตก ด้านทิศใต้เป็นทางเดินเชื่อมไปยังตัวเรือนอื่น ทิศตะวันออก เป็นหิ้งน้ำ และต้นไม้ ได้ขยายทางด้านทิศใต้เป็นทางเข้าเรือน และครกกระเดื่อง

ลักษณะเรือน

เป็นเรือนเดี่ยวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็กยกพื้นสูง 1.20 เมตร หลังคาทรงปั้นหยา มีจั่วขนาดเล็กด้านบน หลังคามุงหญ้าคาคลุมตัวเรือน ผนังเรือนเป็นแผ่นไม้จริง ไม่มีหน้าต่าง มีประตูเข้าพื้นที่ภายใน 1 บาน โครงหลังคาไม้เนื้อแข็งและไม้ไผ่ มีดั่งไม้เนื้อแข็งรับจันทัน พื้นเรือนไม้เนื้อแข็ง พื้นชานแดดปูไม้ตันเชื่องและมีรั้วกัน ความเอียงหลังคาด้านข้าง 35-35 องศา ด้านหน้า - ด้านหลัง 30-30 องศา

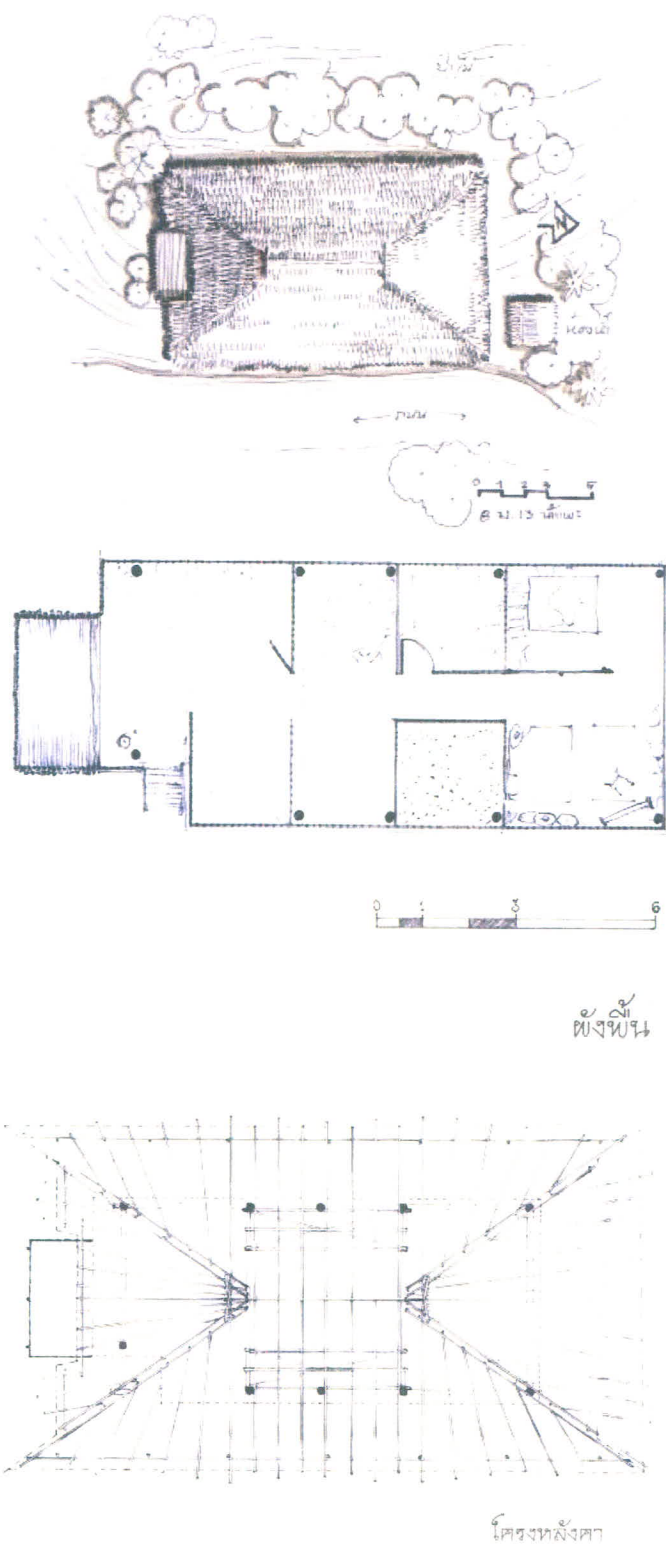
การใช้พื้นที่ในเรือน

ภายในเรือนมีพื้นที่ 66 ตารางเมตร แบ่งเป็นชานนอกประสงค์, ชานแดด, ส่วนเก็บของ, ส่วนห้องฮีต, ส่วนห้องนอนและเก็บข้าว อยู่ด้านในสุด จากทางขึ้นเรือนเป็นชานนอกประสงค์ด้านข้างเป็น ส่วนเก็บของ มีเตาไฟรูปกลมใช้ทำอาหาร ส่วนห้องฮีตมีเตาหุงข้าวทรงกลม มีประตูเข้าออก ภายใน มี ส่วนเก็บข้าวเปลือกไว้ในเรือน เนื่องจากไม่มียุ้งข้าว แบ่งสัดส่วนได้ดังนี้

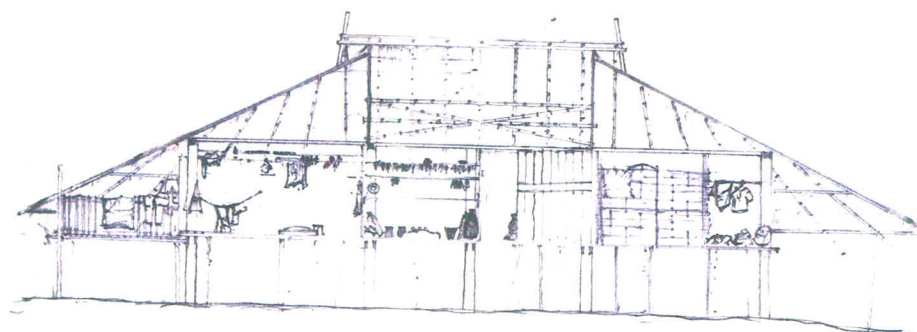
- 1.ชานนอกประสงค์ 15 ตารางเมตร ร้อยละ 23%
- 2.ชานแดด 6 ตารางเมตร ร้อยละ 9%
- 3.ส่วนเก็บของ 4 ตารางเมตร ร้อยละ 6%
- 4.ส่วนห้องนอน 30 ตารางเมตร ร้อยละ 45.4%
- 5.ส่วนห้องฮีต 11 ตารางเมตร ร้อยละ 16.6%

การใช้วัสดุ

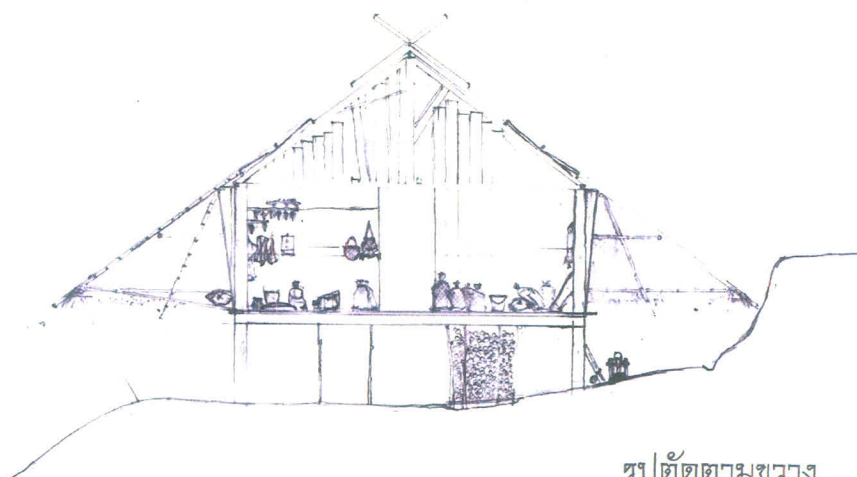
เรือนนายม้วน ใจปิง เป็นเรือนแถวแบบดั้งเดิม ใช้วัสดุจากธรรมชาติ หลังคามุงหญ้าคา เสาเรือนใช้ไม้จริง โครงหลังคาใช้ซ้อและดั่งไม้จริง จันทันไม้จริงผสมโครงไม้ไผ่ ผนังเรือนเป็นแผ่นไม้จริง พื้นเรือนใช้พื้นไม้จริง คานรับพื้นใช้วิธีบากเสาและใช้ตะปู

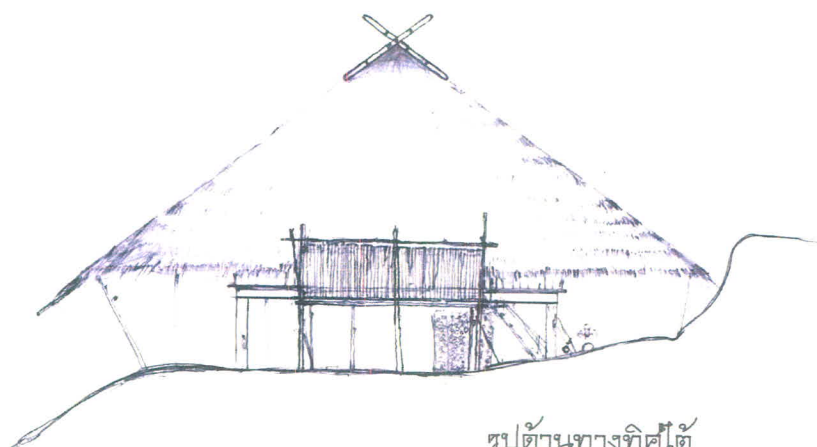
ภาพที่ 3.71 กรณีศึกษาเรือน นายม้วน ใจปิง

ดูปัดตัดตามยาว

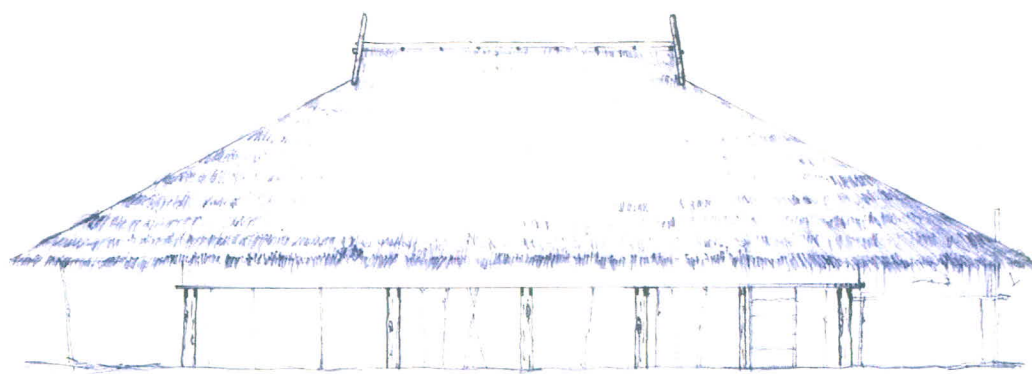
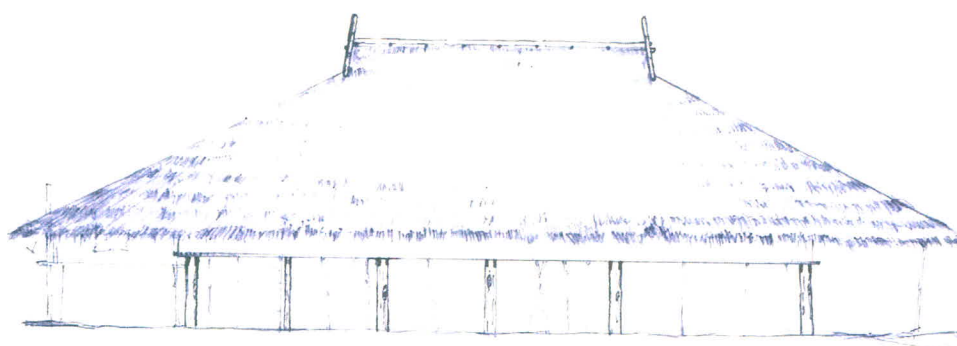
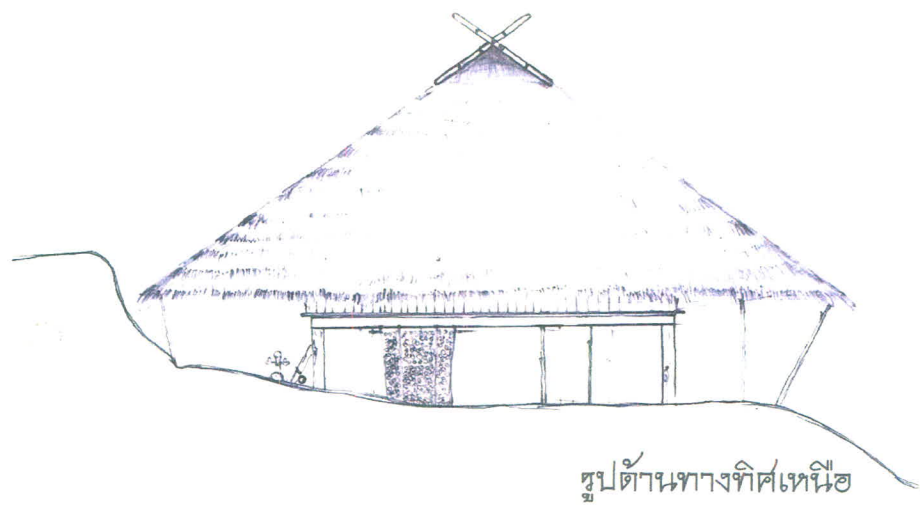
ดูปัดตัดตามขวาง

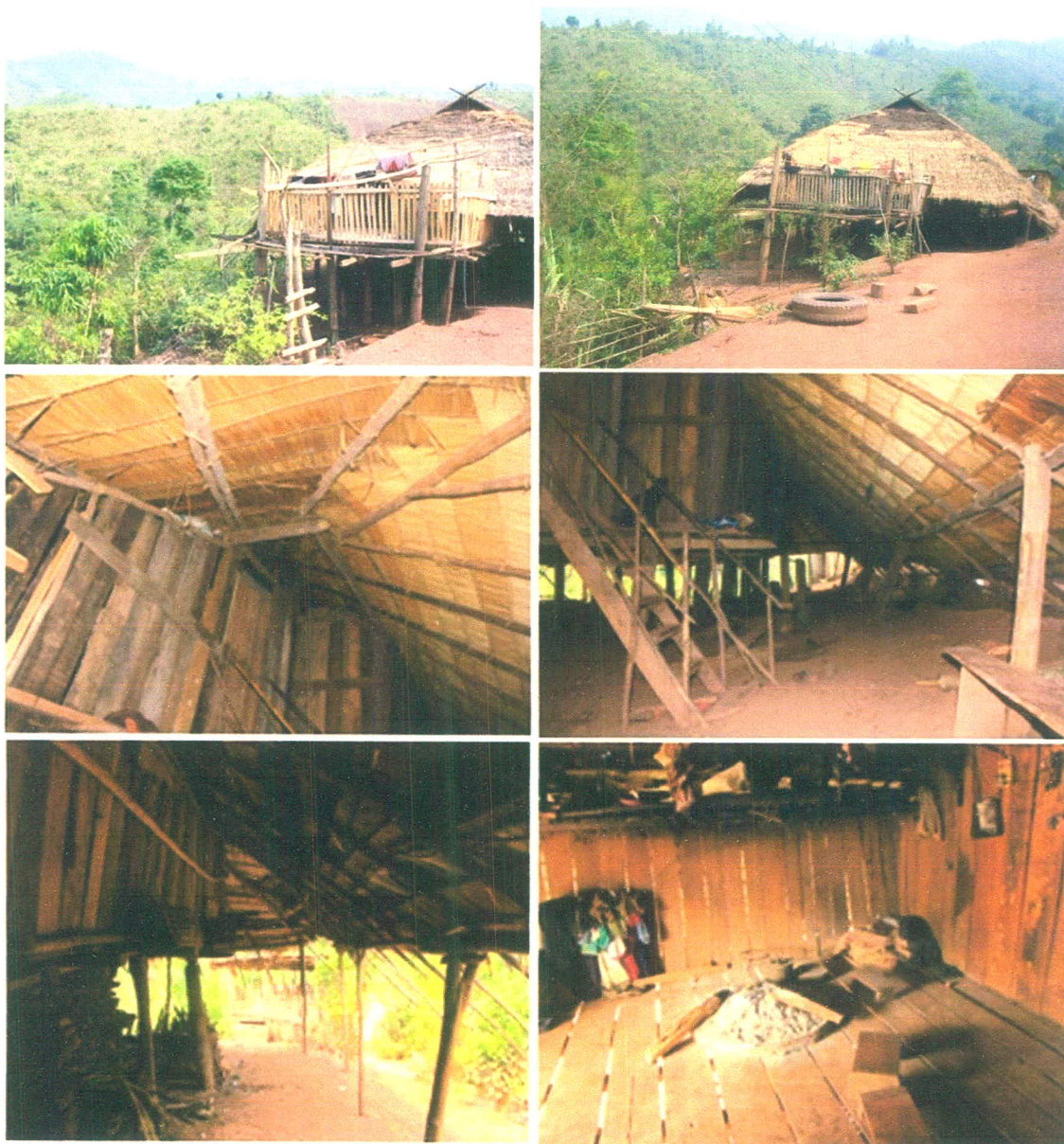
ดูปัดด้านทางทิศใต้

ภาพที่ 3.72 กรณีศึกษาเรือน นายมัน ใจปิง

ภาพที่ 3.73 กรณีศึกษาเรือน นายมัน ใจปิง

ภาพที่ 3.74 แสดงกรณีศึกษาเรือนนายม้วน ใจปิง บ้านน้ำแพะใน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

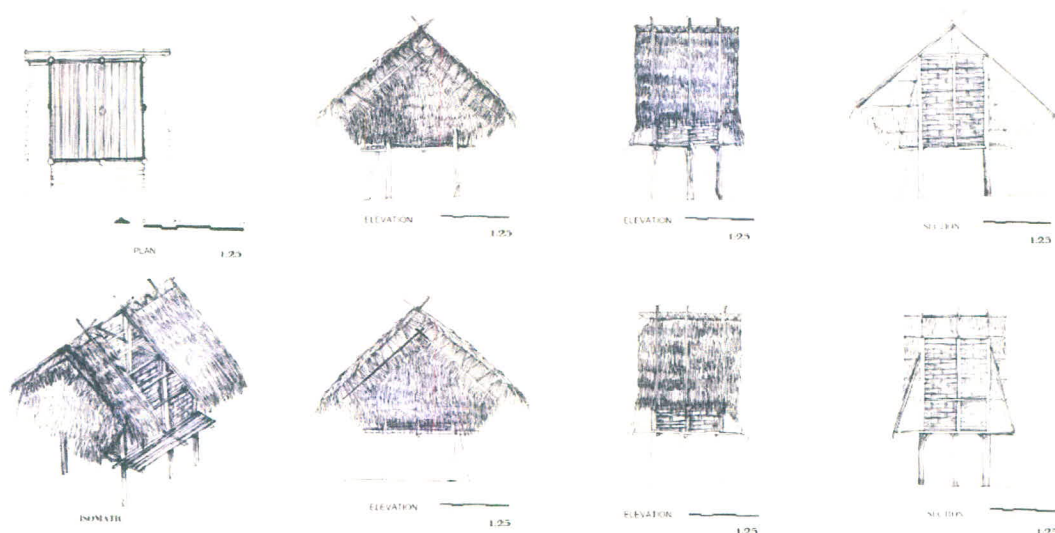
กรณีศึกษา : รานชาเรือนนายแสง ใจปิง

ที่ตั้ง : เนินดินด้านทิศเหนือของเรือนพักอาศัย นายแสงใจปิง

ขนาด : 1.95 ตารางเมตร (กว้าง 1.30 x ยาว 1.50 เมตร)

ลักษณะรูปทรง และโครงสร้าง : เรือนยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร หลังคาทรงจั่ว หันด้านจั่วไปด้านข้างเรือน ด้านหน้าและหลังเป็นหลังคาคลุมชายคาต่ำปิดเรือนจนมิด มองจากภายนอกเห็นแต่ปริมาตรของหลังคาตบใบค้อ ด้านข้างเป็นรูปสามเหลี่ยม ผนังด้านข้างภายนอกกรุด้วยตบใบค้อปิดทับด้วยลำไม้ไผ่ ทางเข้าอยู่ทางด้านหน้า มีท่อนไม้พาดแทนบันได ภายในเป็นโครงไม้จริงกรุด้วยฟากไม้ไผ่แนวตั้งผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยม พื้นเป็นฟากไม้ไผ่รองรับเมล็ดข้าว

การใช้วัสดุ : เสารับน้ำหนักเป็นลำไม้จริงมีง่ามไว้รองรับคานไม้จริงผนังภายนอกโครงไม้จริงกรุตบใบค้อผนังด้านในทั้งหมดเป็นฟากไม้ไผ่แนวตั้ง พื้นภายในปูฟากไม้ไผ่ขัดตะ มีเสาไม้ไผ่รองรับข้าวหลังคามุงด้วยตบใบค้อ โครงหลังคาเป็นลำไม้จริงผูกมัดหลังคาด้วยตอกไม้ไผ่ ผูกโครงสร้างด้วยเถาวัลย์และหวายบันไดลำไม้จริง

ภาพที่ 3.75 แสดงลักษณะรานชาของนายแสง ใจปิง บ้านน้ำแพะ

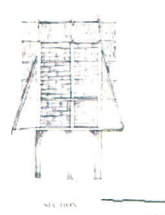
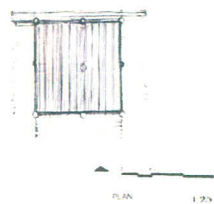
ประเภท : Ying Xiang (Yan Xiang)
ที่ตั้ง : บ้านน้ำแพะ
เจ้าของ : นายแสง ใจปิง
ประวัติ : -
โครงสร้าง : โครงสร้างไม้เนื้อแข็ง เสาไม้เนื้อแข็งขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.10 เมตร ยกขึ้นสูง 1.05 เมตร

ลักษณะขององค์
การขึ้นพื้นที่
บริเวณรอบองค์

อาคารระดับพื้นอยู่ถึงระดับหลังคา 2.50 เมตร โครงสร้างหลังคาใช้ไม้ไผ่ มุงด้วยใบกล้วย ผนังใช้ไม้ไผ่ท่อนและไม้ไผ่ท่อน โครงสร้างไม้เนื้อแข็ง กุฏิหนึ่งตัวอยู่ใบกล้วย ส่วนหนึ่งทางเข้าด้านทิศตะวันออก ไม้ไผ่สานขัดแตะ พื้นโครงสร้างไม้เนื้อแข็ง ปูพื้นไม้ไผ่
: อยู่ตั้งอยู่บนเนินลาดเอียง ไม้ไผ่ท่อนต่าง มีประตูเข้าออกทางเดียว บันไดเป็นท่อนไม้ขนาด
: ภายในเป็นพื้นไม้ไผ่ฟาก
: ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา มีความลาดชันของพื้นที่ขึ้น บ้านติดกับหุบเขา

ฉนวน

ด้านหน้า บ้านน้ำแพะ

ด้านซ้าย บ้านน้ำแพะ

ด้านหลัง บ้านน้ำแพะ

ด้านขวา บ้านน้ำแพะ

ด้านหน้า บ้านน้ำแพะ

ด้านหน้า บ้านน้ำแพะ

ด้านซ้าย บ้านน้ำแพะ

ด้านหลัง บ้านน้ำแพะ

ด้านขวา บ้านน้ำแพะ

ด้านหน้า บ้านน้ำแพะ

ภาพที่ 3.76 แสดงลักษณะยั้งข้าว นายแสง ใจปิง บ้านน้ำแพะ
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

3.7.8 กรณีศึกษาเรือนชาวปรีใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กรณีศึกษาเรือนชาวปรี บ้านสันต เมืองไชยะบูลี สปป.ลาว จากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ เชื้อชนเผ่าปรี เมืองไชยะบูลี สมชาย ดวงหล้า 2002

เรือนชาวปรีจากการแบ่งตามรูปแบบสามารถแบ่งได้ 3 แบบคือ 1. เรือนพื้นฐานแบบดั้งเดิม 2. เรือนยุคใหม่ 3. เรือนเครื่องสมัย

เดิมเรือนชาวปรีจะเป็นเรือนยาวที่อยู่อาศัยกันหลายครอบครัว บางครั้งมีถึง 30 – 50 ครอบครัว ตัวเรือนยาวไปตามสันเขา ปัจจุบันเหลือเพียงร่องรอยและรูปทรงของตัวเรือนเท่านั้น แต่เรือนไม่ยาวอาศัยอยู่กันหลายครอบครัวประมาณ 5 ครอบครัว จากความเชื่อในการสร้างเรือนว่า เรือนทุกหลังต้องมุงหลังคาด้วยใบค้อ มีสะพานเดินตรงกลาง (ไม้แป้นตอง) มีห้องนอนทั้ง 2 ด้าน แต่ละห้องต้องมีเตาไฟ และห้องสุดท้ายจะเป็นห้องผี เพื่อทำพิธีต่างๆการวางตัวเรือนไม่หันไปทางทิศตะวันตก เพราะจะทำให้ผู้อาศัยเดือดร้อนการอยู่อาศัยนั้นชาวปรีมักอาศัยอยู่บนยอดภูเขา เชื่อว่าต้องเป็นคนยิ่งใหญ่ สูงกว่าทุกคน เช่น การปลูกทำไร่หากไม่ได้ปลูกก่อนเผ่าอื่นจะไม่ปลูกเลยในปีนั้นๆ มีความเชื่อที่เกี่ยวกับจำนวนตัวเลขเสาของเรือนชาวปรีจะวัดกันด้วยศอกยาว โดยกำหนดเสาไม้ก้อยาว 8 – 12 ศอก และเสาเรือนจะเป็นจำนวนตั้งแต่ 4, 6, 8 ถึง 24 ต้น สมัยก่อนเรือนหลังหนึ่งต้องมีเสา 24 ต้น ชื่อ 12 ตัว จันทัน (สะยัว) 12 เล่ม ไม้กอนและไม้อย่างอื่นต้องเป็นเลขคู่

ความเชื่อเกี่ยวกับผีและวิญญาณในการปลูกสร้างเรือนห้ามหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ห้ามปลูกสร้างในที่ดินที่มีผี เช่น ทางผีผ่าน ที่ดินป่าช้า ที่ดินผีสิง บ้านใดต้องอยู่หน้าเรือน เรือนต้องมี 2 ประตู เรือนจะหันไปทิศไหนก็ได้ ยกเว้นทิศตะวันตก การนอนของคนในเรือนจะหันศีรษะไปทางผนังเรือน หันเท้าไปทางทางเดินกลางเรือน กรณีปลูกเรือนใกล้กัน ไม่นิยมให้บ้านใดของทั้งสองเรือนตรงกัน จะปลูกเรือนเรียงกันขนานไปกับสันเขา ภายในแบ่งเป็นเขตเปิดและเขตปิด เขตเปิดมีซาด้านหน้า ห้องแขก ด้านล่าง บ้านใด บ้านใดมักจะเป็น 2, 4, 6, 8 ชั้น รูปแบบแผนผัง ลักษณะแผนผังจะคล้ายกันหมดต่างกันก็เพียงแต่ห้องนอนและห้องอื่นๆ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีทางเดินตรงกลางเกือบทุกหลังเรือนที่ศึกษาเป็นเรือนชาวปรีบ้านสันต เขตจุดสุขสมเด็จไชชนะ หรือเมืองไชสะทาน ปัจจุบันอยู่ห่างเมืองไชยะบูลี 57 กิโลเมตร หมู่บ้านอยู่บนยอดสูง

ลักษณะเรือน เรือนพื้นฐานเป็นเรือนยกพื้นสูงประมาณ 135 เซนติเมตร หลังคาจั่ว มุงด้วยใบค้อ เสาไม้กลมทำด้วยไม้ก่อ เจาะเดือยหัวเสา โครงหลังคามีจันทันไขว้ขัดกัน ถายน้ำหนักสู่ซื่อและหัวเสา กรงผนังด้วยฟากไม้ไผ่ขัดแตะ ชายคาสั้น โคนรับพื้นเจาะรูที่เสาใส่เดือยไม้จริงทำเป็นง่าม สอดท่อนไม้จริงรับคานรับพื้นเรือน พื้นปูฟากไม้ไผ่ ด้านหน้ามีซาด้านหน้า ที่มีหลังคาคลุม เชื่อมกับซาด้านหน้าเรือน มีบันไดไม้ไผ่ (ไม้ทก) ขึ้นทางด้านหน้าเรือนด้านเดียวไม่มีหน้าต่าง มี 2 ประตู คือ ประตูหน้าและประตูห้องพ่อแม่ หลีกเลี่ยงการหันเรือนไปทางทิศตะวันตก

การแบ่งพื้นที่ภายใน ภายในเรือนจะมีการกั้นห้องภายในเรือนออกเป็น 2 ฝั่ง โดยกันเป็นห้องนอนพ่อ-แม่และลูกเรียงต่อกันไปตามแนวยาว มีช่องทางเดินแคบๆประมาณ 75 เซนติเมตร ตรงกลางเรือน ด้านหลังสุดเป็นห้องฮีด ภายในมีเตาไฟไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในการเลี้ยงผี เรือนในโอกาสต่างๆเช่น กินตอง ด้านหน้าแบ่งพื้นที่เป็นส่วนรับแขกและส่วนครัวไฟทำอาหาร ภายในห้องนอนทุกห้องจะมีเตาไฟ 1 เตา เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ผู้พักอาศัย ครกตำข้าวอยู่ด้านล่างด้านหัวนอน การเลือกที่ดินปลูกเรือนจะไม่ปลูกบริเวณทางผีผ่าน, ป่าช้า, ที่ดินผีสิง

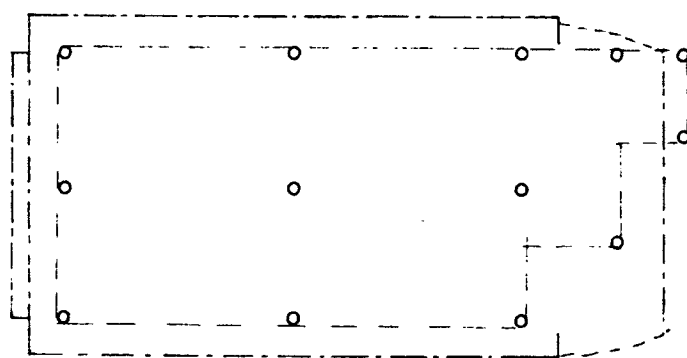
วัสดุที่ใช้ในการสร้างเรือน

1. เสาและโครงสร้างหลัก ทำด้วยไม้จริง โดยเสาใช้ไม้ก่อขนาด 23 เซนติเมตร ช่อ คาน หัว เสา ทำด้วยรับช่อ เสาขนาด 20-25 เซนติเมตร ฝังลงพื้นดิน
2. หลังคามุงด้วยใบก้อหรือใบค้อ โดยทำเป็นตับ มัดด้วยตอกหวายหรือเครือเถาวัลย์
3. พื้นและผนังทำด้วยฟากไม้ไผ่ใช้ไม้ทกหรือไม้เฮียะ
4. บันได ทำด้วยไม้ทก (ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง) ยกออกได้ไม่ติดตายตัว
5. ปิง เป็นไม้กลมชนิดเดียวกับเสา มีขนาดติดตั้งตั้งแต่ 18-20 เซนติเมตร ใช้พาดติดเสากับ เฝือกไม้ ทำหน้าที่รับขา
6. ขาง เป็นไม้กลมหน้าตัด 10-20 เซนติเมตร เป็นไม้ที่ทำหน้าที่รับตง
7. ตง เป็นไม้จริงกลมหรือไม้ไผ่ หน้าตัด 6-8 เซนติเมตร เป็นไม้เนื้อแข็งตรง
8. ไม้สยัว (จันทน์) ไม้จริง หน้าตัด 6-10 เซนติเมตร
9. ไม้กอน ไม้จริง เส้นผ่านศูนย์กลาง 8 เซนติเมตร ออกไก่ ไม้จริง เส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 12 เซนติเมตร

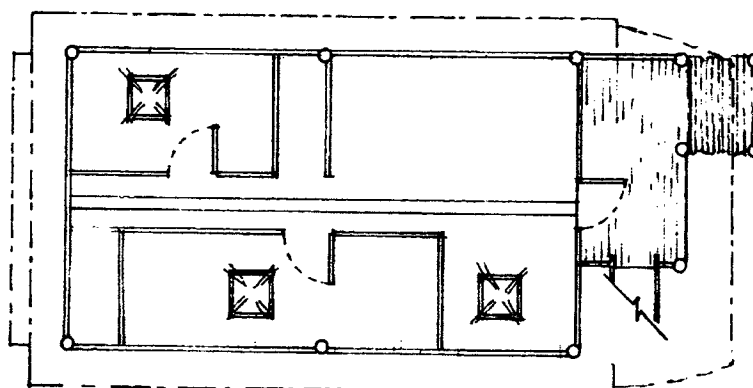

ภาพที่ 3.77 เรือนปรียบ้านสันต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตยกรรม กำ เือนชนเผ่าปรียบ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

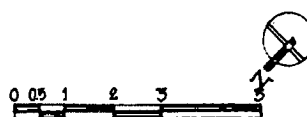
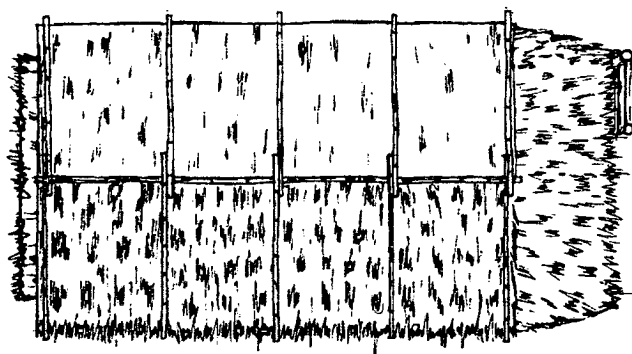

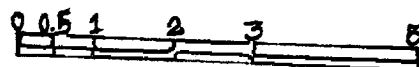
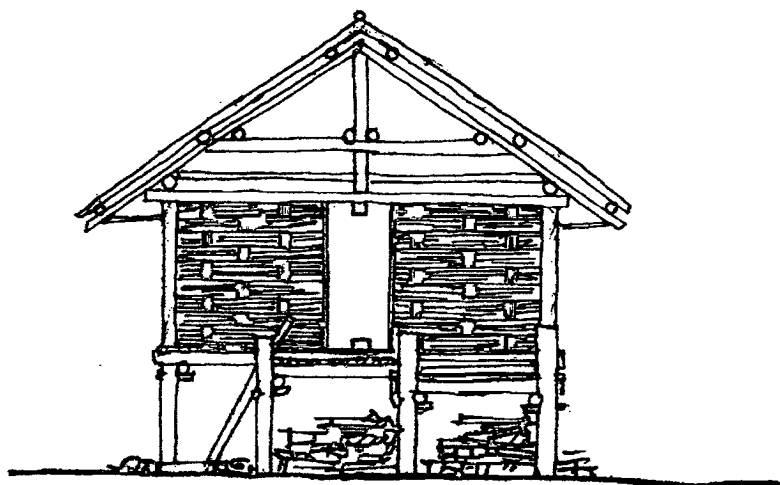
ภาพที่ 3.78 ผังเรือนปรียบ้านสันแด เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เือนชนเผ่าปรียบ เมืองไชยะบุรี โดย สัญชัย สุพิพัฒน์
มงคล

ภาพที่ 3.79 ผังเรือนปรียบ้านสันแด เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เือนชนเผ่าปรียบ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.80 ผังหลังคาเรือนปรีย์บ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เอือนชนเผ่าปรีย์ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.81 รูปตัดเรือนปรีย์บ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เอือนชนเผ่าปรีย์ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

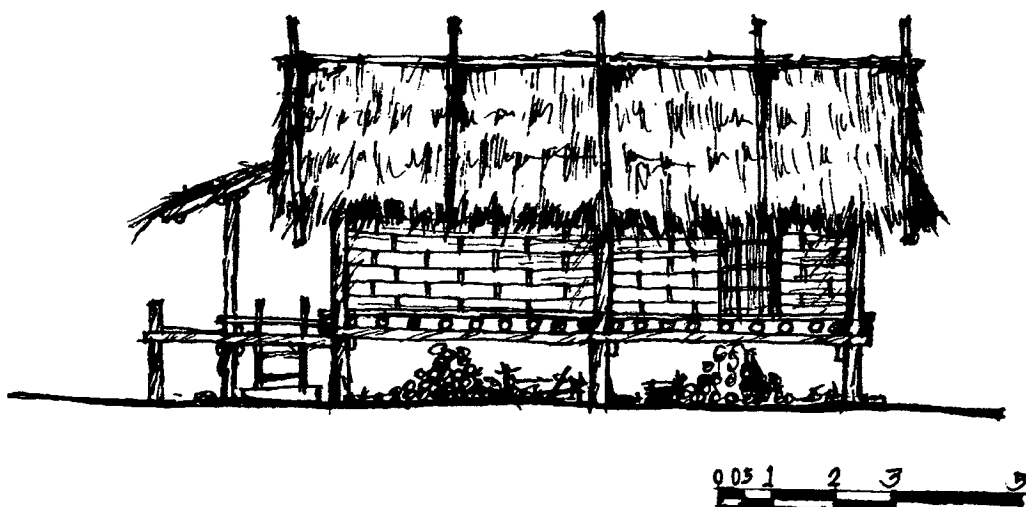

ภาพที่ 3.82 รูปด้านหลังเรือนปรีย์บ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เือนชนเผ่าปรีย์ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

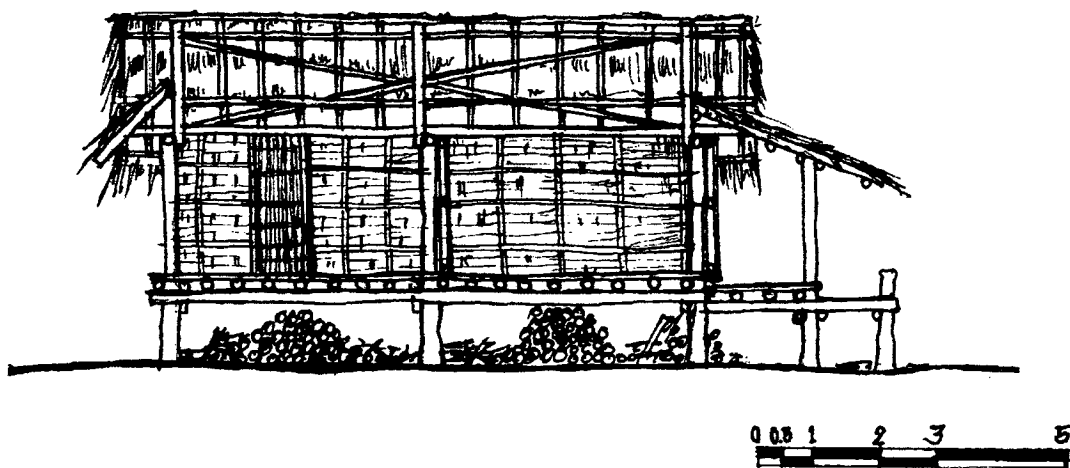

ภาพที่ 3.83 รูปด้านหลังเรือนปรีย์บ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ เือนชนเผ่าปรีย์ เมืองไชยะบุรี
โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

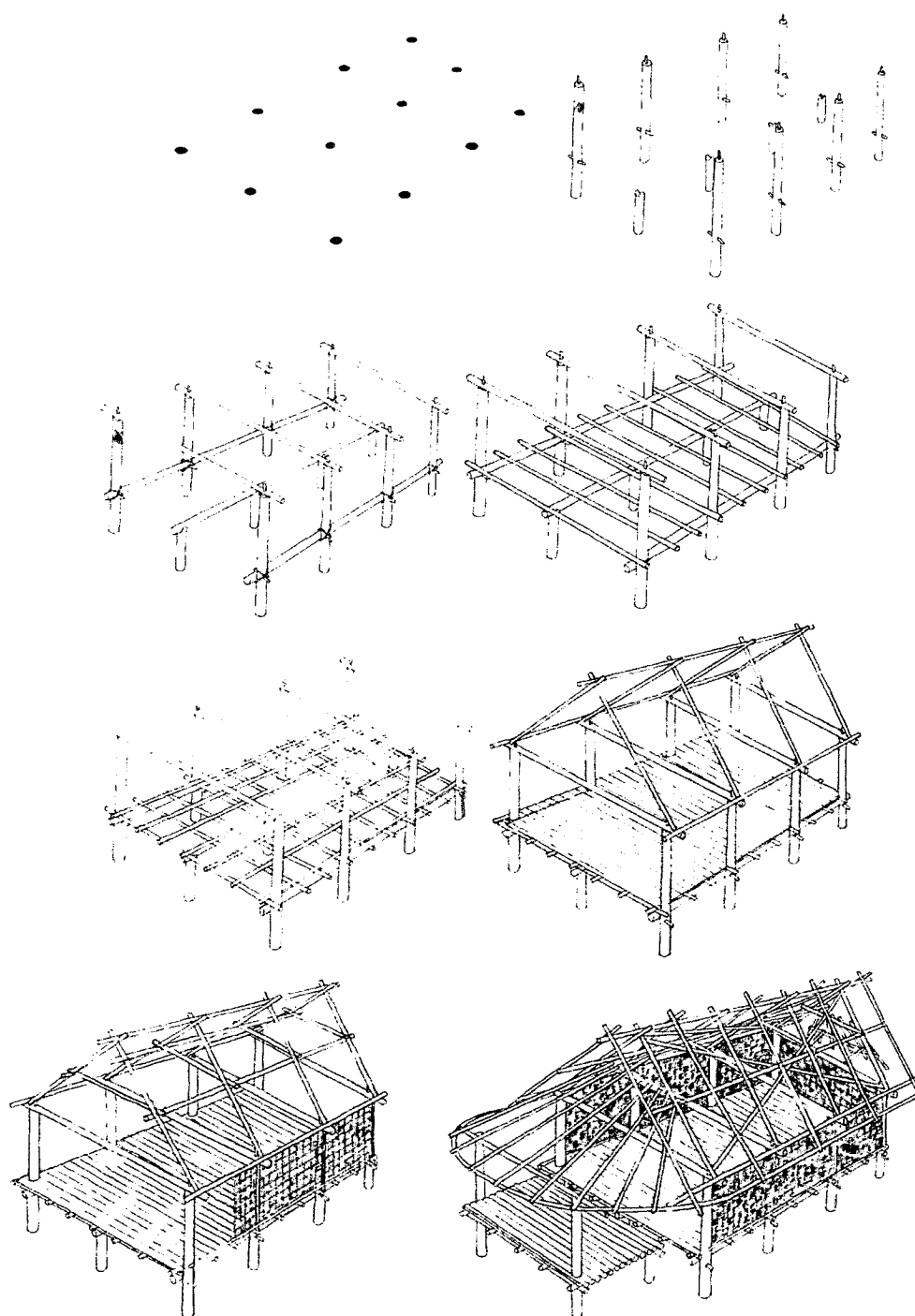
ภาพที่ 3.84 รูปด้านข้างเรือนปรียบ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
 วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตยกรรมเก่าเรือนชนเผ่าปรียบ เมืองไชยะบุรี
 โดย สักชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.85 รูปตัดเรือนปรียบ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว
 วาดจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตยกรรมเก่า เรือนชนเผ่าปรียบ เมืองไชยะบุรี
 โดย สักชัย สุพิพัฒน์มงคล

ขั้นตอนการสร้างเรือนชาวปรัย บ้านสันแต เมืองไชยะบุรี สปป.ลาว

ภาพที่ 3.88 แสดงขั้นตอนการปลูกเรือน ดัดแปลงจากโครงการวิเคราะห์ทางสถาปัตตะยะกำ
เฮือนชนเผ่าปรัย เมืองไชยะบุรี โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

กรณีศึกษาจากการสำรวจภาคสนามเมื่อ วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2553 ใน สปบ. ลาว สถานที่ หมู่บ้านชาวปรีย บ้านหนองหลวง (Nounglouang) เมืองหงสา (Hangsa) แขวงไชยะบูลี (Xayabury) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลักษณะหมู่บ้านการวางผังหมู่บ้านขนานไปกับแนวถนนสายเมืองหงสา-เมืองแขวงไชยะบูลี 2 ข้าง ถนนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกตั้งเรือนบนพื้นถนน กลุ่มที่สองปลูกเรือนลดหลั่นลงไป เนื่องจากถนน เส้นนั้นสร้างบนสันเขา กลุ่มที่สร้างลดหลั่นลงไป การสร้างตัวเรือนจะกระจายตัว มีพื้นที่สร้างเรือน ค่อนข้างมาก บางเรือนหลังคามุงสังกะสี ตัวเรือนกรุด้วยแผ่นไม้เหมือนเรือนลาวลุ่มทั่วไปบ้างแล้ว กลุ่มที่ปลูกเรือนริมทางบางหลังดัดแปลงเป็นร้านค้า ทำให้รูปทรงเรือนดูแปลกตาออกไปมากกว่าเรือนหลังอื่นๆ โดยเฉพาะลักษณะการปลูกเรือนติดพื้นดิน

ลักษณะเรือนชาวปรียบ้านหนองหลวง ครั้งแรกที่เห็นคล้ายคลึงกับเรือนของเผ่าขมุมาก เนื่องจาก ยกพื้นสูง ด้านหลังมีประตูเล็กๆ เหมือนลักษณะประตูของชนเผ่าขมุโดยทั่วไป หลังคามุงด้วยหญ้าคา ชายคาสั้นมองเห็นผนังด้านข้างชัดเจน ซึ่งต่างจากเรือนปรียบ้านปากำ ที่หลังคาด้านข้างจะคลุมผนัง จนมองไม่เห็นด้านข้างของเรือน เห็นแต่เสาและหลังคาเท่านั้น ทุกหลังจะมีชานด้านหน้า บางหลังมี ชานด้านหลังเรือนด้วย

กรณีศึกษาหลังที่ 1 เรือนท้าวปือกที่เข้าสำรวจโดยการถ่ายภาพและ สัมภาษณ์ รูปทรง ภายนอกเหมือนเรือนชนเผ่าขมุ มีชานด้านหน้าแคบๆ จากบันไดทางขึ้นมีการยกพื้นเตี้ยๆ และแคบ ด้านหน้าเรือนมีประตูทางเข้า 1 บาน พื้นปูฟากไม้ไผ่ ภายในเป็นห้องโล่ง พื้นปูฟากไม้ไผ่ มีเตาไฟ 1 เตาเท่านั้น แต่สังเกตเห็นโครงสร้างหลังคายาวเป็นโครงไม้ขัดกัน และ ค้ำยันกับหัวเสาเหมือนเรือนปรียบ้านปากำแต่ขนาดเล็กกว่า ที่เสากลางเรือนมีเลวดติดไว้เหมือนกัน โครงสร้างมีคานไม้กลมทับบน หัวเสาที่ทำเป็นเดือยเอาไว้ ชื่อที่วางขวางตัวเรือนก็จะเจาะรูเล็กๆ ไว้เพื่อจะใส่ไม้จันทน์แบนเสียบค้ำ โดยปลายไม้อีกด้านจะทำเป็นเดือยและร่อง หรือ รูสี่เหลี่ยมเพื่อขัดกัน และ เหลือส่วนบนไว้วางท่อน ไม้ที่ทำด้วยไม้กลม เพื่อรับไม้กอน (แป) ไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้าคามัดดับหญ้าคาด้วยหวาย และ ดอกไม้ไผ่ ผนังเรือนเป็นไม้ไผ่ทาบสานขัดแตะแนวนอน มุมตัวเรือนปิดด้วยลำไม้ไผ่มีประตูเล็กๆ ขัดแตะแนวตั้ง (กรุด้วยไม้ไผ่ขัดแตะแนวตั้ง) หลังคาจั่ว หน้าจั่วปิดทับด้วยหญ้าคา ไม้ป็นลมนไขว้เป็นกาแล เสาไม้จริง เจาะรู ร้อยคานรอตทะลุตลอด ขวางตัวเรือน บางเรือน เสาเรือน เจาะรูแล้วใช้ไม้สอดทำเดือย (ปิง) ไว้ วางคานไม้กลมอีกที ชานแดดจะลดระดับลงประมาณ 10 ซม. โครงไม้ไผ่ปูฟากไม้ไผ่ ปิดมุมด้วยลำไม้ไผ่อีกที ได้ถุนเรือนไม่พบกรงไก่แขวนไว้เลย บางเรือนทำคอกหมูด้วยแผ่นไม้กระดาน หรือไม้ไผ่เป็น ตารางขวางกับเสาเรือนเลย เรือนเกือบทั้งหมด ชานด้านหน้าเรือนจะมีเสาสูงแล้วมีไม้พาดไว้เพื่อตาก ผ้า ด้านข้างของชานจะโล่งตลอด ไม่มีรั้วกันเลย บางเรือนไม่มีชานหน้าบ้าน

กรณีศึกษาหลังที่ 2 ไม่ทราบชื่อเจ้าของ และที่สำรวจมีเพียงหลังเดียวเท่านั้นที่มีชายคา ด้านข้างยาวกว่าหลังอื่นๆ มีไม้ค้ำยันชายคายาวจนสังเกตได้ชัดเจน ลักษณะหลังคาล้ายเรือนปรีย บ้านปากำ จากการสัมภาษณ์พบว่า แต่เดิมมีชายคาปกคลุมจนถึงพื้น และ บริเวณนั้นก็ไว้เพื่อตำข้าว ด้วยครกกระเดื่องเหมือนกัน แต่ปัจจุบันย้ายมาอยู่ใกล้ถนนมีรถมารับข้าวไปสี จึงไม่ได้ใช้พื้นที่ด้านข้างนี้เพื่อตำข้าวอีก ครกกระเดื่องยังอยู่อีกด้านของตัวเรือนแต่ไม่ได้ใช้งานแล้วเรือนหลังนี้ลักษณะ ใกล้เคียงกับเรือนปรียบ้านปากำมากที่สุด โดยมีบันไดทางขึ้นด้านข้างคล้ายกัน อยู่ใกล้กับบริเวณที่ตั้ง เดิมครกกระเดื่อง มีชานแดดยื่นออกไปด้านหน้า มีรั้วล้อมรอบ หลังคาด้านข้างคลุมต่ำคล้ายกัน ด้าน ในเรือนเป็นห้องโถงโล่งกับห้องนอนเล็กๆ 1 ห้อง ด้านหลังกลายเป็นครัวยื่นออกไป ทำให้โครงสร้าง และหลังคาด้านหลังเปลี่ยนไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบเรือนชาวปรัยในแขวงไซยะบูลี กับเรือนชาวปรัยบ้านปากำ พบว่า โครงสร้างหลังคา โดยเฉพาะการใช้เดือยหัวเสาและจันทันรับแรงชัดไขว้กันถ่ายน้ำหนักมายัง ช่อ คาน คล้ายกับโครงสร้างเรือนชาวปรัยบ้านปากำ แต่โครงสร้างรับพื้น ซึ่งใช้วิธีเจาะรูใส่เดือยไม้ทำ งามรับคานด้านพื้นเรือน แตกต่างจากเรือนชาวปรัยบ้านปากำ การยื่นชายคาสันและการใช้ใบค้อ เป็นวัสดุแตกต่างจากเรือน ปรัยบ้านปากำที่ใช้ชายคายาว และมุงด้วยต้นหญ้าคา ซึ่งชาวปรัยบ้าน ปากำจะใช้ใบค้อมุงเฉพาะ จัระ(เรือนชั่วคราว) และรานชา(ยุ้งข้าว) ผนังเรือนใช้ฟากไม้ไผ่ขัดแตะ เหมือนกันแต่เรือนชาวปรัยบ้านปากำจะมองไม่เห็นและเตี้ยกว่าเพราะมีหลังคาคลุมหมด

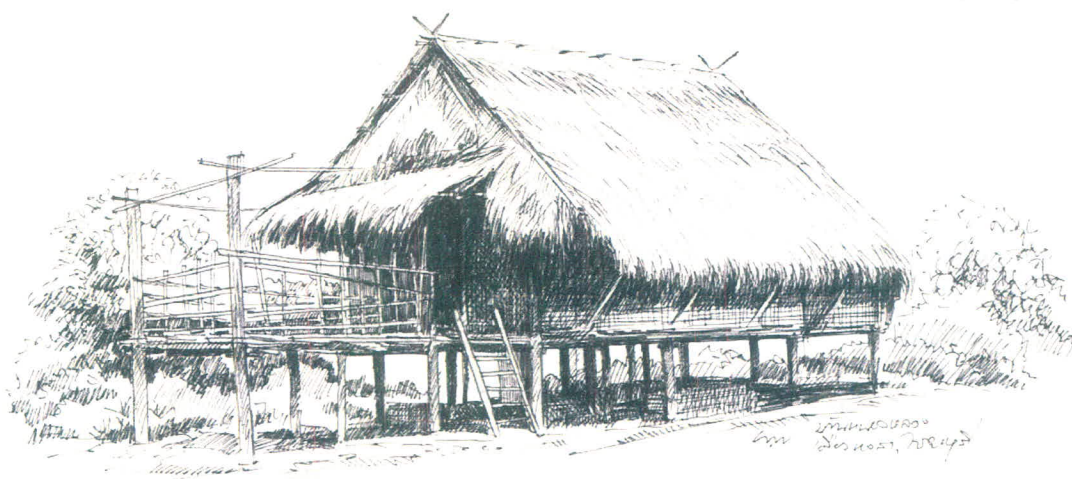
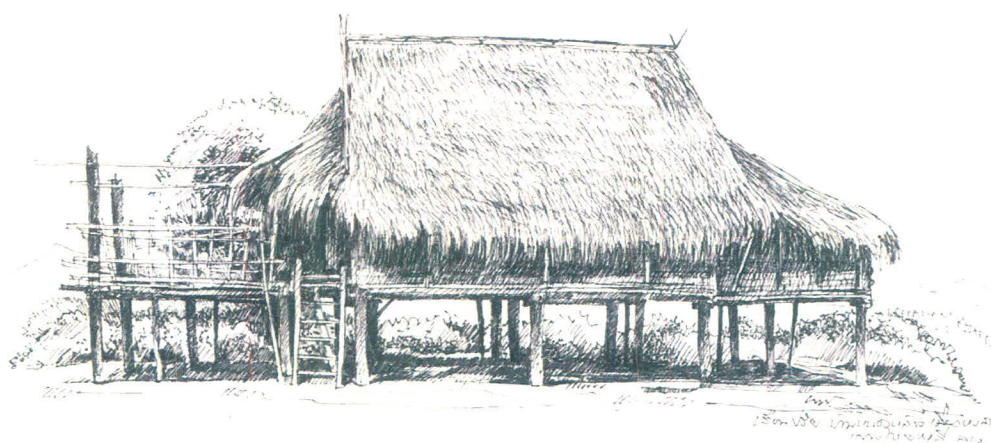
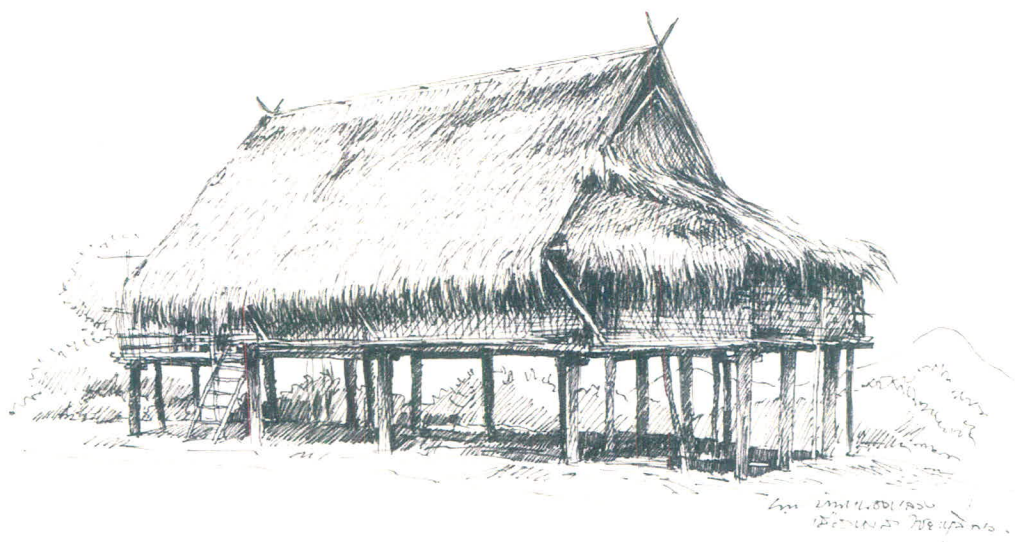
การยกพื้นที่ภายใน การแบ่งกันห้องนอนในเรือนออกเป็น 2 ฝั่ง คล้ายกันแต่ตำแหน่งห้องฮีด ของบ้านสันตออยู่ด้านในสุด อาจเนื่องจากไม่มีประตูกันส่วนชัดเจน จึงไปอยู่ท้ายเรือนด้านในสุด เป็น เขตหวงห้ามของเรือน

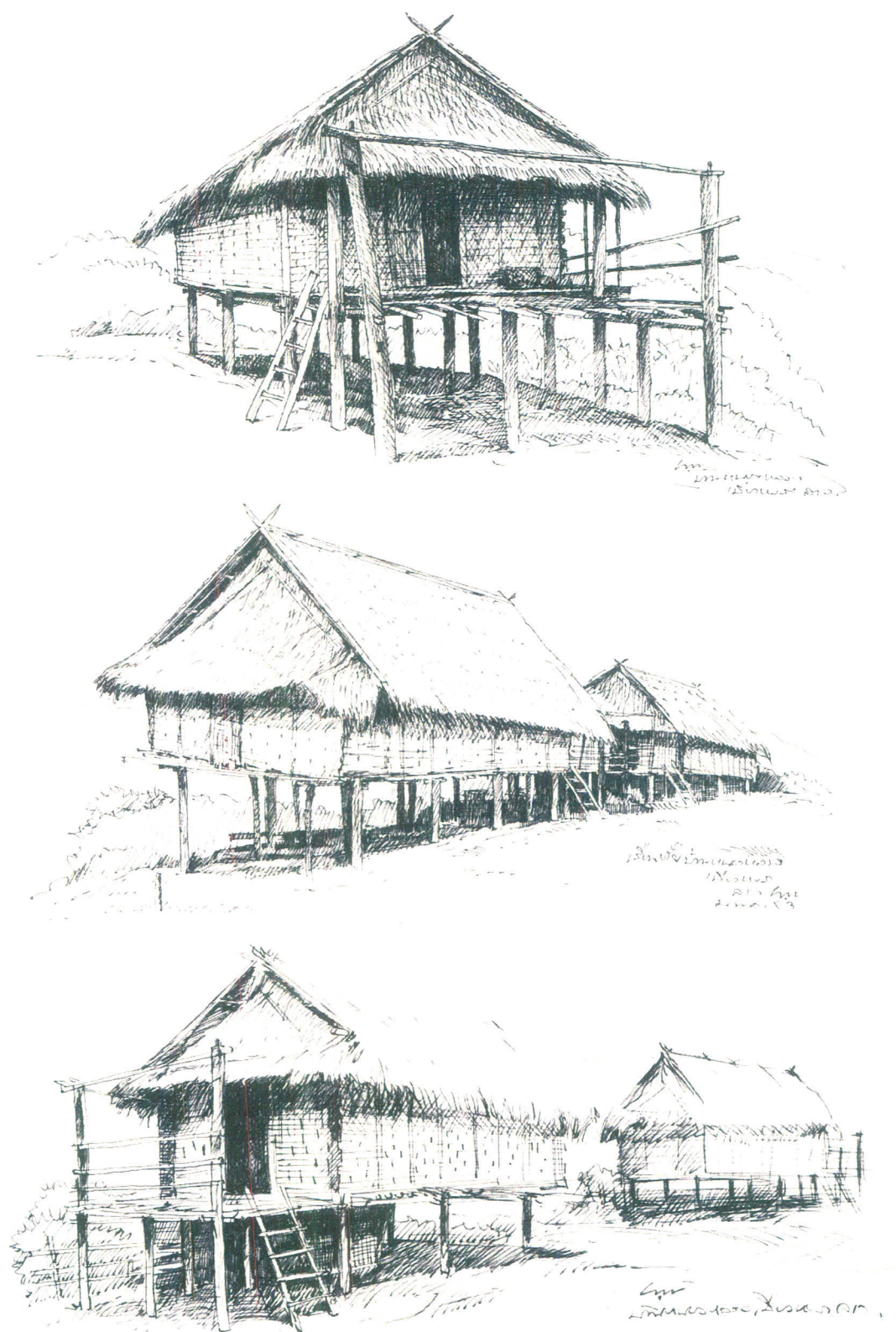
(จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วันที่ 2 พฤษภาคม 2553)

ภาพที่ 3.89 ลักษณะเรือนชาวปรี๋ บ้านหนองหลวง (Nonglouang) เมืองหงสา (Hangsa)
แขวงไชยะบุรี (Xayabury) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

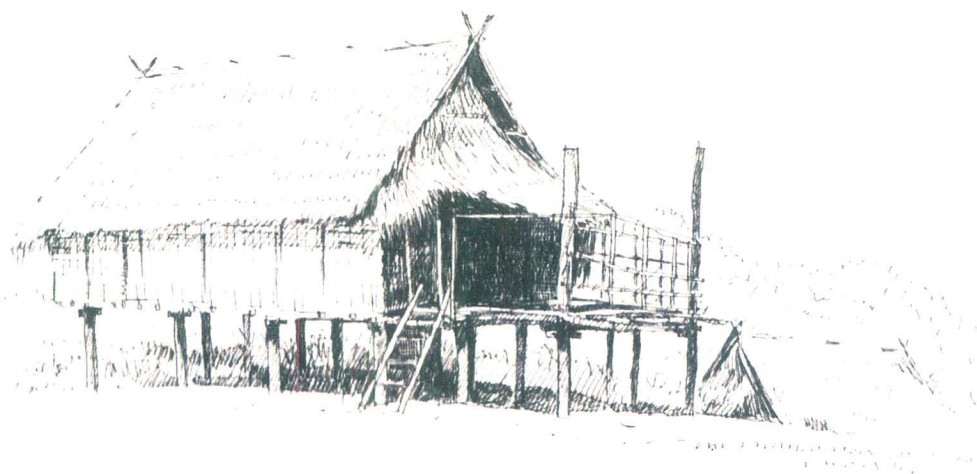

ภาพที่ 3.90 ลักษณะเรือนชาวปรี บ้านหนองหลวง (Nounglouang) เมืองหงสา (Hangsa)
แขวงไชยะบุรี (Xayabury) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.91 ลักษณะเรือนชาวปรีย บ้านหนองหลวง (Nounglouang) เมืองหงสา (Hangsa)
 แขวงไชยบุรี (Xayabury) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.92 ลักษณะเรือนชาวปรีย์ บ้านหนองหลวง (Nounglouang) เมืองหงสา (Hangsa)
แขวงไชยะบุรี (Xayabury) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ภาพลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.93 แสดงสภาพแวดล้อมภายในเรือนปรีย ท้าวป็อก บ้านหนองหลวง เมืองหงสา
 แขวงไชยบุรี สปป.ลาว. จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม 2 พฤษภาคม 2553
 ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

3.8 การศึกษาโครงสร้างและวัสดุ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของเรือนชาวปรี 2 อย่างคือ โครงสร้างและวัสดุที่ใช้ในการสร้าง ซึ่งทำหน้าที่เป็นโครงร่างของรูปทรงและที่ว่างภายใน อาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นต้องอาศัยภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละพื้นที่ในการคิดค้นวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว ภายใต้สภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ จากเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและประเพณีการดำเนินชีวิตทำให้เกิดแบบแผนและลักษณะการใช้งานของพื้นที่ว่างภายในเรือน ชาวปรีเลือกใช้ไม้และไม้ไผ่เป็นวัสดุหลักในการสร้างเรือนพักอาศัย การที่จะยึดโครงสร้างเรือนพักอาศัยแบบเครื่องผูกผสมเครื่องมือ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเรือนชาวปรีคือ เป็นเรือนยกพื้นสูง หลังคาสูงชัน มีปีกชายคายื่นยาวเพื่อคลุมแดดคลุมฝน โครงสร้างหลักของเรือนจากตัวพื้นและหลังคามีระบบการเข้าไม้ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีระบบของเรือนเครื่องผูกมาใช้ในการยึดโครงสร้างตั้งแต่พื้นจนถึงผนังและหลังคา ในส่วนของพื้นเรือนที่นิยมปูด้วยพื้นฟากไม้ไผ่จะมีโครงรับฟากเป็นลำไม้ไผ่มัดติดกับรอบ (แนล-ภาษาปรี) ด้วยเถาวัลย์หรือหวาย ผนังโครงคร่าวที่เป็นไม้จริงและไม้ไผ่จะใช้วิธีเจาะลำไม้ไผ่สอดโครงคร่าวแล้วผูกมัดโครงคร่าวด้วยเส้นหวาย พื้นผนังจะใช้ฟากไม้ไผ่สานขัดแตะรับกับโครงคร่าว องค์ประกอบต่างๆ ของเรือนต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โครงสร้างของเรือนชาวปรีแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

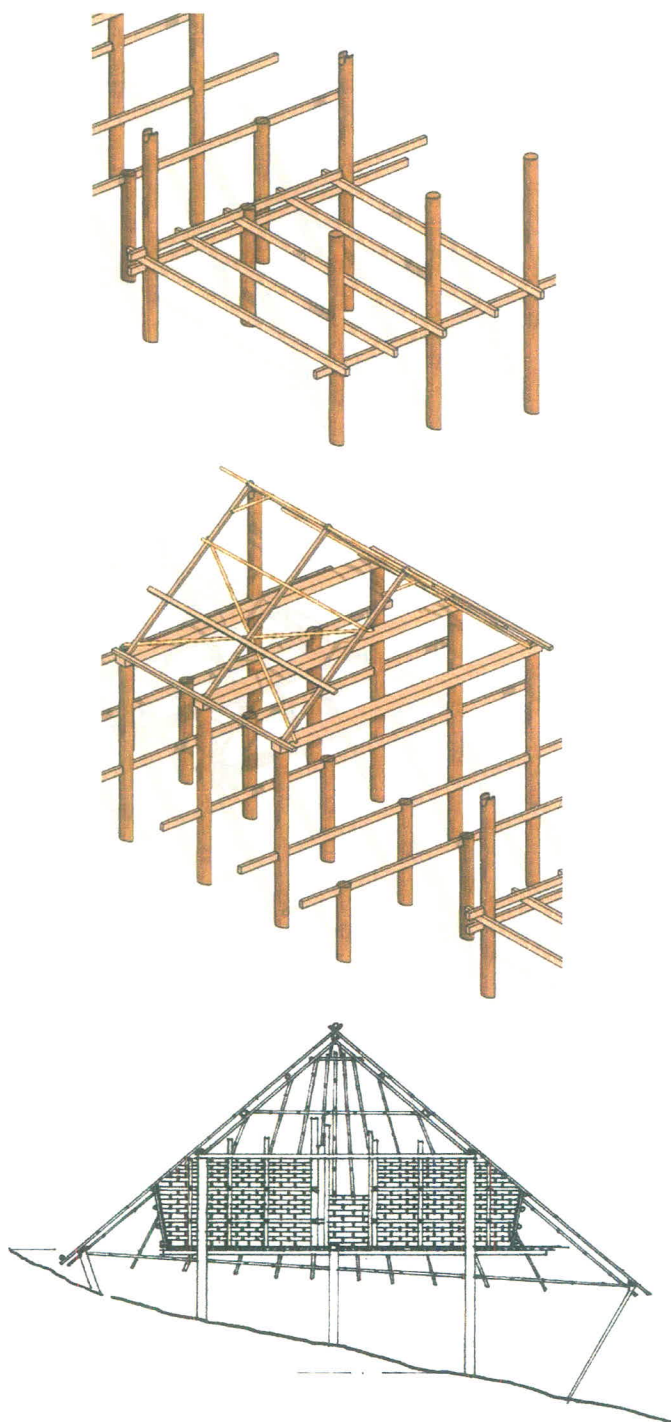
3.8.1 โครงสร้างช่วงล่างของเรือน ได้แก่ โครงสร้างเรือนตั้งแต่ฐานรากจนถึงโครงสร้างส่วนพื้นเรือน โครงสร้างส่วนนี้เป็นโครงสร้างที่รับน้ำหนักของเรือนทั้งหมด วัสดุที่ใช้เป็นไม้ เป็นระบบรับน้ำหนักแบบเสาและคานาโดยมีการตั้งเสาไม้ซึ่งอาจเป็นเสากลมหรือนำลำไม้ธรรมชาติมาใช้ มีการเจาะรูสอดรอด (แนล-ภาษาปรี) เพื่อรับพื้นเรือน ซึ่งใช้ไม้จริงขนาดประมาณ 2"x6"-8" โดยแนลจะสอดทะลุกลางเสาเรือน (กรังเจียง-ภาษาปรี) ในช่วงกว้างของทุกคู่เสาเพื่อรับท่อนไม้ไผ่ที่สอดพาดบนแนลและมัดด้วยหวายหรือเถาวัลย์ ก่อนจะปูพื้นฟากไม้ไผ่ทับอีกครั้ง ยกเว้นเสาคู่แรกด้านหน้าเรือนที่จะเจาะรูเพิ่มอีก 1 ชุด ลดระดับลงเพื่อรับกับพื้นขานแดดด้านหน้าเรือน เสาทุกต้นจะปักฝังลงพื้นดิน บริเวณกลางเรือนจะเพิ่มเสารับพื้น (เติ้ล-ภาษาปรี) เพิ่มบริเวณไม้แป้นตองที่ทอดยาวตลอดเรือน โดยส่วนมากชาวปรีนิยมใช้ไม้ก่อทำเสา

3.8.2 โครงสร้างช่วงตัวเรือน ได้แก่ โครงสร้างจากส่วนพื้นจนถึงหัวเสาของเรือน โครงสร้างส่วนนี้จะทำหน้าที่รับน้ำหนักจากหลังคา และเป็นโครงสร้างที่ก่อให้เกิดพื้นที่ว่างในการใช้งานภายในเรือน เป็นโครงสร้างที่ต่อเนื่องมาจากโครงสร้างช่วงล่าง ขนาดและระยะของโครงสร้างส่วนนี้เป็นการปิดล้อมด้วยฝาผนังเรือนด้านนอกและการปิดกันด้วยฝาผนังเรือนด้านในกับโครงพื้นและโครงหลังคา องค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างช่วงตัวเรือน คือ ผนังหรือฝาที่ใช้ฟากไม้ไผ่ที่ประกบกันเป็นแผงด้วยโครงไม้แบนมัดติดกันด้วยหวาย กรุด้วยแผ่นฟากที่สานสลับกัน ยึดโครงคร่าวด้านบนกับโครงหลังคาหรือชื่อของเรือน ส่วนด้านล่างวางโครงคร่าบบนท่อนไม้ไผ่ที่ยึดแนบตรึงกับพื้นฟากไม้ไผ่ด้วยเส้นหวายโดยการใช้ไม้แป้นตอง กลางเรือนเป็นแกนหลักกับลำไม้ไผ่และใช้ช่วงเสาเรือนเป็นการแบ่งพื้นที่โดยการเว้นพื้นที่กลางเรือนเป็นทางเดิน(เดินบนแผ่นไม้แป้นตอง) ผนังส่วนมากจะกันสูงในแนวระดับชื่อ เฉพาะในส่วนด้านหน้าที่มีประตูเปิดปิดเข้าสู่ด้านในเรือนผ่านทางห้องฮีดที่ด้านบนเหนือช่องประตูจะตีไม้เป็นตารางด้านบนเพื่อระบายอากาศ ผนังเรือนด้านข้างของเรือนทุกด้านจะลาดเอียงผายออกหันโครงคร่าออกด้านนอก ผนังภายในจะวางตั้งฉากกับพื้น

3.8.3 โครงสร้างช่วงหลังคา ได้แก่ โครงสร้างจากส่วนหัวเสาขึ้นไปจนถึงอกไก่(แปลมเจียง-ภาษาปรี) ทำหน้าที่เป็นโครงร่างรูปสามเหลี่ยมให้วัสดุสามารถยึดติดได้ โดยทำหัวเสาเป็นเดือยแบบหัวเทียนไว้สวมกับชื่อในแนวด้านกว้างของเรือนส่วนกลางเรือน (3 คู่กลางเรือน) ชื่อขนาด

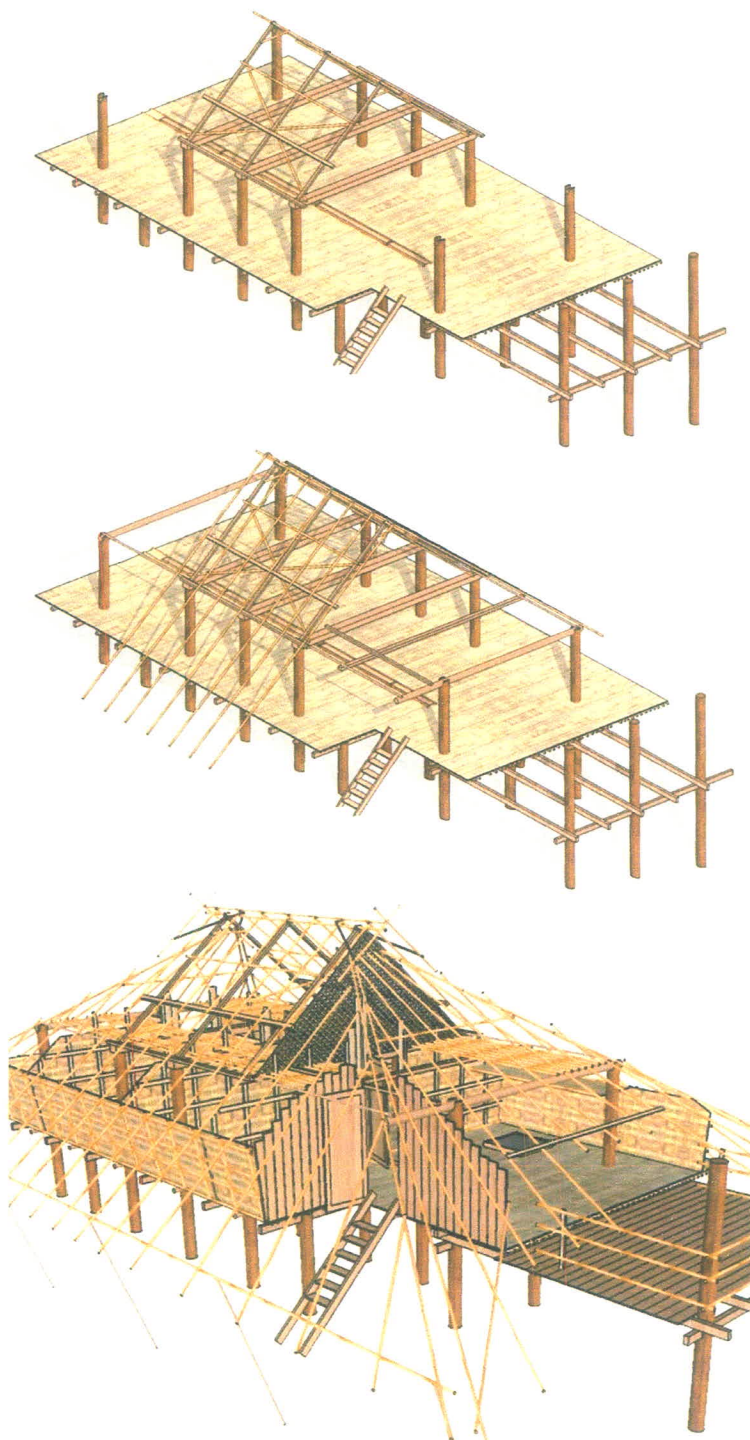
ประมาณ 4"X6"-8" วางพาดบนหัวเสา โดยปลายซีกจะเจาะรูขนาด 2-3 เซนติเมตร ไว้เพื่อรับกับเดือยไม้ที่จะเสียบทะลุแปหัวเสา (แปคือ-ภาษาปรัย) ส่วนด้านในสุดจะเจาะเป็นร่องไว้รับจันทัน (ฮยัว-ภาษาปรัย) ที่เหลาปลายแหลมไว้ ปลายจันทันอีกด้านที่อยู่บนสุดจะทำเดือยและรูเดือยไว้สอดไขว้สลับกับเพื่อรับอกไก่ด้านบน กลางไม้จันทันจะเจาะรูไว้เพื่อสอดเดือยยึดติดกับแปไม้จริง (แปป้าง-ภาษาปรัย) ที่มีดด้วยหวาย ยึดจันทันทั้ง 3 ท่อนไว้ด้วยกัน โดยจะมีไม้ยั้งลม (ควัด-ภาษาปรัย) ที่ทำด้วยไม้ไผ่ ไขว้สลับทแยงมุมยึดแปป้างนี้ไว้กับจันทันเพื่อเพิ่มความแข็งแรง มีให้จันทันขยับเขยื้อนได้ โดยจะวางกลอนไม้ไผ่ (จั่ว-ภาษาปรัย) เพื่อรับดับญาคา ส่วนสันหลังคาจะใช้วิธีแบบเรือนเครื่องผูกคือ มีไม้ข้างควาย(ลำแนบ-ภาษาปรัย) และไม้เสียบหนู(ลำชน-ภาษาปรัย) ปิดทับดับญาคาบนสันหลังคา บริเวณจั่วขนาดเล็กด้านหัว-ท้ายหลังคา จะมีไม้ป็นลม(จะแล-ภาษาปรัย) ปิดโครงหลังคาจั่ว ทำด้วยไม้ไผ่ 2 ท่อน ไขว้ขัดกันเป็นกากบาทยึดติดกับโครงจั่วด้านบนด้วยหวาย

แนวสันตะเข้ทั้ง 4 มุมของเรือนที่พาดยาวจากโครงจั่วด้านหน้าและหลังจะใช้ลำไม้จริงหรือลำไม้ไผ่ 2 ท่อน (ลำแคะ-ภาษาปรัย) วางพาดคู่ขนานกันทอดยาวจนเกือบจรดพื้นดิน โดยวางพาดผ่านแนวซื่อและหัวเสาคู่แรกด้านหน้าและหัวเสาคู่หลังเรือนและมัดยึดติดด้วยเถาวัลย์หรือหวาย จากนั้นจะพาดกลอนไม้ไผ่ (จั่ว-ภาษาปรัย) จากจั่วและลำแคะคู่ชายคา ด้านข้างเรือนที่ชายคาลดต่ำจะมีแปไม้ขนาดใหญ่(แปจะรอง-ภาษาปรัย) รองรับน้ำหนักพื้นหลังคาและค้ำยันด้วยเสาไม้ตั้งเอียงรับน้ำหนักลงสู่พื้นอีกทอด

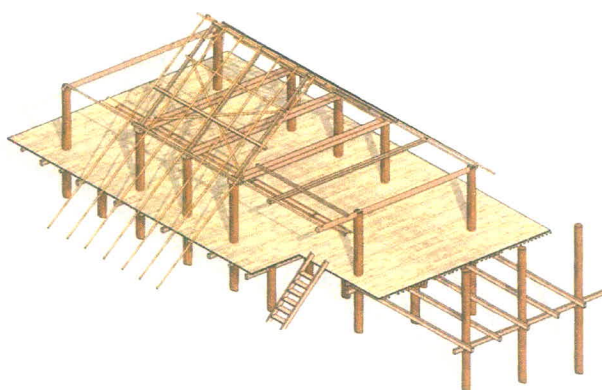
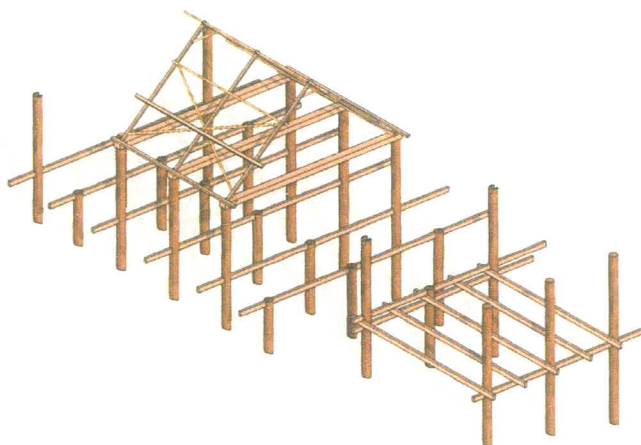

ภาพที่ 3.94 แสดงลักษณะโครงสร้างช่วงล่างของเรือน

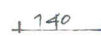
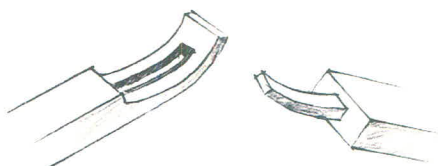
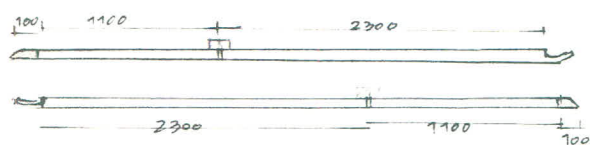
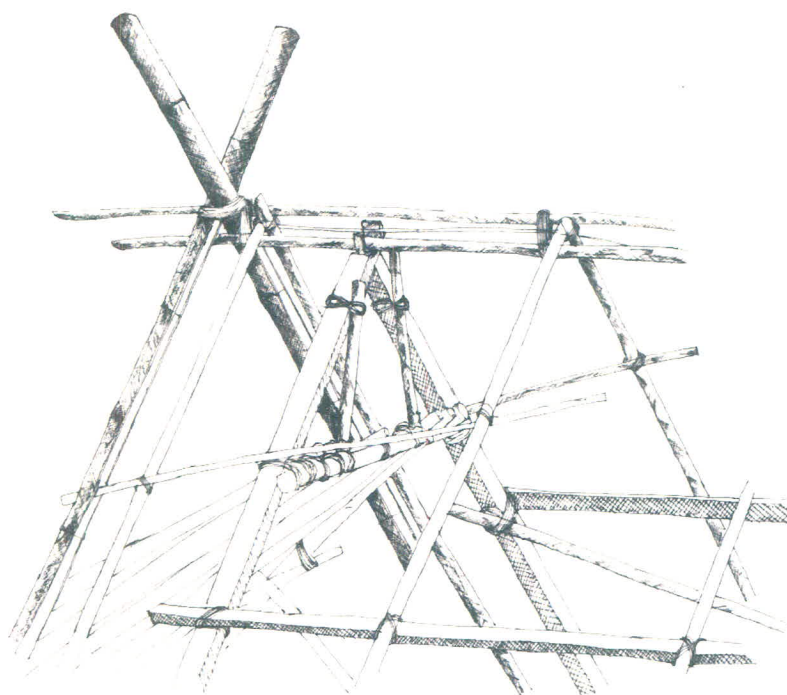

ภาพที่ 3.95 แสดงลักษณะโครงสร้างช่วงกลางของเรือน

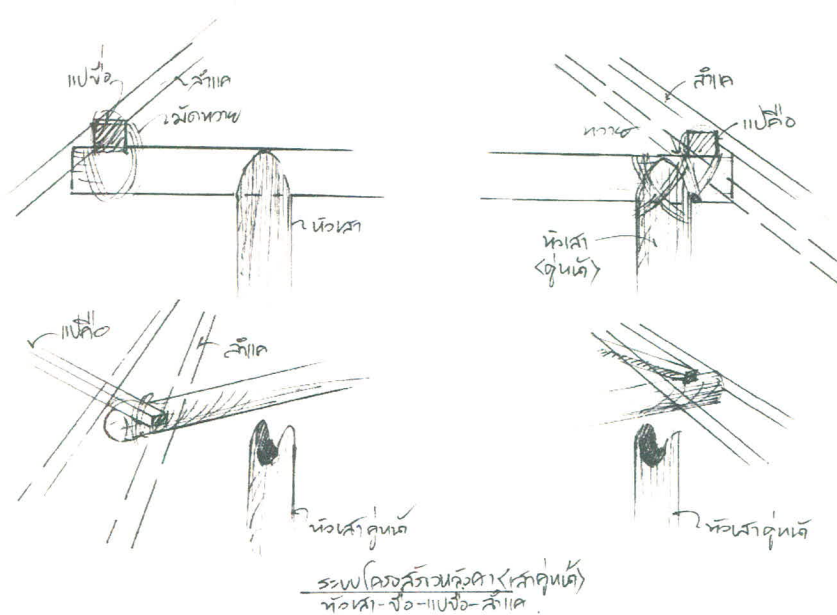
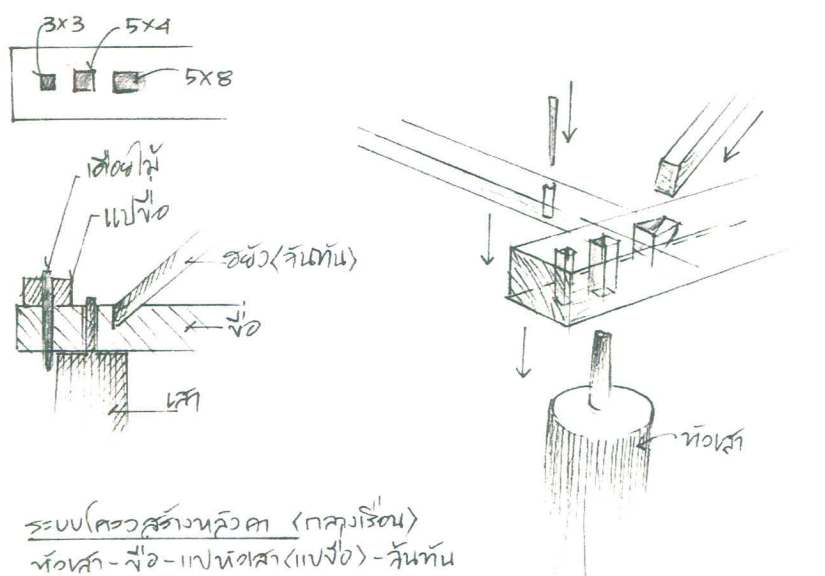
ภาพที่ 3.96 แสดงลักษณะโครงสร้างช่วงบนของเรือน

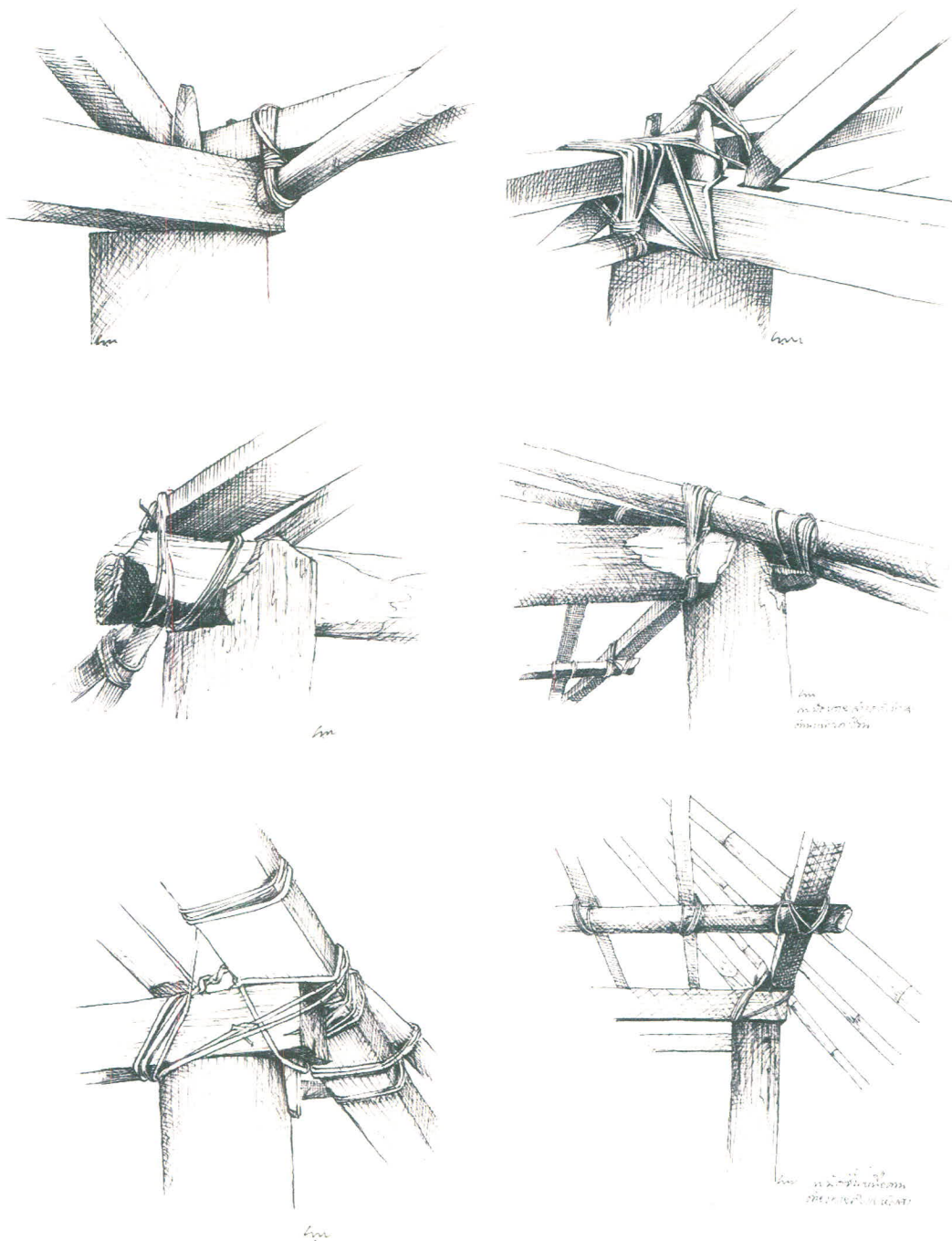
รายละเอียดของโครงหลังคา

ภาพที่ 3.97 แสดงรายละเอียดของโครงหลังคา
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุทธิพัฒน์มงคล

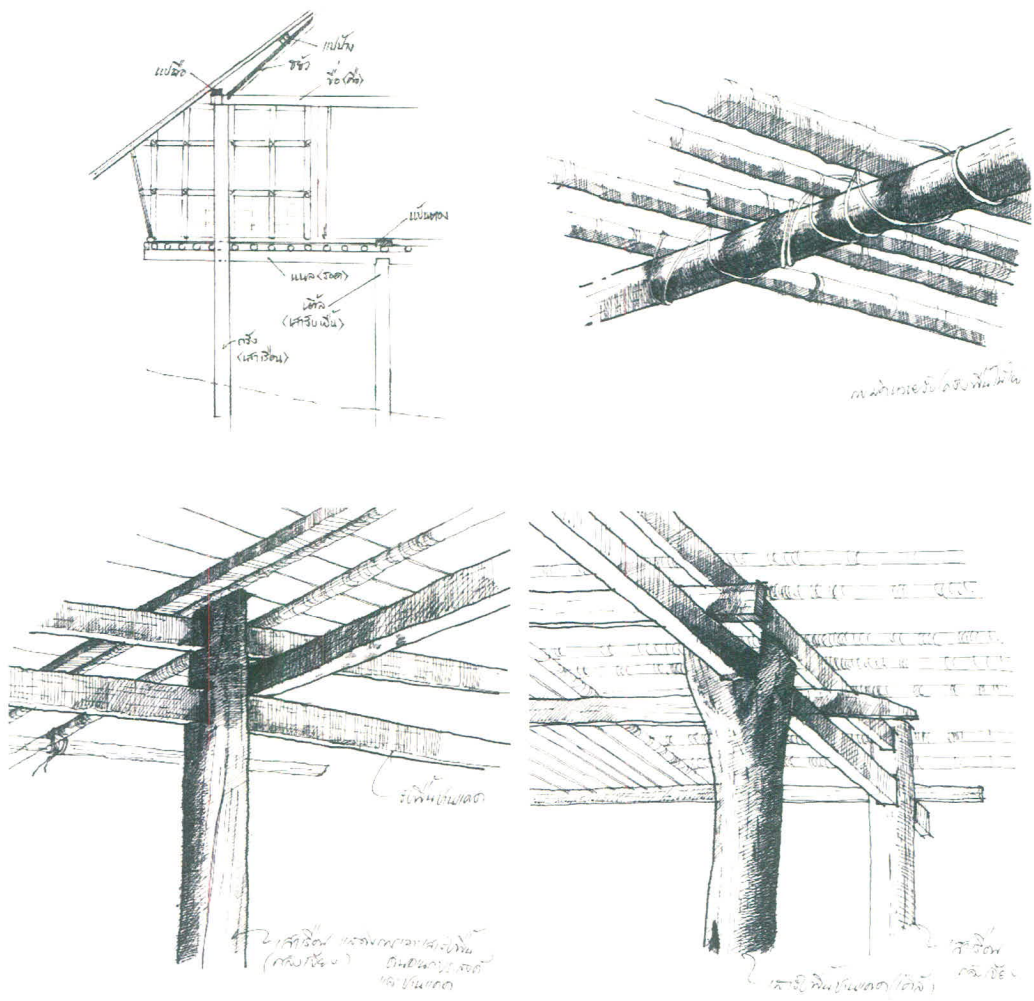

ภาพที่ 3.98 แสดงรายละเอียดของหัวเสา
ภาพลายเส้น โดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

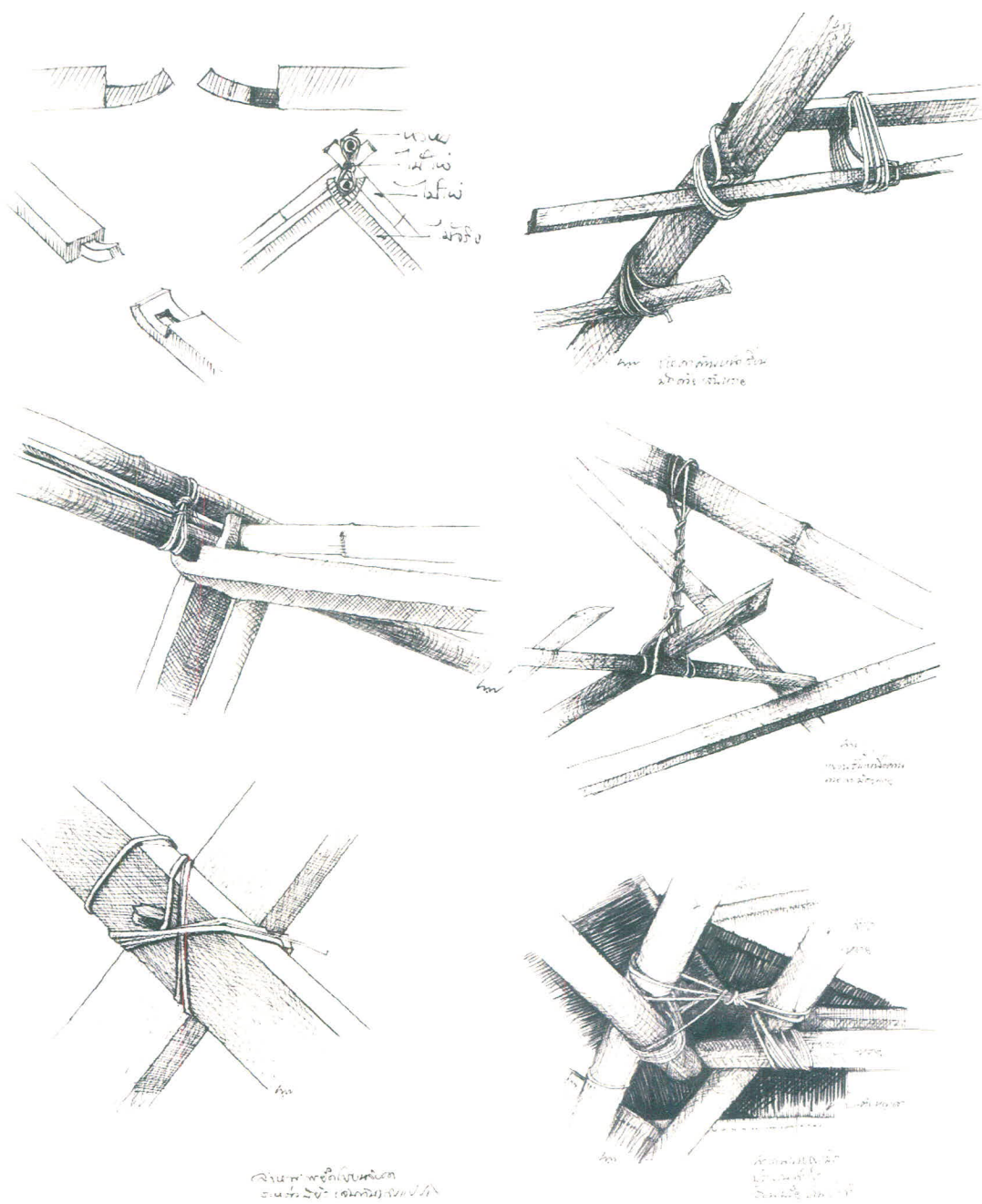

ภาพที่ 3.101 แสดงรายละเอียดของโครงสร้างท้องพื้น
ภาพลายเส้น โดย สัญชัย สุทธิพัฒน์มงคล

ภาพที่ 3.102 แสดงรายละเอียดการมัดส่วนต่างๆ
ภาพลายเส้น โดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล

วัสดุในการสร้างเรือน

การยึดโครงสร้างเรือนและองค์ประกอบต่างๆของเรือนบ้านป่ากำในการสร้างเรือนพักอาศัย และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น ยุงข้าว และเรือนชั่วคราว นอกจากการใช้สลักและเดือยแล้ว ชาวปรีจะใช้วิธีผูกมัดโครงสร้างและส่วนประกอบต่างๆด้วยเครือเถาวัลย์และหวาย ซึ่งในแต่ละส่วนก็จะมีวิธีผูกมัดแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ในกรณีที่ใช้ผูกมัดโครงสร้างฝานังเรือน มักจะใช้โครงไม้จริงแผ่นแบนทำโครงคร่า โดยโครงลำไม้ไผ่จะราบแนบพื้นเรือนยึดกับบริเวณแผ่นไม้แกนกลางเรือน (ไม้แป้นตอง) โดยบากไม้แป้นตองแล้ววางลำไม้ไผ่ไว้ จากนั้นจะเจาะรูบนลำไม้ไผ่เป็นระยะคร่าเสียบแผ่นไม้โครงคร่าลงไปแนวตั้งให้แผ่นฟากไม้ไผ่สอดขวางสลับไปมา คร่าในแนวนอนซึ่งทำด้วยแผ่นไม้จริง เมื่อไขว้กันจะผูกมัดยึดกันด้วยเส้นหวายมัดสลับกัน แล้วขมวดปมปลายเส้นเป็นวงกลมโดยไม่ตัดเส้นหวายทิ้ง มัดเป็นรูปร่างกลมสลับลาย เรียกสายหวายนี้นว่า มัดโปก หรือ มัดรูปตาเสือ

ส่วนการมัดในส่วนของโครงสร้างหลักกับหัวเสา อาจใช้เถาวัลย์เส้นใหญ่เพื่อความแข็งแรงเพิ่มขึ้น โครงสร้างพื้นเรือนที่ใช้ไม้โครงไม้ไผ่ราบในแนวยาวแล้วปูพื้นฟากก็จะใช้หวายและเถาวัลย์ผูกมัดกับบอด(แนล) วัสดุที่ใช้ที่สำคัญของการยึดโครงสร้างเรือนของชาวปรีคือ หวาย ดังนั้นชาวปรีบ้านป่ากำจึงสงวนรักษาต้นหวายไว้เป็นอย่างดี เพราะมีความจำเป็นต้องสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

พื้นและผนังที่ทำด้วยฟากไม้ไผ่ชาวปรีนิยมใช้ไม้เหียะ เนื่องจากไม้เหียะมีเนื้อไม้บางเหมาะสำหรับจักสานและทำฟาก

ส่วนโครงหลังคาที่รับน้ำหนักคอกหรือกลอน(จั่ว ในภาษาปรี) นิยมใช้ไม้หกเพราะมีเนื้อไม้หนาและแข็งแรง

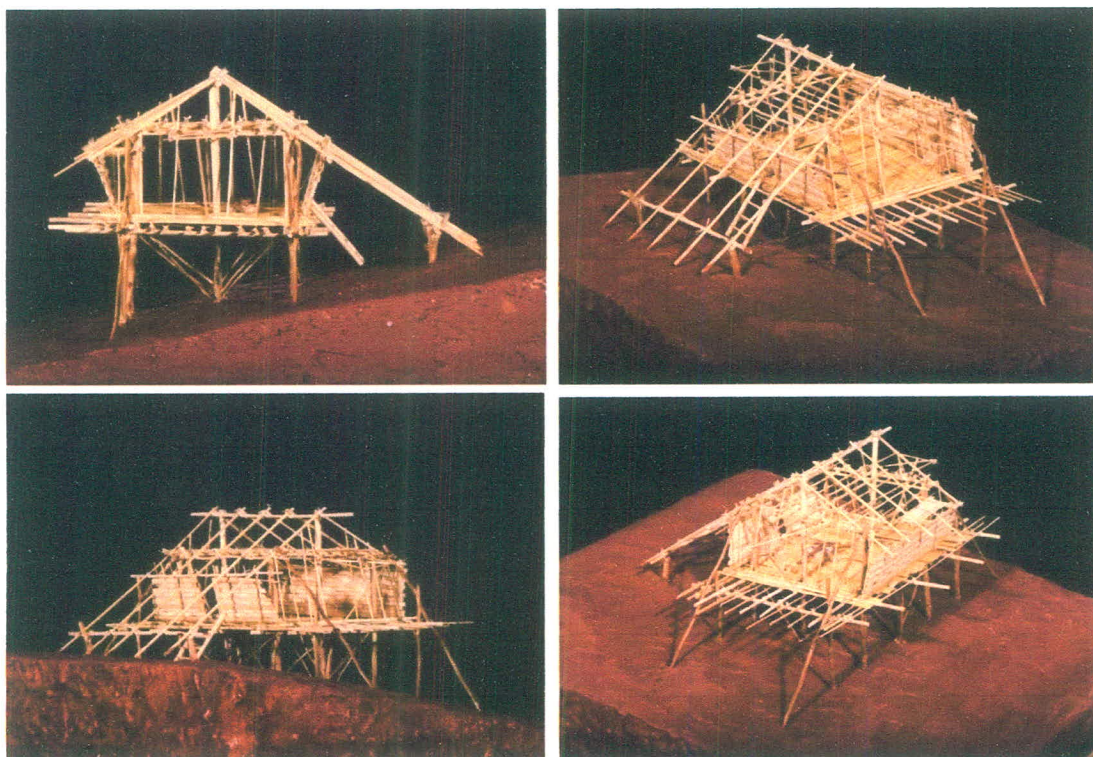

ภาพที่ 3.103 แสดงการใช้ใบค้อและหญ้าค่าในการมุงหลังคา
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามโดย สัณชัย สุพิพัฒน์มงคล

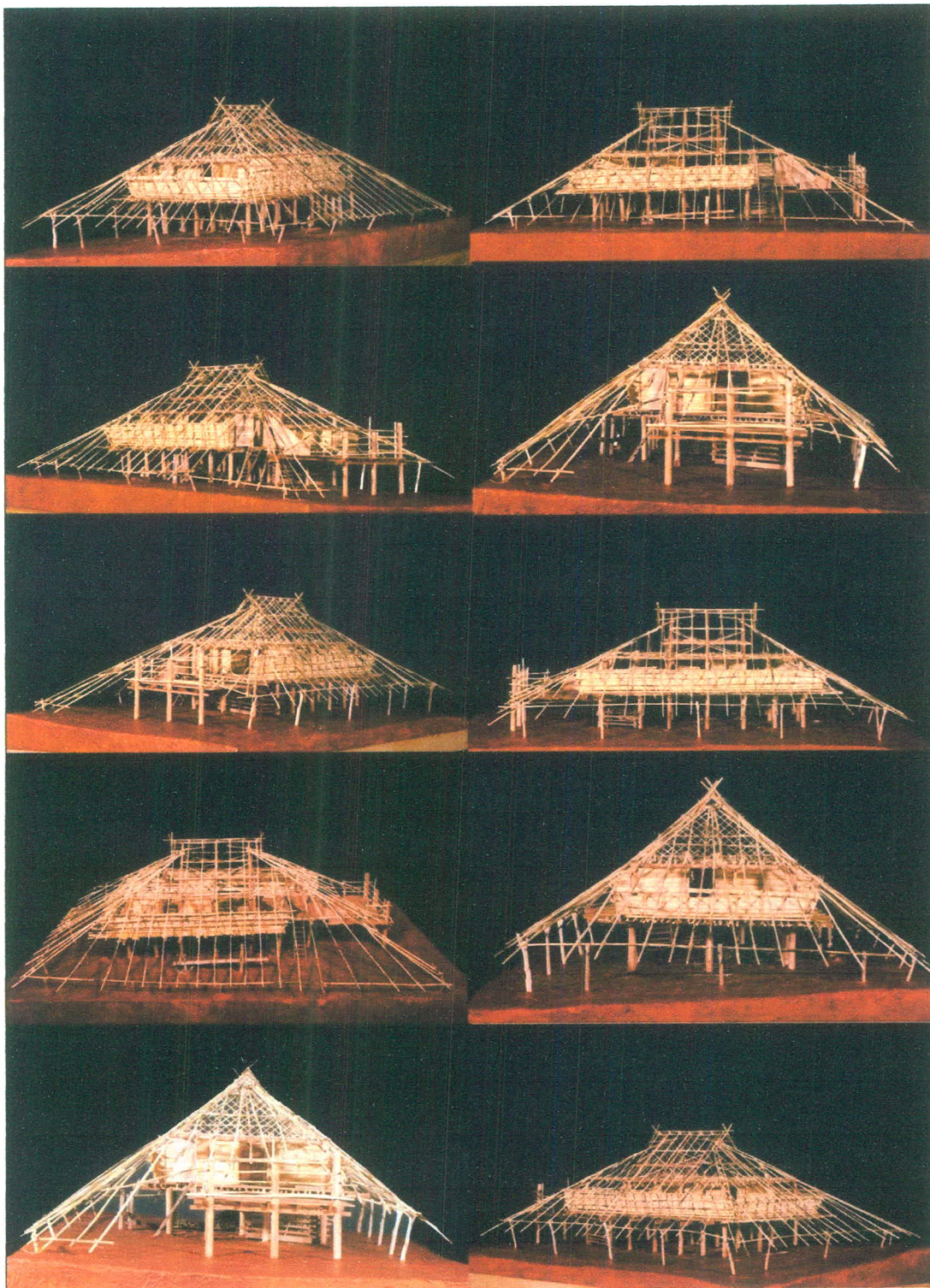

ภาพที่ 3.104 แสดงหุ่นจำลองศึกษาลักษณะเรือนปรียบบ้านปากำ
จัดทำโดย : นายวิชณวัตร ซอแก้ว และนาย ศิริพงษ์ งามขโนง

ภาพที่ 3.105 แสดงหุ่นจำลองศึกษาโครงสร้างจั่วบ้านปากำ
จัดทำโดย : นายวิชณวัตร ซอแก้ว และนาย ศิริพงษ์ งามขโนง

ภาพที่ 3.106 แสดงหุ่นจำลองศึกษาโครงสร้างเรือนปรียบ้านปากำ
จัดทำโดย : นายวิชณวัตร ซอแก้ว และนาย ศิริพงษ์ งามขโนง

การเปรียบเทียบเรือนพักอาศัย บ้านปากำ, บ้านน้ำแพะและเรือนชาวปรีใน สปป.ลาว

เรือนปรีบ้านปากำ	เรือนปรีบ้านน้ำแพะ	เรือนปรี สปป.ลาว
ยกพื้นสูง	ยกพื้นสูง	ยกพื้นสูง
หลังคาจั่วผสมปั้นหยา คลุม ผนัง หลังคามุงด้วยหญ้าคา	หลังคาจั่วผสมปั้นหยา คลุม ผนัง หลังคามุงด้วยหญ้าคา	หลังคาจั่ว ไม่คลุมผนัง หลังคามุงใบค้อ
ผนังไม้แผ่น/ไม้ไผ่สานขัดแตะ	ผนังไม้แผ่น/ไม้ไผ่สานขัดแตะ	ผนังไม้ไผ่สานขัดแตะ
พื้นเรือน ฟากไม้ไผ่	พื้นไม้จริง	พื้นฟากไม้ไผ่
ชานแดดปูไม้เชื่อง	ชานแดดปูไม้เชื่อง	ชานแดดปูไม้ไผ่
ห้องฮีตอยู่กลางเรือน แยกเตาหนึ่งข้าว/เตาไฟ	ห้องฮีตอยู่กลางเรือน แยกเตาหนึ่งข้าว/เตาไฟ	ห้องฮีตอยู่ท้ายเรือน แยกเตาไฟ
ใช้ไม้ลำแค (ไม้ตะเข้สันคู่)	ใช้ไม้ลำแค (ไม้ตะเข้สันคู่)	ไม่ใช้ไม้ลำแค
มีครกกระเดื่องข้างเรือน	มีครกกระเดื่องข้างเรือน	ไม่มีครกกระเดื่อง
โครงหลังคาไม่มีดั่งและใช้ไม้ไขว้ ขัดกัน	โครงหลังคามีดั่งและไม้ไขว้ ขัดกัน	โครงหลังคาไม่มีดั่งและใช้ไม้ไขว้ ขัดกัน
คาน(รอด)สอดทะลุเสา	คาน(รอด)สอดทะลุเสา	คาน(ปิง)วางบนง่ามไม้
วางแนล(รอด)ตามขวาง	วางแนล(รอด)ตามขวาง	วางปิงตามแนวยาวของเรือน

ตารางที่ 3.1 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะเรือนชาวปรีบ้านปากำ บ้านน้ำแพะและ สปป.ลาว

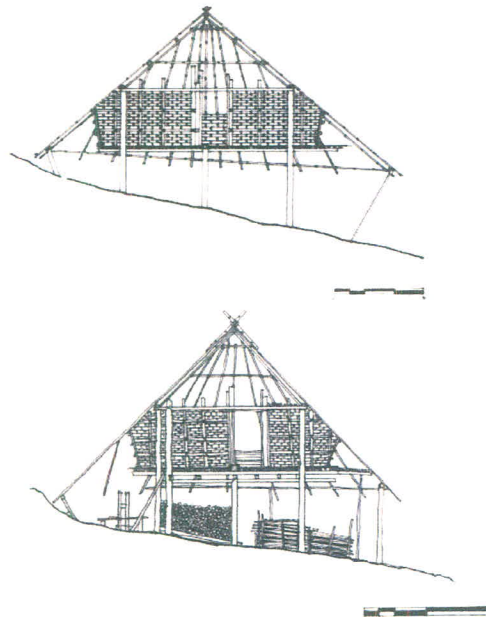
จากการเปรียบเทียบพบว่า

เรือนปรีบ้านน้ำแพะเปลี่ยนวัสดุพื้นและผนังเป็นไม้แผ่น และเริ่มใช้ดั่งกับโครงหลังคา แต่ส่วนใหญ่คล้ายเรือนบ้านปากำ ทั้งรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย เรือนปรีใน แขวงไซยะบูลี สปป.ลาว แตกต่างตั้งแต่ทรงหลังคา วัสดุผนังคาใช้ใบค้อ หลังคาไม่คลุมผนัง ห้องฮีตอยู่ท้ายเรือน ผนังใช้ไม้ฟากไม้ไผ่ขัดแตะอย่างเดียว ชานแดดไม่ใช้ไม้เชื่อง แต่ใช้ไม้ไผ่แทน คานรับพื้น(ปิง)ใช้วางบนง่ามไม้หรือทำเดือยรับ

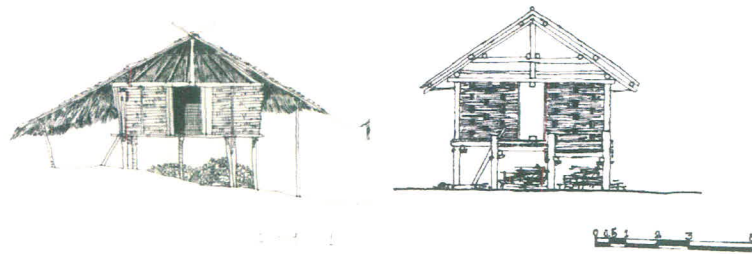
จากการศึกษาระบบโครงสร้างเรือนชาวปรี ด้วยการวัดขนาด ถ่ายภาพขณะสร้างเรือนและทดลองสร้างหุ่นจำลองเพื่อศึกษา พบว่า โครงสร้างหลังคาของเรือนพักอาศัยจะใช้สลักและเดือย เช่น หัวเสา ช่อ และจันทัน ส่วนโครงสร้างพื้นจะใช้การเจาะเสา สอดลอดคานรับดั่งไม้ไผ่แล้วปูฟากไม้ไผ่ทับ โดยมีแป้นตรงวางทับอยู่กลางเรือน ส่วนประกอบอื่นๆ จะใช้การมัดด้วยเถาวัลย์ และหวายโดยโครงหลักใหญ่ๆ จะใช้เถาวัลย์ผูกมัด ส่วนที่เหลือจะใช้หวายผูกมัดให้แน่นหนา หวายจึงเป็นวัสดุที่สำคัญในการสร้างเรือนเพราะเป็นวัสดุหลักในการผูกมัดโครงสร้างของเรือนพักอาศัย การใช้หวายมัดโครงสร้างทำให้ระบบโครงสร้างทั้งหมดยึดโยงด้วยกันอย่างเหนียวแน่น เมื่อมีลมแรงพัดตัวเรือนโครงสร้างทั้งหมดจะถูกยึดติดกัน และยึดติดพื้นดินไว้ ชิ้นส่วนของหลังคา เช่น ดับหญ้าคาที่มุงหลังคาอาจหลุดปลิวไปบ้าง แต่โครงสร้างส่วนรวมยังคงไม่เสียหาย น้ำหนักของผืนหลังคาขนาดใหญ่จะถูกถ่ายลงสู่เสาและพื้นดิน ส่วนน้ำหนักผืนหลังคาด้านข้าง ด้านปลายชายคา จะถ่ายน้ำหนักสู่เสารับชายคาที่ปักเพื่อรับแรงกดด้านข้างเรือน เมื่อมีลมแรงพัดเข้าด้านใต้เรือน เสารับชายคาเดี่ยวๆ ที่ปักเฉียงนี้จะช่วยยึดผืน

หลังคาไว้ด้วยหวายที่ผูกมัดชายคาไว้ เสารับชายคาด้านข้างจึงเป็นส่วนที่รับน้ำหนัก และส่วนยึดโครงหลังคาไว้ด้วย การใช้หวายยึดจึงเป็นผลดีต่อระบบโครงสร้างแบบเรือนเครื่องผูกของชาวปรัยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับหลังคาเรือนชาวปรัยในหลายๆหมู่บ้านที่เปลี่ยนการมุงหลังคาเป็นสังกะสี และใช้ตะปูตอกยึดไว้ เมื่อมีลมพายุพัดมาหลังคาสังกะสีจะถูกลมพัดถอนตะปูออกได้ เรือนชาวปรัยแบบดั้งเดิมของชาวบ้านปากำที่มุงหญ้าคาผูกยึดด้วยหวาย และการปลูกต้นไม้เพื่อบังลมจึงไม่เกิดความเสียหาย เช่น จากเหตุการณ์เกิดพายุฤดูร้อน เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2555 ไม่ปรากฏความเสียหายต่อเรือนชาวปรัยเลย แต่หมู่บ้านอื่นเกิดความเสียหายมาก

ภาพแสดง รูปตัดเรือนปรัย บ้านปากำ

ภาพแสดง รูปตัดเรือนปรัย บ้านน้ำแพะ

ภาพแสดง รูปตัดเรือนปรัย สปป.ลาว

ภาพที่ 3.107 แสดงการเปรียบเทียบรูปตัดเรือนปรัย
ภาพลายเส้นโดย สัญชัย สุพิพัฒน์มงคล